

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENÎ HUKUK)
ANABİLİM DALI

İFA ZAMANI

Yüksek Lisans Tezi

Musa Furkan ŞAHİN

Ankara 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENÎ HUKUK)
ANABİLİM DALI

İFA ZAMANI

Yüksek Lisans Tezi

Musa Furkan ŞAHİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Leyla Müjde KURT

Ankara 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENÎ HUKUK)
ANABİLİM DALI

Musa Furkan ŞAHİN

İFA ZAMANI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Leyla Müjde KURT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı-Soyadı

İmzası

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

(...../...../2.....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....
İmzası
.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR.....	vii
§ 1.GİRİŞ.....	1
I. KONUNUN TAKDİMİ	1
II. KONUNUN ÖNEMİ	4
III. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM	
İFA ZAMANI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SÜRELERİN	
HESAPLANMASI	
§ 2. MUACCELİYET	8
I. TANIM.....	8
II. GEÇERLİ BİR BORCUN VARLIĞI	12
A. BORÇ İLİŞKİSİNİN GEÇERLİLİĞİ.....	12
B. TALEP HAKKI VE MUACCELİYET İLİŞKİSİ.....	16
1. Talep Hakkı.....	16
2. Eksik Borç	21
C. DEF'İ VE İTİRAZIN MUACCELİYETE ETKİSİ.....	22
1. Def'i Hakkı.....	22
2. İtiraz	25
III. MUACCELİYETİN SONUÇLARI.....	25

§ 3. İFA EDİLEBİLİRLİK.....	28
§ 4. SÜRELERİN HESAPLANMASI	32
I. İFA ZAMANI İLE ZAMAN DİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	34
A. İFA ZAMANININ YIL OLARAK BELİRLENMESİ.....	35
B. İFA ZAMANININ AY OLARAK BELİRLENMESİ.....	37
C. İFA ZAMANININ HAFTA OLARAK BELİRLENMESİ.....	42
D. İFA ZAMANININ GÜN OLARAK BELİRLENMESİ.....	43
II. İFA ZAMANI İLE TATİL GÜNLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	45
III. İFA ZAMANI İLE İŞ SAATLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	47

İKİNCİ BÖLÜM

İFA ZAMANININ BELİRLENMESİ VE İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI

§ 5. İFA ZAMANININ BELİRLENMESİ.....	49
I. SÖZLEŞMEDE VADENİN BİRLİKTE KARARLAŞTIRILMASI	51
A. VADE	51
B. VADENİN ŞARTTAN AYIRT EDİLMESİ	55
1. Genel Olarak Şart Kavramı	55
2. Vade ile Şart Arasındaki Farklar	58
B. VADE TÜRLERİ.....	59
1. Sonuçlarına Göre Vade Türleri	60
a. Geciktirici Vade.....	60
b. Bozucu Vade	61
2. Niteliğine Göre Vade Türleri	61

a. Belirsiz Vade	62
b. Belirlenebilir Vade	66
c. Belirli Vade	73
d. Kesin Vade	78
aa. Nispî Kesin Vade	80
bb. Mutlak Kesin Vade.....	83
II. SÖZLEŞME İLE VADEYİ TAYİN YETKİSİ VERİLMESİ	86
A. GENEL OLARAK.....	86
B. NİTELİĞİ.....	88
C. YETKİLENDİRİLEN KİŞİ	89
1. Alacaklı	90
2. Borçlu	91
3. Üçüncü Kişi.....	93
D. VADEYİ TAYİN YETKİSİNİN DEVRİ.....	94
E. YETKİNİN KULLANILMASI	95
III. SÖZLEŞMEDE VADENİN KARARLAŞTIRILMAMASI	96
A. İFA ZAMANININ TAMAMLAYICI HUKUK KURALLARINA DAYANILARAK BELİRLENMESİ.....	101
B. İFA ZAMANINA İLİŞKİN ÂDET BULUNMASI.....	105
C. İFA ZAMANININ HUKUKÎ İLİŞKİNİN ÖZELLİĞİNDEN ANLAŞILMASI	107
D. BORCUN, DOĞUMU ANINDA MUACCEL OLMASI.....	109
§ 6. İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI	112
I. SÖZLEŞME	112
A. GENEL OLARAK.....	112
B. HÜKÜM VE SONUÇLARI	117

1. İfa Zamanında Değişiklik Olması	117
2. Borçların Muacceliyetinin Akıbeti	119
3. Zamanaşımı	120
4. Borçlunun Temerrüdü	121
5. Vade Türünde Değişiklik	123
II. İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPMA YETKİSİ.....	124
III. KANUN HÜKMÜ	127
IV. MAHKEME KARARI	127
V. DIŞ SEBEPLER	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İFANIN ZAMANINDA GERÇEKLEŞMEMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

§ 7. ERKEN İFA.....	132
I. GENEL OLARAK	132
II. İSTİSNALAR	135
A. SÖZLEŞMENİN HÜKÜMLERİ	135
B. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİĞİ.....	137
C. DURUMUN GEREĞİ.....	139
III. HÜKÜM VE SONUÇLARI	141
A. GENEL OLARAK.....	141
B. ERKEN İFA SEBEBİYLE İNDİRİM YAPILMAMASI.....	141
1. Genel Olarak	141
2. Faizli Borçlar Bakımından	142
3. İndirim Yapılan Durumlar.....	143

a. Kanun Gereği İndirim.....	144
b. Sözleşme Gereği İndirim.....	144
c. Örf ve Âdet Gereği İndirim	145
<i>C. ERKEN ÖDEME TAZMİNATI</i>	<i>146</i>
<i>D. ERKEN İFANIN İADESİNİN TALEP EDİLEMEMESİ</i>	<i>147</i>
<i>E. ALACAKLININ TEMERRÜDÜ</i>	<i>148</i>
1. Genel Olarak	148
2. Erken İfa Bakımından	150
§ 8. GEÇ İFA	152
I. BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ	152
A. GENEL OLARAK.....	152
B. BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ İLE İFA ZAMANI ARASINDAKİ İLİŞKİ	154
1. Borçlunun Temerrüdünün Şartı Olarak Muacceliyet	154
a. Genel Olarak.....	154
b. Muacceliyet ile İhtar Arasındaki İlişki	156
2. Vade Türlerine Göre Borçlunun Temerrüdünün Değerlendirilmesi	158
a. İhtar Şartı	158
aa. Belirsiz Vade Bakımından İhtar Şartı	159
bb. Belirlenebilir Vade Bakımından İhtar Şartı	161
cc. Belirli Vade Bakımından İhtar Şartı	163
dd. Kesin Vade Bakımından İhtar Şartı	165
ee. Vadeyi Tayin Yetkisi Bakımından İhtar Şartı	167
ff. Sözleşmede Vadenin Kararlaştırılmaması Bakımından İhtar Şartı	169
b. Seçimlik Hakların Kullanılması İçin Süre Verilmesi.....	172
II. İFA İMKÂNSIZLIĞI.....	175

<i>A. GENEL OLARAK</i>	175
<i>B. İFA ZAMANI İLE İFA İMKÂNSIZLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ</i>	178
1. İfa Zamanının Edimin Muhtevasına Dâhil Olmaması	179
2. Edimin İfa Zamanını İhtiva Etmesi	181
SONUÇ	184
KAYNAKÇA	186
ÖZET	198
ABSTRACT	199

KISALTMALAR

- ABD** : Ankara Barosu Dergisi
- AD** : Adalet Dergisi
- Art.** : Artikel
- AÜHFD** : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- AY** : Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- BGB** : Alman Medenî Kanunu (Bürgerliches Gesetzbuch)
- b.** : bent
- bkz.** : bakınız
- C.** : Cilt
- CC** : Fransız Medenî Kanunu (Code Civil)
- CISG** : Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
- çev.** : çeviren
- DEÜHFD** : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- E.** : Esas numarası
- EÜHFD** : Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JoL	: Çankaya University Journal of Law
K.	: Karar numarası
m.	: madde
MHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
R.G.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

TMK : 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu

TST : Tapu Sicili Tüzüğü (R.G. T. 17.08.2013)

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd. : ve devamı

Y. : Yıl

YD : Yargıtay Dergisi

§ 1.GİRİŞ

I. KONUNUN TAKDİMİ

Bu tezin konusu “İfa Zamanı”dır. İfa zamanı, borç ilişkisinde önemli bir husustur. Zira bir borç ilişkisinde arzu edilen, tarafların borçlarını gereği gibi yerine getirmeleridir. İfanın gereği gibi olması için beş unsur sağlaması gerekir. Bunlar; borçlu, alacaklı, yer, zaman ve konudur¹. Başka bir deyişle, gereği gibi ifa için kim, kime, nerede, ne zaman, ne ifa etmelidir sorularının cevapları doğru olarak uygulamaya geçirilmelidir. Buna göre borç, borçlu tarafından alacaklıya, kararlaştırılan yer ve zamanda, kararlaştırıldığı gibi ifa edilmelidir.

İfa zamanı, ifanın hangi vakitte gerçekleştirilmesi gerektiğini gösterir. Bu, alacaklı ve borçlu açısından ayrı ayrı ele alınabilir. Alacaklı açısından ifa zamanı, borcun talep edilebildiği vakte karşılık gelir. İfa zamanı, borçlu açısından ise, ifayı gerçekleştirmeye yetkili olunan zamana işaret eder. Aslında ifa zamanının taraflar açısından ele alınış biçimi, bu konudaki temel kavramlar olan muacceliyet ve ifa edilebilirlik ile ilgilidir². Zira alacaklı,

¹ **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara 2017, s. 938; **Oğuzman**, M. Kemal/Öz, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 14. Bası, İstanbul 2016, s. 251; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip/**Hatemi**, Hüseyin/ **Serozan**, Rona/**Arpacı**, Abdülkadir: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 3, 7. Bası, İstanbul 2016, s. 6.

² **Barlas**, Nami: Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992, s. 21; **Yüce**, Melek Bilgin: Alacaklı ve Borçlu Açısından İfa Zamanı, İstanbul 2015, s. 16, 209; **Eren**, s. 968-969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Akkanat**, **Halil**: “İfada Gecikme ve Borçlu Temerrüdü”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 8; **Oğuzman/Öz**, s. 313-314; **Tekinay**, Selahattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**,

muaccel bir borcun ifasını talep edebilir. Borçlu ise, zaman açısından ifasında engel bulunmayan bir borcu ifa edebilir.

İfa zamanı, sözleşmede kararlaştırılabilir³. Böyle bir kararlaştırma bulunuyorsa vade türünün tespit edilmesi gerekir. Zira muacceliyet, vade türünün niteliğine göre ortaya çıkmaktadır. Sözleşme ile vadeyi tayin yetkisinin verilmesi de mümkündür⁴. Bu yetkinin kullanılmasıyla ifa zamanı belirlenmiş olur. Nihayet, sözleşmede ifa zamanı

Halûk/**Altop**, Atillâ: Tekinay Borçlar Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 800; **Feyzioğlu**, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 2. Bası, İstanbul 1977, s. 109; **Havutçu**, Ayşe: Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müspet Zararın Tazmini, İzmir 1995, s. 24; **Reisoğlu**, Safa: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, İstanbul 2012, s. 326, 329; **Kılıçoğlu**, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2016, s. 563; **Doğan**, Gülmelihat: “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”, Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2014, s. 396; **Üçer**, Mehmet: Alacaklının Temerrüdü, Ankara 2007, s. 57; **Koç**, Nevzat: İsviçre-Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Ankara 1992, s. 91; **Kurt**, Leyla Müjde: Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü, Ankara 2012, s. 89; **Kızır**, Mahmut: Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi, Ankara 2012, s. 57; **Aral**, Fahrettin: Türk Borçlar Hukukunda Takas, Ankara 1994, s. 48.

³ **Eren**, s. 969; **Yüce**, s. 54; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Feyzioğlu**, s. 109; **Kılıçoğlu**, s. 565; **Kızır**, s. 61; **Aral**, s. 38.

⁴ **Yüce**, s. 173; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Barlas**, s. 29; **Akkanat**, s. 12; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Tunçomağ**, s. 417; **Sarı**, s. 1583; **Üçer**, s. 60.

kararlařtırılmayabilir⁵. İfa zamanının kararlaştırılmaması halinde, muacceliyet tarihinin tespit edilmesi de tezimizin konusuna dâhildir.

Tezimiz ifa zamanı ile ilgili olduğundan, zamanında ifa etmemenin sonuçları da konuya dâhildir. İfa, zamanında gerçekleştirilmediğinde bazı müesseseler uygulama alanı bulur. Bu müesseselerin ortaya çıkmasındaki şartlardan biri de muacceliyettir. Ayrıca bazı diğere şartlar da ifa zamanıyla ilişkili olarak, vade türlerine göre değışkenlik göstermektedir. Bu sebeple ifa zamanına ilişkin sonuçlar ve usuller tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

Bir borç ilişkisinde ideal olan, ifanın zamanında gerçekleştirilmesidir. Bu noktada ifa zamanının kararlaştırılıp kararlaştırılmadığı tespit edilmelidir. İfa zamanı kararlaştırıldıysa hangi vade türünün söz konusu olduğunun belirlenmesi önemlidir. Ayrıca vadenin hangi tarihe denk geldiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Zira borcun muacceliyeti, vadenin gelmesi ile gerçekleşir⁶. Muacceliyet gerçekleştiğinde alacaklının talep hakkı doğar⁷. İfa zamanı gelen borç ifa edilmediği takdirde borçlunun temerrüdü veya ifa imkânsızlığı söz konusu olur. Hangi sonucun ortaya çıktığını ve bunların hüküm ve sonuçlarının doğması için

⁵ **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Tunçomağ**, s. 418; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Yüce**, s. 195; **Feyzioğlu**, s. 113; **Von Tuhr**, s. 511; **Baygın**, s. 81; **Eren**, s. 973; **Kılıçoğlu**, s. 567-568; **İnan**, s. 594; **Akıncı**, s. 210; **Kizir**, s. 65; **Üçer**, s. 61.

⁶ **Yüce**, s. 54; **Eren**, s. 969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Feyzioğlu**, s. 109; **Kılıçoğlu**, s. 565; **Kizir**, s. 61; **Aral**, s. 38.

⁷ **Barlas**, s. 21; **Yüce**, s. 16; **Eren**, s. 968; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Akkanat**, s. 8; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 800; **Feyzioğlu**, s. 109; **Havutçu**, s. 24; **Reisoğlu**, s. 326; **Kılıçoğlu**, s. 563; **Doğlan**, s. 396; **Havutçu**, s. 24; **Üçer**, s. 57.

nasıl bir usulün takip edilmesi gerektiğini tespit edebilmek için vade türünün bilinmesi gerekir.

II. KONUNUN ÖNEMİ

Zaman, ezelden ebede doğru uzanan sonsuz bir sayı doğrusu gibidir. Gerçekten de, insanların doğumu, hayatı ve ölümü gibi borçların da doğumu, hüküm ve sonuçlarını meydana getirmesi ve sona ermesi, zaman denen sayı doğrusunun üzerinde gerçekleşir. Zamanın geçmesi, geleceği şimdiiye dönüştürür. Şimdiyi ise geçmiş hale sokar. Özellikle günümüzde zaman olgusu daha da önem kazanmıştır. Çünkü olaylar eskiye göre çok daha hızlı bir şekilde birbiri ardına gerçekleşmektedir. İnsan hayatında ihtiyaçların zamanında karşılanması gerekir. Bu sebeple, ifanın zamanında gerçekleştirilmesi önem arz eder. Zira zaman durdurulamadığından, borcun ifası zamanında gerçekleştirilmezse gereği gibi olmaz.

Zaman, borcun gereği gibi ifa edilmesi için uyulması gereken unsurlardandır. Borçlu, borcunu zamanında ifa etmelidir. İfa zamanı, önemi sebebiyle Roma Hukukundan bu yana belli temeller üzerine oturtulmuştur⁸. Gerçekten de, Roma Hukukundaki ifa zamanı ile ilgili hükümler günümüzdeki kuralların temelini oluşturmaktadır. Tezimizde gerektiği noktalarda Roma Hukukundaki esaslara da değinilmiştir. Böylece ifa zamanı ile ilgili konuların temellerinin de ortaya konması amaçlanmıştır.

İfa zamanı, 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 74 vd.'da düzenlenmişti. Bu müessese, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 90 vd.'da yer almaktadır. Milletlerarası düzenlemelerde de ifa zamanı ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Meselâ Milletlerarası Mal Satımına İlişkin

⁸ **Tahiroğlu**, Bülent: Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2012, s. 89-90.

Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması m. 33'te ve Milletlerarası Ticari Sözleşmelere İlişkin UNIDROIT İlkeleri m. 6.1.1'de ifa zamanına açıkça yer verilmiştir.

İfa zamanı, borç ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak kanunlarda da uygulamada da kavramlar oturmuş halde değildir. Çalışmamızda ifa zamanı ile ilgili incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda ifa zamanı ile ilgili kavramların muhtevalarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Muacceliyet ve ifa edilebilirlik kavramlarının tanımları üzerinde durulmuştur. Bunun ardından, vade türleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Vade türlerinin doğru tespit edilmesi hem uygulama, hem de kanun koyucu için önem arz etmektedir. Zira ifanın zamanında gerçekleştirilmemesi halinde nasıl bir usul izlenmesi gerektiği, vade türleri dikkate alınarak tespit edilir. Bu sebeple tezimizde, vade türlerinin çerçeveleri çizilmek istenmiştir. Böylece vade türlerinin tespit edilmesinde net kurallar ortaya konması amaçlanmıştır.

Konu ile ilgili yeni yargı kararları yayınlanmıştır. Bunların tezde işlenmesi ile araştırmacılara ve uygulayıcılara yardımcı olunmak istenmiştir. Yargı kararları işlenirken, bunların hangi kısmının esas alındığı da özellikle belirtilmiştir. Böylece araştırmacıların ve uygulayıcıların bu kararlara daha kolay bir şekilde erişmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Birçok farklı eserde ifa zamanı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Ancak söz konusu müessesenin önemine rağmen bu konudaki monografik çalışmalar sınırlı sayıda kalmıştır. Bu husus, tez konusu belirlenmesindeki etkenlerden biridir.

Konunun bu şekilde seçilmesinin başka bir amacı da kanun koyucuya yardımcı olmaktır. Bu sayede, ileride yapılacak bir kanun değişikliğinde kanun koyucuya yardımcı olmak istenmiştir. Çalışmamızda ifa zamanı ile ilgili eserler ve yargı uygulaması incelenerek

hem ifa zamanının tespit edilebilmesi, hem de gereği gibi yapılmayan ifanın zaman açısından ele alınması meseleleri incelenmiştir.

III. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Tezimizde ifanın unsurlarından biri olan ifa zamanı incelenmiştir. Bu sebeple ifanın borçlu, alacaklı, yer ve konudan ibaret olan diğer unsurlarına değinilmemiştir. İfa, sadece zaman açısından ele alınmıştır. Gereği gibi olması için ifanın zamanında gerçekleştirilmesi gerekir. İfanın gereği gibi olmaması; başka bir deyişle ifanın zamanında gerçekleştirilmemesi halinde hangi sonuçların doğduğu tezimizin kapsamındadır. Ancak bu sonuçların doğumu da zaman açısından değerlendirilmiştir. Bu noktada, ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde ortaya çıkan temerrüt ve ifa imkânsızlığı gibi sonuçlar ancak yeri geldiğinde konunun daha iyi açıklanabilmesi için bunlarla ilgili olduğu ölçüde ele alınmıştır.

Tezimizde asıl olarak genel hüküm niteliğindeki TBK m. 90 anlamında ifa zamanı ele alınmıştır. Bu noktada, diğer kanunlarda yer alan ifa zamanına ilişkin düzenlemelere misal olması açısından sınırlı olarak yer vermekle yetinilmiştir.

İfa zamanı, kuralları üzerinde büyük ölçüde uzlaşma sağlanmış bir müessesedir. Ancak bu meselede de tartışmalı konular bulunmaktadır. Tezimizde bu tartışmalı konulara yer verilmiştir. Doktrin ve yargı kararları işlenmiştir. Ayrıca bu konulardaki görüşümüz açıklanmıştır.

Tezimiz girişle birlikte üç bölümden ve sonuçtan oluşmaktadır:

İlk bölümde, ifa zamanının alacaklı ve borçlu açısından değerlendirilmesini sağlayan muacceliyet ve ifa edilebilirlik kavramları üzerinde durulmuştur. Bu kavramların tanımı yapılmış, unsurları belirlenmiş ve borca etkileri açıklanmıştır. Daha sonra sözleşmede

kararlaştırılan sürelerin hesaplanma usullerine değinilmiştir. Burada konu hakkında Türk Borçlar Kanununda yer alan yardımcı hukuk kuralları açıklanmıştır.

İkinci bölümde, ifa zamanının belirlenmesi ve bunun değıştirilmesi konuları ele alınmıştır. Vade türünün tespiti, muacceliyetin ne zaman gerçekteşeceğine ve zamanında ifa etmeme halinde nasıl bir usul izleneceğine ışık tutar. Bu önemi sebebiyle, vade türleri arasında olabildiğince net sınırlar çizilmeye çalışılmıştır. Son olarak, kararlaştırılmış olan ifa zamanının değıştirilmesinin sebepleri ile hüküm ve sonuçları açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, ifanın zamanında gerçekteşmemesi konusu ele alınmıştır. Öncelikle ifanın zamanından önce gerçekteştirilmesi anlamına gelen erken ifanın mümkün olup olmadığına ve borcun erken ifasının doğurduğu hüküm ve sonuçlara değinilmiştir. İkinci olarak, ifanın zamanında gerçekteştirilmemesinin borçludan kaynaklandığı hallerde temerrüdün ortaya çıkması ele alınmıştır. Yine borcun vadesinin niteliğine göre ifa imkânsızlığının ortaya çıktığı hallere yer verilmiştir. Bu hususlar açıklanırken önce konu hakkında genel bilgi verilmiş; ardından ifa zamanı ile bağlantı kurulmuştur. Buradaki amaç, ifa zamanının bahsi geçen konularla özellikle hangi noktalardan ilişkili olduğunun göz önüne serilmesidir. Böylece, ifanın gerçekteştirilmemesi halinde vade türlerine göre hangi sonucun ortaya çıktığı belirtilmiştir. Ayrıca vade türüne göre borçlunun nasıl bir usul izlenerek temerrüde düşürülebildiği ve hangi vade türünün ifa imkânsızlığı sonucunu doğurduğu açıklanmıştır.

İncelememiz sırasında vardığımız kanaatler, topluca sonuç bölümünde yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İFA ZAMANI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SÜRELERİN

HESAPLANMASI

İfa zamanının, borç ilişkisinin tarafları olan alacaklı ve borçlu açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. İfa zamanının alacaklı açısından önemi muacceliyet anının belirlenmesi bakımındandır. Buna karşılık borçlu için ise ifa zamanı, ifanın gerçekleştirilebildiği vaktin belirlenmesini sağlar. Bu sebeple ifa zamanını belirlemek için öncelikle bazı kavramların açıklanması gerekmektedir. Bunlar muacceliyet ve ifa edilebilirliktir. Aşağıda söz konusu kavramlar sırasıyla ele alınmıştır.

§ 2. MUACCELİYET

I. TANIM

Muacceliyet kavramı, birçok hükümde yer almasına⁹ rağmen mevzuatta buna ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Bu sebeple, muacceliyetin tanımına doktrinden ulaşılmaktadır. Doktrinde muacceliyete ilişkin olarak “dar anlamda muacceliyet” ve “geniş anlamda muacceliyet” olmak üzere iki ayrı tanım yapılmaktadır. Dar anlamda muacceliyetin tanımı

⁹ Türk Borçlar Kanununda, yirmi sekiz maddede muacceliyet kavramı bulunmaktadır. Bunlara misal olarak şu maddeler gösterilebilir: TBK m. 84 (kısmen ifa), TBK m. 90 (süreye bağlanmamış borç), TBK m. 102 (ödemede kanuna göre mahsup), TBK m. 117 (borçlunun temerrüdünün koşulları). Ayrıca Türk Medenî Kanununda yirmi maddede, Türk Ticaret Kanununda ise otuz maddede muacceliyet kavramı geçmektedir.

yapılırken çıkış noktası olarak “ifa zamanı” esas alınmaktadır¹⁰. Buna göre muacceliyet, borcun ifa edilmesi zamanının gelmiş olmasıdır¹¹. Henüz ifa zamanı gelmemiş olan borç ise mevcut olmasına rağmen müecceldir¹². Buna karşılık, geniş anlamda muacceliyet ise, alacaklının, herhangi bir hukukî engelle karşılaşmadan borçludan ifayı talep edebilmesidir. Bu tanımın muhtevasında ifa zamanına ek olarak, borçlunun ileri sürebileceği herhangi bir hukukî savunmanın kalmaması da mevcuttur¹³. Başka bir deyişle, geniş anlamda muacceliyet tanımına göre borçlunun ileri sürebileceği ve borcu ödememeyi haklı kılan durumların varlığı halinde borç muaccel olmaz.

Doktrinde geniş anlamda muacceliyet tanımını esas alan bazı yazarlar bulunmaktadır¹⁴. Buna karşılık mevzuattaki düzenlemeler ve muacceliyetin etkisi açısından

¹⁰ **Barlas**, s. 21; **Akkanat**, s. 9; **Kurt**, Temerrüt, s. 89.

¹¹ **Barlas**, s. 21; **Yüce**, s. 16; **Eren**, s. 968; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Akkanat**, s. 8; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 800; **Feyzioğlu**, s. 109; **Havutçu**, s. 24; **Reisoğlu**, s. 326; **Kılıçoğlu**, s. 563; **Doğan**, s. 396; **Üçer**, s. 57.

¹² **Yüce**, s. 19; **Feyzioğlu**, s. 109; **Hatemi**, Hüseyin/Gökyayla, K.Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 3. Bası, İstanbul 2015, s. 227; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Reisoğlu**, s. 327; **İnan**, Ali Naim: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 592.

¹³ **Yüce**, s. 17; **Barlas**, s. 22; **Akkanat**, s. 9; **Önen**, Turgut: Karşılıklı Borç Doğuran Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdüyle İlgili Genel Mahiyetteki Hükümler, Ankara 1975, s. 37.

¹⁴ **Koç**, s. 88; **Tandoğan**, Halûk: Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdî Mes’uliyet), 1. Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2010, s. 470; **Önen**, s. 37; **Feyzioğlu**, s. 231; **Tunçomağ**, Kenan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 5. Bası, 1972, s. 538; **Nazikioğlu**, Osman Işık:

bir değerlendirme yapılması gerekir. Böyle bir değerlendirme yapıldığında, Yargıtay ve genel olarak doktrin tarafından, dar anlamda muacceliyet tanımının esas alındığı görülmektedir¹⁵. Gerçekten de, muacceliyet kavramında esas olan ifa zamanıdır ve bu da “dar anlamda muacceliyet” tanımına karşılık gelmektedir. Çünkü, ifa zamanı gelmiş bir borç, borçlunun ödemeye karşı savunma hakları olmasına rağmen muaccel hale gelir. Diğer taraftan, geniş anlamda muacceliyet tanımının esas alınması halinde bazı sakıncalar doğabilir. Bu sakıncalardan ilki, mevzuatta muacceliyetten bahsedilen yerlerin ifa zamanına ilişkin olmasıdır. Meselâ borçlunun temerrüdünün unsurlarının düzenlendiği TBK m. 117’de muacceliyet kavramı şart olarak belirlenmiş ve ifa zamanına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Takasın şartlarının yer aldığı TBK m. 139’da ise muacceliyetin ifa zamanıyla ilişkili olduğu

“*Karşılıklı Taahhütleri Havi Akitlerde Borçlunun Temerrüdü*”, AÜHFD, C. 8, S. 1-2, 1951, s. 663.

¹⁵ Yargıtay, muacceliyet kavramını ifa zamanını esas alarak tanımlamaktadır; İBGK, T.12.11.1979, E.1979/1, K.1979/3; HGK, T.18.02.2015, E.2013/10-1475, K.2015/831; HGK, T.06.12.2013, E.2013/10-433, K.2013/1649; 9.HD, T.20.10.2016, E.2015/4829, K.2016/18240; 11.HD, T.08.06.1990, E.1990/3925, K.1990/7031; 9.HD, T.27.03.2017, E.2017/3239, K.2017/5003; 13.HD, T.27.10.1994, E.1994/8865, K.1994/9312 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 14.07.2017). “*Bir tanım vermek gerekirse muacceliyet, bir borç ilişkisinde, alacaklının edimi isteyebileceği ve borçlunun da bu isteme uyararak, edimi ifa etmekle yükümlü olduğu anı belirler. Bir başka deyişle, söz konusu anda borç, ifa kabiliyeti kazanır ve alacaklı yine o anda edimi kabul etmekle yükümlü olur. Bir alacağın ya da borcun muaccel olması, ilke olarak edimin ifası için öngörülmüş bulunan vadenin dolmasıyla gerçekleşir.*” HGK, T.20.09.2006, E.2006/21-546, K.2006/565 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 14.07.2017).

açıkça bellidir. Nitekim ilk fıkrada borçların muaccel olması takasın şartlarından biri olarak sayılmıştır. Buna karşılık ikinci fıkrada ise alacakların çekişmeli olmasına ilişkin ayrıca bir hüküm getirilmiştir. Bu sebeple, muacceliyet kavramı için geniş anlamda muacceliyet tanımı kabul edilirse bu fıkranın işlevi kalmaz. Sonuç olarak, bu ve diğer hükümlerden anlaşılan, borcun ifa zamanının gelmesi anıdır. Bir diğer sakınca, geniş anlamda muacceliyet tanımının borçlunun alacaklıya karşı ileri sürebildiği karşı hakları da kapsamıdır. Gerçekten de, alacaklı, ifa zamanı gelen bir alacağını talep ettiği zaman, borçlunun hukukî engel ihtiva eden hakkını kullanıp kullanmayacağını bilemez. Zira borçlu, bu hakkını kullanıp kullanmama konusunda serbesttir. Borçlu, muaccel olan bir borç için def'i hakkını kullandığı takdirde, ifa etmemesi haklı bir gerekçeye dayanır. Ancak borçlunun def'i hakkını kullanmayıp borcunu ifa etmesi önünde bir engel yoktur. Geniş anlamda muacceliyet tanımını kabul edilirse, borçlu daha karşı hakkı kullanmamışken bu hak kullanılmış gibi kendiliğinden muacceliyet engellenmiş olur. Ancak muacceliyetin kapsamının bu kadar genişletilmesi isabetli değildir¹⁶. Geniş anlamda muacceliyet tanımının esas alınmasının bir diğer sakıncası ise, zamanaşımı konusunda ortaya çıkmaktadır. Zamanaşımı, borç muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlar. Geniş anlamda muacceliyet kabul edildiği takdirde, dolaylı olarak zamanaşımı da ötelenmiş olur. Bu da zamanaşımına yüklenen fonksiyonun ve bu müessesenin amacının ihlal edilmesi sonucunu doğurur¹⁷.

Sonuç olarak, muacceliyetin gerek kapsamı, gerek işlevi, gerekse mevzuatta düzenlendiği hükümler ele alındığında, tanımı için ifa zamanı kavramının esas alınması

¹⁶ **Barlas**, s. 26; **Akkanat**, s. 9; **Kizir**, s. 59.

¹⁷ **Eren**, s. 1307-1308; **Oğuzman/Öz**, s. 588; **Von Tuhr**, Andreas: Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. 1-2, Ankara 1983 (Çev. Cevat Edege), s. 687; **Kılıçoğlu**, s. 884; **Feyzioğlu**, s. 530; **Tunçomağ**, s. 739.

gerektiği anlaşılır. Bu sebeple, muacceliyetin tanımı olarak dar anlamda muacceliyet kabul edilmelidir. Başka bir deyişle, muacceliyetin tanımı, borcun ifa zamanının gelmesidir.

II. GEÇERLİ BİR BORCUN VARLIğI

Muacceliyetin ön şartı geçerli bir borcun varlığıdır. Borçlunun alacaklıya karşı yerine getirmesi gereken edime, borç denir¹⁸. Borç ilişkisi ise bir veya daha çok borcu kapsayan hukukî ilişkidir. Bir borç ilişkisinin kapsadığı borçların geçerli olması için borç ilişkisinin geçerli olması şarttır¹⁹.

A. BORÇ İLİŞKİSİNİN GEÇERLİLİğİ

Bir borç ilişkisinin kapsadığı borçların muaccel olması için bu borç ilişkisinin geçerli olması gerekir. Geçersizliğe ilişkin hukukî kavramlar yokluk, kesin hükümsüzlük, askıda hükümsüzlük ve iptal edilebilirliktir. Aşağıda borç ilişkisinin geçerliliğine ilişkin hususlar sırasıyla ele alınmıştır.

Yokluk, bir borç ilişkisinin kurucu unsurlarından en az birinin mevcut olmaması halidir²⁰. Bir sözleşmenin kurulabilmesi için karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları

¹⁸ **Eren**, s. 21; **Oğuzman/Öz**, s. 3; **Koç**, s. 84; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 5; **Tunçomağ**, s. 16; **Von Tuhr**, s. 9.

¹⁹ “Borç ilişkisi” ve “borç” kavramlarının açıklamaları ve bu kavramlar arasındaki farklar için bkz. **Eren**, s. 21 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 3-6; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 5-7; **Tunçomağ**, s. 16-17.

²⁰ **Eren**, s. 348-349; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip/ **Hatemi**, Hüseyin/ **Serozan**, Rona/ **Arpacı**, Abdülkadir: *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, C. 1, 6. Bası, İstanbul 2014, s. 578;

bulunması gerekir²¹. Aksi takdirde sözleşme yoktur, meydana gelmemiştir. Mevcut olmayan bir borç ilişkisinden herhangi bir borç doğmayacağı için, muacceliyet söz konusu olmaz.

Kesin hükümsüzlük (butlan), bir borç ilişkisinin baştan itibaren geçersiz olması ve ileride de geçerli olmayacak durumda bulunmasıdır²². TBK m. 27/I'e göre konusu imkânsız, kişilik haklarına, hukuka veya ahlâka aykırı sözleşmeler kesin hükümsüzdür. Ayrıca doktrinde hâkim görüş, kişinin ehliyetinin olmaması, geçerlilik şekline aykırılık, muvazaa²³

Oğuzman/Öz, s. 175; **Serozan**, Rona: Medeni Hukuk Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2015, s. 386; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 378; **Antalya, O. Gökhan/Topuz**, Murat: Medeni Hukuk, İstanbul 2016, s. 220; **Kırkbeşoğlu**, Nagehan: Türk Özel Hukukunda Kısmî Hükümsüzlük, İstanbul 2011, s. 27.

²¹ **Eren**, s. 200; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 171; **Oğuzman/Öz**, s. 49; **Kılıçoğlu**, s. 53; **Tunçomağ**, s. 127; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 70.

²² **Eren**, s. 351; **Başpınar**, Veysel: Borç Sözleşmelerinin Kısmî Butlanı, Ankara 1998, s. 23; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 581; **Oğuzman/Öz**, s. 175; **Serozan**, s. 386; **Kılıçoğlu**, s. 92; **Kaneti**, Selim: İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları (1955-1964) Borçların Genel Hükümleri, Ankara 1968, s. 24; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 375; **Tunçomağ**, s. 117; **Antalya, O. Gökhan/Topuz**, Murat: Medenî Hukuk, İstanbul 2016, s. 223; **Kırkbeşoğlu**, s.28. Sözleşmenin hükümsüz olması halinde ödenen bedelin geri verilmesi gerekir. Ayrıca sözleşme hükümsüz olduğundan cezai şart gibi hükümler de geçersiz hale gelir. 13.HD, T.05.02.2000, E.2000/11546, K.2000/1043; 3.HD, T.27.03.2017, E.2015/17581, K.2017/3828; 13.HD T.23.03.2017, E.2016/21241, K.2017/3644, <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 20.07.2017).

²³ Muvazaanın butlan değil, yokluk yaptırımına tâbi olması gerektiğine ilişkin bkz. **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 354-355.

hallerinde de kesin hükümsüzlüğün söz konusu olduğunu kabul etmektedir²⁴. Tüm bu hallerde sözleşme geçersiz olduğu için, ihtiva ettiği borçlar da geçersiz olur ve muacceliyetten bahsedilemez.

Kesin hükümsüzlük, tam ve kısmî olmak üzere ikiye ayrılır. Bir hukukî işlemin tamamının hükümsüz olmasına tam hükümsüzlük denir. Buna karşılık, hukukî işlemin tamamının değil, sadece bir kısmının hükümsüz olmasına kısmî hükümsüzlük adı verilir. Ancak, kısmî hükümsüzlüğün söz konusu olabilmesi için, parçalara ayrılabilen bir borç ilişkisinin parçalarından birinin geçersiz olmasına rağmen tarafların farazî iradelerinin borç ilişkisinin devamı yönünde olması gerekir²⁵. Burada borç ilişkisinin bir kısmı geçersizken, geri kalanı geçerliliğini korumaktadır. Bu sebeple, geçersiz olan kısımdaki borçlar için muacceliyetten bahsedilemez. Geçerli olan kısımdaki borçlar ise varlığını devam ettirdiğinden bunların muaccel olmaları mümkündür.

²⁴ **Eren**, s. 351; **Oğuzman/Öz**, s. 176; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 383 vd.; **Tunçomağ**, s. 119; **Serozan**, s. 386; **Antalya/Topuz**, s. 225 vd.; **Kırkbeşoğlu**, s.29; Butlan sebeplerinin imkânsızlık, hukuka ve ahlâka aykırılık olarak üçe ayrıldığına ilişkin bkz. **Başpınar**, s. 24; **Kılıçoğlu**, s. 94.

²⁵ **Başpınar**, s. 51 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 379; **Oğuzman/Öz**, s. 180-181; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 598 vd.; **Tunçomağ**, s. 121; **Serozan**, s. 391; **Antalya/Topuz**, s. 227; **Kırkbeşoğlu**, s.111 vd.; Sözleşmenin hükümsüz olan kısmı geri kalanını etkilememelidir. Bununla birlikte hükümsüz olan kısım olmasaydı da sözleşmenin yapılacağı anlaşılmalıdır. 11.HD, T.16.03.2017, E.2016/2751, K.2017/1589; 11.HD, T.02.03.2017, E.2016/5641, K.2017/1255; 15.HD, T.21.04.2016, E.2015/6313, K.2016/2417 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 26.07.2017)

Askıda hükümsüzlük, bir borç ilişkisinin kurulması için gereken şartlarda, daha sonradan tamamlanabilecek bir eksikliğin bulunmasıdır²⁶. Eksiklik tamamlandığı an, borç ilişkisinin hüküm ve sonuçları doğar²⁷. Askıda hükümsüzlük, ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlının kanunî temsilcisinin (TMK m. 16/I) veya yetkisiz temsilcinin temsil olunanın izni olmadan işlem yapması (TBK m. 46) hallerinde söz konusu olabilir. Bu hallerde, yetkili tarafından izin verildiği takdirde eksiklik tamamlanmış olur. Ayrıca geciktirici şarta bağlı sözleşmeler de şart gerçekleşene kadar askıdadır²⁸. Askıda hükümsüzlük halinde geçerli bir borcun bulunup bulunmadığı henüz belli olmadığından, muacceliyet oluşmaz. Ancak eksiklik tamamlanıp askıda hükümsüzlük hali sona erdiğinde, borçlar da geçerli hale geldiğinden, muacceliyetin gerçekleşmesi mümkün olur.

İptal edilebilirlik, kurulduğunda geçerli olan borç ilişkisinin bazı sebeplerin varlığı halinde hak sahibinin iptal hakkını kullanmasıyla geçersiz hale getirilebilmesidir²⁹. Burada öncelikle kurulduğu anda geçerli olan bir borç ilişkisi bulunmaktadır. Bu borç ilişkisinin iptal edilebilmesi, iptal hakkı olan tarafın bu hakkını kullanmasına bağlıdır. İrade sakatlıklarında

²⁶ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 381; **Oğuzman/Öz**, s. 179; **Serozan**, s. 388; **Antalya/Topuz**, s. 234; **Kırkbeşoğlu**, s.78; Doktrinde “askıda hükümsüzlük” kavramı yerine “eksik işlem” kavramı da kullanılmaktadır (**Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 595).

²⁷ **Eren**, s. 350; **Başpınar**, s. 21; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 593-594; **Oğuzman/Öz**, s. 179.

²⁸ **Eren**, s. 350; **Barlas**, s. 24; **Antalya/Topuz**, s. 235; **Kırkbeşoğlu**, s.78.

²⁹ **Eren**, s. 359-360; **Başpınar**, s. 22; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 586-587; **Oğuzman/Öz**, s. 178; **Kılıçoğlu**, s. 95-96; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 452; **Barlas**, s. 23; **Tunçomağ**, s. 123; **Serozan**, s. 388; **Kırkbeşoğlu**, s.76.

(yanılma, aldatma, korkutma) iradesi sakatlanan, aşırı yararlanmada ise mağdur olan taraf iptal hakkına sahiptir. Ancak iptal hakkı kullanılmazsa borç ilişkisi geçerli olmaya devam eder³⁰. Böylece kapsadığı borçlar da geçerli olduğundan muacceliyet mümkündür. İptal hakkı kullanıldığı takdirde ise borç da geçersiz olduğundan muacceliyet gerçekleşmez.

B. TALEP HAKKI VE MUACCELİYET İLİŞKİSİ

Bir borç ilişkisinin geçerli olduğu tespit edildikten sonra incelenmesi gereken bir diğer konu alacaklının alacağını talep hakkı ve bu hakkın muacceliyetle ilişkisidir.

1. Talep Hakkı

Borç ilişkisi, borç ve alacakları kapsar. Bu sebeple, bir edim taraflardan biri için borçken, diğer taraf için alacaktır. Alacaklı, borçlunun borçlandığı edimi talep etme hakkına sahiptir. Alacak hakkı ve talep hakkı aynı anlama gelmez. Konumuz açısından ele alındığında, alacak hakkı, borç ilişkisinin doğumu anında ortaya çıkar ve içinde talep hakkının da bulunduğu hakları barındırır³¹. Talep hakkı ise kural olarak muacceliyet gerçekleştiğinde

³⁰ Hak düşürücü süre geçirildiği takdirde iptal hakkının kullanılmayacağına ilişkin bkz. 11.HD, T.10.05.2017, E.2015/15539, K.2017/2781; 1.HD, T.03.03.2014, E.2013/16742, K.2014/4693; 1.HD, T.18.09.2013, E.2013/9292, K.2013/12899; 1.HD, T.03.10.2015, E.2014/11261, K.2015/11371 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 20.07.2017).

³¹ **Eren**, s. 81-82: “Alacaklı lehine alacak haktan talep dışında şu yetkiler de doğmaktadır: 1) İcra yoluyla takip yetkisi, 2) Tazminat isteme hakkı, 3) Yenilik doğuran haklar, 4) Def'i hakları, 5) Tasarruf yetkisi, 6) Yan haklar.”; **Kılıçoğlu**, s. 26; **Oğuzman/Öz**, s. 14-15; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 13 vd.; **Tunçomağ**, s. 18-19.

doğar³². Yargıtay da talep hakkının muacceliyetten önce ortaya çıkmadığını kabul etmektedir³³. Meselâ, 05.01.2017 tarihinde kurulan bir sözleşmede ifa zamanı 26.07.2017 olarak belirlenmişse alacak hakkı 05.01.2017 tarihinden itibaren mevcuttur. Ancak talep hakkı 26.07.2017’de doğar.

Talep hakkı muacceliyet gerçekleştiğinde doğduğu için, alacaklının muacceliyetten önce alacağını elde etmek için dava açması halinde Yargıtay’a göre dava reddedilir³⁴. Davanın devamı süresinde borç muaccel hale gelirse davaya devam edilmesi gerekir. Bu

³² **Eren**, s. 80; **Kılıçoğlu**, s. 564; **Tunçomağ**, s. 18; **Yüce**, s. 20; **Akkanat**, s. 10; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804; **Hatemi/Gökyayla**, s. 228; **Havutçu**, s. 24; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 43; **Kurt**, Temerrüt, s. 89-90; **Doğan**, s. 396; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 13; **Yonsel**, Atıf: “*İki Taraf İçin Borç Doğuran Akitlerde Temerrüt ve Neticeleri*”, İBD, Y.19, S. 7, 1945, s. 397.

³³ Muaccel olmamış bir borcun talep edilemeyeceğine ilişkin bkz. 6.HD, T.05.09.2016, E.2015/9796, K.2016/5099; 13.HD, T.20.10.2016, E.2015/13496, K.2016/18868 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 22.07.2017). Takip tarihi itibariyle muaccel olan borcun tahsilinin istenebileceğine ilişkin bkz. 8.HD, T.28.03.2017, E.2017/1588, K.2017/4477; 8.HD, T.21.03.2017, E.2015/4032, K.2017/4026 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 22.07.2017). Taksit ödemelerinin muaccel olanlarının talep edilebildiği, henüz muaccel olmamış taksitlerin istenemeyeceğine ilişkin bkz. 13.HD, T.17.01.2011 E.2010/11506, K.2011/295 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

³⁴ Henüz muaccel olmayan bir borcun talep edilmesi halinde davanın reddedilmesi gerektiğine ilişkin bkz. 15.HD, T.15.11.2011, E.2010/7083, K.2011/6577 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

durum usul ekonomisi ilkesinin bir sonucudur³⁵. Ancak Yargıtay bu konu hakkında çelişkili kararlar vermiştir³⁶.

Borcun muacceliyeti ve alacağı talep hakkının doğumu her zaman aynı anda gerçekleşmeyebilir. Başka bir deyişle, talep hakkının muacceliyetle ortaya çıkmasının istisnaları da bulunmaktadır³⁷. Bu istisnalar, kanundan, sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanabilir. Söz konusu istisnaların mevcudiyeti halinde henüz muacceliyet söz konusu değilken taleple muacceliyet ortaya çıkar³⁸. Kanundan doğan istisnalara Türk Borçlar Kanunu'nda bulunan tipik misal, saklama sözleşmesine ilişkin TBK m. 564 hükmüdür. Bu hükme göre saklama sözleşmesinde süre belirlenmişse saklayan, sürenin sonuna kadar saklama edimini devam ettirmelidir. Bu süre sona erdiğinde saklanan iade edilir. Ancak saklatan bu süreyle bağlı değildir. Böylece saklatan, süre sona ermeseye dahi saklananın iadesini talep edebilir. Bu halde saklayanın, henüz sürenin dolmadığı gerekçesiyle iadededen

³⁵ **Yüce**, s. 30; **Kızır**, s. 59.

³⁶ Borcun hüküm anında muaccel hale gelmiş olmasının yeterli olduğu hakkında bkz. 13.HD, T.10.12.1985, E.1985/7195, K.1985/7627 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 14.07.2017). Karşı yönde bir karar olarak, dava açıldığı tarihte alacağın muaccel olması gerektiğine ilişkin bkz. 6.HD, T.01.03.1988, E.1988/15143, K.1988/3030 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 14.07.2017).

³⁷ **Eren**, s. 947: “*Bazı hallerde borç ifa edilebilirlikten önce muaccel, muaccelikten önce de ifa edilebilir hale gelebilir.*”; **Koç**, s. 91: “*İstisnaî olarak, bazı hallerde, alacak daima muaccel olmasına rağmen, borç, ifa kabiliyetini haiz değildir.*”; **Akkanat**, s. 15-16; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804; **Feyzioğlu**, s. 118.

³⁸ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55.

kaçınması mümkün değildir. Söz konusu açıklamalara göre, TBK m. 564 hükmü, muacceliyet gerçekleşmeden talep hakkının mevcut olmasına ilişkindir.

Muacceliyet gerçekleşmesine rağmen talep hakkının doğmaması da mümkündür. Başka bir deyişle, borç muaccel olup alacaklı alacağını talep ettiğinde borçlunun ifadan kaçınmasının mümkün olduğu haller vardır. İfa güçsüzlüğünün düzenlendiği TBK m. 98'de bu halden bahsedilmiştir. Bahsi geçen madde, borçluya alacaklının ifa güçsüzlüğü halinde ödemezlik def'i hakkı vermektedir. Sonuç olarak, talep hakkının muacceliyete bağlı olması kuralının kanunda düzenlenen istisnaları bulunmaktadır.

Taraflar, aralarındaki sözleşmede, talebin muacceliyetle doğması kuralına bağlı kalmak mecburiyetinde değildir. Bu kural sözleşme ile değiştirilebilir. Sözleşmeden doğan istisnaların kaynağı, sözleşme hürriyeti ilkesidir (AY m. 48, TBK m. 26)³⁹. Bu ilkeye dayanarak, sözleşmeye muacceliyete ilişkin hükümler eklenebilir. Meselâ dönemli edimlerde

³⁹ **Eren**, s. 17; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 503; **Oğuzman/Öz**, s. 23; **Kılıçoğlu**, s. 73; **Altunkaya**, Mehmet: Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005, s. 68-69; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 362; **Tunçomağ**, s. 165; **Yavuz**, Cevdet/**Acar**, Faruk/**Özen**, Burak: Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 14. Baskı, İstanbul 2016, s. 6. Sözleşme hürriyetinin Anayasanın sağladığı temel haklardan olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.04.05.2016, E.2014/9-2166, K.2016/575; 11.HD, T.16.03.2017, E.2016/2751, K.2017/1589; 3.HD, T.14.03.2017, E.2016/4981, K.2017/2988; 17.HD, T.30.03.2016, E.2015/18018, K.2016/4042; 11.HD, T.26.01.2016, E.2015/2709, K.2016/794 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 15.09.2017)

sonraki edimlerin ifa zamanı gelmeden talep ile muaccel olmasında⁴⁰ veya alacaklının talebiyle gündeme gelen borçlarda⁴¹ henüz muacceliyet yokken, muacceliyet talep ile ortaya çıkar⁴².

Talep hakkının muacceliyetle beraber ortaya çıkmasının başka bir istisnası ise dürüstlük kuralıdır. Buna göre dürüstlük kuralı (TMK m. 2) gereğince, bazı durumlarda muacceliyet gerçekleşmeden talep hakkı doğabilir. Meselâ doktrinde borçlunun borcunu ifa etmeyeceğini bildirmesi halinde müspet zararın talep edilebileceğine yönelik görüşler bulunmaktadır⁴³.

Sonuç olarak, talep hakkının doğması, kural olarak, muacceliyetle gerçekleşir. Ancak kanundan, sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanan sebepler dolayısıyla muacceliyetten önce talep edilebilirlik mümkün olabilir.

⁴⁰ Ancak TBK m. 346'da kira sözleşmesinde muacceliyet kaydı kararlaştırılması yasaklanmıştır. Buna göre kira bedeli zamanında ödenmediğinde henüz muaccel olmamış kira bedellerinin muaccel olması yönündeki şart geçersiz olur.

⁴¹ Meselâ TBK m. 103'te borcunu ödeyen borçluya makbuz isteme hakkı verilmiştir. Buna göre borçlu talep ettiği takdirde alacaklının makbuz verme borcu muaccel olur. Talebe rağmen makbuz verilmediği takdirde alacaklı temerrüdü ortaya çıkar (**Eren**, s. 1026; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55; **Oğuzman/Öz**, s. 328; **Feyzioğlu**, s. 77; **Tunçomağ**, s. 430).

⁴² **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun tüketici kredilerine ilişkin 28. maddesinde ve konut finansmanına ilişkin 34. maddesinde muacceliyet kaydının belli şartlarda yapılabilmesi düzenlenmiştir.

⁴³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/II/B/1/a.

2. Eksik Borç

Eksik borç, ortada geçerli bir alacak hakkı bulunmasına rağmen, alacaklının bunun için borçluyu ifaya zorlayamadığı, sadece borçlunun rızasıyla ifa etmesinin mümkün olduğu borçlardır⁴⁴.

Eksik borçların muaccel hale gelmesi mümkündür. İfa zamanı gelmiş olan eksik borç muaccel olur⁴⁵. Buna rağmen, alacaklı alacağını dava edemez. Başka bir deyişle, borçluyu ifaya zorlayamaz. Kumar ve bahisten doğan borçlar (TBK m. 604-606), evlenme simsarlığından doğan ücret borçları (TBK m. 524), hukuka veya ahlâka aykırı bir sonucun gerçekleşmesi amacıyla verilen şeyin iadesi borcu (TBK m. 81), ahlâkî bir ödevin yerine getirilmiş olmasından kaynaklanan borç (TBK m. 78/II) ve zamanaşımına uğramış borçlar (TBK m. 78/II) eksik borç niteliğindedirler⁴⁶. Bir görüşe göre bu borçlar geçerli değildir. Meselâ TBK m. 604'te kumar ve bahisten doğan alacaklar düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre söz konusu alacak hakkında dava veya takip yoluna başvurulamaz. Hâkim, önüne gelen böyle bir davada re'sen ret kararı vermelidir. Geçerli bir borç

⁴⁴ **Eren**, s. 88; **Oğuzman/Öz**, s. 19; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 44; **Kılıçoğlu**, s. 32; **Tunçomağ**, s. 26; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 23. Somut olay ışığında eksik borçla ilgili açıklamalar için bkz. HGK, T.22.02.2017, E.2015/932, K.2017/315; HGK, T.27.01.2010, E.2010/19-6, K.2010/36 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 23.07.2017)

⁴⁵ **Yüce**, s. 27; **Kılıçoğlu**, s. 36; **Tunçomağ**, s. 26.

⁴⁶ Detaylı açıklamalar için bkz. **Eren**, s. 89 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 19; **Kılıçoğlu**, s. 33 vd.; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 46 vd.; **Tunçomağ**, s. 27 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 24 vd.

olmadığından, muacceliyetten bahsetmek de mümkün değildir⁴⁷. Buna karşılık, bizim de katıldığımız görüşe göre, eksik borç da olsa ortada bir alacak hakkı vardır⁴⁸. Bir alacağın geçerliliği ile dava edilememesi başka meselelerdir. Bu sebeple, eksik borç bakımından da alacak hakkı mevcuttur. Eksik borcun muaccel olması mümkündür. Alacağın dava edilemiyor olması muacceliyetini engellememektedir⁴⁹.

C. DEF'İ VE İTİRAZIN MUACCELİYETE ETKİSİ

1. Def'i Hakkı

Def'i hakkı, alacaklı talep hakkını kullandığında, borçlunun borcunu ifadan kaçınmak için ileri sürebileceği karşı haktır. Bu hakka sahip olan borçlu, ifayı hukukî olarak engelleyebilir. Ancak def'i hakkını hâkim re'sen gözetemez. Borçlunun bu hakkını ileri sürmesi gerekir⁵⁰.

Borçlunun bir alacağa ilişkin sahip olduğu def'i hakkı muacceliyeti engellemez. Geçerli bir borcun ifa zamanı geldiğinde muacceliyet gerçekleşir⁵¹. Alacaklı, muaccel olan alacağını talep edebilir. Borçlu, bu talebi savuşturmak için karşı hak niteliğindeki def'i

⁴⁷ **Barlas**, s. 25-26; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 55.

⁴⁸ **Eren**, s. 88; **Kılıçoğlu**, s. 36; **Tunçomağ**, s. 27-28.

⁴⁹ **Tunçomağ**, s. 28; **Yüce**, s. 27-28.

⁵⁰ **Eren**, s. 71-72; **Çukadar**, Neslihan: Borç İlişkilerinde Def'i Hakkı ve İtirazlar, Ankara 2014, s. 19-20; **Kılıçoğlu**, s. 22-23; **Tunçomağ**, s. 35.

⁵¹ **Barlas**, s. 26; **Eren**, s. 1116, **Yüce**, s. 38; **Çukadar**, s. 109; **Havutçu**, s. 25; **Baygın**, Cem: Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukukî Sonuçları, İstanbul 1997, s. 118; **Von Tuhr**, s. 694; **Feyzioğlu**, s. 231; **Tunçomağ**, s. 743; **Akkanat**, s. 42.

hakkına sahip olabilir. Ancak borçlunun def'i hakkını kullanması kendi isteğine bağlıdır. Başka bir deyişle, alacaklı alacağını talep ettiğinde borçlu, def'i hakkını kullanarak ifadan kaçınabilir. Ayrıca borçlu, bu hakkını kullanmayıp borcunu ifa edebilir. Sırf borçlunun def'i hakkı var diye muacceliyetin gerçekleşmediği söylenemez. Üstelik borçlunun def'i hakkını kullanması halinde de muacceliyet gerçekleşir⁵². Zira def'i hakkı alacağın geçerliliğini etkilemez.

Def'i hakkının sürekli veya geciktirici olmasının muacceliyete etkisi bulunmamaktadır. Bu hak kullanılarak borcun ifa edilmesi sürekli olarak engellense de muacceliyet gerçekleşir. Meselâ, sürekli def'ilerden olan zamanaşımı def'inin ortaya çıkabilmesi için alacağın muaccel olması ve zamanaşımı süresinin geçmesi gerekir. Alacağın muaccel olması, bu def'i hakkının âdeta ön şartıdır. Geciktirici defiler de muacceliyeti engellemez. Meselâ ödemezlik def'inin takas hakkına etkisi, geciktirici def'ilerin muacceliyeti engellemediğini göstermektedir. Takas hakkının kullanılabilmesi için borcun muaccel olması gerekir⁵³. Başka bir deyişle, muacceliyet gerçekleşmediyse takas hakkı ortaya çıkmaz. Borçlu, ödemezlik def'i mevcutsa takas hakkını kullanmak isteyen alacaklıya karşı bunu ileri sürebilir. Böyle bir durumda alacağın muacceliyeti etkilenmez. Ödemezlik def'i ile takas engellenmiş olur.

⁵² **Havutçu**, s. 25; **Tunçomağ**, s. 743; **Von Tuhr**, s. 605; **Akkanat**, s. 42; **Çukadar**, s. 109.

⁵³ **Eren**, s. 1304; **Kılıçoğlu**, s. 877; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, s. 1017; **Feyzioğlu**, s. 498; **Tunçomağ**, s. 730; **Develioğlu**, Hüseyin Murat: Takas, 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 140 vd.; **Aral**, s. 37.

Doktrinde def'i hakkının muacceliyeti engellediği yönünde görüşler bulunmaktadır⁵⁴. Bu görüşün gerekçelerinden biri, ödemezlik def'inin Türk Borçlar Kanununda düzenlendiği kısımdır. Ödemezlik def'i, TBK m. 97'de düzenlenmiştir ve bu madde TBK m. 90-98'i kapsayan "İfa Zamanı" başlığı altındadır. Sistematik yorum yöntemine başvurulduğu takdirde ödemezlik def'inin ifa zamanına ilişkin olduğu düşünülebilir⁵⁵. İfa zamanı da muacceliyetle ilgilidir. Bu sebeple, ödemezlik def'i muacceliyeti etkiler. Def'i hakkının muacceliyeti engellediği yönündeki görüşün diğer bir gerekçesi ise, borçlunun temerrüdüne ilişkindir. Buna göre borçlunun def'i hakkını kullanması ile temerrüdün sona ermesi muacceliyetin engellenmesine ilişkindir. Zira borçlunun temerrüdünün şartlarından biri borcun muaccel olmasıdır. Def'i ile muacceliyet engellendiğinden, borçlunun temerrüdü sona erer⁵⁶.

Kanaatimizce, def'i hakkının muacceliyeti engellediği yönündeki görüşün gerekçeleri yerinde değildir. Her ne kadar ödemezlik def'inin düzenlendiği hüküm "İfa Zamanı" kısmında ise de, önemli olan hükmün muhtevasıdır. TBK m. 97 muacceliyete ilişkin bir düzenleme değildir. Borçlunun temerrüdünün def'i hakkının kullanılması ile sona ermesi ise muacceliyet şartına ilişkin değildir. Bu durumda def'i hakkı, alacaklının alacağını talep hakkına karşı bir savunma aracı olduğu için borçlunun temerrüdü gerçekleşmez. Zira temerrüdün şartlarından biri de borçlunun ifadan kaçınma hakkına sahip olmamasıdır. Ancak def'i, karşı hak

⁵⁴ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 832; **Tandoğan**, s. 470; **Önen**, s. 40; **Feyzioğlu**, s. 231; **Tunçomağ**, s. 538; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 40; **Elgin**, Haydar: "*Borçlunun Temerrüdü ve Şartları*", AD, S. 3, 1986, s. 11; **Yonsel**, s. 397; **Von Tuhr**, s. 605; **Koç**, s. 91.

⁵⁵ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 832.

⁵⁶ **Tandoğan**, s. 471.

niteliğindedir. Alacağın geçerliliğini etkilemez⁵⁷. Ortada geçerli bir alacak olduğundan, ifa zamanı geldiğinde muacceliyet gerçekleşir.

2. İtiraz

İtiraz, bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin iddiadır. Bu sebeple, itirazın konusunu bir hakkın doğmamış olması veya sona ermiş olması oluşturabilir. İtiraz, hâkim tarafından re'sen gözetilir⁵⁸.

İtiraz, niteliği itibariyle bir hakkın doğmamış veya sona ermiş olduğunu gösterdiğinden, borcun geçerliliğine ilişkindir. Muacceliyetin ön şartı, geçerli bir borcun varlığı olduğu için, itiraza tâbi bir borç geçersizdir ve muaccel olma imkânı yoktur⁵⁹. Zira borç hiç doğmamışsa zaten ortada bir borç yoktur ve muacceliyet olmaz. Borç sona erdiği takdirde ise, daha önceden muaccel olmuşsa bile, bu andan sonra muacceliyetten bahsedilemez. Kısacası, itiraz varsa muacceliyet ileri sürülemez.

III. MUACCELİYETİN SONUÇLARI

Muacceliyet, geçerli bir borcun ifa zamanının gelmesi olarak tanımlanmaktadır. İfa zamanı gelmiş olan borç için artık alacaklının talep hakkı bulunur. Bu sebeple, muacceliyetin temel sonucu, ifanın istenebilmesidir.

⁵⁷ **Yüce**, s. 39-40; **Çukadar**, s. 109; **Havutçu**, s. 25; **Tunçomağ**, s. 35.

⁵⁸ **Eren**, s. 75-76; **Çukadar**, s. 20-22; **Tunçomağ**, s. 37; **Feyzioğlu**, s. 231.

⁵⁹ **Yüce**, s. 40; **Feyzioğlu**, s. 231; **Tunçomağ**, s. 38.

Muacceliyetin bir diğ er sonucu, borç muaccel olduğu andan itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başlamasıdır (TBK m. 149/I)⁶⁰. Yargıtay da zamanaşımı süresinin başlangıcı olması sebebiyle muacceliyet tarihinin net bir şekilde bilinmesi gerektiğini belirtmektedir⁶¹. Zamanaşımı, borç ilişkisini değil, borcu etkiler. Bu sebeple, zamanaşımı için borç ilişkisinin başlangıç anı değil, borcun muacceliyet anı esas alınır. Zamanaşımı süresi dolan borç, eksik borç haline gelir.

Muacceliyet, ifa zamanı ile ilişkili bir kavram olduğundan, ifa zamanına ilişkin unsur barındıran ve borç ilişkisini değil, borcu ilgilendiren hukukî müesseseler için sonuç doğurur. Meselâ alacaklının kısmî ifayı reddedebilmesi için muacceliyet şartı sağlanmalıdır (TBK m. 84/I)⁶². Aynı şekilde ödemezlik def'inin ileri sürülebilmesi muacceliyet gerçekleştiği takdirde mümkündür (TBK m. 97)⁶³. Yine borçlunun temerrüdünün şartlarından biri muacceliyettir

⁶⁰ **Eren**, s. 1311; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55; **Oğuzman/Öz**, s. 593; **Feyzioğlu**, s. 118; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Yüce**, s. 43; **Koç**, s. .89; **Önen**, s. 38; **Kılıçoğlu**, s. 564; **Von Tuhr**, s. 693; **Kılıçoğlu**, s. 889; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 1043; **Tunçomağ**, s. 742.

⁶¹ Zamanaşımı tarihinin net bir şekilde bilinmesi önemlidir. Bunun için muacceliyet tarihinin gerekli olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.07.06.2017, E.2015/327, K.2017/1070; 15.HD, .04.03.2015, E.2014/2124, K.2015/1172; 15.HD, T.13.10.2016, E.2016/3788, K.2016/4247; 8.HD, T.07.11.2016, E.2016/16582, K.2016/15089; 23.HD, T.02.06.2014, E.2014/1449, K.2014/4256 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 27.07.2017)

⁶² **Eren**, s. 944; **Feyzioğlu**, s. 33.

⁶³ **Eren**, s. 1013; **Oğuzman/Öz**, s. 346; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 63. Alacaklı taahhüdünü yerine getirmemiştir. Borçlu, muaccel olan borcuna karşı

(TBK m. 117/I)⁶⁴. Muacceliyetin gerçekleşmesinin şart olduğu başka bir müessese ise borcun takas edilebilmesidir (TBK m. 139)⁶⁵. Nihayet cezai şartta borçlunun aşırı cezanın indirilmesini isteyebilmesi (TBK m. 179-182)⁶⁶ için muacceliyetin gerçekleşmesi gerekir.

ödemezlik def'i ileri sürebilir. HGK, T.28.09.2011, E.2011/19-498, K.2011/572 23.HD, T.13.01.2016, E.2015/6098 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 27.07.2017)

⁶⁴ **Eren**, s. 1116; **Oğuzman/Öz**, s. 459; **Kılıçoğlu**, s. 877; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 911; **Feyzioğlu**, s. 230; **Tunçomağ**, s. 538; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 217. Muaccel olan bir borç için borçlunun temerrüdü gündeme gelebilir. HGK, T.22.01.2016, E.2014/19-523, K.2016/62; 9.HD, T.20.10.2016, E.2015/4829, K.2016/18240 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 27.07.2017)

⁶⁵ **Eren**, s. 1304; **Kılıçoğlu**, s. 877; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 1017; **Feyzioğlu**, s. 498; **Tunçomağ**, s. 730; **Develioğlu**; s. 140 vd.; **Aral**, s. 37. Muaccel bir borcun takas edilebildiğine ilişkin bkz. 15.HD, T.12.01.2017, E.2016/3991, K.2017/139; 8.HD, T.27.06.2016, E.2016/8207, K.2016/11283; 8.HD, T.21.06.2016, E.2016/8343, K.2016/10962; 6.HD, T.21.06.2016, E.2016/1861, K.2016/4852; 23.HD, T.05.04.2016, E.2016/1518, K.2016/2131; 23.HD, T.22.03.2016, E.2015/3232, K.2016/1790 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 27.07.2017)

⁶⁶ **Eren**, s. 1212; **Tunçomağ**, s. 531; **Karadaş**, İzzet: Eser (İnşaat Yapım) Sözleşmeleri, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 409; **Günay**, Cevdet İlhan: Cezai Şart (BK m.158-161), Ankara 2002, s. 180; **Gökçeoğlu**, Kamil Haluk: Cezai Şart ve Güncel İçtihatlar, İstanbul 2007, s. 67; **Gülseven**, Hilal: Cezai Şartın İndirilmesi, Ankara 2016, s. 87 vd.

§ 3. İFA EDİLEBİLİRLİK

İfa zamanı, borç ilişkisinin iki tarafı için de önemlidir. İfa zamanı ile ilişkili kavramlardan muacceliyet, ifa zamanının alacaklıya yansımasyken; ifa edilebilirlik de borçluya yansımastır. Başka bir deyişle, ifa zamanının borçlu açısından önemi, ifa edebilme yetkisinin belirlenmesidir.

İfa edilebilirlik, borçlunun borcunu ne zaman ifa edebileceği ile ilgilidir. Bir borcun ifasında zaman bakımından mahzur yoksa veya borcun vadesi gelmemesine rağmen borçlunun ifa yetkisi bulunuyorsa, borcun ifa edilebilir olduğu söylenebilir⁶⁷. Nitekim Yargıtay vaktinden önce de ifa gerçekleştirilebildiğinden, bu süreçte de ifa edilebilirliği kabul etmektedir⁶⁸.

Bir borç alacaklı tarafından kural olarak muacceliyet gerçekleşikten sonra talep edilebilir. Bu sebeple, alacaklı için muacceliyet anı önemlidir. Muacceliyetten sonra ise belli bir sürenin geçmesi ile borç için zamanaşımı gündeme gelir. Zamanaşımı süresi dolduktan sonra alacaklı, borçluyu ifaya zorlayamaz. Alacaklının talep hakkının mevcut olduğu süre muacceliyetten zamanaşımına kadar olan dönemdir.

⁶⁷ **Eren**, s. 969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Yüce**, s. 209; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 800; **Koç**, s. 91; **Reisoğlu**, s. 329; **Kurt**, Temerrüt, s. 89; **Kızır**, s. 57; **Üçer**, s. 57; **Aral**, s. 48.

⁶⁸ Borcun vadesinden önce ifanın mümkün olduğuna ilişkin bkz. 11.HD, T.09.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 31.07.2017)

İfa zamanı, bir bakıma borçluyu korumaktadır⁶⁹. Bir borç ilişkisinde ifa zamanı belirlendiği takdirde, borçlu borcunun ne zaman muaccel olacağını bilir ve ona göre hareket eder. Muacceliyetle birlikte, zamanaşımı da belirlenmektedir⁷⁰. Zamanaşımı, borçluyu koruyan ve borçlunun gelecekle ilgili planlarını düzenleyebilmesini sağlayan bir hukukî müessesedir. Borcunun ne zaman muaccel olduğunu ve zamanaşımına uğrayacağını bilmek borçlu açısından öngörülebilirlik ve belirlilik sağlar.

İfa zamanı borçluyu koruduğundan, muacceliyet anı alacaklı için borçluya nazaran daha bağlayıcıdır. Zira alacaklı için talep hakkı kural olarak muacceliyetle ortaya çıkar. Buna karşılık borçlu için muacceliyetten önce de kural olarak ifa mümkündür⁷¹. Başka bir deyişle,

⁶⁹ **Eren**, s. 969; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Feyzioğlu**, s. 119; **Koç**, s. 91; **Yüce**, s. 211; **Tunçomağ**, s. 419; **Von Tuhr**, s. 513; **Baygın**, s. 81; **Üçer**, s. 58; **Aral**, s. 48-49.

⁷⁰ **Eren**, s. 1311; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55; **Oğuzman/Öz**, s. 593; **Feyzioğlu**, s. 118; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Yüce**, s. 43; **Koç**, s. .89; **Önen**, s. 38; **Kılıçoğlu**, s. 564; **Von Tuhr**, s. 693; **Kılıçoğlu**, s. 889; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 1043; **Tunçomağ**, s. 742. Zamanaşımının muacceliyete göre belirlendiğine ilişkin bkz. HGK, T.07.06.2017, E.2015/327, K.2017/1070; 15.HD, .04.03.2015, E.2014/2124, K.2015/1172; 15.HD, T.13.10.2016, E.2016/3788, K.2016/4247; 8.HD, T.07.11.2016, E.2016/16582, K.2016/15089; 23.HD, T.02.06.2014, E.2014/1449, K.2014/4256 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 27.07.2017)

⁷¹ **Eren**, s. 969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Akkanat**, s. 9; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Feyzioğlu**, s. 119; **Gümüş**, Mustafa Alper: “*Muacceliyetin Ertelenmesi*”, Legal Hukuk Dergisi, C. 11, S. 126, 2013, s. 21; **Hatemi/Gökyayla**, s. 228: “*TBK 96 borcun kural olarak vadesinden önce ödenmesi yetkisini*

muacceliyetten önce, alacaklının talep hakkı istisnadır. Borçlu açısından istisna ise bu süreçte ifa edememektir. Bir borcun muacceliyetten önce ifa edilmesine erken ifa denir⁷². Vadenin borçluyu koruduğu düşüncesinden hareketle erken ifanın mümkün olduğu kabul edilmiştir.

Borçlu açısından ifa edilebilirlik zamanı sınırsızdır. Bu da borçlunun zamanaşımıyla bağlı olmadığını gösterir. Nitekim zamanaşımı gerçekleşse bile borçlu borcunu ifa edebilir⁷³. Yargıtay da zamanaşımı gerçekleşse de borçlunun ifayı gerçekleştirebildiğini kabul etmektedir⁷⁴. Alacaklının borçluyu ifaya zorlayamamasıyla borçlunun borcunu ifa edebilmesi farklıdır.

Eksik borç, alacaklının borçluyu ifaya zorlayamadığı borçtur. Çünkü eksik borç söz konusu olduğunda alacaklı, alacak hakkı mevcut olsa dahi dava açamaz. Buna karşılık, borçlu

borçluya tanımaktadır. Şu halde “ertelenmiş ifa”nın da bir nev’i “geçici eksik borç” meydana getirdiğini söylemek belki de daha uygun olabilir.”

⁷² Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 7.

⁷³ **Eren**, s. 969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 52; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 1030; **Oğuzman/Öz**, s. 20; **Feyzioğlu**, s. 603; **Tunçomağ**, s. 763.

⁷⁴ Zamanaşımı gerçekleştiği takdirde alacaklının ifayı talep edemeyeceği; ancak borçlunun ifasının mümkün olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.20.10.2010, E.2010/10-512, K.2010/526; HGK, T.05.05.2010, E.2010/8-231, K.2010/255; 9.HD, T.25.02.2010, E.2008/43452, K.2010/4873; 9.HD, T.23.02.2010, E.2010/4154, K.2010/4666 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 23.07.2017)

eksik borcu ifa edebilir⁷⁵. Zira eksik borç, ifa edilebilirlik bakımından diğer borçlardan farksızdır.

Kısaca, borçlu borcunu kural olarak her zaman ifa edebilir. Gerçekten de, muacceliyetten önceki dönemde borçlunun borcunu ifası karşısında engel bulunmadığı takdirde, borçlu borcunu ifa yetkisini haizdir. Alacaklı, haklı sebebi bulunmuyorsa ifayı kabul etmelidir. Aksi halde gereği gibi ifa edilmiş bir borcu kabulden kaçınmış olur ve buna ilişkin sonuçlar ortaya çıkar⁷⁶. Açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, ifa edilebilirlik, ifa zamanına bağlı değildir ve alacaklının talep hakkı bulunmasa da mevcuttur.

⁷⁵ **Eren**, s. 88; **Oğuzman/Öz**, s. 19; **Kılıçoğlu**, s. 36; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 24; **Tunçomağ**, s. 26. Eksik borcun talep edilememesine rağmen ifa edilebileceğine ilişkin bkz. HGK, T.22.02.2017, E.2015/932, K.2017/315; HGK, T.27.01.2010, E.2010/19-6, K.2010/36; 11.HD, T.22.01.1998, E.1997,10462, K.1998/253 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 23.07.2017)

⁷⁶ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 7/III/E.

§ 4. SÜRELERİN HESAPLANMASI

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı, tarafların beraber kararlaştırmasıyla, taraflardan birine veya üçüncü kişiye ifa zamanını belirleme yetkisi verilmesiyle belirlenebilir. Taraflar kararlaştırmadıklarında ise ifa zamanı, tamamlayıcı hukuk kurallarına, âdete, işin özelliklerine göre tespit edilir. Taraflar kararlaştırmadıysa ve ifa zamanının diğer yöntemlere göre ilerideki bir tarih olması gerekmiyorsa, borcun doğum anı esas alınarak derhâl muacceliyet gerçekleşir⁷⁷. İfa zamanının belirlenmesi, belli bir tarihi esas olarak olabilir. Ayrıca ifa zamanı, belli bir sürenin öngörülmesiyle de belirlenebilir. Belli bir tarihin esas alındığı durumlarda ifa zamanı açısından sıkıntı çıkmaz. Zira tarih apaçık ortadadır ve taraflar bunu aralarında ihtilaf çıkmadan kaydedebilirler. Ancak belli bir süre öngörülmesi ve bunun sonunda muacceliyetin gerçekleştiğinin kabulü halinde sürenin hangi tarihte sona erdiğinin hesaplanması gerekir⁷⁸. Süre belirlendiğinde son günün hangi tarihe denk geldiğinin belirlenebilmesi için takvim yardımıyla hesap yapılır. Sonuç olarak, süre belirlenmesi veya vadenin net bir tarih değil de bir zaman dilimi olarak kararlaştırılması halinde hesaplama yöntemleri gündeme gelir.

Sürenin hesaplanması için Türk Borçlar Kanununda “İfa Zamanı” başlığı altında maddeler halinde yöntemler düzenlenmiştir. İfa zamanı, bu maddelerdeki yöntemler kullanılarak ve burada belirlenen tarzda belirlenir. Söz konusu maddeler, daha önceden kararlaştırılmış olan sürelerin nasıl hesaplandığını göstermesi hasebiyle yorumlayıcı hukuk

⁷⁷ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. §5.

⁷⁸ **Yüce**, s. 243; **Feyzioğlu**, s. 121; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57;

Tunçomağ, s. 422; **Oğuzman/Öz**, s. 320; **Baygın**, s. 79.

kuralları niteliğindedir⁷⁹. Yargıtay da bu maddelerin, sözleşmedeki hükümlerin yorumlanmasına ilişkin olduğunu kabul etmektedir⁸⁰. Nitekim yorumlayıcı hukuk kuralları, mevcut hükümlerin nasıl yorumlanması ve ne şekilde uygulanması gerektiğini gösterir⁸¹. Bu maddeler “Süreye Bağlı Borç” başlığı altındaki “Aya İlişkin Sürelerde Vade” başlıklı TBK m. 91, “Diğer Sürelerde Vade” başlıklı TBK m. 92 ve “Tatil Günleri” başlıklı TBK m. 93 ile “İş Saatlerinde İfa” başlığı altındaki TBK m. 94’tür.

⁷⁹ **Yüce**, s. 243; **Eren**, s. 976; **Barlas**, s. 28; **Feyzioğlu**, s. 121; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 59; **Tunçomağ**, s. 422; **Oğuzman/Öz**, s. 320; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 806; **Von Tuhr**, s. 516; **İnan**, s. 594; **Akıncı**, s. 211; **Dural**, Mustafa/**Sarı**, Suat: Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri, C. 1, 11. Baskı, İstanbul 2016, s. 132.

⁸⁰ TBK 90 vd. maddelerin sözleşmede kararlaştırılmış sürelerin nasıl hesaplanması gerektiğini gösterdiğine ilişkin bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; HGK, T.29.05.1991, E.1991/6-238, K.1991/319; 7.HD, T.12.10.1999, E.1999/2869, K.1999/4645; 2.HD, T.04.04.1989, E.1989/2200, K.1989/3253; 8.HD, T.13.12.1978, E.1978/9268, K.1978/10444; 11.HD, T.06.02.2017, E.2015/12455, K.2017/575 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 29.09.2017)

⁸¹ **Oğuzman**, M. Kemal/**Barlas**, Nami: Medenî Hukuk, 19. Bası, İstanbul 2013, s. 87; **Dural/Sarı** s. 132; **Özsunay**, Ergun: Medenî Hukuka Giriş, 5. Bası, İstanbul 1986, s. 185; **Esener**, Turhan: Hukuk Başlangıç Dersleri, İstanbul 1998, s. 10; **İmre**, Zahit: Medenî Hukuka Giriş, 3. Bası, İstanbul 1980, s. 148; **Serozan**, s. 102; **Antalya/Topuz**, s. 299.

I. İFA ZAMANI İLE ZAMAN DİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Süre; yıl, ay, hafta veya gün gibi zaman dilimleri olarak belirlenebilir. Bunlardan yalnız birine bağlı olarak belirlenebildiği gibi süre, birden fazla zaman dilimine de bağlı olabilir. Meselâ süre olarak “dört gün”, “üç hafta”, “beş ay”, “iki yıl” şeklinde yalnız bir zaman dilimi esas alınabildiği gibi, “bir yıl üç ay”, “dört buçuk ay”, “yedi ay on gün”, “iki yıl dört ay bir hafta üç gün” şeklinde birden fazlası da esas alınabilir. Birden fazla zaman diliminin belirlendiği hallerde her biri için öncekinin bittiği yerden hesaplama yapılır.

Kanunda ifa zamanının saat olarak belirlenmesine ilişkin hesaplamalar düzenlenmemiştir. Ancak bazı borçların gereği gibi ifa edilebilmesi için saat de önemlidir. Meselâ bir restoranda canlı müzik programı yapan sanatçının belirlenen saatte borcunu ifa etmesi gerekir. Vade, bu gibi hallerde saat olarak belirlenebilir. Bu sebeple, sürenin de saat olarak belirlenmesinde mahzur yoktur⁸². Meselâ akşam saat 20.00 olan ifa zamanının sabah 10.00’da kararlaştırılması halinde “on saat sonra” şeklinde belirleme yapılması mümkündür. Sözleşmede böyle bir belirleme yapıldıysa hesaplama yöntemlerinin saate göre kıyasen uygulanması gerekir.

TBK m. 92/II’de sürenin sözleşmenin kurulmasından başka bir andan itibaren işlemeye başladığı durumlarda da bu kuralların uygulanması gerektiği hükmü bulunmaktadır. Bu hükümde sürenin ne zamandan itibaren hesaplanması gerektiği, yani başlangıç anı düzenlenmiştir. Buna göre süre, sözleşmenin kurulması anından başlayabileceği gibi sonraki bir anda da başlayabilir. Meselâ sözleşmede vadenin belirlenmesi için alacaklıya yetki verildiğinde alacaklı, ifa zamanını sözleşmenin kurulmasından sonra belirler. Alacaklının bu

⁸² Feyzioğlu, s. 121; Tunçomağ, s. 423; Oğuzman/Öz, s. 321; Von Tuhr, s. 517; Eren, s. 971.

yetkiyi kullanarak, ifa zamanını “bir hafta sonra” şeklinde ifa zamanını belirlemesi halinde, sürenin son gününün hesaplanmasında borçluya yapılan ihbar tarihi esas alınır.

Sonuç olarak, bir borç ilişkisinde ifa zamanı, bir zaman dilimini gösterecek şekilde kararlaştırılabilir. Bu halde, ifa zamanının nasıl somutlaştırılması ve hesaplanması gerektiğinin bilinmesi önemlidir. Bu başlık altında zaman dilimleri sırasıyla yıl, ay, hafta ve gün olarak tek tek incelenmiştir. Bu bakımdan, Türk Borçlar Kanunundaki kurallar ışığında ifa zamanının hesaplanmasında nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

A. İFA ZAMANININ YIL OLARAK BELİRLENMESİ

Bir borç ilişkisinde borçların ifa zamanı, yıla bağlı belirlenmiş bir süre olarak kararlaştırılabilir. Sürenin yıl olarak belirlenmesi halinde TBK m. 92/b.3 gündeme gelir. Bu bentte “yıl”ın belli dönemlerinin karşılığı olarak “birden çok ay” kabul edilmiştir. Zira bir yıl, on iki aydır. Bu sebeple, sürenin yıl olarak belirlendiği hallerde ay ile ilgili kuralların uygulanması gerekir. Böylece, sözleşmede yıl olarak kararlaştırılan süre kadar sonraki gün, ay ile ilgili kurallar kıyasen uygulanarak, vade tarihi olur⁸³. Meselâ 19.03.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede ifa zamanı olarak “üç yıl sonra” kararlaştırılmışsa üç yıl sonraki aynı gün, yani 19.03.2020 vade tarihidir.

⁸³ Sözleşme hangi gün kararlaştırılmışsa, sonraki yıldaki aynı vakte denk gelen tarihin ifa zamanı olduğu düzenlenmiştir. Yargıtay’ın buna ilişkin kararları için bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; 8.HD, T.13.12.1978, E.1978/9268, K.1978/10444 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 26.09.2017)

İfa zamanı, tam yıl olarak kararlaştırılabildiği gibi, yarım yıl veya yılın dörtte biri (çeyrek yıl) olarak da kararlaştırılabilir. TBK m. 92/b.3, bu tarz belirlemelere ilişkin olarak da uygulanır. Böylece, bu tarz bir belirleme yapıldığında ay ile ilgili kurallar gündeme gelir. Bu sebeple, böyle belirlemelere ilişkin açıklamalar “Sürenin Ay Olarak Belirlenmesi” başlığı altında anlatılmıştır⁸⁴.

İfa zamanının yıl olarak belirlenmesi, “yılın sonu”, “yılın başı”, “yılın ortası” gibi de olabilir. Bu belirlemelere ilişkin Türk Borçlar Kanununda hüküm bulunmamaktadır. Ancak ay ile ilgili hesaplamaları ihtiva eden TBK m. 91’deki kurallar kıyas yoluyla yıla ilişkin vadelerde de uygulanabilir. Buna göre “yılın sonu”, yılın takvimdeki son günü olan 31 Aralık’a denk gelir. “Yılın başı” ise, yılın takvimdeki ilk günü olan 1 Ocak’a tekâbül eder. Meselâ 01.04.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede ifa zamanı olarak “borç yıl sonunda ifa edilecektir” hükmü bulunuyorsa bundan 31.12.2017 tarihi anlaşılır. Ancak “yılın başı” olarak kararlaştırılmış belirlemelerde 1 Ocak’ın tatil günü olması göz ardı edilmemeli, buna ilişkin yorum yapılarak vade tarihi belirlenmelidir⁸⁵.

Uygulamada pek karşılaşılmasa da “yılın ortası” şeklinde belirleme yapmak da mümkündür. Matematik yardımıyla hesaplamalar yapıldığında yılın 365 gün (dört yılda bir 366 gün) olduğu dikkate alınınca yılın ortasının 183. gün olduğu sonucu çıkar. Yılın 183. günü ise 2 Temmuz’dur (dört yılda bir şubat ayının 29 gün olduğu yıllarda 1 Temmuz). Ancak TBK m. 92/b.3’te “yıl”, “birden çok ay”a karşılık gelir. Bununla birlikte, yılın 365 gün değil, on iki ay olduğu esas alınmalıdır. Nitekim TBK 91 göz önüne alındığında tek tek hangi ayda kaç gün olduğuna dikkat edilmeden genel hüküm getirilmiş olduğu görülür. Bu maddenin yıla kıyaslanması halinde altıncı ayın son günü olan 30 Haziran “yılın ortası” olarak

⁸⁴ Bkz. § 4/I/B.

⁸⁵ Bkz. § 4/II.

kabul edilebilir. Sonuç olarak, ifa zamanı “yılın ortası” olarak kararlaştırıldığı takdirde vade tarihi 30 Haziran’dır.

B. İFA ZAMANININ AY OLARAK BELİRLENMESİ

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı, belli bir ay olarak belirlenmiş süre olabilir. Sürenin ay olarak belirlenmesi halinde TBK m. 92/b.3 gündeme gelir. Bu bentteki hüküm ay ile ilgili sürelerde hesaplamanın hangi yöntemle yapılması gerektiğine ve vade tarihinin belirlenmesine ilişkindir. Sözleşmenin kurulduğu tarihten itibaren, belirlenen süre kadar ay sonraki gün vade tarihi olur⁸⁶. Meselâ 07.04.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede iki aylık süre kararlaştırılmışsa iki ay sonraki aynı gün, yani 07.06.2017 vade tarihidir. Ay ile ilgili hesaplama yapılırken, gün olarak karşılığı dikkate alınmaz. Yargıtay da gün olarak hesaplamanın yanlış olduğuna karar vermiştir⁸⁷. Verilen misâlde iki ayın karşılığının 60 gün

⁸⁶ Sözleşme hangi gün kararlaştırılmışsa, sonraki aydaki aynı vakte denk gelen tarihin ifa zamanı olduğu düzenlenmiştir. Yargıtay’ın buna ilişkin kararları için bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; HGK, T.13.02.2002, E.2002/6-23, K.2002/94; HGK, T.17.06.1998, E.1998/6-504, K.1998/506; HGK, 29.05.1991, E.1991/6-238, K.1991/319; 2.HD, 04.04.1989, E.1989/2200, K.1989/3253; 2.HD, T.22.03.1976, E.1976/2364, K.1976/2501; 6.HD, T.07.02.1974, E.1974/440, K.1974/452; 6.HD, T.03.04.1996, E.1996/3229, K.1996/3389; 7.HD, T.12.10.1999, E.1999/2869, K.1999/4645; 6.HD, T.17.10.2011, E.2011/6973, K.2011/10939; 15.HD, T.10.12.2009, E.2008/7723, K.2009/6681 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 28.09.2017)

⁸⁷ Altı aylık süre kararlaştırıldığı takdirde, bunun yüz seksen güne denk geldiği kabul edilemez. Bu şekilde bir hüküm bulunduğu takdirde doğrudan altı ayın hesaplanması gerekir;

olduğu düşünülemez. Zira 60 gün olarak hesaplama yapıldığı takdirde vade tarihi 06.06.2017 olarak bulunur. Ancak bu yöntem hatalıdır. Hesaplamanın doğrudan ay esas alınarak yapılması gerekir.

Sürenin sona erdiği ayda, sözleşmenin kurulduğu güne karşılık gelen bir gün olmayabilir. Bu durumda, sürenin sona erdiği ayın son günü vade tarihi olarak kabul edilir⁸⁸. Meselâ 29.01.2016 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede ifa zamanı “bir ay sonra” olarak kararlaştırılmışsa, 2016 yılında şubat ayında 29 gün bulunduğundan, vade tarihi 29.02.2016’dır. Ancak sözleşmenin kurulduğu tarih 29.01.2017 ise ve ifa zamanı olarak “bir ay sonra” kararlaştırılmışsa 2017 yılında Şubat ayında 28 gün bulunduğu için vade tarihi 28.02.2017 olur.

İfa zamanı için yılın bir kısmının belirlendiği hallerde de ay olarak belirlenmiş gibi hesaplama yapılır. Bir yıl on iki ay olduğundan yarıyıl, altı aya; yılın dörtte biri (çeyrek yıl), üç aya; yılın üçte biri, dört aya; yılın altıda biri, iki aya tekâbül eder. Bu şekilde belirleme yapıldığı takdirde önce sürenin ay olarak karşılığı belirlenir. Ardından ay ile ilgili hesaplama yapılır. Meselâ 02.02.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede “bir buçuk yıl sonra borç ifa edilecektir” hükmü bulunuyorsa önce bir yıl sonraki aynı gün belirlenir. Daha sonra yarıyıla karşılık gelen altı aylık süre hesaplanır. Sonuçta bu borcun vade tarihi 02.08.2018 olarak tespit edilir.

2.HD, T.04.04.1989, E.1989/2200, K.1989/3253 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 28.09.2017)

⁸⁸ Sözleşmenin kurulduğu günün diğer ayda karşılığı yoksa, son günün vade tarihi olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; 8.HD, T.13.12.1978, E.1978/9268, K.1978/10444 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 28.09.2017)

İfa zamanı olarak yarım ay da belirlenebilir. TBK m. 92/b.4 yarım aydan on beş günün anlaşılması hükmünü ihtiva etmektedir. Sözleşmede yarım ay kararlaştırıldığı takdirde hangi ayda bulunulduğuna bakılmaksızın on beş gün esas alınmalıdır. Meselâ 10.05.2017 tarihinde kararlaştırılan sözleşmede üç buçuk aylık süre kabul edilmişse önce bu tarihten itibaren üç aylık süre hesaplanır. Bunun ardından on beş gün daha ekleyerek vade tarihi elde edilir. Böylece, 10.08.2017'den sonra on beş gün hesaplanarak, vade tarihi olarak 25.08.2017 tespit edilir.

İfa zamanının ay olarak belirlenmesi “ayın başı”, “ayın sonu”, “ayın ortası” gibi de olabilir. Bu belirlemelerle ilgili kural TBK m. 91’de yer almaktadır. TBK m. 91’de ayın başının ayın ilk günü olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca ayın sonu, ayın son günü olarak anlaşılır⁸⁹. Nihayet ayın ortası, ayın on beşine tekâbül eder. Kısaca, TBK m. 91 hükmünden anlaşılana, bu tarz belirlemelerde ayın ilk ya da son gününün veya on beşinin esas alınmasıdır. Bu sebeple, Yargıtay’ın bir kararında yaptığı gibi, “ayın başı” olarak belirlenen vade için “ayın ilk üç gününde ifa edilebilir” gibi bir yorum hatalı olur⁹⁰. Ancak bazı sözleşmelerde “ayın başlarında”, “ayın sonlarında”, “ayın ortalarında” gibi ibareler yer alabilir. “Ayın sonlarında” ibaresinde belirsizlik olmaz; zira bundan ayın son günü anlaşılır. Ancak “ayın başlarında”, “ayın ilk zamanları”, “ayın ilk kısmında”, “ayın ortalarında”, “ayın ortası civarı”

⁸⁹ Ayın sonunun hangi gün olduğu hakkında bkz. 9.HD, T.23.06.2003, E.2003/930, K.2003/11746; 13.HD, T.27.10.1994, E.1994/8865, K.1994/9312 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

⁹⁰ Yargıtay peşin ödeme şartının mevcudiyeti halinde her ayın ilk üç gününde ödeme yapılması gerektiğini kabul etmektedir. 6.HD, T.05.04.2007, E.2007/1868, K.2007/3965; 6.HD, T.19.02.1998, E.1998/1247, K.1998/1189 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 10.07.2017)

gibi ifadelerde son günün hangi gün olduğu belirsizdir. Bu tarz belirlemelerde vade tarihi net olarak hesaplanamaz; belirsiz vadeye ilişkin hükümler uygulama alanı bulur.

TBK m. 91/II’de ifa zamanının sadece ay olarak kararlaştırılıp gün belirlemesi yapılmadığında, ayın son gününün anlaşılacağı hükmü bulunmaktadır. Bu hükme göre ifa zamanı olarak ayın herhangi bir dönemine vurgu yapılmayıp sadece ayın ismi zikredilmişse ayın son günü vade tarihi olur. Ancak Yargıtay’ın, ay olarak belirleme yapıldığı takdirde ilk gün muacceliyet gerçekleştiğine ilişkin bir kararı bulunmaktadır⁹¹. Meselâ ifa zamanı olarak “2017’nin Temmuz ayında ifa gerçekleştirilir” hükmü varsa vade tarihi 31.07.2017’dir. Ancak doktrindeki bir görüş bu hükmü eleştirmektedir. Buna göre vade tarihi olarak belirli bir ay kararlaştırıldığında sözleşmenin yapıldığı tarihin ayın kaçınıcı günü olduğuna bakılarak ifa zamanı belirlenir. Zira bu hükmün de TBK m. 92/b.3’e paralel olması gerekir⁹². Meselâ ifa zamanı olarak “2017’nin Temmuz ayında ifa gerçekleştirilir” hükmü varsa vadeyi tespit edebilmek için sözleşmenin hangi tarihte kurulduğuna bakılmalıdır. Bu görüşe göre, sözleşme 10.04.2017 tarihinde kurulmuşsa vade tarihi 10.07.2017 olur. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, zikredilen bu iki hüküm çelişkili değildir. Zira TBK m. 91/II’de belli bir ayın doğrudan belirlenmesi söz konusuysen, TBK m. 92/b.3’te sürenin hesaplanması sonucu vade tarihinin belli olması düzenlenmiştir⁹³. Gerçekten de TBK m. 91/II’de hangi ayın vade tarihi

⁹¹ Yargıtay’ın, ay olarak belirleme yapıldığı takdirde muacceliyetin ilk günde gerçekleştiğine ilişkin kararı da bulunmaktadır; 13.HD, T.6.05.2003, E.2003/1090, K.2003/5653 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 30.09.2017)

⁹² **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 56-57.

⁹³ **Aydıncık**, Şirin: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Borçların İfası (TBK m. 83-111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, s. 156-157.

olarak kararlaştırıldığı bellidir. TBK m. 92/b.3'te ise sözleşme kurulduğu tarihten itibaren kararlaştırılan süre kadar sonraki ay vade tarihi olur. İlk durumda ayın son günü vade tarihi olurken ikincisinde sözleşmenin ayın hangi gününde kurulduğu önem kazanır.

İfa zamanı olarak belli bir ay belirlenmesi halinde o ayın son gününün vade tarihi olduğu hükmüne ilişkin dikkat edilmesi gereken nokta TBK m. 91/II'nin uygulama alanı bulabilmesi için doğrudan belirleme olması gerekliliğidir. Ortada belli bir ay yoksa bu hüküm uygulanamaz. Meselâ sözleşmede "Eylül-Ekim ayları civarında" ifadesi bulunuyorsa vade tarihi olarak 31 Ekim esas alınamaz. Zira "civarında" kelimesi ifa zamanının Eylül ve Ekim aylarının sınırlarına hapsolmasını engeller. Ancak bu ifade "Eylül-Ekim aylarında" olsaydı vade tarihinin 31 Ekim olduğu yorumu yapılabilirdi.

İfa zamanının mevsime bağlı kararlaştırılması da mümkündür. Ancak mevsimler sabit değildir. Bölgelere göre değişkenlik gösterebilir. Bu sebeple, ifa zamanının mevsimlere bağlanması halinde ay ile ilgili kurallar uygulanamaz⁹⁴. Mevsimlere dayalı ifa zamanı kararlaştırıldığı takdirde belirsiz vade ortaya çıkar. Bu halde, ifa zamanının belirlenmesi için belirsiz vadeye ilişkin hükümler uygulama alanı bulur.

İfa zamanı yıl ve ay olarak da belirlenebilir. Bu halde, önce yıl, ardından ay hesaplanarak vade tarihi tespit edilir. Meselâ 22.03.2017'de "iki yıl üç ay" olarak kararlaştırılmış ifa zamanının tespiti için, önce iki yıl sonraki gün (22.03.2019) hesaplanır. Ardından bunun üç ay sonrası hesaplanarak, vade tarihi olarak 22.06.2019 tespit edilir.

⁹⁴ **Yüce**, s. 248.

C. İFA ZAMANININ HAFTA OLARAK BELİRLENMESİ

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı hafta olarak da belirlenebilir. Sürenin hafta olarak belirlenmesi halinde TBK m. 92/b.2 gündeme gelir. Bu bentte haftaya ilişkin belirlemede günlerin isminin esas alınması düzenlenmiştir. Buna göre, sözleşmenin kurulduğu tarihin haftanın hangi gününe denk geldiğine bakılır. Ardından, belirlenen süre kadar hafta sonraki aynı gün vade tarihi olur. Meselâ 04.04.2017 Salı günü kurulan bir sözleşmede bir haftalık süre belirlenmişse, bir hafta sonraki Salı günü olan 11.04.2017 vade tarihidir.

TBK m. 92/b.1’de hafta ile ilgili karışıklıkların önlenmesi için bir kural düzenlenmiştir. Böylece sekiz günün bir haftaya, on beş günün iki haftaya karşılık gelmesi önlenmiştir. Bu kurala binaen, halk arasında genellikle iki haftanın karşılığı olarak kullanılan “on beş gün” ifadesi, ifa zamanı açısından ele alındığında iki haftaya tekâbül etmez. Nitekim 10.05.2017 Çarşamba günü kurulan bir sözleşmede vade tarihi, iki haftalık süre belirlenirse 24.05.2017 Çarşamba günü olur. Ancak bu sözleşmede, on beş günlük süre belirlenirse vade tarihi 25.05.2017 Perşembe günü olur.

İfa zamanının haftaya dayalı belirlenmesi “hafta başı”, “haftanın sonu”, “hafta ortası” gibi de olabilir. Bu tarz belirlenmelerin varlığı halinde TBK m. 91’deki ifa zamanının ay olarak belirlenmesindeki kurallar kıyasen uygulanabilir⁹⁵. Buna göre “haftanın başı” olarak pazartesi, “haftanın sonu” olarak cuma veya cumartesi, “hafta ortası” olarak çarşamba günü düşünülebilir. Ancak bu belirlenirken tarafların vadeyi nasıl algıladıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Meselâ “haftanın sonu” ibaresi hafta sonu dükkânını açmayan birine göre Cuma günü olur. Ancak Cumartesi de çalışan birine göre haftanın sonu Cumartesidir. Alışveriş merkezindeki bir mağaza için ise Pazar günü haftanın sonudur. Kısaca, bu tarz

⁹⁵ Yüce, s. 246-247.

belirlemelerde tarafların durumu göz önüne alınarak, menfaat dengesine ve güven teorisine göre değerlendirme yapılır.

İfa zamanına ilişkin süre yıl, ay ve hafta olarak belirlenebilir. Bu halde önce yıl, ardından ay ve son olarak da haftaya ilişkin hesaplamalar yapılarak vade tarihi tespit edilir. Meselâ 12.06.2017’de kurulan bir sözleşmede ifa zamanı “üç yıl iki ay bir hafta” olarak kararlaştırılmışsa önce üç yıl (12.06.2020) hesaplanır. Sonra iki ay (12.08.2020 Cuma günü) bulunur. Son olarak da bir hafta belirlenir. Böylece vade tarihi olarak 19.08.2020 Cuma günü tespit edilir.

D. İFA ZAMANININ GÜN OLARAK BELİRLENMESİ

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı, güne bağlı olarak da belirlenebilir. Gün olarak belirleme yapıldığı takdirde TBK m. 92/b.1 uygulama alanı bulur. Bu hükme göre sözleşmenin kurulduğu tarihin ertesi gününden itibaren saymaya başlanır. Yargıtay da bu kuralı benimsemektedir⁹⁶. Belirlenen süre kadar sonrası vade tarihi olur. Meselâ 01.07.2017 tarihinde kurulmuş olan bir sözleşmede ifa zamanı olarak yirmi günlük süre kararlaştırılmışsa vade tarihi, ertesi günden itibaren saymaya başlanarak yirminci gün olan 21.07.2017 olur. Zira birinci gün 02.07.2017, ikinci gün 03.07.2017, üçüncü gün 04.07.2017... şeklinde devam eder. Böylece yirminci gün 21.07.2017’dir.

⁹⁶ Sürenin ertesi günden itibaren başladığına ilişkin bkz. İBGK, T.22.06.1996, E.1996/8, K.1996/8, R.G.12360; HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; 15.HD, T.8.02.2010, E.2009/758, K.2010/590; 2.HD, T.22.03.1976, E.1976/2364, K.1976/2501 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

TBK m. 92/b.1’de sekiz günlük sürenin bir haftaya, on beş günlük sürenin iki haftaya denk gelmemesi kuralı düzenlenmiştir. Bu cümlenin, bendin ilk kısmının tekrarı mahiyetinde olduğu düşünülebilir. Ancak bu cümlenin de bende eklenmesinin sebebi karışıklıkların önlenmesidir. Nitekim sözleşmelerde “borç, sözleşme kurulduktan sonraki sekizinci gün ifa edilecektir” veya “borç, sözleşme kurulduktan sonraki on beşinci gün ifa edilecektir” ifadeleri bulunabilir. Bu düzenleme ile uygulamada görülen böyle ifadelerin farklı yorumlanmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Zira sözleşmede kararlaştırılmış bu ifadelerin uygulamada bir haftalık veya iki haftalık süre biçiminde yorumlandığı görülebilmektedir⁹⁷. Ancak bu düzenleme ile sekiz günlük sürenin bir haftaya, on beş günlük sürenin iki haftaya denk geldiği yorumunun açıkça engellenmesi amaçlanmıştır.

“Günün başı” ve “günün sonu” gibi ifadelerin ifa zamanı olarak belirlenmesi, kural olarak, mümkün değildir. Bu tarz ifadeler genellikle kesin vadede gündeme gelir. Bununla birlikte, hüküm ve sonuçların doğması açısından bu tarz ifadeler bazı durumlarda kritik rol oynayabilirler. Ancak bu ifadelerle ilişkin genelgeçer kural konması mümkün değildir. Çünkü iş hayatında bu konuda farklı uygulamalar bulunmaktadır. Meselâ mesaiye sabah saat 05.00’da başlayan bir fırınla saat 10.00’da başlayan alışveriş merkezindeki mağaza için “günün başı”; akşam saat 19.00’da kapanan bir dükkânla gece 23.00’te kapanan bir lokanta için “günün sonu” farklı anlamlara gelebilir. Bu sebeple, sözleşmede böyle ifadelerin varlığı halinde tarafların durumları göz önüne alınır ve menfaat dengesine göre güven teorisine başvurulur değerlendirme yapılır.

İfa zamanı; yıl, ay, hafta, gün olarak belirlenebilir. Böyle bir belirleme halinde sırasıyla önce yıl, sonra ay, ardından hafta ve son olarak da gün hesaplanarak vade tarihi bulunur. Meselâ 01.09.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede bir yıl iki ay üç hafta dört

⁹⁷ **Von Tuhr**, s. 516-517.

günlük süre kararlaştırılmışsa önce bir yıl (01.09.2018) belirlenir. Sonra iki ay (01.11.2018) bulunur. Ardından üç hafta (22.11.2018) hesaplanır. Son olarak da dört gün sayılarak vade tarihinin 26.11.2018 olduğu tespit edilir.

II. İFA ZAMANI İLE TATİL GÜNLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

İfa zamanı ile tatil günleri arasındaki ilişki TBK m. 93'te düzenlenmiştir. Bu maddeye göre tatil günlerinin belirlenmesi kanuna bırakılmıştır. Nitekim madde metninde “*kanunlarda tatil olarak kabul edilen bir güne...*” ifadesi bulunmaktadır. Tatil günleri ile ilgili düzenlemeler ihtiva eden kanunlar 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun⁹⁸ ve 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanundur⁹⁹. Bu kanunlara göre tatil olarak belirlenmiş günlere denk gelen vade tarihi bulunabilir. Böyle bir durumda, bunu takip eden, tatil olmayan ilk gün vade tarihi olarak kabul edilir¹⁰⁰. Meselâ 29.07.2017 tarihinde kurulmuş bir sözleşmede ifa zamanı olarak üç aylık süre kararlaştırılmışsa vade tarihinin 29.10.2017'ye denk geldiği görülür. Ancak 29 Ekim'in tatil olması sebebiyle vade tarihi TBK m. 93'teki kurala göre 30.10.2017'dir.

⁹⁸ R.G. T.19.03.1981, S. 17284.

⁹⁹ R.G. T.21.01.1924, S. 54.

¹⁰⁰ Vade tarihinin tatil gününe denk gelmesi halinde ertesi güne sarkması hakkında bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98; HGK, T.13.02.2002, E.2002/6-23, K.2002/94; HGK, T.17.06.1998, E.1998/6-504, K.1998/506; 11.HD, T.06.02.2017, E.2015/12455, K.2017/575; 11.HD, T.23.10.1984, E.1984/4349, K.1984/4366; 6.HD, T.03.04.1996, E.1996/3229, K.1996/3389; 7.HD, T.12.10.1999, E.1999/2869, K.1999/4645 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

TBK m. 93, düzenleyici hukuk kuralıdır. Bu sebeple, tarafların iradesi veya işin niteliğinden, kanun hükmünün aksi anlaşıldığı takdirde ifa zamanı olarak tatil günleri de belirlenebilir¹⁰¹. Nitekim TBK m. 93/II de bunu hüküm altına almıştır. Meselâ 19 Mayıs'ta konaklamak için rezervasyon yaptırılan otele gidildiğinde “bugün tatil olduğu için otelimizde konaklamak mümkün değildir” karşılığını almak, ifa zamanına uyulmamasının hüküm ve sonuçlarını doğurur.

TBK m. 93, yalnız son günün tatile gelmesi halini düzenlemektedir. Bu sebeple, süre işlerken arada geçen tatil günlerinin vade tarihine herhangi bir etkisi yoktur¹⁰². Yargıtay da süre işlerken geçen tatil günlerini hesaba katmamaktadır¹⁰³. Meselâ 18.04.2017 tarihinde kurulan bir sözleşmede on günlük süre kararlaştırılmışsa aradaki tatil günü olan 23 Nisan'ı saymamak hatalı olur. Böyle bir ifa zamanının kararlaştırılması halinde vade tarihi, sözleşmenin kurulmasının ertesi gününden başlayarak on günlük süre sonundaki 28.04.2017 olarak hesaplanır.

İfa zamanının son gününün tatile denk gelmesi halinde ertesi güne sarkması kuralı, yapmama edimleri ve katlanma borçlarında uygulanmaz. Bunun sebebi, yapmama edimleri ve katlanma borçlarının ertesi güne sarkarak uzamasının borçlunun menfaatine olmamasıdır¹⁰⁴.

¹⁰¹ **Eren**, s. 977; **Feyzioğlu**, s. 122; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 807; **Tunçomağ**, s. 424-425; **Oğuzman/Öz**, s. 322; **Von Tuhr**, s. 518-519; **Kılıçoğlu**, s. 571.

¹⁰² **Eren**, s. 977; **Yüce**, s. 252; **Feyzioğlu**, s. 123; **Tunçomağ**, s. 424; **Oğuzman/Öz**, s. 321.

¹⁰³ Tatil günlerinin de süreye dâhil olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.04.03.2009, E.2009/6-74, K.2009/98 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

¹⁰⁴ **Eren**, s. 978.

III. İFA ZAMANI İLE İŞ SAATLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bir borç ilişkisinde ifa zamanına uyulmalıdır. Zaman, ifanın unsurlarından biridir. Buna uyulmadığında gereği gibi ifa olmaz. TBK m. 94 iş saatleri ile ifa ve kabulün bağlantısına ilişkindir.

TBK m. 94'te vurgulanan kavram "alışılmış iş saatleri"dir. Alışılmış iş saatleri, dürüstlük kuralının ifa zamanı açısından uygulama alanı olarak kabul edilebilir. Bu kavramın karşılığı borcun niteliği, tarafların meslekî durumu, o bölgedeki mesai saatleri gibi faktörler göz önüne alınarak tespit edilebilir. Yargıtay'a göre ifa, mesai saatinin sonuna kadar yapılmalıdır¹⁰⁵. Bundan dolayı, kanunda doğrudan belli bir saat verilmesi yerine alışılmış iş saatleri kavramının kullanılması yerindedir.

TBK m. 94, yorumlayıcı hukuk kuralıdır. Taraflarca aksinin kararlaştırılması halinde veya somut olayın niteliğine göre alışılmış iş saatleri dışında ifa da mümkündür¹⁰⁶. Meselâ evine oturma odası takımı alan bir kişi hafta içi gündüz mesaisi olduğu için, teslimin akşam 20.30'dan sonra yapılmasını isteyebilir. Bu durumda, tarafların anlaşmasıyla alışılmış iş saatleri dışında ifa mümkün hale gelir. Somut olayın niteliği ile alakalı misal ise, güneşin doğuşunu fotoğraflamak isteyen bir kişinin fotoğrafçıyla anlaşması halinde, güneşin doğuşu saat kaçtıysa ifa zamanının o vakit olmasıdır. Bu gibi durumlarda alışılmış iş saatleri dışında yapılan ifa, gereği gibi ifa niteliği taşır.

¹⁰⁵ Mesai saatinin sonuna kadar borcun ifa edilmesi gerekmektedir. HGK, T.13.02.2002, E.2002/6-23, K.2002/94; HGK, T.17.06.1998, E.1998/6-504, K.1998/506; HGK, T.29.05.1991, E.1991/6-238, K.1991/319; 2.HD, T.04.04.1989, E.1989/2200, K.1989/3253; 7.HD, T.12.10.1999, E.1999/2869, K.1999/4645; 6.HD, T.07.02.1974, E.1974/440, K.1974/452 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

¹⁰⁶ **Eren**, s. 978-979; **Oğuzman/Öz**, s. 322; **Von Tuhr**, s. 514; **Yüce**, s. 254.

Alışılmış iş saatleri dışında gerçekleştirilmek istenen ifanın kabulü zorunlu değildir¹⁰⁷. Meselâ sipariş edilen ayakkabının gece saat 3.30'da getirilmesi halinde, alışılmış iş saatleri dışında olduğundan, alıcı ifayı kabul etmeyebilir. Bu takdirde ifayı kabulden kaçınmanın hüküm ve sonuçları doğmaz. Ancak alışılmış iş saatlerinde gerçekleştirilmek istenen ifanın kabulü gerekir. Aksi halde ifayı kabulden haksız yere kaçınılmış olur ve buna ilişkin sonuçlar doğar.

Bir borca ilişkin vade tarihi belirlendiğinde, borcun vadesinde ifa edilmemiş sayılması için o günkü alışılmış iş saatlerinin sona ermesi gerekir. Bu saati geçiren borçlu, henüz vade tarihi olan gün sona ermemiş olsa da; yani gece 00.00 olmamış olsa da ifayı zamanında yapmamış olur ve sonuçlarına katlanır. Bu sebeple, alışılmış iş saatlerinin tespiti önem kazanmaktadır. Bu tespitin, somut olayın özelliklerine bakılarak yapılması gerekir¹⁰⁸. Meselâ bir markaya ait mağazalardan, alışveriş merkezindeki için alışılmış iş saatleri sabah 10.00 ile akşam 22.00 arasıyken, caddede bulunan diğer mağaza için sabah 8.30 ile akşam 18.30 arası olabilir.

¹⁰⁷ Eren, s. 979; Feyzioğlu, s. 123; Von Tuhr, s. 514; Yüce, s. 253.

¹⁰⁸ Eren, s. 979; Oğuzman/Öz, s. 322; Kılıçoğlu, s. 572; Yüce, s. 253.

İKİNCİ BÖLÜM

İFA ZAMANININ BELİRLENMESİ VE İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI

§ 5. İFA ZAMANININ BELİRLENMESİ

Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla meydana gelir (TBK m. 1). Söz konusu irade beyanları esaslı noktaları kapsmalıdır. Esaslı noktalar üzerinde anlaşma yapıldığı takdirde sözleşme kurulur¹⁰⁹.

Üzerinde mutabakat sağlanması gereken esaslı noktalar, objektif ve subjektif olarak ikiye ayrılır. Objektif esaslı noktalar sözleşmenin kanunda düzenlenmiş unsurlarıdır. Meselâ TBK m. 207’de satış sözleşmesinin esaslı unsurları olarak satıcının satılanın zilyetlik ve mülkiyetini devretme, alıcının bedel ödeme borcu düzenlenmiştir. Aynı şekilde TBK m. 299’da kira sözleşmesinin esaslı unsurları olarak kiraya verenin kullanma veya yararlanma hakkını kiracıya tanıma, buna karşılık kiracının da bedel ödeme borcu esaslı unsur olarak belirlenmiştir. Subjektif esaslı noktalar ise, kanunda belirtilmemesine rağmen, tarafların iradî

¹⁰⁹ **Eren**, s. 242 vd.; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 173; **Oğuzman/Öz**, s. 49; **Serozan**, s. 347; **Kılıçoğlu**, s. 52; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 70; **Tunçomağ**, s. 140; **Güven**, Kudret: General Principles of Turkish Law, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 80. Yan noktalar üzerinde anlaşma sağlanamasa bile esaslı noktalar için mutabakat sağlanmışsa sözleşmenin kurulmuş olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.17.06.1998, E.1998/3-512, K.1998/507; HGK, T.14.01.2015, E.2013/22-2014, K.2015/12; 3.HD, T.15.09.1997, E.1997/6603, K.1997/8864; 11.HD, T.31.12.1976, E.1976/4390, K.1976/5786 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 13.09.2017)

olarak esaslı nokta kabul ettiği unsurlardır¹¹⁰. Yargıtay, taraflardan biri bile bunu isterse subjektif esaslı noktanın ortaya çıktığını kabul etmektedir¹¹¹.

İfa zamanı, objektif esaslı nokta değildir. Taraflar ifa zamanı üzerinde anlaşmış olmasalar bile sözleşme kurulur. Ancak ifa zamanının subjektif esaslı nokta haline getirilmesi mümkündür. Taraflar, ifa zamanını esaslı nokta haline getirebilirler¹¹². Böyle bir durumda, ifa zamanına ilişkin anlaşma olmaması halinde, subjektif esaslı noktalar üzerinde mutabakat sağlanamadığından sözleşme kurulamaz.

Subjektif esaslı nokta haline getirilmediği takdirde, ifa zamanının kararlaştırılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Taraflar ifa zamanını belirlememişlerse genel hükümler gündeme gelir. İfa zamanına ilişkin genel hükümler yedek hüküm niteliğindedir ve TBK m. 90 vd. maddelerinde yer alır. Herhangi bir borca ilişkin ifa zamanı söz konusu olduğunda TBK m. 90 vd. hükümlerine başvurulur¹¹³.

¹¹⁰ **Eren**, s. 249-250; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 174-176; **Oğuzman/Öz**, s. 73; **Kılıçoğlu**, s. 56; **Tunçomağ**, s. 140.

¹¹¹ Esaslı nokta olmayan bir unsurun bu hale getirilmesi istenebilir. Taraflardan biri bile bunu istese, subjektif esaslı nokta ortaya çıkar. Bu yönde kararlar için bkz. HGK, T.14.01.2015, E.2013/22-2014, K.2015/12; 3.HD, T.15.09.1997, E.1997/6603, K.1997/8864 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 13.09.2017)

¹¹² **Yüce**, s. 50.

¹¹³ Elektronik sözleşmelerde de ifa zamanı açısından genel kural olan TBK m. 90 uygulanır. **TURAN, Gamze**: “*Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti*”, TBBD, S. 77, 2008, s. 104; **Özdemir Kocasakal**, Hatice: Elektronik Sözleşmelerden

İfa zamanının belirlenmesine ilişkin üç durum bulunmaktadır. Bunlardan biri, sözleşmede vadenin taraflarca kararlaştırılmasıdır. İkincisi, sözleşme ile vadeyi tayin yetkisi verilmesidir. Nihayet üçüncü durum, sözleşmede vadenin kararlaştırılmamasıdır. Bu sebeple, borcun ifa zamanı değerlendirilmeden önce sözleşmede buna ilişkin bir belirleme yapıp yapılmadığının tespiti gerekir. Zira sözleşmeler tarafların kanunudur (CC Art. 1134/I).

I. SÖZLEŞMEDE VADENİN BİRLİKTE KARARLAŞTIRILMASI

A. VADE

Borçlar hukukuna hâkim olan ilkelere irade özerkliğinin yansımalarından biri sözleşme hürriyetidir (AY m. 48, TBK m. 26)¹¹⁴. Bu ilke, sözleşmenin muhtevasını belirlemeyi de kapsar. Buna binaen, sözleşmenin tarafları, ifa zamanını serbestçe kararlaştırabilir¹¹⁵. Yargıtay da ifa zamanının serbestçe kararlaştırılabildiğini kabul etmektedir¹¹⁶. Nitekim ifa zamanına ilişkin TBK m. 90'da “*taraflarca kararlaştırılmadıkça*”

Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, İstanbul 2003, s. 110.

¹¹⁴ Bkz. yukarıdaki dn. 40.

¹¹⁵ **Eren**, s. 332; **Akkanat**, s. 10; **Oğuzman/Öz**, s. 316; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 801; **Feyzioğlu**, s. 110; **Reisoğlu**, s. 327; **Tunçomağ**, s. 415; **Kılıçoğlu**, s. 565; **Başpınar**, s. 13.

¹¹⁶ İfa zamanının serbestçe kararlaştırılabildiğine ilişkin bkz. HGK, T.03.11.1982, E.1981/11-34, K.1982/870 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 10.07.2017).

ibaresi bulunmaktadır. Ayrıca CISG'nin¹¹⁷ 33. maddesinde “sözleşme ile belirlenmiş” ifadesi ile tarafların iradeleri ön plana alınmıştır.

Tarafların sözleşmede ifa zamanını birlikte kararlaştırmaları halinde vadeden bahsedilebilir. Bir borcun vadesinin belirlenmiş olması, onun ne zaman muaccel olduğunu gösterir. Böylece muacceliyete bağlı sonuçların söz konusu borç için ne zaman doğabileceği de tespit edilir.

Vade, ifa zamanının kesin olarak gelecek bir vakit için belirlenmesidir¹¹⁸. Buna göre, vade, “ifa ne zaman gerçekleştirilecek?” sorusunun cevabıdır. Vade, belli bir tarih olarak belirlenebilir. Ayrıca vade tarihi için belli bir sürenin sona ermesi de kararlaştırılabilir. Bunun dışında, vade, gerçekleşmesi kesin bir olayın vuku bulmasına bağlanabilir. Nihayet vade, belli bir dönemde herhangi bir zamanda ifanın mümkün olması şeklinde belirlenebilir. Meselâ ifa zamanının 05.08.2017 olarak belirlenmesi halinde doğrudan belli bir tarih kararlaştırılmıştır. 30.03.2017 tarihinde kurulan bir sözleşmede iki aylık süre öngörülmüşse belli bir süre belirlenmiş olur. Söz konusu sürenin geçmesiyle vade tarihi gelmiş olur¹¹⁹. Bunlar dışında

¹¹⁷ R.G. T.07.04.2010, S. 27545

¹¹⁸ **Yüce**, s. 54; **Eren**, s. 969; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Feyzioğlu**, s. 109; **Kılıçoğlu**, s. 565; **Kızır**, s. 61; **Aral**, s. 38.

¹¹⁹ **Akkanat**, s. 11; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 56; **Barlas**, s. 28; **Feyzioğlu**, s. 109; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Sarı**, Suat: “*Belirli Vâdenin Sözleşmenin Kurulduğu Anda Belirlenebilir Olması Zorunlu Mudur?*”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. 2, İstanbul 2010, s. 1579; **Eren**, s. 970; **Kılıçoğlu**, s. 568; **Kurt**, Temerrüt, s. 90. Vadenin süre olarak belirlenmesi halinde sözleşmenin kararlaştırıldığı tarihten itibaren hesaplama yapıldığına ilişkin bkz. HGK, T.22.05.2013, E.2012/15-1493, K.2013/731 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 10.07.2017)

gerçekleşmesi belli bir olayın vuku bulması da vade tarihi olarak belirlenebilir. Meselâ ifa zamanı “2018 yılındaki YKS’nin yapılacağı tarih” olarak belirlendiğinde, henüz belli olmasa dahi vade kararlaştırılmıştır. Nihayet ifa zamanı olarak “2017 yılının Temmuz ayında”, “Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde” gibi belli bir tarihe ilişkin olmayan veya birden fazla günü kapsayan kararlaştırmalar yapılabilir. Birden fazla günü kapsayan ifa zamanının kararlaştırılması halinde vade tarihinin borcun özelliğine göre değerlendirme yapılarak tespiti gerekir.

Vadenin, mevcut olmayan bir gün için belirlenmesi halinde nasıl bir sonuç ortaya çıktığı tartışmalıdır. Meselâ sözleşmede taraflar ifa zamanını 30 Şubat veya 31 Haziran olarak belirlemiş olabilirler. Bu durumda, edimin ne zaman ifa edilmesi gerektiği sorunu ortaya çıkar. Bir görüşe göre böyle bir durumda imkânsızlık bulunur. Zira kararlaştırılan gün hiç gelmeyecektir¹²⁰. Başka bir deyişle, edimin ifa edilmesi gereken gün mevcut olmadığından borç yerine getirilemez. Bu halde imkânsızlık hükümleri uygulanır.

Mevcut olmayan bir günün kararlaştırılmasıyla ilgili, diğer görüşe göre ise öncelikle tarafların iradeleri değerlendirilerek sözleşmenin kurulup kurulmadığı tespit edilmelidir. İfa zamanı, sözleşmenin esaslı unsurlarından olmadığı için, taraflarca kararlaştırılmasa da sözleşme kurulur. Bu sebeple tarafların irade beyanlarının sözleşme kurma amacıyla mı yapıldığı yoksa lâtife beyanı mı olduğu tespit edilmelidir. Lâtife beyanı, beyan sahibinin ciddi olmadığı, görünürde bir beyandır ve kural olarak buna dayanarak sözleşme kurulmaz¹²¹.

¹²⁰ **Başpınar**, s. 123; **Altunkaya**, s. 154.

¹²¹ **Eren**, s. 362-363; **Ercoskun Şenol**, Hatice Kübra: Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016, s. 159; **Kılıçoğlu**, s. 181; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 344; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 425; **Tunçomağ**, s. 196. Lâtife beyanı Türk Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir; ancak BGB § 118’de ciddi olmayan beyanların

Ancak muhatap, lâtime beyanının ciddi olduğunu düşünürse ve güven teorisi de bunu gerektiriyorsa sözleşme kurulmuş olur¹²².

Tarafların irade açıklamalarıyla ilgili diğer ihtimal ise sözleşmenin kurulmasını istemelerine rağmen, ifa zamanı konusunda ciddi olmamalarıdır. Bu durumda sözleşmenin ifa zamanına ilişkin hükümleri tarafların gerçek iradelerini yansıtmadığından geçerli değildir¹²³. Zira Yargıtay'a göre gerçek iradelerin esas alınması gerekmektedir¹²⁴. Böylece sözleşmede vadenin kararlaştırılmamasının sonuçları gündeme gelir¹²⁵. Taraflar sözleşmeyi kurmak istemelerine rağmen, dikkatsizlik sebebiyle takvimde olmayan bir günü ifa zamanı olarak kararlaştırmış olabilirler. Ancak bu halde esaslı unsurlar açısından iradeler uyduğu için sözleşme kurulmuş olur. Söz konusu halde ifa zamanı tarafların irade açıklamaları

geçersiz olduğu hükmü bulunmaktadır. Lâtime beyanı taraflardan birinin ciddi olmaması ile ortaya çıkar; 9.HD, T.15.11.2016, E.2016/35282, K.2016/20130 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

¹²² **Eren**, s. 363; **Kılıçoğlu**, s. 181; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 344; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 425; **Tunçomağ**, s. 196; Bu halde dahi lâtime beyanında bulunan kişi hata hükümlerine dayanarak sözleşmenin iptal edilmesini talep edebilir. **Eren**, s. 364; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 344.

¹²³ **Ercoskun Şenol**, s. 159-160.

¹²⁴ Hukukî işlemler yorumlanırken gerçek iradelerin dikkate alınması gerektiğine ilişkin bkz. HGK, T.09.11.2016, E.2014/1-1347, K.2016/1034; HGK, T.17.04.2015, E.2013/19-1622, K.2015/1238; HGK, T.02.04.2014, E.2013/4-1016, K.2014/436; HGK, T.16.01.2013, E.2012/13-592, K.2013/65; HGK, T.10.11.2010, E.2010/13-567, K.200/584 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 11.08.2017)

¹²⁵ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/III.

yorumlanarak tespit edilir¹²⁶. Meselâ dikkatsizlik sebebiyle vadenin 31 Haziran olarak belirlenmesi halinde, tarafların Haziran ayının son gününü ifa zamanı olarak belirlemek istedikleri anlaşılır. Böylece vade tarihinin 30 Haziran olduğu tespit edilir.

Sonuç olarak, namevcut bir günün ifa zamanı olarak belirlenmesi halinde imkânsızlık ortaya çıkmaz. Bu durumda öncelikle sözleşmenin kurulup kurulmadığı tespit edilir. Sözleşme kurulduysa tarafların ifa zamanı konusunda ciddi olup olmadığı değerlendirilir. Tarafların ifa zamanı konusundaki beyanları ciddi ise dikkatsizlik sebebiyle bu durumun ortaya çıktığı kabul edilir. Bu halde, irade beyanları yorumlanır ve tarafların gerçek iradelerine göre hüküm ve sonuçlar doğar.

Sözleşmede vadenin kararlaştırılması halinde bununla ilgili nitelendirme yapmak gerekir. Böylece vadenin belirsiz vade, belirlenebilir vade, belirli vade veya kesin vadeden hangisi olduğu tespit edilir. Vade türünün tespit edilmesinden sonra borcun muacceliyeti ve ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde doğan sonuçlar belirlenebilir. Ancak sözleşmede yer alan borçlar için hangi türün belirlendiğinin tespitinden önce vadenin olup olmadığına bakılır. Zira sözleşmede muacceliyet sadece vadeye bağlanmaz. Şarta bağlanan borçlar şartın gerçekleşmesi ile muaccel olur. Bu sebeple vadenin şarttan ayırt edilmesi gerekir.

B. VADENİN ŞARTTAN AYIRT EDİLMESİ

1. Genel Olarak Şart Kavramı

Bir borç ilişkisinde taraflar, sözleşme hürriyeti ilkesi (AY m. 48, TBK m. 26) çerçevesinde borçların hüküm ve sonuçlarının doğmasını veya ortadan kalkmasını, ileride gerçekleşmesi kesin olmayan bir olaya bağlayabilirler. Bir hususun, ileride gerçekleşmesi

¹²⁶ **Ercoskun Şenol**, s. 160-161.

şüpheli bir olaya bağlanmasına şart denir¹²⁷. Tanımdan da anlaşıldığı üzere şartın mevcudiyeti için gelecekte meydana gelmesi muhtemel bir olayın varlığı ve bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin şüpheli olması gerekir¹²⁸.

Taraflar, sözleşme hürriyeti ilkesi çerçevesinde şartı istedikleri gibi belirleyebilirler¹²⁹. Ancak bu esasın hem borç ilişkisine hem de şarta ilişkin istisnaları bulunmaktadır. Her borç ilişkisi için şart belirlenemez. Gerçekten de, bazı hukukî işlemler kamu düzenine dayanır. Bu hukukî işlemler için şart belirlenmesi mümkün değildir¹³⁰. Özellikle aile hukukunda, miras hukukunda ve eşya hukukunda bunun misalleri bulunmaktadır¹³¹. Türk Borçlar Kanunundaki

¹²⁷ **Eren**, s. 1185; **Yüce**, s. 148; **Oğuzman/Öz**, s. 318; **Serozan**, s. 399; **Sirmen**, Lale: Türk Özel Hukukunda Şart, Ankara 1992, s. 47; **Pulaşlı**, Hasan: Şarta Bağlı İşlemler ve Hukukî Sonuçları, Ankara 1989, s. 16 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 774; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 328; **Feyzioğlu**, s. 344; **Tunçomağ**, s. 587. Sözleşmenin ileride gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlanmasına şart denir. Şarta ilişkin kararlar için bkz. HGK, T.11.05.2011, E.2011/15-167, K.2011/302; HGK, E.28.04.2010, E.2010/15-193, K.2010/235; HGK, T.14.10.1987, E.1987/15-223, K.1987/719; 6.HD, T.11.02.2016, E.2015/11188, K.2016/839; 14.HD, T.10.07.2012, E.2012/5952, K.2012/9387 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

¹²⁸ **Eren**, s. 1185; **Yüce**, s. 148; **Sirmen**, s. 47 vd.; **Pulaşlı**, s. 23 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 774; **Feyzioğlu**, s. 344; **Tunçomağ**, s. 588-591.

¹²⁹ **Eren**, s. 1185; **Pulaşlı**, s. 16; **Tunçomağ**, s. 594.

¹³⁰ **Eren**, s. 1191; **Sirmen**, s. 100 vd.; **Pulaşlı**, s. 119 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 779; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 332-333; **Feyzioğlu**, s. 352; **Tunçomağ**, s. 595; **Serozan**, s. 401.

¹³¹ Meselâ aile hukukunda evlenme ve evlat edinme, miras hukukunda mirasın reddi, eşya hukukunda taşınmazlarda sicile tescil işlemleri şart kabul etmeyen işlemlerdir (TST m. 16/II).

şarta bağlanamayan işlemlere misal olarak taşınmazın tapu siciline tescili (TBK m. 243/I), mülkiyeti saklı tutma şartının tapu siciline tescil edilememesi (TBK m. 243/II), iptal, dönme, fesih, geri alma, seçimlik borçlarda seçim hakkının kullanılması ve takas gösterilebilir.

Tarafların şartı istedikleri gibi belirleyebilmesi esasının diğer istisnası ise hükmün kendisine yöneliktir¹³². Bir şartın geçersiz olup olmadığını değerlendirmek için onun muhtevası incelenmelidir. Şart hukuka veya ahlâka aykırı, imkânsız, anlamsız veya başkalarını rahatsız edici nitelikte ise geçersiz olur¹³³. Hukuka veya ahlâka aykırı olması halinde TBK m. 176'ya göre hem şart, hem de buna bağlı olan borç geçersiz olur. Böylece TBK m. 27'deki kesin hükümsüzlük (butlan) kuralı şart için de tekrar edilmiştir¹³⁴. İmkânsız şart, hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği için, imkânsız geciktirici şarta bağlı hukukî işlem hüküm ve sonuç doğurmaz¹³⁵. Anlamsız veya başkalarını rahatsız edici bir şartın varlığı halinde ise, doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre hukukî işlem tamamen hükümsüz olur¹³⁶. Diğer bir görüşe göre ise işlem geçerlidir. Şartın yerine gelmesi halinde

¹³² **Eren**, s. 1192; **Sirmen**, s. 116 vd.; **Pulaşlı**, s. 127 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 778; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 332; **Feyzioğlu**, s. 353; **Tunçomağ**, s. 595-596. Şartın istenildiği gibi belirlenmesinin istisnaları bulunmaktadır. Olağan dışı ve hukuka veya ahlâka aykırı şartlar kararlaştırılmaz. Buna ilişkin kararlar için bkz. 14.HD, T.10.07.2012, E.2012/5952, K.2012/9387 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

¹³³ **Eren**, s. 1192-1193; **Sirmen**, s. 116 vd.; **Pulaşlı**, s. 129 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 778; **Tunçomağ**, s. 596; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 332; **Feyzioğlu**, s. 353.

¹³⁴ **Eren**, s. 1192; **Yüce**, s. 150; **Sirmen**, s. 116; **Pulaşlı**, s. 128.; **Kılıçoğlu**, s. 778; **Feyzioğlu**, s. 354; **Tunçomağ**, s. 596.

¹³⁵ **Eren**, s. 1192; **Sirmen**, s. 82; **Pulaşlı**, s. 79 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 778; **Feyzioğlu**, s. 346.

¹³⁶ **Sirmen**, s. 126.

hüküm ve sonuçlar doğar¹³⁷. Ancak ölüme bağlı tasarruflarda sadece şart yazılmamış sayılır, işlem geçerli olur¹³⁸.

2. Vade ile Şart Arasındaki Farklar

Vade ile şart arasında bazı farklar bulunur. Bunlar arasındaki en temel fark, bağlandıkları olayın gerçekleşmesinin kesin olup olmamasına göredir. Vade, belli bir zamana veya gerçekleşeceği kesin bir olaya ilişkindir. Buna karşılık şart, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kesin olmayan bir olaya bağlanır¹³⁹. Bu sebeple vade, türü ne olursa olsun gerçekleşir. Vade, belirsiz vade olarak kararlaştırılmış olsa dahi bir gün muhakkak gelecektir. Ancak şartın bağlandığı olay gerçekleşmeyebilir.

Vade ile şart arasındaki bir diğer fark, vadenin gelmesinden veya şartın gerçekleşmesinden önceki sürece ilişkindir. Bu süreçte vade, muacceliyeti engeller. Geciktirici şartın gerçekleşmesinden önceki süreçte ise, borcun hüküm ve sonuçları doğmaz¹⁴⁰. Yargıtay da şart gerçekleşene kadar hüküm ve sonuçların doğmadığını kabul

¹³⁷ **Pulaşlı**, s. 139; **Kılıçoğlu**, s. 779; **Tunçomağ**, s. 597.

¹³⁸ **Eren**, s. 1192; **Sirmen**, s. 126; **Pulaşlı**, s. 139; **Kılıçoğlu**, s. 779.

¹³⁹ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Serozan**, s. 403; **Barlas**, s. 28; **Tunçomağ**, s. 415; **İnan**, s. 592; **Kılıçoğlu**, s. 773; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 328-329; **Aral**, s. 39.

¹⁴⁰ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Oğuzman/Öz**, s. 318; **Tunçomağ**, s. 415; **Von Tuhr**, s. 508; **Serozan**, s. 404; **Sirmen**, s. 36; **Pulaşlı**, s. 143.

etmektedir¹⁴¹. Nitekim bir kararında Yargıtay, idarenin bildirim şartı sağlanmadığından sözleşmenin hükümlerini doğurmadığını belirtmiştir¹⁴². Vade geldikten sonra borç muaccel olur. Böylece alacaklının talep hakkı önünde ifa zamanı açısından herhangi bir engel kalmaz. Vade muhakkak geleceği için, tarafların, borcun ifa edileceğine inançları tamdır. Şartta ise borç, olay gerçekleşene kadar askıdadır. Şartın gerçekleşmesi kesin olmadığından taraflar, hukukî işlemin hüküm ve sonuçlarını hiç doğurmaması veya hüküm ve sonuçlarının sona ermesi riskini de üstlenmişlerdir.

Nihayet, iki müessese arasındaki farklardan bir diğeri ise vadenin gelmesinden veya şartın gerçekleşmesinden önceki süreçte borcun ifa edilmesine ilişkindir. Vade gelmeden önce borç ifa edilirse sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak iade talep edilemez. Şart gerçekleşmeden önce de borç ifa edilebilir. Ancak bu durumda, borç henüz askıdadır ve şartın gerçekleşmeme ihtimali bulunmaktadır. Bundan dolayı, sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak iade talep edilebilir¹⁴³.

B. VADE TÜRLERİ

Sözleşmede belirlenmiş olan vade türleri farklı sınıflandırmalara tâbi tutulabilir. Vade türlerinin hangi yönden değerlendirildiği, sınıflandırmanın konusunu oluşturur. Buna ilişkin

¹⁴¹ Şart gerçekleştikten sonra hüküm ve sonuçların doğduğuna ilişkin bkz. 6.HD, T.11.02.2016, E.2015/11188, K.2016/839; 14.HD, T.10.07.2012, E.2012/5952, K.2012/9387 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

¹⁴² Söz konusu karar için bkz. HGK, T.14.10.1987, E.1987/15-223, K.1987/719 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

¹⁴³ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Serozan**, s. 404.

iki ana sınıflandırma bulunmaktadır. Bunlar, vade türlerinin sonuçlarına göre ve niteliğine göre sınıflandırılmasıdır.

1. Sonuçlarına Göre Vade Türleri

Sözleşmede tarafların kararlaştırmış olduğu vade, farklı sonuçlara bağlanabilir. Vade tarihi geldiğinde, sürenin etkisinin ne olduğuna göre vade türleri belirlenir. Sonuçlarına göre vade türleri, geciktirici vade ve bozucu vadedir.

a. Geciktirici Vade

Geciktirici vade, sözleşmede kararlaştırılmış borcun muacceliyetinin vade tarihine kadar ertelenmesidir¹⁴⁴. Buna bağlanmış bir borç, vade tarihi gelene kadar muaccel olmaz. Geciktirici vadeye bağlanan borcun muacceliyeti vade tarihinde gerçekleşir. Borcun hüküm ve sonuçları da bu tarihten itibaren doğar. Meselâ sözleşmede arabanın iki ay sonra teslim edileceği hükmü bulunmaktadır. Sözleşmedeki iki aylık süre geciktirici vadedir. Bu süre içinde muacceliyet gerçekleşmez. Muacceliyetin hüküm ve sonuçlarının doğumu iki ay sonra gerçekleşir.

¹⁴⁴ Geciktirici vadeye, tâliki vade ismi de verilmektedir. **Feyzioğlu**, s. 117; **İnan**, s. 593.

b. Bozucu Vade

Bozucu vade, sözleşmede kararlaştırılmış olan borcun hüküm ve sonuçlarını doğuruyor olmasına rağmen vade tarihi geldiğinde hüküm ve sonuçların sona ermesidir¹⁴⁵. Bozucu vadeye bağlanmış olan borç, zamanı gelene kadar hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Ancak vade tarihi geldiğinde borç sona erer. Meselâ sözleşmede iki hafta sona erinceye kadar bahçe sulanacağı hükmü bulunmaktadır. Bu sözleşmede iki haftalık süre boyunca borç devam eder; bahçenin sulanması gerekir. Ancak iki hafta sonra vade tarihi gelir ve borç sona erer. Bu durumda iki hafta geçtikten sonra artık bahçenin sulanması borcu bulunmamaktadır.

2. Niteliğine Göre Vade Türleri

Sözleşmede borcun muacceliyeti için taraflarca vade belirlenirse, bunun türünün tespit edilmesi gerekir. İlk olarak sözleşmede vadenin mevcut olup olmadığına bakılır. Sözleşmede vade mevcut ise hangi vade türünün kabul edildiği belirlenmelidir. Çünkü her bir vade türünün kendine özgü özellikleri ve sonuçları bulunmaktadır. Nitekim niteliğine göre vade türünün tespiti için bu özelliklerin ve sonuçların değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple vade türünün tespiti, ifa zamanının en önemli konularından biridir. Niteliğine göre vade türleri, belirsiz vade, belirlenebilir vade, belirli vade ve kesin vadedir.

¹⁴⁵ Bozucu vadeye, düşürücü vade, iskatî vade gibi isimler de verilmektedir. **Feyzioğlu**, s. 117; **İnan**, s. 593.

a. Belirsiz Vade

Belirsiz vade, sözleşmede ifa zamanı kararlaştırılsa da bunun belirli bir güne işaret etmediği durumlarda söz konusu olur¹⁴⁶. Yargıtay da doğrudan tarih tespit edilemediği hallerde belirsiz vadenin söz konusu olduğunu kabul etmektedir¹⁴⁷. Doktrinde belirsiz vade, takribî vade¹⁴⁸, ifa zamanının nispi belirlenmesi¹⁴⁹, gayri muayyen vade¹⁵⁰ olarak da adlandırılmaktadır. Tanımdan da anlaşılabilir olduğu üzere, belirsiz vadenin iki unsuru bulunmaktadır. Bunlar, vadenin sözleşmede kararlaştırılmış olması ve ifa zamanının hangi güne denk geldiğinin açıkça belirlenememesidir.

Belirsiz vadenin ilk unsuru, ifa zamanının sözleşmede taraflarca kararlaştırılmasıdır. Nitekim vade türünün tespit edilebilmesi için öncelikle sözleşmede ifa zamanının belirlenmiş

¹⁴⁶ **Yüce**, s. 139; **Oğuzman/Öz**, s. 318; **Serozan**, s. 403; **Barlas**, s. 28; **Von Tuhr**, s. 507; **Feyzioğlu**, s. 117; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Akkanat**, s. 12; **Baygın**, s. 80; **Kılıçoğlu**, s. 566; **Nomer**, s. 231; **İnan**, s. 593; **Akıncı**, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, 9. Baskı, Konya 2016, s. 210.

¹⁴⁷ Vadenin doğrudan tarih olarak tespit edilemediği hallerde belirsiz vade mevcuttur; 15.HD, T.02.05.2017, E.2017/103, K.2017/1862; 15.HD, T.06.03.2017, E.2016/4229, K.2017/924; 15.HD, T.07.06.2016, E.2015/4681, K.2016/3239; 23.HD, T.02.06.2016, E.2014/10958, K.2016/3398; 15.HD, T.16.05.2016, E.2015/6099, K.2016/2771; 15.HD, T.15.10.2015, E.2015/3086, K.2015/5051; 15.HD, T.6.10.2015, E.2015/707, K.2015/4818; 11.HD, T.04.05.2006, E.2005/2784, K.2006/5170; 15.HD, T.31.01.1994, E.1993/881, K.1994/435 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 19.08.2017)

¹⁴⁸ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805-806; **Akıncı**, s. 210.

¹⁴⁹ **Eren**, s. 972; **Aral**, s. 39.

¹⁵⁰ **Barlas**, s. 28; **Akkanat**, s. 12; **Oğuzman/Öz**, s. 318; **Baygın**, s. 80; **Kızır**, s. 63.

olması gerekir¹⁵¹. Sözleşmede vade belirlenmediği takdirde, TBK m. 90 hükmüne göre kanun hükmü, âdet, işin özellikleri veya borcun doğum anı esas alınarak ifa zamanı tespit edilir. İfa zamanının sözleşmede belirlenmemesi halinde belirsiz vade söz konusu olmaz. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sözleşmede ifa zamanının bulunmaması değil; aksine mevcut vadenin belirsiz olmasıdır. Meselâ, Yargıtay'ın bir kararında borcun en kısa sürede ödenmesi şeklinde kabul edilen ifa zamanının belirsiz vade olduğu belirtilmiştir¹⁵².

Belirsiz vadenin diğer unsuru ise ifa zamanının hangi güne denk geldiğinin belirlenememesidir. Belirsiz vade için, kesinlikle gerçekleşecek bir ifa zamanı kararlaştırılmalıdır. Zira vadenin, gerçekleşmeme ihtimali de bulunan şarttan temel farkı budur¹⁵³. Belirsiz vade, kesinlikle gelecek bir vakit söz konusu olmasına rağmen, bunun karşılığının hangi tarih olduğunun belli olmamasıdır. Meselâ vadenin bir kişinin ölümüne bağlanması halinde o kişinin er veya geç öleceği kesindir, ancak ölümün tam vakti bilinemez. Bir diğer misal de vadenin zeytin, elma, limon, yer fıstığı, fındık, kayısı gibi sebze veya meyvelerin toplama zamanı olarak belirlenmesidir. Böyle bir ifa zamanı belirlendiğinde de hem o meyvenin toplama zamanının coğrafi konuma göre değişmesi, hem de hangi güne denk geldiğinin tam olarak belirlenememesi sebebiyle belirsiz vade söz konusu olur. Yargıtay'ın bir kararına konu olan olayda, vergi borcunun taksitlerinin ödenmesi zamanı belirsiz vade olarak nitelendirilmiştir¹⁵⁴.

¹⁵¹ **Yüce**, s. 140.

¹⁵² Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 13.HD, T.20.09.2007, E.2007/4643, K.2007/10870 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 19.08.2017)

¹⁵³ Açıklamalar için bkz. § 4/I/B/1/b.

¹⁵⁴ Söz konusu karar için bkz. 8.HD, T.23.06.2016, E.2015/23640, K.2016/11153 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 19.08.2017)

Belirsiz vade kararlaştırıldığı takdirde muacceliyetin ne zaman gerekleŖeceđi szleŖmenin kurulma anında da, ifaya kadarki süreçte de kesin olarak belirlenemez¹⁵⁵. Hatta bazı hallerde vadenin hangi günlere tekâbül ettiği aŖađı yukarı bellidir; ancak yine de net bir gün ileri sürülemez.

Kararlaştırılan vadenin belirsiz vade olarak nitelendirilmesinin tartişmalı olduğu durumlar bulunmaktadır. “Birkaç gün sonra”, “3-5 hafta içinde”, “nmzdeki ayın ortalarında” gibi bir ifa zamanı kararlaştırıldığında borcun ne zaman muaccel olacağı kesin olarak bilinmemektedir. Doktrinde, “haftanın başlarında” ifadesinin, borcun arşamba günü muaccel olması gerektiği Ŗeklinde yorumlandığı da belirtilmektedir¹⁵⁶. Ancak bizim de katıldığımız grŖe göre bu ifadenin arşamba olarak kabul edilmesi belirsiz vadenin niteliğine aykırıdır. Zira bu tür ifadelerde belirlilik bulunmadığından belirsiz vade söz konusudur¹⁵⁷.

İfa zamanının mevsimlere göre kararlaştırılması halinde de belirsiz vadenin olduğu kabul edilir¹⁵⁸. Bazı ayların belli mevsimlere karşılığ geldiği düşünülebilir. Ancak mevsimler coğrafı alanlara veya yıllara göre farklılık gösterebilmektedir. Gerçekten de her yıl ve her yerde mevsimlerin tekdüze başlangıç ve bitiş günlerinin olduğu söylenemez.

¹⁵⁵ **Yüce**, s. 140.

¹⁵⁶ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 917: Bu eserde İsviçre Federal Mahkemesinin 10.2.1917 tarihli bir kararında arşamba günü muacceliyetin gerekleŖtiđinin kabul edildiği zikredilmektedir.

¹⁵⁷ **Yüce**, s. 141.

¹⁵⁸ **Yüce**, s. 140.

Belirsiz vadede muacceliyet, somut olaya göre değerlendirilir. Sözleşmenin taraflarının, kararlaştırdıkları ifa zamanı ile neyi kastettikleri yorumlanmalıdır¹⁵⁹. Muacceliyetin belirlenebilmesi için tarafların yaşadıkları yerler, edimin özellikleri, beklenen amaç, ifa yeri gibi kıstaslar göz önünde bulundurulmalıdır¹⁶⁰. Meselâ zeytin tarlaları olan bir çiftçi ile yapılan bir sözleşmede ifa zamanının “hasat zamanı” olarak kararlaştırılmasında durum böyledir. Bu halde, hasat zamanı ibaresinin zeytinlerin toplanma zamanına karşılık geldiği kabul edilmelidir. Ancak zeytin toplama da uzun bir dönemde gerçekleşebilir. Bu sebeple, sözleşmenin tarafı olan çiftçinin ne zaman zeytinleri topladığına göre muacceliyet belirlenebilir. Ancak böyle bir değerlendirme yapılsa dahi ortada belirsiz vade bulunduğu ve hükümlerinin buna göre doğduğu göz ardı edilmemelidir. Buna ilişkin verilebilecek bir diğer misal ise ifa zamanının “futbol ligi şampiyonu belirlendiğinde” şeklinde kararlaştırılmasıdır. Bu halde, taraflar 2. Lig’de futbolcuysa kastedilenin bu lig olduğu kabul edilmelidir. Böylece diğer liglerde şampiyonun ne zaman belirlendiği dikkate alınmaksızın sadece hangisi kastediliyorsa ona göre belirleme yapılması gerekir.

Sözleşmede, belli bir zamanın gelmesinden sonra ifanın gerçekleştirileceğine ilişkin bir hüküm bulunabilir. Böyle bir hükmün mevcudiyeti halinde belirsiz vade söz konusu olur. Bu tür kararlaştırmalarda muacceliyet, söz konusu zamanın gelmesi ile ortaya çıkar¹⁶¹. Meselâ ifa zamanı “2017’nin Temmuz ayından sonra” şeklinde kararlaştırılmıştır. Bu durumda 2017 yılının Temmuz ayı sona erdiğinde, 1 Ağustos 2017’de borç muaccel olur. Her ne kadar muacceliyetin gerçekleşme zamanı belli olsa da burada da belirsiz vadenin söz konusu olduğu

¹⁵⁹ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804; **Tunçomağ**, s. 415; **Von Tuhr**, s. 507; **İnan**, s. 593.

¹⁶⁰ **Yüce**, s. 143-144.

¹⁶¹ **Yüce**, s. 143.

unutulmamalıdır. Bu tür belirlemelerin belirsiz vade olarak nitelendirilmesine “ardından”, “sonra”, “takriben” gibi ucu açık zaman bildiren kelimeler sebep olur.

Sonuç olarak, belirsiz vade farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bu sebeple, her bir hükmün değerlendirilmesi gerekir. İfanın gerçekleştirilmesi için kesin bir gün ortaya koyulamıyorsa belirsiz vade vardır.

b. Belirlenebilir Vade

Kararlaştırılan ifa zamanının, sözleşme kurulduğu sırada hangi güne denk geldiğinin bilinmemesi; ancak daha sonra meydana gelecek bir olaya bağlı olarak net bir tarihin ortaya çıkacak olması durumunda belirlenebilir vade vardır¹⁶². Buna göre, belirlenebilir vade söz konusuysa taraflar, sözleşme kurulduğu sırada borcun ne zaman muaccel olduğunu bilemez. Ancak, daha sonraki süreçte borç muaccel olmadan önce tarih kesinleşir.

Belirlenebilir vadede, muacceliyet tarihi, sözleşme kurulduğu sırada bilinemez¹⁶³. Taraflar, ileride gerçekleşecek bir olaydan itibaren vade tarihini bilirler. Ancak vade tarihinin bilinmesi için olayın gerçekleşmesi gerekmez. Olayın ne zaman gerçekleşeceği belli olduğundan itibaren vade de belirli hale gelir¹⁶⁴. Önemli olan, vadenin bağlandığı olayın ne zaman gerçekleşeceğinin öğrenilmesidir. Öğrenme anından itibaren vade tarihi belirli olur.

Sözleşmede kararlaştırılan türün belirlenebilir vade olması için bir unsur daha gerekmektedir. Bu unsur, vadenin bağlandığı olayın ardından belirli bir sürenin

¹⁶² **Yüce**, s. 119; **Öz**, Turgut: İnşaat Sözleşmesi ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2013, s. 134.

¹⁶³ **Yüce**, s. 119; **Sarı**, s. 1584.

¹⁶⁴ **Yüce**, s. 120; **Ayan**, Serkan: İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdü, Ankara 2008, s. 98; **Sarı**, s. 1584; **Kılıçoğlu**, s. 571.

kararlaştırılmasıdır. Böylece olay tarihi kesinleştikten sonra vade de belirli hale gelir. Ancak belli bir süre değil de belirsiz bir vakit kararlaştırıldığında belirlenebilir vade olmaz. Meselâ vade, “yüksek lisans tezinin sunumundan 1 ay sonra” olarak belirlenmişse belirlenebilir vade mevcuttur. Zira yüksek lisans tezinin sunum tarihi belirlendiği andan itibaren vade tarihi de kesinleşmiş olur. Ancak “yüksek lisans tezinin sunumundan sonraki yağmur yağın ilk gün” şeklinde belirleme yapıldığı takdirde belirlenebilir vade olmaz. Zira vadenin bağlandığı olayın tarihi öğrenilse bile borcun ne zaman muaccel olacağı kesin değildir.

Belirlenebilir vadenin bağlandığı olay da belli bir tarihte gerçekleşecek olmalıdır¹⁶⁵. Bu olayın belirsiz olması halinde belirlenebilir vadeden bahsedilemez. Nitekim belirlenebilir vadede, belli bir tarihte gerçekleşecek olayın üstünden sözleşmede kararlaştırılan sürenin hesaplanması ile muacceliyet günü belli olur. Vadenin bağlandığı olayın vakti net olarak belirlenemiyorsa vade tarihi hesaplanamaz. Bu da vadenin niteliğini belirlenebilir olmaktan çıkarır. Böylece belirsiz vade söz konusu olur. Meselâ “göçmen kuşların göç etmesinden 1 ay sonra” şeklinde vade kararlaştırılabilir. Ancak göçmen kuşların göç etmesinin tarihi net olarak kestirilemez. Net olmayan bir tarihten itibaren 1 ay hesaplanması ise mümkün değildir. Bu şekilde kararlaştırılmış olan ifa zamanı, belirlenebilir vade niteliğinde olmaz.

Doktrinde belirlenebilir vadenin niteliğine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Yargıtay da belirlenebilir vadenin niteliğine ilişkin farklı yönde kararlar vermiştir. Belirlenebilir vade, bir görüşe göre belirsiz vade niteliğindedir¹⁶⁶. Yargıtay’ın da bu görüşü kabul ettiği kararları bulunmaktadır¹⁶⁷. Meselâ eser sözleşmesinde hak edişin idarece

¹⁶⁵ **Yüce**, s. 129; **Kurt**, Temerrüt, s. 91.

¹⁶⁶ **Barlas**, s. 57; **Kurt**, Temerrüt, s. 178; **Öz**, İnşaat, s. 151; **Feyzioğlu**, s. 236.

¹⁶⁷ Belli bir olayın gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkan ifa zamanının belirsiz nitelikte olduğuna ilişkin bkz. 15.HD, T.18.04.2016, E.2015/6318, K.2016/2345; 15.HD,

onaylanmasının ardından onbeş gün içinde ödeme yapılmasına ilişkin sözleşme hükmünün belirsiz vade niteliğinde olduğu yönünde Yargıtay kararı bulunmaktadır¹⁶⁸. Ayrıca başka bir olayda da eser sözleşmesinde, metraj ve hesapların yapılmasından itibaren altı ay içinde ödeme yapılması gerektiği hükmü belirsiz vade niteliğinde kabul edilmiştir¹⁶⁹. Bunun belirsiz vade niteliğinde kabul edilmesinin bir sebebi, sözleşme kurulduğu sırada muacceliyet tarihinin belli olmamasıdır. Diğer bir sebebi ise, belirli vade hükümlerinin bu halde de uygulanmasının borçlu açısından zorluk ortaya çıkarmasıdır. Nitekim sözleşme kurulurken ifa zamanına ilişkin öngörülebilir bir tarih bulunmamaktadır. Ayrıca bu halde, belirli vadeye

T.31.03.2016, E.2015,5668, K.2016/2040; 23.HD, T.22.03.2016, E.2015/453, K.2016/1784; 23.HD, T.18.03.2016, E.2015/8365, K.2016/1717; 15.HD, T.22.09.2014, E.2014/208, K.2014/5336; 19.HD, T.18.09.2008, E.2008/2642, K.2008/8549; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741; 15.HD, T.25.04.2008, E.2007/1286, K.2008/2753; 13.HD, T.21.04.2005, E.2005/1334, K.2005/6893; HGK, T.16.11.2016, E.2014/23-1294, K.2016/1064; 15.HD, T.18.04.2016, E.2015/6318, K.2016/2345; 15HD, T.5.07.2012, E.2011/3513, K.2012/5141; 15.HD, T.12.10.2011, E.2011/3774, K.2011/5877; 15.HD, T.11.11.1999, E.1999/866, K.1999/4028; 15.HD, T.27.01.1995, E.1994/4985, K.1995/363; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 11.07.2017)

¹⁶⁸ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 15HD, T.19.10.2016, E.2016/1286, K.2016/4315 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 11.07.2017)

¹⁶⁹ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 15.HD, T.05.05.2016, E.2015/3906, K.2016/2596 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 11.07.2017)

ilişkin sonuçlar kabul edilirse, borçlu aleyhine ağır bir dengesizlik oluşacağı savunulmaktadır¹⁷⁰.

Belirlenebilir vadenin niteliğine ilişkin bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise bunun, belirli vadeye ilişkin hüküm ve sonuçlara tâbi olması gerekir¹⁷¹. Yargıtay'ın bu görüşü kabul ettiği kararları da bulunmaktadır¹⁷². Meselâ ihtiyatî tedbirin kalkmasından sonraki yirmi gün içinde tapuların arsa sahiplerine verilmesine ilişkin hüküm Yargıtay kararında belirli vade olarak kabul edilmiştir¹⁷³. Ayrıca faturanın düzenlenmesinden sonraki yirmi gün içinde ifanın

¹⁷⁰ Açıklamalar için bkz. § 8/II/B/2/a/bb.

¹⁷¹ **Sarı**, s. 1582-1583; **Yüce**, s. 124; **Ayan**, İnşaat, s. 164-165; **Ayan**, Serkan: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü”, DEÜHFD, C. 12, Özel Sayı, 2010, s. 754; **Büyükay**, Yusuf: Eser Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 201; Objektif ölçülere göre güvenli olarak hesaplanabilme kıstası aranması hakkında bkz. **Ozanoğlu**, Hasan Seçkin: “İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları”, GÜHFD, C. 3, S. 1-2, s. 66. BGB § 286/II-2'ye göre belli bir olaydan itibaren hesaplanabilen sürelerde belirli vadenin hüküm ve sonuçları uygulanır.

¹⁷² Belli bir olayın gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkan ifa zamanı belirli niteliktedir; 9.HD, T.25.04.2002, E.2001/20816, K.2002/6572; 11.HD, T.27.02.1975, E.1974/3361, K.1975/1357; T.20.10.2004, E.2004/576, K.2004/5254; 15.HD, T.08.02.2010, E.2009/758, K.2010/590; 23.HD, T.13.9.2011, E.2011/928, K.2011/242; 15.HD, T.15.11.2011, E.2010/7083, K.2011/6577; 15.HD, T.31.10.2003, E.2003/1739, K.2003/5138 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 11.07.2017).

¹⁷³ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 15.HD, T.08.10.2007, E.2006/5362, K.2007/6083 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 11.07.2017)

gerçekleştirilmesi hükmünün belirli vade niteliğinde olduğuna ilişkin Yargıtay kararı mevcuttur¹⁷⁴. Buna göre, tarafların sözleşmede belirlenebilir vade kararlaştırmasının sebebi belirlilik olmasını istemeleridir. Her ne kadar sözleşme kurulurken vade tarihi taraflarca bilinmiyorsa da daha önceki bir zamanda bu gün öğrenilmektedir. Başka bir deyişle, taraflar, vade tarihi gelmeden önce borcun muaccel olacağı anı kesin olarak bilirler. Belirlenebilir vade kararlaştırılmışsa, ifa zamanı ile ilgili belirsizlik, sadece sözleşmenin kurulması ile vadenin bağlandığı olayın ne zaman gerçekleşeceğinin öğrenilmesi arasındaki süreçte mevcuttur. Daha sonraki süreçte vade tarihinin gelmeden önce bilinmesi, belirsizliği ortadan kaldırır. Böylece alacaklının belirsiz vadeye ilişkin usulden de kurtulması sağlanır.

Belirlenebilir vadenin, belirsiz vade niteliğinde olup olmadığı sadece teorik sonuçlar doğuran bir tartışma değildir. Bu tartışma sonucunda ulaşılan neticeye göre, belirlenebilir vade kararlaştırılan sözleşmelerde ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde nasıl bir usulün takip edileceği ortaya çıkar¹⁷⁵.

Belirlenebilir vadede, vadenin bağlanmış olduğu olayın ne zaman gerçekleşeceğine ilişkin tahmin ile değerlendirme yapılabilir. Böylece tarafların dürüstlük kuralına aykırı olarak hareket etmesi engellenir. Olay tarihi kesinleştikten sonra da vade günü netlik kazanır. Meselâ taraflar “yarın yola çıkacağım, Paris’ten Ankara’ya arabayla geldikten sonraki gün borcumu ödeyeceğim” şeklinde bir belirleme yapmıştır. Vadenin dürüstlük kuralına dayanarak hesaplanması için, Paris-Ankara arasındaki mesafe ve bunun ortalama bir sürücü tarafından

¹⁷⁴ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 15.HD, T.10.05.2005, E.2005/2819, K.2005/2901. Başka bir kararda ise Yargıtay fatura tarihinden itibaren on beş gün sonra ifanın gerçekleştirileceği hükmünü belirli vade saymıştır; 15.HD, T.19.02.2014, E.2013/1945, K.2014/1115 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 11.07.2017)

¹⁷⁵ Açıklamalar için bkz. § 8/II/B/2.

ne kadar sürede tamamlandığı değerlendirilir. Bu değerlendirme, işin niteliğine göre yapılır¹⁷⁶. Değerlendirme yaparken somut olaya ilişkin özelliklerin de göz önünde bulundurulması gerekir¹⁷⁷. Özellikle, belirlenebilir vadenin bağlı olduğu olayın borçlunun hâkimiyetindeki bir fiil olması halinde, bu konu daha çok önem kazanmaktadır. Bu halde, borçlunun üstüne düşen vazifeyi makûl sürede yapması gerektiği kabul edilmektedir¹⁷⁸. Zira dürüstlük kuralı burada da uygulanır.

Belirlenebilir vadede kararlaştırılan olay şart niteliğinde de olabilir. Bu durumda şartın gerçekleşmesiyle sözleşme hüküm ve sonuçlarını doğurur. Böylece vade tarihi de belirli hale gelir. Şart, borcun konusuyla bağlantılı olup olmamasına göre ikiye ayrılır. Borcun konusuyla bağlantılıysa şartın gerçekleşmemesi halinde borç hiç doğmaz¹⁷⁹. Bu halde geçerli bir borç olmadığından, vadeden de bahsedilemez. Meselâ “arabayla Ankara’ya gelersen bir hafta sonra o arabayı 50.000 TL karşılığında satın alırım” şeklinde sözleşme kurulduğunda şarta bağlı belirlenebilir vade söz konusu olur. Ancak kişinin Ankara’ya arabayla gelmemesi halinde borç doğmaz.

Bazı hallerde şart, borcun konusuyla bağlantılı değil de sadece ifa zamanıyla bağlantılı olabilir. Bu durumda, şartın gerçekleşme ihtimali ortadan kalktığı takdirde sözleşmenin ifa zamanına ilişkin hükümlerinin tamamlanması gerekir¹⁸⁰. Meselâ taraflar mobilya satışına

¹⁷⁶ Açıklamalar için bkz. § 4/III/C.

¹⁷⁷ **Yüce**, s. 131-132; **Ayan**, İnşaat, s. 98-99; **Kurt**, Temerrüt, s. 92.

¹⁷⁸ Borçlu, vadenin bağlandığı fiili uygun olduğu ilk zamanda yapmalıdır. Fiili gerçekleştirme imkânı olmasına rağmen bunu savsaklarsa o andan itibaren hesaplama yapılarak ifa zamanı tespit edilir; **Oğuzman/Öz**, s. 318-319.

¹⁷⁹ **Yüce**, s. 132-133.

¹⁸⁰ **Yüce**, s. 133-134.

ilişkin sözleşme kurmuşlardır. Bu sözleşmede, mobilyaların teslimi için ifa zamanı “parayı ödeyen tarafın Ankara’ya gelmesinden bir hafta sonra” olarak belirlenmiştir. Böylece şart gerçekleşikten bir hafta sonra vade tarihi gelmiş olur. Ancak kişi Ankara’ya gelmeden önce ölürse, artık şartın gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu halde ifa zamanının tespit edilebilmesi için sözleşmenin tamamlanması gerekir.

Belirlenebilir vadeye ilişkin değinilmesi gereken bir diğer konu, bağlandığı olayın gerçekleşme tarihinin borçlu tarafından öğrenilememesidir. Borçlu, olay tarihini öğrenemediği takdirde vadenin ne zaman geleceğini bilemez. Bu, alacaklı tarafından borçluya bildirilmesi gereken bir olay olabilir. Olayın bildirim yapılmadığı için borçlu vade tarihini tespit edememişse belirlenebilir vadenin sonuçları açısından farklılık oluşur¹⁸¹. Ancak alacaklı bildirmediğinde, borçlu, başka bir vasıtayla olay tarihini öğrenirse de belirlenebilir vadenin sonuçları doğar. Çünkü önemli olan, alacaklının bildirim yapması değil, borçlunun olay tarihini öğrenmesidir. Meselâ “ben evlendikten bir hafta sonra arabayı teslim edeceksin” hükmünü ihtiva eden sözleşmede henüz düğün tarihinin belli olmaması durumunda belirlenebilir vade söz konusudur. Düğün tarihi belli olduktan sonra alacaklının borçluyu bilgilendirmesi gerekir. Böylece borçlu, teslim borcunun tarihini belirler. Alacaklının doğrudan borçluya düğün tarihini bildirmemesi halinde, borçlu başka bir yolla bunu öğrendiğinde de vade tarihini belirleyebilir. Bu durumda, ifa etmeme halinde belirlenebilir vadenin sonuçları doğar. Ancak borçlu hiçbir şekilde düğün tarihinden haberdar olamazsa belirlenebilir vadenin sonuçlarından bahsedilemez.

Sonuç olarak, ifa zamanının belirlenebilir vade niteliğini haiz olması için sözleşme kurulurken muacceliyetin belli bir olaya bağlanması ve daha sonra olay tarihi kesinleşince vadenin belirli hale gelmesi gerekir. Sözleşme kurulduğu anda muacceliyet tarihinin net

¹⁸¹ Açıklamalar için bkz. § 7/III/E.

olmaması, vade türünün belirsiz olduğunu göstermez. Nitekim tarafların iradesi de belirsizliğe değil, sonradan netleşecek olsa da, vadenin belirliliğine yöneliktir.

c. Belirli Vade

Sözleşmede tarafların, ifanın ne zaman gerçekleştirileceğini net bir şekilde kararlaştırmaları halinde belirli vadeden bahsedilebilir. Belirli vadenin mevcudiyeti için belli bir günün veya sürenin kararlaştırılması gerekir¹⁸². Böylece sözleşmede kararlaştırılmış olan gün geldiğinde veya süre sona erdiğinde borç ifa edilmelidir. Yargıtay, doğrudan tarihin bulunduğu durumlarda belirli vadenin mevcut olduğunu kabul etmektedir¹⁸³. Belirli vade için

¹⁸² **Serozan**, s. 403; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Barlas**, s. 28; **Oğuzman/Öz**, s. 318; **Von Tuhr**, s. 507; **Feyzioğlu**, s. 117; **Yüce**, s. 103; **Akkanat**, s. 11; **Baygın**, s. 79; **Sarı**, s. 1579; **Nomer**, s. 231; **İnan**, s. 593; **Akıncı**, s. 210; **Kurt**, Temerrüt, s. 91; **Ozanoğlu**, s. 66; **Tandoğan**, s. 475; **Aral**, s. 38.

¹⁸³ Belli bir gün veya süre kararlaştırıldığında belirli vadenin mevcut olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.19.03.2014, E.2013/19-557, K.2014/379; HGK, T.24.02.2016, E.2014/23-724, K.2016/168; HGK, T.22.05.2013, E.2012/15-1493, K.2013/731; HGK, T.26.02.1975, E.1973/409, K.1975/242; 6.HD, T.21.06.2016, E.2016/1929, K.2016/4853; 11.HD, T.02.05.2016, E.2016/3863, K.2016/4872; 23.HD, T.14.03.2016, E.2015/16, K.2016/1558; 6HD, T.20.10.2015, E.2014/11385, K.2015/8728; 13.HD, T.11.02.2014, E.2013/26264, K.2014/3473; 15HD, T.9.10.2012, E.2012/4780, K.2012/6293; 15.HD, T.27.09.2011, E.2011/4505, K.2011/5438; 13.HD, T.2.12.2010, E.2010/7108, K.2010/15996; 15.HD, T.10.12.2009, E.2008/7723, K.2009/6681; 15.HD, T.12.12.2005, E.2005/7465, K.2005/6764; 15.HD, T.14.10.2005, E.2005/5335, K.2005/5448; 13HD, T.18.04.2005, E.2005/4015, K.2005/6575; 15.HD, T.31.03.2004, E.2004/1070, K.2004/1820; 13.HD, T.3.03.2003,

doktrinde ifa zamanının mutlak olarak belirlenmesi¹⁸⁴ ve muayyen vade¹⁸⁵ ifadeleri de kullanılmaktadır.

Belirli vadenin kararlaştırıldığını tespit edebilmek için, sözleşmenin kurulması anında ifa zamanının net bir gün olarak bilinebilir olup olmamasına bakılır. Buna göre sözleşme kurulduğunda ifa zamanı taraflarca net olarak bilinebiliyorsa belirli vade söz konusudur. Ancak belirli vadenin varlığı için tarafların ifa zamanını bilmesi şart değildir. Objektif olarak tespit edilebilen bir gün veya süre kararlaştırıldığında da belirli vade söz konusu olur. Meselâ ifa zamanı “135 gün sonra” olarak kararlaştırılabilir. Bu halde, taraflar sözleşmenin kurulması anında, 135 gün sonranın hangi tarihe denk geldiğini bilmiyor olsalar da belirli vade kararlaştırılmıştır. Yargıtay bir kararında, otuz ay içinde teslimi öngören hükmün belirli vade niteliğinde olduğunu kabul etmiştir¹⁸⁶. Başka bir kararında ise Yargıtay, kira bedellerinin üçer aylık dönemlerde ödenmesi gerekliliğinin belirli vade niteliğinde olduğunu belirtmiştir¹⁸⁷.

E.2002/13170, K.2003/2030; 13.HD, T.26.12.2002, E.2002/11245, K.2002/14051; 13.HD, T.15.04.2002, E.2002/1668, K.2002/4081; 13.HD, T.6.06.1996, E.1996/3176, K.1996/5687; 13.HD, T.27.10.1994, E.1994/8865, K.1994/9312; 15.HD, T.12.03.1992, E.1991/4239, K.1992/1246; 13.HD, T.15.05.1990, E.1990,3414, K.1990/3552 <kazancihukuk.com>

(Erişim Tarihi: 21.08.2017)

¹⁸⁴ **Eren**, s. 972; **Aral**, s. 38.

¹⁸⁵ **Von Tuhr**, s. 507.

¹⁸⁶ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 13.HD, T.19.10.2016, E.2016/6352, K.2016/18780 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

¹⁸⁷ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 13.HD, T.23.01.2003, E.2002/13043, K.2003/527 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

Kısacası, belirli vadenin varlığı tarafların bilgisine göre değil, vadenin, sözleşme kurulduğu anda objektif olarak tespit edilip edilememesine göre belirlenir.

Bazı durumlarda sözleşmede belirli vade kararlaştırılmış olsa da, ifa zamanı açısından anlaşmazlık çıkabilir. Belirli vade kararlaştırılmasına rağmen tarihin kesinliğine ilişkin az da olsa bir şüphe varsa taraflar arasında anlaşmazlık doğma ihtimali ortaya çıkar. Böyle durumlarda, kararlaştırılan belirli vadenin dürüst, makûl ve orta zekâlı bir kişi tarafından işin niteliği de dikkate alınarak nasıl anlaşıldığı önem kazanır¹⁸⁸. Meselâ ifa zamanı “Temmuz ayının 26’sı” olarak kararlaştırılmıştır. Bu durumda, hangi senenin Temmuz ayının 26’sının vade tarihi olduğu konusunda anlaşmazlık çıkabilir. Ancak dürüst, makûl ve orta zekâlı bir kişi, bu ifadeyi sözleşme kurulduktan sonraki ilk Temmuz ayının 26’sı olarak yorumlar. Belirli vade konusunda bir anlaşmazlık olduğunda kararlaştırılan vadenin yorumlanması gerekirse bu yöntemin izlenmesi gerekir.

Belirli vade, belli bir gün veya süre şeklinde kararlaştırılabilir. Belli bir gün kararlaştırıldığında o vade tarihi açıkça ortada olduğundan, bilinmesinde zorluk yaşanmaz. Ancak belli bir süre kararlaştırılmışsa vadenin hangi tarihe denk geldiğinin hesaplanması gerekir¹⁸⁹. Yargıtay da hesaplama yaparken kararlaştırılan hükme bakmaktadır¹⁹⁰. Sürelerin

¹⁸⁸ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Feyzioğlu**, s. 112; **Yüce**, s. 104.

¹⁸⁹ **Yüce**, s. 104; **Kurt**, Temerrüt, s. 91.

¹⁹⁰ Süre kararlaştırıldığı takdirde hükme göre hesaplama yapmak gerektiğine ilişkin bkz. HGK, T.22.05.2013, E.2012/15-1493, K.2013/731; 15.HD, T.8.03.2011, E.2010/7191, K.2011/1379; 15.HD, T.7.03.2011, E.2010/646, K.2011/1336; 15.HD, T.8.02.2010, E.2009/758, K.2010/590; 15.HD, T.10.12.2009, E.2008/7723, K.2009/6681; 15.HD, T.19.12.2005, E.2005/4473, K.2005/6898; 13.HD, T.24.02.2005, E.2004/14817,

hesaplanması TBK m. 91 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde kabul edilen metodlarla hesaplama yapılır ve süreye bağlanmış olan belirli vadenin hangi güne denk geldiği belirlenir¹⁹¹.

Belirli vadenin doğrudan veya dolaylı olmak üzere iki türü bulunur¹⁹². Doğrudan belirli vade, hiçbir ek bilgiye sahip olmadan ifa zamanının gün olarak tespit edilebilmesidir¹⁹³. Sözleşmede belli bir gün veya süre kararlaştırıldığında hiçbir ek bilgi olmasa dahi takvime bakılarak vade tarihi bulunur. Meselâ “01.08.2017” şeklinde doğrudan bir gün kararlaştırıldığında vade tarihi açıkça ortadadır. “3 ay sonra” gibi belirlemelerde ise, sözleşmenin yapıldığı an bilindiğinden, vade tarihi rahatlıkla hesaplanabilir. Buna karşılık, dolaylı belirli vadede, sözleşmede kararlaştırılan gün, ayrıca bir bilgiye dayanarak hesaplanır¹⁹⁴. Sadece sözleşmenin kurulduğu tarih veya takvim aracılığıyla değil, başka bir bilginin de yardımıyla vade günü tespit edilebiliyorsa, ortada dolaylı belirli vade mevcuttur. Dolaylı belirli vade kararlaştırılmış olmasına rağmen, taraflar vade tarihini o an için bilemeyebilir. Ancak tarafların bunu bilmiyor olması, vadenin niteliğini değiştirmez¹⁹⁵. Zira kararlaştırılan ifa zamanı, sözleşmenin kurulduğu anda bellidir. Bu sebeple, gerekli bilgiye sahip olan herkes vade tarihini hesaplayabilir. Meselâ, tatilde otele gidecek bir avukat ile otel sahibinin hazırladığı bir sözleşmede “adli tatil başladıktan bir hafta sonra otele yerleşilecektir”

K.2005/2842; 13.HD, T.27.10.1994, E.1994/8865, K.1994/9312; 13.HD, T.27.10.1994, E.1994/8865, K.1994/9312 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

¹⁹¹ Açıklamalar için bkz. § 4.

¹⁹² **Eren**, s. 972; **Yüce**, s. 105.

¹⁹³ **Yüce**, s. 106.

¹⁹⁴ **Eren**, s. 972; **Aral**, s. 39; **Yüce**, s. 106-107.

¹⁹⁵ **Yüce**, s. 107.

hükmü kararlaştırılmıştır. Bu sözleşmeye göre, adli tatilin hangi gün başladığı bilgisi vade tarihi için önem arz eder. Zira avukatın otele yerleştiği günün tespiti için adli tatilin başlangıcı bilinmeli ve bunun üzerine bir hafta hesaplanmalıdır. Bu sebeple, burada dolaylı vade söz konusudur. Taraflar adli tatilin hangi gün başladığını bilmesede vadenin niteliği değişmez. Herhangi bir kişi adli tatilin başladığı günü bilebilecek durumdaysa vade tarihini hesaplayabilir.

Dolaylı belirli vade kararlaştırıldığında, tarafların vadenin bağlandığı bilgiyi sözleşme kurulduğu an bilmeleri gerekmez. Bu bilgi taraflar dışındaki bir kaynaktan elde edilebilir. Ayrıca taraflardan kaynaklanan bir bilgi de olabilir. Yukarıda verilen misaldeki, adli tatilin başladığı gün taraflar dışındaki bir bilgidir. Taraflar bu bilgiyi elde edebilir. Bu halde, taraflardan birine, bilgiyi diğerine de bildirme yükümü yüklenemez. Ancak taraflardan birinin diğerine bu bilgiyi bildirmesi mümkündür. Dolaylı belirli vadenin dayandığı bilgi borçludan doğabilir. Bu durumda, borcu ifa edecek taraf bilgiye sahip olduğundan vade tarihini tespit edebilir. Meselâ final sınavı sonuçları belli olan bir öğrencinin ifa zamanını “son sınavımın açıklandığı günün ertesi günü” olarak belirlemesinde durum böyledir. Bu halde, vadenin dayandığı bilgiye borçlunun kendisi ulaşabilir ve muacceliyeti tespit edebilir.

Vadenin dayandığı bilgiyi alacaklının bilmesine rağmen borçlunun bilmesi beklenmiyor olabilir. Bu durumda, alacaklı borçluya bu bilgiyi sağlamalıdır¹⁹⁶. Borçlunun alacaklı tarafından bilgilendirilmemesine rağmen farklı bir yoldan bilgiyi edinmesi de mümkündür¹⁹⁷. Meselâ, final sınavı sonuçları takvimi belli olan öğrenci alacaklıdır. Bu halde, öğrencinin son final sınavının sonucunun açıklandığı tarihi borçluya bildirmesi gerekir. Böylece borçlu vade tarihini tespit edebilir. Borçlu, alacaklı olan öğrencinin bir arkadaşından

¹⁹⁶ **Yüce**, s. 108-109.

¹⁹⁷ **Yüce**, s. 110.

veya aynı okuldaki birinden bu bilgiyi öğrenmesi halinde de vade tarihini hesaplayabilir. Alacaklının, borçluya bilgi vermemesinin ifanın zamanında gerçekleşmemesinin hüküm ve sonuçları açısından önemi bulunmaktadır¹⁹⁸.

Dolaylı belirli vade ile belirlenebilir vadenin ayırt edilmesi gerekir. Her iki vade türü de belli bir olaya bağlanmıştır. İkisinde de bu olayın tarihi üzerinden vade günü hesaplanır. Ancak sözleşme kurulduğu sırada vadenin bağlandığı olayın ne zaman gerçekleşeceğinin belli olup olmamasına göre bu iki vade türü arasında ayırım yapılabilir. Sözleşme kurulurken vadenin bağlandığı olayın tarihi belli olmayabilir. Bu durumda vade tarihi net olarak belli olmadığından belirlenebilir vade söz konusudur. Ancak sözleşmenin kurulduğu anda olay tarihi belliyse dolaylı belirli vade söz konusudur. Başka bir deyişle, vade tarihi, belirlenebilir vadede sözleşme kurulduktan sonra kesinleşirken dolaylı belirli vadede, kurulurken de bilinebilmektedir.

Sonuç olarak, sözleşme kurulurken taraflarca vade tarihinin belli bir tarih veya süre şeklinde kararlaştırılması halinde belirli vade söz konusu olur.

d. Kesin Vade

Sözleşmeden ifa zamanı için belli bir vakte önem verildiği açıkça anlaşılırsa kesin vade söz konusudur. Başka bir deyişle, sözleşmede belirlenen vakitte ifa gerçekleştiğinde, elde edilmesi beklenen menfaatin tam olarak karşılandığının tespit edilmesi halinde kesin

¹⁹⁸ Açıklamalar için bkz. § 8/II.

vadenin kararlaştırıldığı anlaşılır¹⁹⁹. Ancak bunun için tarafların, ifa zamanını kesin olarak belirlemesi gerekir. Böylece taraflar, ifanın o zamanda gerçekleşeceğini kabul etmelidir²⁰⁰. Kesin vade doktrinde fiks işlem²⁰¹, nitelikli belirli vade²⁰² olarak da adlandırılmaktadır.

Kesin vade, gün veya saat olarak kararlaştırılabilir²⁰³. Böyle bir belirleme yapıldığında o gün ve saate riayet edilmelidir. Çünkü daha önce veya sonra yapılan ifada alacaklının menfaati bulunmaz veya yok denecek kadar az bulunur²⁰⁴.

Belirli vadede de ifanın ne zaman yapılması gerektiği bellidir. Ancak ifanın daha sonra yapılması halinde de menfaat mevcuttur. Ayrıca taraflar, ifa zamanı ile ilgili, kesin vadedeki kadar mutlak bir belirleme yapmamaktadır²⁰⁵.

Kesin vadenin, mutlak kesin vade ve nispi kesin vade olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Mutlak kesin vade, ifa zamanının öneminin, edimin niteliğinden tespit edilmesidir. Nispi kesin vade ise, ifa zamanına, tarafların iradesi ile önem atfedilmesidir.

¹⁹⁹ **Keskin**, Ayşe Dilşad: “*Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık*”, GÜHFD, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 212; **Yüce**, s. 67-68; **Von Tuhr**, s. 515; **Kılıçoğlu**, s. 566; **Altunkaya**, s. 121; **Akıncı**, s. 211; **Nazikioğlu**, s. 675.

²⁰⁰ **Keskin**, s. 213.

²⁰¹ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58.

²⁰² **Tunçomağ**, s. 513.

²⁰³ **Yüce**, s. 69-70; **Keskin**, s. 214; **Seliçi, Özer**: “*Kesin Vadeli İşlemler*”, MHAD, S. 3, 1968, s. 100.

²⁰⁴ **Keskin**, s. 213.

²⁰⁵ **Keskin**, s.212; **Von Tuhr**, s. 515; **Kılıçoğlu**, s. 566; **Altunkaya**, s. 121; **Akıncı**, s. 211; **Nazikioğlu**, s. 675.

Doktrinde mutlak kesin vadeyi, objektif kesin vade; nispi kesin vadeyi, subjektif kesin vade olarak adlandıran yazarlar bulunmaktadır²⁰⁶. Bir görüşe göre, sadece tarafların açıkça kararlaştırmış olduğu nispi kesin vade, kesin vade olarak adlandırılabilir. Borcun niteliği gereği yalnız belli vakitte ifa edilmesi gereken borçların ifa zamanı ise, kesin vade olarak adlandırılmaz²⁰⁷. Başka bir görüşe göre ise mutlak kesin vade ve nispi kesin vade ayırımına gerek yoktur. Bu iki tür de kesin vadedir ve her ikisi hakkında aynı sonuçlar ortaya çıkar²⁰⁸. Ancak aşağıda²⁰⁹ da açıklandığı üzere mutlak kesin vade ve nispi kesin vade açısından farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, çalışmamızda kesin vadenin, mutlak kesin vade ve nispi kesin vade olmak üzere iki türü olduğu kabul edilmiştir. Çünkü kanaatimizce bu tür bir ayırım, kesin vadenin özellikleri ile hüküm ve sonuçlarının açıklanmasına daha uygundur. Bu sebeple aşağıdaki açıklamalar söz konusu ayırma göre yapılmıştır.

aa. Nispi Kesin Vade

Edimin muhtevasında bulunmamasına rağmen tarafların, açıkça önemli olduğunu belirterek ifa zamanını kararlaştırmalarına nispi kesin vade denir. Sözleşmede kararlaştırılan ifa zamanının taraflarca önemli hale getirilmesi ile nispi kesin vade ortaya çıkar. Nispi kesin vadeye bağlanmış olan borcun, niteliği itibarıyla zamanla ilişkisi yoktur. Ancak taraflar, iradeleriyle vakte fazladan önem atfettikleri için ifa zamanı ön plana çıkar²¹⁰. Fazladan önem

²⁰⁶ **Yüce**, s. 68.

²⁰⁷ **Seliçi**, Kesin, s. 94.

²⁰⁸ **Altunkaya**, 124-125; **Akıncı**, s. 211.

²⁰⁹ Açıklamalar için bkz. Üçüncü Bölüm

²¹⁰ **Yüce**, s. 91; **Keskin**, s. 217; **Kurt**, Leyla Müjde: Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (TBK m.136), Ankara 2016, s. 107; **Seliçi**, Kesin, s. 97; **Tunçomağ**, s. 422;

atfetme şartını Yargıtay da kabul etmektedir²¹¹. Bir kararında Yargıtay, “en geç” ifadesinin kesin vadeye yönelik olduğunu belirtmiştir²¹². Bu sebeple, nispî kesin vadeden bahsedebilmek için taraf iradelerinin değerlendirilmesi gerekir.

İfa zamanının önemi alacaklı açısından da borçlu açısından da olabilir. Sözleşmede nispî kesin vade kararlaştırıldığı takdirde, hangi taraf için ifa zamanının önemli olduğu niteliği açısından önemli değildir. Bu durum, vadenin niteliğini etkilemez²¹³.

Nispî kesin vadeye bağlanmış olan edimin niteliği göz önüne alındığında ifa zamanı önem arz etmez. Zamanında gerçekleştirilmemesi halinde de edim, aynen ifa edilerek telâfi edilebilir. Başka bir deyişle, ifa zamanından sonra da alacaklı tatmin edilebilir²¹⁴. Bu sebeple nispî kesin vadenin ayırt edici özelliği, tarafların ifa zamanına açıkça önem vermesi ve sözleşmede bunu belirtmesidir.

Oğuzman/Öz, s. 313; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58; **Von Tuhr**, s. 515; **Altunkaya**, s. 122; **Nazikioğlu**, s. 675; **Gündoğdu**, Fatih: Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukukî Sonuçları, İstanbul 2014, s. 188.

²¹¹ Kesin vade için ifa zamanına fazladan önem atfedilmesi gerektiğine ilişkin bkz. 13.HD, T.18.04.2005, E.2005/4015, K.2005/6575; 15.HD, T.9.05.2005, E.2004/4663, K.2005/2821; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.08.2017)

²¹² Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 6.HD, T.21.01.2014, E.2013/11942, K.2014/588 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.08.2017)

²¹³ **Yüce**, s. 92; **Önen**, Turgut: “*Sinelağmatik Akitlerde Borçlunun Temerrüdü Halinde Munzam Mehili Gerektirmeyen Haller*”, ABD, S. 5, 1969, s. 820.

²¹⁴ **Keskin**, s. 217; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 107; **Seliçi**, Kesin, s. 95; **Gündoğdu**, s. 188.

Sözleşmede açıkça belirtilmediği için nispi kesin vadenin mevcudiyeti hakkında tereddüt oluşabilir. Ayrıca taraflardan biri sözleşmedeki vadenin niteliğine itiraz edebilir. Bu hallerde, sözleşmede kararlaştırılan vadenin nispi kesin vade olduğunu iddia eden tarafın, iddiasını ispatlaması gerekir. Aksi halde, vade türü, karine olarak, belirli vade kabul edilir²¹⁵. Yargıtay da sadece tarih kararlaştırılmasının, vade türünün nispi kesin vade olduğunu göstermediğini kabul etmektedir²¹⁶. Sözleşmeyi oluşturan taraf iradeleri yorumlanırken somut olayın da göz önüne alınması gerekir²¹⁷.

Nispi kesin vadeye ilişkin doktrinde sıkça verilen misaller bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Alacaklının belli tarihe kadar ifayı kabul edeceğini, bu tarihten sonra kabul etmeyeceğini bildirmesi nispi kesin vade niteliğindedir²¹⁸. Ayrıca hisse senedi ve döviz satımına ilişkin edimler de böyledir²¹⁹. Yine otelin açılışı için resepsiyona mobilya sipariş

²¹⁵ **Yüce**, s. 93; **Oğuzman/Öz**, s. 596; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 231; **Seliçi**, Kesin, s. 101; **Önen**, Munzam Mehil, s. 819; **Nazikioğlu**, s. 675; **Gündoğdu**, s. 188; **Dayınlarlı**, Kemal: İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü: Hüküm ve Sonuçları, 4. Baskı, Ankara 2008, s. 92; **Doğan**, s. 403; **Ergezen**, Muaz: İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı, Ankara 2007, s. 105.

²¹⁶ Tarafların sadece tarih belirlemesi halinde kesin vade söz konusu olmaz. Kesin vade için tarih belirlemenin yeterli olmadığına ilişkin bkz. 19HD, T.25.01.2016, E.2015/9038, K.2016/806 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.08.2017)

²¹⁷ Sözleşmede açıkça nispi kesin vade yazmasa bile taraf iradeleri yorumlanarak vade türünün bu nitelikte olduğunun kabul edilebildiğine ilişkin bkz. 19.HD, T.28.04.2011, E.2010/12421, K.2011/5739 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 13.09.2017)

²¹⁸ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 107.

²¹⁹ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58.

edilmesi bu niteliktedir²²⁰. Nispî kesin vadeye ilişkin bir diğer misal ise fabrikadan taşınılacağı için en geç belli bir tarihe kadar malları teslim etme edimidir²²¹. Doğum günü hediyesi olarak bir eşya veya pasta sipariş edilmesi de nispî kesin vade niteliğindedir²²². Nihayet doktrinde düğün için gelinlik sipariş edilmesinin de nispî kesin vade niteliğinde olduğu kabul edilmektedir²²³.

bb. Mutlak Kesin Vade

İfa zamanının, borcun niteliğinden dolayı ayrılmaz bir parçası olması halinde mutlak kesin vade söz konusu olur²²⁴. Bu sebeple, mutlak kesin vadenin ortaya çıkması için tarafların iradesinden ziyade borcun muhtevasına dikkat edilmelidir. Zira ifanın yapılması gereken vaktin ayrıca hüküm altına alınması zorunlu değildir. Edimin muhtevasında zaten belli bir vakit mevcuttur. Kısacası, mutlak kesin vadede zaman, borcun esaslı unsurudur²²⁵.

Mutlak kesin vadeli işlemlerde, ifanın gereği gibi olması için mutlaka belli bir vakitte gerçekleşmesi gerekir. Bu sebeple, ifanın vaktinden önce veya sonra gerçekleştirilmesi

²²⁰ **Yüce**, s. 92.

²²¹ **Yüce**, s. 93.

²²² **Yüce**, s. 93; **Oğuzman/Öz**, s. 312.

²²³ **Oğuzman/Öz**, s. 312.

²²⁴ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58; **Yüce**, s. 71; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 107; **Keskin**, s. 216; **Seliçi**, Kesin, s. 93; **Altunkaya**, s. 122; **Gündoğdu**, s. 191.

²²⁵ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58; **Yüce**, s. 72; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 107; **Keskin**, s. 216; **Seliçi**, Kesin, s. 93; **Altunkaya**, s. 123.

mümkün değildir. Vakti dışında ifa olmaz. Bundan ötürü, ifa zamanının geçirilmesi durumunda telafi de söz konusu olmaz²²⁶.

Doktrinde mutlak kesin vadeye dar veya geniş anlam yükleyen iki görüş bulunmaktadır. Bu iki görüşten hangisinin kabul edildiğine göre, sözleşmede mutlak kesin vadenin mevcut olup olmadığı belirlenir²²⁷. Mutlak kesin vadeye geniş anlam veren yazarlar, alacaklının menfaatine göre belirleme yapılması gerektiğini savunurlar²²⁸. Bu görüşe göre ayırımı esas alınması gereken kavram menfaattir. Kararlaştırılan zaman dışındaki vakitlerde ifa yapılması halinde, alacaklının menfaati bulunmuyorsa mutlak kesin vadeli işlem mevcuttur. Buna karşılık, mutlak kesin vadeye dar anlam yükleyen ve gerekçesine bizim de katıldığımız yazarlar ise edimin niteliğine göre belirleme yapılması gerektiğini savunurlar²²⁹. Bu görüşe göre, ifa zamanı edimin muhtevasına dâhilse mutlak kesin vadeli işlemlerden bahsedilebilir.

Sözleşmede kesin vadenin kararlaştırılması halinde, alacaklı, zamanında gerçekleştirilmeyen ifanın, sonradan kabulü için zorlanamaz. Kesin vade, hem nispi hem de mutlak kesin vadeyi kapsayan bir çatı kavram olarak belli bir vakte karşılık gelir. Bu vakte uyulmaması halinde alacaklının ifaya ilişkin menfaati kalmaz veya cüzi miktarda kalır. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, alacaklının menfaati kesin vadeye ilişkindir. Yani hem nispi hem de mutlak kesin vadeyi kapsar. Mutlak kesin vadenin tanımı yapılırken alacaklının menfaati kavramından yola çıkılırsa buna geniş bir anlam verilmiş olur. Bu halde, mutlak

²²⁶ **Yüce**, s. 75; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 107; **Keskin**, s. 216; **Seliçi**, Kesin, s. 93; **Oğuzman/Öz**, s. 312.

²²⁷ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 108.

²²⁸ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 108, dn. 111'de zikredilen yazarlar

²²⁹ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 108, dn. 112'de zikredilen yazarlar

kesin vade, nispi kesin vadeden ayırt edilemez²³⁰. Sonuç olarak, mutlak kesin vadeye dar anlam yüklenmelidir. Böylece, zaman unsurunun edimin konusu olup olmadığı değerlendirilerek kesin vadenin türü tespit edilmelidir.

Kesin vadenin hangi türde olduğunun tespitine ilişkin şöyle bir misal verilebilir: Bir kimsenin, çocuğunun mezuniyet töreninin kaydedilmesi için kameramanla anlaşması halinde mutlak kesin vade söz konusudur. Buna karşılık, babanın kamera sipariş etmesi ve kızının mezuniyet töreninden önce teslimini istemesi halinde, nispi kesin vade ortaya çıkar. İlk durumda, babanın kameramanla anlaşması, doğrudan mezuniyet törenine ilişkindir. Kameramanın mezuniyet töreni haricinde çekim yapması düşünülemez. Zira kameramanın edimini ifa edeceği yegâne zaman dilimi mezuniyet törenidir. Ancak kamera sipariş edilmesi halinde, her ne kadar asıl menfaat mezuniyet töreninin çekimiye de, teslimin daha sonra yapılması halinde de babanın ifaya ilişkin az da olsa menfaati vardır. Bu ikinci durumda borcun konusu tamamen zaman unsuruna bağlı olmadığından nispi kesin vadeden bahsedilebilir.

Mutlak kesin vadeye ilişkin bir diğer misal ise kralın taç giyme töreninin yayınının yapılmasıdır. Söz konusu yayının yapılması için mutlaka o zaman kamerayla çekim yapılması gerekmektedir. Tören esnasında çekim yapılmadığı takdirde, daha sonraki süreçte bu yayın yapılamaz. Bu sebeple, edimin muhtevasında zaman da bulunmaktadır.

Mutlak kesin vade ile ilgili bir diğer mevzu ise hazırlık fiillerine ilişkindir. Bazı borçlar bakımından, ifa için hazırlık fiilleri gerekir. Bu hazırlık fiillerinin ifa gerçekleştirilmeden önce yerine getirilmesi lazımdır. Aksi halde borcun ifası mümkün olmaz. Mutlak kesin vadeye bağlanmış borçlar açısından, her ne kadar ifa zamanı borcun

²³⁰ Kurt, Sonraki İmkânsızlık, s. 108.

muhtevasında da olsa hazırlık fiilleri açısından bir belirleme yapılmayabilir. Bu halde, hazırlık fiillerine ilişkin ifa zamanının belirlenmesi için dürüstlük kuralına başvurulmalıdır²³¹. Böylece, mutlak kesin vadeli borcun ifasından makûl süre önce hazırlık fiilleri muaccel hale gelir. Bu da normal şartlar altında borcun vaktinde ifa edilebilmesi için hazırlık fiillerinin yapılması gereken zamana tekâbül eder.

Sonuç olarak, mutlak kesin vade, vade türleri arasında zamanın en ön planda olduğu vade türüdür. İfa zamanı kural olarak talî unsurdur. Ancak öneminden dolayı mutlak kesin vadede ifa zamanı esaslı unsur haline gelmiştir. İfa zamanı, borcun muhtevasına dâhil olmuştur.

II. SÖZLEŞME İLE VADEYİ TAYİN YETKİSİ VERİLMESİ

A. GENEL OLARAK

Sözleşmede taraflar, ifa zamanına ilişkin bir vakit belirlemeksizin vadeyi tayin yetkisini alacaklıya, borçluya veya üçüncü kişiye verebilirler. Böylece sözleşme kurulduktan sonraki süreçte, bu yetkinin kullanılmasıyla vade belirlenmiş olur ve muacceliyet gerçekleşir²³². Yargıtay da bu durumda yetkinin kullanılmasıyla muacceliyetin gerçekleştiğini kabul etmektedir²³³. Tarafların yetkilendirme hususunda anlaşmaları yeterlidir. Yetkinin

²³¹ **Yüce**, s. 77.

²³² **Yüce**, s. 173; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Barlas**, s. 29; **Akkanat**, s. 12; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Tunçomağ**, s. 417; **Sarı**, s. 1583; **Üçer**, s. 60.

²³³ Muacceliyetin yetkinin kullanılmasıyla ortaya çıktığına ilişkin bkz. HGK, T.03.11.1982, E.1981/11-34, K.1982/870; 13.HD, T.03.06.1996, E.1996/5231, K.1996/5474 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.07.2017).

kullanılması için tarafların ayrıca anlaşması veya izni gerekmez. Sözleşme ile verildiğinden, yetkiyi kullanacak kişi vadeyi serbestçe belirleyebilir.

Sözleşme ile verilen vadeyi tayin yetkisine doktrinde muacceliyet bildirim²³⁴, alacağı muaccel kılan ihbar²³⁵, vadeyi tek yanlı irade beyanıyla saptama yetkisi²³⁶, vadeyi belirleme yetkisi²³⁷, muacceliyet ihbarı²³⁸ gibi adlar verilmektedir. CISG m. 33'te de bu yetkiden “*tarih tespiti yetkisi*” olarak bahsedilmektedir.

Vadeyi tayin yetkisi kural olarak sözleşmeden doğar. Buna göre, taraflar sözleşmede vadeyi tayin yetkisi tanıyabilirler. Ancak kanunda da vadeyi tayin yetkisi düzenlenmiştir²³⁹. TBK m. 392'ye göre tüketim ödücünde, borçluya edimin iadesi için altı haftalık bekleme süresi öngörülmüştür. Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, alacaklı altı haftadan önce ödücün iadesini istediğinde borçlu bundan kaçınabilir. Daha sonraki süreçte ise, ödüc

²³⁴ **Yüce**, s. 173; **Eren**, s. 972; **Selimoğlu**, Yaşar Engin: İstisnâ (Eser) Sözleşmesi, Ankara 2010, s. 222. İrat senedine ilişkin bir hüküm olan TMK m. 900'de “*muacceliyet bildirim*” olarak düzenleme yapılmıştır.

²³⁵ **Tunçomağ**, s. 417.

²³⁶ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57.

²³⁷ **Öz**, İnşaat, s. 143.

²³⁸ **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 801; **Feyzioğlu**, s. 110; **Von Tuhr**, s. 510; **Barlas**, s. 29; **Akkanat**, s. 12; **Sarı**, s. 1583; **Kılıçoğlu**, s. 567; **Dirican**, Gökhan: Eser Sözleşmesinde Temerrüde Dayalı Cezaî Şart ve Yargıtay Uygulaması, İstanbul 2007, s. 44; **Nomer**, s. 232; **Akıncı**, s. 209; **Kurt**, Temerrüt, s. 91; **Reisoğlu**, s. 327; **Kızır**, s. 63; **Demirbaş**, Harun: Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007, s. 61; **Üçer**, s. 60.

²³⁹ **Barlas**, s. 29; **Tunçomağ**, s. 417; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Eren**, s. 972; **Kızır**, s. 63; **Elgin**, s. 14.

veren kanundan doğan bir vadeyi tayin yetkisi bulunmaktadır. Başka bir deyişle, altı hafta sona erdiğinde ödünç veren, kanunun verdiği yetkiye dayanarak iade isteyebilir.

B. NİTELİĞİ

Vadeyi tayin yetkisi yenilik doğuran hak niteliğindedir²⁴⁰. Bu sebeple, yenilik doğuran haklara ilişkin özellikler vadeyi tayin yetkisi için de geçerlidir. Bu yetkinin kullanılması, yetkilendirilmiş kişinin tek taraflı irade açıklamasıyla gerçekleşir. Yetki kullanıldığında sözleşmenin taraflarını bağlar. Böylece vade belirlenmiş olur. Bu yetki yenilik doğuran hakların çeşitleri açısından incelenebilir²⁴¹. Vadeyi tayin yetkisi, doğuş sebeplerine göre sözleşmeden de kanundan da doğabilir. Bu yetki, sözleşmede yetkilendirilmiş olan kişiye bağlıdır. Yetki kullanıldığında sözleşmenin taraflarını etkilediğinden, bu yetkiye müdahale hakkı denilebilir. Nihayet, muhtevasına göre kurucu yenilik doğuran haktır. Vadeyi tayin yetkisi, yenilik doğuran haklardan olduğu için bir defa kullanıldığında sona erer ve geri alınamaz²⁴². Yargıtay'ın bazı kararlarında da yenilik doğuran hakların özellikleri

²⁴⁰ **Barlas**, s. 29; **Akkanat**, s. 12; **Tunçomağ**, s. 417; **Von Tuhr**, s. 510; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Eren**, s. 972; **Yüce**, s. 175; **Tunçomağ**, s. 32; **Kizir**, s. 63; **Demirbaş**, s. 61; **Elgin**, s. 14; **Günergök**, Özcan: Alacağın Devrinde Borçlunun Hukukî Durumu, İstanbul 2014, s. 95; **Dayınlarlı**, Kemal: Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki, 3. Baskı, Ankara 2008, s. 268.

²⁴¹ Yenilik doğuran hakların çeşitlerine ilişkin açıklamalar için bkz. **Eren**, s. 62 vd.; **Buz**, Vedat: Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005, s. 183 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 16-17; **Tunçomağ**, s. 33; **Demirbaş**, s. 38 vd.

²⁴² **Eren**, s. 67-68; **Demirbaş**, s. 28.

sayılmıştır²⁴³. Meselâ, fesih konusunda anlaşmazlık olan bir olayda, feshin yenilik doğuran hak olması sebebiyle Yargıtay bu özelliklerden bahsetmiştir²⁴⁴.

C. YETKİLENDİRİLEN KİŞİ

Vadeyi tayin yetkisi, borçlunun temerrüdünün şartlarını düzenleyen TBK m. 117/II'de taraflardan birinin sözleşmede tanınan bir hak sayesinde bildirim ile vade belirlemesi çerçevesinde hüküm altına alınmıştır. Ancak bu hükümden yetkinin sadece taraflara verilebildiği sonucu çıkarılmamalıdır. Zira vadeyi tayin yetkisinin, sözleşmenin tarafları dışındaki üçüncü kişiye verilebilmesi de mümkündür. Bu hususta TBK m. 117/II hükmünün eksikliği bulunmaktadır. Bu hüküm, taraflardan biri veya üçüncü kişinin yetkilendirilmesi olarak anlaşılmalıdır.

Vadeyi tayin yetkisi, alacaklıya, borçluya veya üçüncü kişiye verilebilir²⁴⁵. Yetkinin niteliği, kimde olduğuna göre değişiklik göstermez. Başka bir deyişle, kimin yetkilendirilmiş

²⁴³ Yenilik doğuran hakların özellikleri için bkz. HGK, T.24.11.1999, E.1999/13-967, K.1999/990; HGK, T.19.02.1982, E.1981/9-1203, K.1982/135; 19.HD, T.28.09.2016, E.2016/5707, K.2016/12723; 1.HD, T.21.10.2014, E.2013/13788, K.2014/16102; 15.HD, T.22.01.2010, E.2009/390, K.2010/182; 15.HD, T.9.06.2005, E.2004/6043, K.2005/3488 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

²⁴⁴ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. HGK, 22.02.2012, E.2011/11-693, K.2012/88 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

²⁴⁵ **Akkanat**, s. 12; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Feyzioğlu**, s. 110; **Baygın**, s. 80; **Yüce**, s. 173; **Nomer**, s. 232; **İnan**, s. 594; **Kizir**, s. 63.

olduğu yetkinin niteliğini etkilemez. Yetkilendirilmiş kişi, sözleşme ile verilen bu yetkiye dayanarak vade tarihini belirlediğinde, bunu taraflara bildirmesi gerekir²⁴⁶.

Vadeyi tayin yetkisi verilebilen kişiler aşağıda sırasıyla ele alınıp incelenmiştir.

1. Alacaklı

Vadeyi tayin yetkisinin sözleşme ile alacaklıya verilmesi mümkündür. Alacaklı, bu yetkisini kullanırken borçluya bildirimde bulunur. Böylece daha önceden müeccel olan alacak muaccel hale gelir²⁴⁷. Önceden alacaklının talep hakkı bulunmazken borçluya yapılan bildirimden sonra talep hakkı doğar.

Alacaklının yetkilendirildiği hallerde, doktrinde bu yetkinin kullanılmasının tasarruf işleminin niteliğinde olduğu ileri sürülmektedir. Zira alacaklı, alacak hakkını elde edebilmek için bir zaman belirlemekte ve bunu elde etmesini doğrudan doğruya etkilemiş olmaktadır. Bu sebeple, alacaklının tasarruf ehliyeti olmalıdır²⁴⁸. Buna karşılık, bizim de gerekçesini haklı bulduğumuz diğer görüşe göre, yenilik doğuran haklar ile tasarruf işleminin farklı kavramlardır. Çünkü, tasarruf işleminin ile yenilik doğuran hakların ortak özelliklere sahip olması, bu kavramların aynı olduğunu göstermez. Gerçekten de, tasarruf işleminin başkasının hukuk alanını

²⁴⁶ **Barlas**, s. 29.

²⁴⁷ **Barlas**, s. 29; **Akkanat**, s. 13; **Feyzioğlu**, s. 110; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Kılıçoğlu**, s. 567; **Sarı**, s. 1583-1584; **Yüce**, s. 175; **Dirican**, s. 44; **İnan**, s. 594; **Akıncı**, s. 209.

²⁴⁸ **Tunçomağ**, s. 417; **Von Tuhr**, s. 510.

etkilemez. Ayrıca tasarruf işlemi, yenilik doğuran haklar gibi her zaman bir tarafın iradesiyle hükümlerini doğurmaz²⁴⁹.

Alacaklının yetkilendirilmiş olduğu hallerde ortaya çıkan bir diğer husus, alacağın bir kısmının talep edilmesinin mümkün olup olmamasıdır. Başka bir deyişle, alacaklının, vadeyi tayin yetkisini muhakkak borcun tamamı için mi kullanması gerektiği hususu incelenmelidir. Doktrinde bu hususta hâkim görüş, yetkinin borcun tamamı için kullanılması zorunluluğunun bulunmadığı yönündedir²⁵⁰. Alacaklı kısmî ifaya yetkiliyse, vadeyi tayin yetkisi de alacağın bir kısmı için kullanılabilir²⁵¹.

2. Borçlu

Vadeyi tayin yetkisi, sözleşmede borçluya da verilebilir. Bu yetkinin borçluya verilmesi, alacaklının veya üçüncü kişinin yetkilendirilmesine göre daha dikkatli incelenmesi gereken bir durumdur. Çünkü bu yetki borçluya verildiğinde, kişinin kendi borcunun ne zaman muaccel olacağını belirlemesi söz konusu olur. Bu da âdeta bir kişiye kendi aleyhine karar alma yetkisi verilmesi gibidir. Vadeyi tayin yetkisinin niteliğinden dolayı, sadece yetkilendirilmiş kişi vadeyi belirleyebilir. Böylece alacaklı, sözleşme ile vadeyi tayin yetkisini borçluya vermeyi kabul edebilir. Ancak bu halde, alacaklı, borçlu istemediği sürece alacağını talep edemez. Bu durumda, eksik borcun mevcudiyetinden bahsedilebilir²⁵². Buna karşılık,

²⁴⁹ **Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah: Medenî Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014, s. 42.

²⁵⁰ **Barlas**, s. 29; **Tunçomağ**, s. 417; **von Tuhr**, s. 510.

²⁵¹ Kısmî ifaya ilişkin açıklamalar için bkz. **Eren**, s. 942 vd.

²⁵² **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 57; **Kılıçoğlu**, s. 569.

hâkim görüş tarafından sözleşmede açıkça kararlaştırılmadıkça, borçlunun vadeyi sınırsız serbestlik içinde belirlemesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir²⁵³.

Vadeyi tayin yetkisinin borçluya verilmesi durumunda iki ihtimal bulunmaktadır. Birinci ihtimal, sözleşmede açıkça borçluya sınırsız belirleme yetkisi verilmesidir. Alacaklı, borçlunun vadeyi belirlediği ana kadar talep hakkından vazgeçtiyse eksik borç ortaya çıkar²⁵⁴. Nitekim eksik borcun özelliği de alacaklının talep hakkı bulunmaması, borçlunun ise borcu ifa edebilmesidir²⁵⁵. Bu halde, sözleşme kurulduktan sonra borçlunun, vadeyi tayin yetkisini kullanıp tarih belirlediği ana kadar eksik borcun varlığından söz edilebilir. Borçlunun yetkisini kullanmasıyla eksik borç sona erer. Böylece yetkinin kullanılmasının hüküm ve sonuçları doğar. İkinci ihtimal ise vadeyi tayin yetkisinin borçluya verilmesine rağmen alacaklının açıkça alacağını talep hakkından vazgeçmemesidir. Bu durumda borçlu, verilen yetkiyi kullanmada sınırsız serbestiye sahip değildir. Borçlu, bu yetkiyi dürüstlük kuralına

²⁵³ Alman Medeni Kanununun 315. paragrafında tek yanlı belirlemelerde hakkaniyete uyulması prensibi bulunmaktadır. Doktrinde, bu görüş savunulurken Alman Medeni Kanunundaki söz konusu hükme de atıf yapılmaktadır. **Barlas**, s. 29-30; **Akkanat**, s. 13-14; **Oğuzman/Öz**, s. 320; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Feyzioğlu**, s. 111; **Yüce**, s. 178; **Ayan**, İnşaat, s. 165; **Gümüş**, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 2, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 36; **Kizir**, s. 64.

²⁵⁴ **Barlas**, s. 30; **Feyzioğlu**, s. 111; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Yüce**, s. 178; **Kizir**, s. 64; **Üçer**, s. 60.

²⁵⁵ **Eren**, s. 89.

(TMK m. 2) uygun olarak hakkaniyet çerçevesinde kullanılmalıdır²⁵⁶. Borçlunun dürüstlük kuralına aykırı olarak yetkiyi kullanmayı geciktirmesi veya hiç kullanmaması halinde alacaklı, mahkemeye başvurabilir. Hâkim, hakkaniyete uygun biçimde vadeyi belirler ve mahkeme kararı, borçlu iradesi yerine geçer. Zira dürüst, makûl ve orta zekâlı kişiler esas alındığında, sözleşmede borçluya vadeyi tayin yetkisi verilmesi alacaklının talep hakkından vazgeçmesi anlamına gelmez. Bu yetki, borçlunun borcunu ifa etmesi için ifa zamanı açısından kısıtlamaya maruz bırakılmaması ve ifayı rahatça gerçekleştirebilmesi amacını taşır²⁵⁷.

3. Üçüncü Kişi

Vadeyi tayin yetkisi, sözleşme ile üçüncü kişiye de verilebilir²⁵⁸. Bu halde yetki, sözleşmenin her iki tarafının da menfaatleri gözetilerek kullanılmalıdır²⁵⁹. Bu sebeple, vadeyi tayin yetkisinin üçüncü kişiye verilmesi halinde dürüstlük kuralı (TMK m. 2) ön plana

²⁵⁶ **Barlas**, s. 30; **Feyzioğlu**, s. 111; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Yüce**, s. 179; **Reisoğlu**, s. 327; **Ayan**, İnşaat, s. 166; **Kizir**, s. 64; **Büyükay**, s. 203; **Üçer**, s. 61; HGK, T.16.01.2013, E.2012/13-592, K.2013/65 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 09.07.2017).

²⁵⁷ **Barlas**, s. 30; **Yüce**, s. 178.

²⁵⁸ Üçüncü kişilere bağımsız olarak vadeyi tayin yetkisinin verilmesinin mümkün olmadığı; bunun ancak temsil yetkisi ile verilebildiği hakkında bkz. **Buz**, Yenilik Doğuran Haklar, s. 378.

²⁵⁹ **Barlas**, s. 30; **Feyzioğlu**, s. 111.

çıkar²⁶⁰. Taraflardan birinin dürüstlük kuralına uyulmadığını iddia etmesi halinde mahkemeye başvurarak vadenin belirlenmesini talep etmesi mümkündür²⁶¹.

D. VADEYİ TAYİN YETKİSİNİN DEVRİ

Vadeyi tayin yetkisiyle ilgili bir diğer mevzu, bu yetkinin devredilebilir olup olmamasıdır. Bir borç ilişkisinde alacaklı için alacağın devri, borçlu için ise borcun üstlenilmesi mümkündür. Böylece alacaklı veya borçlu sıfatlarının farklı kişilere aktarılması söz konusu olur. Bu durumda vadeyi tayin yetkisi de alacak veya borçla beraber yeni alacaklı veya borçluya geçer. Çünkü yenilik doğuran hakların devrinde, bağlı olduğu alacak veya borcun devri mümkün olduğu sürece problem doğmaz. Alacağın devri ve borcun üstlenilmesi hallerinde, bunlara bağlı olan yan haklar ve düzenleyici haklar da, devredenin kişiliğine bağlı olmadığı takdirde, yeni alacaklı veya borçluya geçer²⁶². Vadeyi tayin yetkisi de niteliği

²⁶⁰ BGB § 317'de üçüncü kişinin belirleme yetkisi olması düzenlenmiş ve bu yetkinin dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

²⁶¹ **Barlas**, s. 31.

²⁶² **Eren**, s. 69, 1263, 1276; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 250, 276; **Feyzioğlu**, s. 643, 680; **Tunçomağ**, s. 663,681; **Oğuzman/Öz**, s. 266; **Akkanat**, s. 12-13; **Buz**, Yenilik Doğuran Haklar, s. 280; **Demirbaş**, s. 32; **Paket**, Sabure: Borcun Dış Üstlenilmesi, Ankara 2014, s. 72-74; **Kılıç**, Mehmet: Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, Ankara 2013, s. 155; **Kahraman**, Zafer: Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstlenilmesi, İstanbul 2013, s. 249; **Günergök**, s. 95; **Dayınlarlı**, Temlik, s. 268; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 43.

itibariyle yenilik doğuran hak olduğundan bu kurala tâbidir²⁶³. Yargıtay'a göre alacağın temliki veya borcun naklinde yenilik doğuran haklar da devredilir²⁶⁴.

Vadeyi tayin yetkisinin sözleşmenin tarafları dışında üçüncü kişiye verildiği takdirde farklı bir durum ortaya çıkar. Zira bu yetkinin üçüncü kişiye verilmesi halinde adı geçen kim olduğu ve şahsiyeti taraflar açısından önemlidir. Bu sebeple, yetkinin üçüncü kişiden başkasına devri için tarafların anlaşması gerekir. Aksi halde yetkiyi üçüncü kişinin kendi kararıyla devretmesi mümkün olmaz. Aynen bunun gibi, vadeyi tayin etme yetkisinin taraflardan birine verilmesi halinde de, alacağın devri veya borçlunun üstlenilmesi olmaksızın sadece yetkinin devri mümkün değildir²⁶⁵.

Vadeyi tayin yetkisinin devrinde bir mahzur olmadığından, miras yoluyla geçişi de mümkündür. Böylece mirasçılar da bu yetkiyi kullanabilir.

E. YETKİNİN KULLANILMASI

Vadeyi tayin yetkisinin kullanılmasıyla ifa zamanı belirli bir gün olur. Böylece vade tarihi takvimde bir gün olarak işaretlenebilir ve taraflar muacceliyet vaktini öngörebilir. İfa

²⁶³ Yenilik doğuran haklar niteliği itibariyle bağlı hak olmadığından TBK m. 198'deki bağlı hakların da üstlenene geçeceği kuralının sadece bağlı haklara özgü değil, başka bazı hakları da kapsadığına ilişkin bkz. **Kılıç**, s. 155-156.

²⁶⁴ Yenilik doğuran hakların devrinin de alacağın temliki veya borcun nakliyle gerçekleştiğine ilişkin bkz. 23.HD, T.30.04.2014, E.2013/8790, K.2014/3344 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

²⁶⁵ **Buz**, Yenilik Doğuran Haklar, s. 378; **Tunçomağ**, s. 34; **Demirbaş**, s. 32; **Vardar Hamamcioğlu**, s. 44.

zamanının yetkiyle belirlenmesi iki türde olabilir. İlki, sözleşmede vadeyi tayin yetkisi verilmiş olan kişinin yetkiyi kullanarak anında muacceliyeti sağlamasıdır. İkinci tür ise, yetki kullanılarak belli bir süre veya tarih belirlenmesidir. Böylece muacceliyet bu sürenin sona ermesi veya tarihin gelmesiyle gerçekleşir²⁶⁶.

III. SÖZLEŞMEDE VADENİN KARARLAŞTIRILMAMASI

İfa zamanı, kural olarak, sözleşmenin aslî unsuru değildir. İfa zamanının kararlaştırılmamış olması, kural olarak, sözleşmenin kurulmasını engellemez. Zira bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların aslî unsurlar üzerinde anlaşmaları yeterlidir. Başka bir deyişle, taraflarca subjektif aslî unsur haline getirilmediği takdirde ifa zamanı kararlaştırılmasa da sözleşme kurulur²⁶⁷.

Sözleşmede boşluk olduğu takdirde tamamlanması gerekir. Taraflar bu konuda uyuşamazlarsa, hâkimin sözleşmeyi tamamlaması gündeme gelir. Sözleşmede ifa zamanı açısından boşluk bulunması da mümkündür. Bu durumda ifa zamanına ilişkin tamamlama yapılmalıdır. Sözleşmede ifa zamanı açısından örtülü boşluk bulunması, ifa zamanı olarak

²⁶⁶ **Akkanat**, s. 12; **Oğuzman/Öz**, s. 319; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 801; **Feyzioğlu**, s. 110; **Tunçomağ**, s. 417; **Von Tuhr**, s. 510; **Barlas**, s. 29; **Baygın**, s. 80; **Yüce**, s. 182; **Öz**, İnşaat, s. 143.

²⁶⁷ İfa zamanının kararlaştırılmaması halinde de sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurduğuna ilişkin bkz. 15.HD, T.19.10.2011, E.2011/2408, K.2011/6045 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 19.09.2017)

belirsiz vade belirlenmesidir²⁶⁸. Belirsiz vadenin somutlaştırılması için somut olay değerlendirilmeli ve dürüstlük kuralına göre tespit yapılmalıdır²⁶⁹.

Sözleşmede ifa zamanına ilişkin hiçbir hüküm bulunmadığı takdirde ise açık boşluktan bahsedilebilir. Bu halde ifa zamanının belirlenmesi, muacceliyetin ne zaman gerçekleşeceğini tespit edilebilmesi ve hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için önem arz eder. Yukarıdaki açıklamalar ışığında, bu başlık altında esas alınan boşluk türü, açık boşluktur. Başka bir deyişle, aşağıda ifa zamanına ilişkin düzenleme olmaması hali ele alınmıştır.

Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması üç şekilde ortaya çıkar. Bunlardan ilki vadenin gündeme hiç gelmemesidir. İkincisi, sözleşme görüşmelerinde konuşulmasına rağmen, vade üzerinde uzlaşamamasıdır. Üçüncüsü ise sözleşme görüşmelerinde uzlaşamayarak daha sonra bir vade belirlemek üzere bu hususun ertelenmesidir²⁷⁰.

Sözleşme hazırlanırken vadenin gündeme hiç gelmemesi halinde ifa zamanı objektif yan nokta olarak kalır²⁷¹. Bu halde ifa zamanına ilişkin genel hüküm olan TBK m. 90 uygulanır.

²⁶⁸ Belirsiz vadeye ilişkin açıklamalar için bkz. § 4/I/C/1.

²⁶⁹ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804.

²⁷⁰ **Eren**, s. 496-497; **Atamer, Yeşim M.**: “Sözleşme Boşluklarının Hakim Tarafından Doldurulması Sorununa İlişkin Düşünceler”, İÜHFİM, C. 63, S. 1-2, 2005, s. 175-176: Sözleşmede hüküm düzenlenmesine rağmen sonradan hükümsüz olduğunun anlaşılması da sayılmaktadır.

²⁷¹ **Eren**, s. 252; **Kurt**, Temerrüt, s. 90.

Vadenin kararlaştırılmamasının bir diğer görünümü, ifa zamanının sözleşme hazırlanırken görüşülmesine rağmen, taraflarca üzerinde mutabakata varılmamasıdır. Sözleşmenin subjektif esaslı noktası haline getirilmediği sürece ifa zamanı kararlaştırılmasa da sözleşme kurulabilir. Bu durumda, üzerinde görüşme yapıldığı için, ifa zamanı subjektif yan nokta olarak nitelendirilir²⁷². İfa zamanının sözleşme görüşmeleri sırasında gündeme getirilmesine rağmen kararlaştırılmaması halinde nasıl tamamlanması gerektiği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, bu durumda da sözleşme hazırlanırken ifa zamanı üzerinde hiç durulmamış gibi tamamlama yapılmalıdır. Bu görüşün savunucuları, sözleşme tamamlanırken önce tamamlayıcı hukuk kurallarının araştırılmasını savunurlar. Söz konusu görüşe göre, bu halde, öncelikle özel hükümlerde hüküm bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Özel hükümlerde hüküm bulunmadığı takdirde, ifa zamanı ile ilgili genel hüküm olan TBK m. 90 uygulama alanı bulur²⁷³. Diğer bir görüşe göre ise, tarafların sözleşme görüşülürken bu konuyu gündeme getirmesi, mevzuattaki tamamlayıcı hukuk kurallarından farklı bir ifa zamanı belirleme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, sözleşmenin tamamlanması sırasında tamamlayıcı hukuk kurallarına başvurulmadan işin niteliğine göre ifa zamanı tespit edilmelidir²⁷⁴.

Tarafların ifa zamanına ilişkin anlaşmayı daha sonraya bırakması ile ifa zamanının sözleşme görüşmelerinde hiç gündeme gelmemesi arasında görünürde bir fark bulunmamaktadır²⁷⁵. Nitekim ifa zamanının kararlaştırılmasının sonraya bırakıldığı hususu

²⁷² **Eren**, s. 253.

²⁷³ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s.804; **Feyzioğlu**, s.113; **von Tuhr**, s.511.

²⁷⁴ **Yüce**, s. 192; **Atamer, Yeşim M.**: “Sözleşme Boşluklarının Hakim Tarafından Doldurulması Sorununa İlişkin Düşünceler”, İÜHFİM, C. 63, S. 1-2, 2005, s. 183.

²⁷⁵ **Eren**, s. 973.

sözleşmeye eklenmedikçe, bahsi geçen iki halde de görüşme yapılıp yapılmadığı sözleşme metninden anlaşılamaz. Bu sebeple, sözleşme görüşmeleri sırasında ifa zamanının konuşulduğunu ileri süren taraf bunu ispatlamalıdır. Aksi takdirde sözleşmenin tamamlanması sürecinde hâkim, ifa zamanı hiç görüşülmemiş gibi tamamlayıcı hukuk kurallarına göre sözleşmeyi tamamlar.

Sözleşmede vadenin kararlaştırılmamasının son görünümü ise, hazırlanırken belirlenememesine rağmen tarafların ifa zamanını kararlaştırmayı ertelemesidir. Bu durumda taraflar, ifa zamanı hususunda boşluk bırakmak istememektedirler. Ancak taraflarca mutabakat sağlanamamaktadır. İfa zamanı hususunda anlaşılabilmesi, sözleşmenin kurulmasını engellemediğinden, taraflar sözleşmeyi vade konusunda anlaşmanın ertelenmesi kaydıyla kabul ederler. Ancak ilerleyen süreçte de ifa zamanına ilişkin anlaşma sağlanamaz. Bu halde sözleşmenin tamamlanması için nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği konusunda, doktrinde tek görüş üzerinde uzlaşılmıştır. Doktrine göre, sözleşme tamamlanırken hâkim tamamlayıcı hukuk kurallarına bakmadan doğrudan işin özelliklerine göre belirleme yapar²⁷⁶. Nitekim TBK m. 2/II'de de ikinci derecedeki noktalarla ilgili, hâkimin işin özelliklerine bakarak karar vermesine ilişkin hüküm bulunmaktadır. Böylece sözleşmenin tamamlanması, olayın özellikleri için, dürüstlük kuralına dayanarak dürüst, makûl ve orta zekâlı kişilerin yapacağı belirlemeye göre gerçekleşir. Ancak hâkimin tamamlayıcı hukuk kurallarını da tamamen göz ardı etmemesi gerekir²⁷⁷. Hâkim, tamamlayıcı hukuk kurallarından da faydalanır. Ancak onları kesin olarak uygulama zorunluluğu bulunmamaktadır. Hâkim, olayın özelliklerine ve dürüstlük kuralına göre âdil bir şekilde sözleşmeyi tamamlamalıdır.

²⁷⁶ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 339; **Yüce**, s. 194; **Eren**, s. 497; **Feyzioğlu**, s. 113; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, s. 76.

²⁷⁷ **Atamer**, s. 183.

Türk Borçlar Kanununda “İfa Zamanı” başlığı altında “Süreye Bağlanmamış Borç” düzenlenmiştir. TBK m. 90’da sırasıyla tarafların kararlaştırması, hukukî ilişkinin özelliği ve doğum anında muaccel olma kavramları yer almaktadır. Bu hüküm, sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde yol göstericidir. Vade kararlaştırılmadığı takdirde, TBK m. 90’la beraber mevzuattaki ifa zamanına ilişkin diğer hükümlerin de göz önüne alınarak sözleşmenin tamamlanması gerekir. İfa zamanına ilişkin özel hüküm bulunmadığı takdirde, TBK m. 90 uyarınca hukukî ilişkinin özelliğine göre belirleme yapılır. Hukukî ilişkinin özelliğine göre de ifa zamanına ilişkin özel bir belirlemeye gerek yoksa borç, doğumu anında muaccel olur.

Sonuç olarak, vadenin kararlaştırılmadığı durumlarda, tarafların sözleşmeye yansıyan iradeleri dikkate alınarak tamamlama yöntemi belirlenmelidir. Belirlenen yönteme göre sözleşmenin tamamlanması gerekir. Bu sonucun gerekçesi genel hüküm niteliğinde olan, ikinci derecedeki noktalara ilişkin TBK m. 2/II ve ifa zamanına ilişkin TBK m. 90’dır. Böylece sözleşmenin kurulması sırasında, esaslı noktalardan olmadığı için düzenlenme zorunluluğu olmayan ifa zamanının daha sonraki süreçte belirlenmesiyle tamamlama gerçekleşir. TBK m. 90’dan anlaşıldığı gibi sözleşmede vade kararlaştırılmadıysa ifa zamanı tamamlayıcı hukuk kurallarına dayanılarak belirlenebilir. Kanunda ifa zamanına atıf yapıldıysa örf ve âdet kurallarına başvurulabilir. Ayrıca ifa zamanı hukukî ilişkinin özelliğinden anlaşılabilir. Nihayet borç, doğumu anında muaccel olabilir.

A. İFA ZAMANININ TAMAMLAYICI HUKUK KURALLARINA DAYANILARAK BELİRLENMESİ

Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde, tamamlayıcı hukuk kurallarının uygulanması gündeme gelir²⁷⁸. Mevzuatta, tamamlama için bazı sözleşmelere yönelik bu tür kurallar bulunmaktadır. Gerçekten de, ifa zamanına ilişkin genel hüküm TBK m. 90'dır. Özel hükmün genel hükümden önce uygulanması gerektiği ilkesi (lex specialis derogat legi generali) hukukun genel ilkelerindedir. Yani tamamlanacak sözleşmeye ilişkin bir özel hüküm bulunduğu anda öncelikle bu uygulanır²⁷⁹. Bu, ifa zamanı açısından da uygulama alanı olan bir ilkedir. Zira bazı sözleşmelerle ilgili, ifa zamanına ilişkin özel nitelikte tamamlayıcı hukuk kuralları bulunmaktadır. Bu noktada önemli olan, kanunun farklı olması değil, hükümlerin kendi nitelikleridir²⁸⁰.

²⁷⁸ **Yüce**, s. 195; **Tunçomağ**, s. 418; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 802; **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Feyzioğlu**, s. 113; **Von Tuhr**, s. 511; **Baygın**, s. 81; **Eren**, s. 973; **Kılıçoğlu**, s. 567-568; **İnan**, s. 594; **Akıncı**, s. 210; **Kizir**, s. 65; **Üçer**, s. 61.

²⁷⁹ **Oğuzman/Barlas**, s. 82; **Dural/Sarı**, s. 130; **Serozan**, s. 181; **Yüce**, s. 195; **Antalya/Topuz**, s. 309.

²⁸⁰ **Serozan**, s. 181; **Çağa**, Tahir: “*Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder Mi?*”, TBB Dergisi, S. 3, 1991, s. 370. Özel normun, genelden önce uygulanması ilkesine ilişkin örnekler için bkz. HGK, T.26.04.2017, E.2015/2370, K.2017/861; HGK, T.22.02.2017, E.2014/2464, K.2017/308; HGK, 26.02.2016, E.2015/21-831, K.2016/201; HGK, T.17.12.2014, E.2014/21-280, K.2014/1059; HGK, T.5.10.2011, E.2011/10-476, K.2011/584; HGK, T.15.06.2011, E.2011/21-362, K.2011/409 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

Türk Borçlar Kanununda “Özel Borç İlişkileri” başlıklı ikinci kısımda bazı sözleşmelerdeki borçların ifa zamanına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler kısaca şunlardır: TBK m. 234’de satış bedelinin muacceliyeti satılanın alıcının zilyetliğine girmesi anı olarak düzenlenmiştir. TBK m. 314’te kiracının kira bedelini ödeme borcunun ifa zamanı olarak her ayın sonu ve en geç kira süresinin bitimi esas alınmıştır²⁸¹. TBK m. 362’de ürün kirasında kiracının bedel ödeme borcunun ifa zamanı olarak her kira yılının ve en geç kira süresinin sonu kabul edilmiştir.

Kullanım ödücünde ödünç verenin iade talebiyle ilgili hükümlerden TBK m. 383’te belli bir süre öngörülmediği halde belli bir amaca yönelik makûl sürenin sona ermesi halinde ve TBK m. 384’de konusu, amacı ve süresi belirlenmeyen ödünçte herhangi bir vakitte ödünç verene iade talep etme hakkı verilmiştir²⁸². Tüketim ödücünde de ifa zamanına ilişkin hükümler bulunmaktadır. TBK m. 388’de faizin belirlenmesi için ödünç alma zamanındaki faiz oranının esas alınması kabul edilmiştir. TBK m. 392’de iade talebinin belli bir vakte bağlanmaması halinde ödünç verenin iade talebinden sonra ödünç alana iade için altı haftalık süre tanınması düzenlenmiştir²⁸³.

²⁸¹ Kira bedelinin ödenmesi konusunda TBK m. 314’ün esas alındığı kararlar için bkz. 8.HD, T.28.03.2017, E.2017/1607, K.2017/4480; 6.HD, T.5.05.2016, E.2015/11213, K.2016/3718; 6.HD, T.13.10.2015, E.2015/8276, K.2015/8400 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 03.10.2017)

²⁸² TBK m.383 ve 384’ün uygulaması için bkz. 1.HD, T.14.11.2012, E.2012/8781, K.2012/12898 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 03.10.2017)

²⁸³ Altı haftalık süre henüz geçmediği için takip talebinin reddedilmesi gerektiğine ilişkin bkz. 13.HD, T.20.10.2016, E.2015/13496, K.2016/18868 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 03.10.2017)

Hizmet sözleşmesinde ücretin ödeme süresiyle alakalı olan TBK m. 406'ya göre her ayın sonunda ödeme yapılmalıdır. Hizmet sözleşmesine ilişkin bir diğer husus, sözleşme sona erdiğinde borçların muaccel olmasına ilişkindir. TBK m. 442'ye göre kural olarak sözleşmenin sona ermesiyle borçlar muaccel olur. Ancak bu maddenin ikinci fıkrasında 6 ay, 1 yıl ve 2 yıllık erteleme süreleri öngörülmüştür.

Eser sözleşmesinde de ifa zamanıyla ilgili hüküm bulunmaktadır. TBK m. 479 iş sahibinin bedel ödeme borcuyla ilgili olarak muacceliyetin, eserin teslim anında gerçekleştiğini belirtmektedir²⁸⁴.

Yayımlı sözleşmesinde bedelin ödenmesi TBK m. 497'de düzenlenmiştir. Bu hükümde, eserin tamamen veya parça parça yayımlanmasına göre ifa zamanı belirlenmiştir.

TBK m. 521'de simsarlık sözleşmesinde ücrete hak kazanma zamanına ilişkin hüküm bulunmaktadır²⁸⁵. Ücrete ilişkin bir diğer hüküm olan TBK m. 539'da komisyon sözleşmesinde ifa zamanı olarak komisyoncunun kendisine verilen işi yapması anı düzenlenmiştir.

TBK m. 564 ise saklama sözleşmesiyle ilgilidir ve diğer hükümlere göre farklı bir düzenleme ihtiva etmektedir. Bu maddeye göre sözleşmede süre kararlaştırılsa bile saklatan

²⁸⁴ Edimin tamamlanan kısmına karşılık gelen borcun teslimle muaccel olduğuna ilişkin bkz. 15.HD, T.20.10.2015, E.2015/809, K.2015/5186; 15.HD, T.4.03.2015, E.2014/2124, K.2015/1172; 8.HD, T.4.03.2015, E.2014/2124, K.2015/1172 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

²⁸⁵ Simsarlıkta ücrete hak kazanma zamanı ile ilgili bkz. HGK, T.15.03.2017, E.2017/644, K.2017/460; HGK, T.30.03.2016, E.2014/13-859, K.2016/428; HGK, T.10.06.2015, E.2014/19-1, K.2015/1539 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

süre dolmadan talep ettiği takdirde saklayan saklanamı iade etmelidir. Ardiyeciyeye bırakma halinde ardiye ücretinin ve diğer giderlerin ne zaman istenebildiğine ilişkin TBK m. 574'te düzenleme bulunmaktadır ve buna göre giderler hemen, ücret üç ayda bir veya malların iadesi anında ödenir.

TBK m. 590'da kefalet sözleşmesinde borçlunun iflâsı sebebiyle borçları muaccel olsa dahi kefile takip yapılabilmesi için belirlenen vadenin gelmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Ömür boyu gelir sözleşmesinde gelir alacaklısına yapılan ödeme TBK m. 609'a göre altı ayda bir ödenir.

Türk Borçlar Kanunu haricindeki kanunlarda da ifa zamanına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Meselâ, TTK m. 920'de taşıma sözleşmesinde taşıma komisyoncusunun ücretinin ödenmesi zamanı olarak teslim anı belirlenmiştir. Bunun gibi TTK m. 1197'de navlunun muacceliyeti eşyanın tesliminin istendiği an veya boşaltma süresinin sonunda gerçekleştiği kabul edilmiştir. TMK m. 600'da vasiyetin kabulü veya ret hakkının düşmesiyle vasiyet alacağının muacceliyeti öngörülmüştür. Aynı şekilde TMK m. 895'te zanaatkâr ve yüklenicilerin kanunî ipotek haklarının tescil edilmesi zamanı olarak, çalışma veya malzeme vermeyi yükledikleri an esas alınmıştır. Burada ayrıca, tescil için de üç aylık süre mevcuttur²⁸⁶.

Sonuç olarak, mevzuatta birden fazla kanunda ifa zamanına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Sözleşme tamamlanırken öncelikle onun niteliği tespit edilmelidir. Ardından mevzuatta bu sözleşmeye ilişkin ifa zamanıyla ilgili hüküm olup olmadığı araştırılmalıdır.

²⁸⁶ Üç aylık süreye ilişkin kararları için bkz. 15.HD, T.21.11.2012, E.2012/4558, K.2012/7308; 15.HD, T.18.02.2008, E.2006/6606, K.2008/960 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

Böyle bir hüküm mevcut olduğu takdirde sözleşme tamamlanırken buna başvurulur; bulunmaz ise, genel hüküm niteliğindeki TBK m. 90 uygulama alanı bulur.

B. İFA ZAMANINA İLİŞKİN ÂDET BULUNMASI

Hukukun kaynaklarından biri de örf ve âdettir. Nitekim TMK m. 1'de hukukun uygulanması konusunda hâkimin âdete başvurabileceği kabul edilmiştir. Örf ve âdet; süreklilik, toplumca benimsenme ve bağlayıcılık unsurlarını haizdir²⁸⁷. Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde, ifa zamanının âdete göre tespit edilmesi mümkündür. Başka bir deyişle, kanunda atıf bulunduğu hallerde, ifa zamanı âdete göre belirlenir²⁸⁸. Ancak atıf yapılmasına rağmen o konuda somut olaya ilişkin âdet bulunmayabilir. Zira âdet, bir bölgede uzun zamandır gerçekleşen uygulamadır. Kanunun atıf yaptığı duruma ilişkin âdet

²⁸⁷ **Serozan**, s. 105; **Oğuzman/Barlas**, s. 107; **Aksoy Dursun**, Sanem: Borçlar Hukukunda Hâkimin Sözleşmeyi Tamamlaması, İstanbul 2008, s. 96; **Işıktaç**, Yasemin: Hukukun Kaynağı Olarak Örf ve Âdet Hukuku, İstanbul 1992, s. 39 vd.; **Özsunay**, s. 174-175; **Esener**, s. 206; **İmre**, s. 182; **Antalya/Topuz**, s. 245-246. Bazı yazarlar ise devletin bu kurallara uymaya zorlaması unsurunu da eklemektedir: **Dural/Sarı**, s. 106; **Adal**, Erhan: Fundamentals of Turkish Private Law, 10. Baskı, İstanbul 2012, s. 24-26; **Güven**, s. 12-13. Devletin zorlamasının örf ve âdet hukukunun doğumu için değil, uygulanması için gerekli olduğuna ilişkin bkz. **Işıktaç**, s. 43-44.

²⁸⁸ **Feyzioglu**, s. 112; **Oğuzman/Öz**, s. 31; **Akkanat**, s. 15; **Barlas**, s. 31; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 803; **Baygın**, s. 81; **Kılıçoğlu**, s. 567; **Akıncı**, s. 210; **Işıktaç**, s. 81 vd.; **Özsunay**, s. 176; **Esener**, s. 209; **İmre**, s. 180; **Kaneti**, s. 2; **Kizir**, s. 65; **Üçer**, s. 63; **Antalya/Topuz**, s. 246; **Yavuz/Acar/Özen**, s.275.

bulunmadığı takdirde, hükmün geri kalan kısmı devreye girer²⁸⁹. Hüküm sadece âdete atıf yapmış, ayrıca bir ifa zamanı belirtmemiş olabilir. Bu durumda, genel hüküm olan TBK m. 90'a başvurulur.

İfa zamanına ilişkin âdete atıf yapılmış hükümler Türk Borçlar Kanununda yer almaktadır. Gerçekten de, TBK m. 207'de satış sözleşmesinde borçların ifa sırasına ilişkin âdet bulunuyorsa âdetin uygulanması gerektiği düzenlemiştir. Ancak âdet bulunmuyorsa borçlar aynı anda ifa edilmelidir²⁹⁰. Satış sözleşmesinde ifa zamanına ilişkin âdete atıf yapan bir diğer hüküm TBK m. 232'dir. Bu maddenin 2. fıkrasına göre satılan hemen devralınır. Ancak aksine âdet veya anlaşma varsa onlar uygulanır.

Kira sözleşmesi ile ilgili de ifa zamanında âdete atıf yapılan hükümler bulunmaktadır. TBK m. 314'te kiracının kira bedelini ödeme borcunun ifa zamanı olarak, sözleşme veya âdetin varlığı halinde onların esas alınması öngörülmüştür. Onların bulunmaması ihtimaline binaen de tamamlayıcı hüküm olarak ifa zamanı belirlenmiştir²⁹¹. Ürün kirasında kiracının borçlarından bedel ödenmesi borcuna ilişkin olan TBK m. 362 de buna benzer bir düzenleme ihtiva etmektedir. Hizmet sözleşmesinde ücretin ödenmesini düzenleyen TBK m. 406'da da

²⁸⁹ **Feyzioğlu**, s. 112-113; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 803; **Yavuz/Acar/Özen**, s.275.

²⁹⁰ Aksine yönelik âdet bulunmadığı takdirde kanundaki karinenin uygulandığına ilişkin bkz. 13.HD, T.9.02.2017, E.2015/16139, K.2017/1627; HGK, T.28.01.2015, E.2013/13-1234, K.2015/795 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

²⁹¹ Kira bedelinin kiralananın kullanılmasından önce ödenmesine ilişkin örf ve âdet kuralı bulunmaktadır. (**Kılıçoğlu**, s. 767; **Acar**, Faruk: "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Bakımından Güvence Olarak Kararlaştırılan Paranın Bankaya Yatırılması Zorunluluğu (TBK. m. 342/2)", Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul 2013, s. 11)

âdete atıf yapılmıştır. Ayrıca farklı çeşitlerdeki kira sözleşmelerinde fesih süresiyle alakalı da TBK m. 329, m. 368 ve m. 378’de âdete atıf yapılmıştır.

Sonuç olarak, sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde, ifa zamanını belirlemek için başvurulacak tamamlayıcı hukuk kurallarında âdete atıf bulunabilir. Bu halde önce âdete göre belirleme yapılır. Âdet mevcut değilse hükmün geri kalan kısmı dikkate alınır.

C. İFA ZAMANININ HUKUKÎ İLİŞKİNİN ÖZELLİĞİNDEN ANLAŞILMASI

Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde mevzuatta tamamlayıcı hukuk kuralları olup olmadığına bakılır. İfa zamanına ilişkin özel hüküm yoksa genel hüküm niteliğindeki TBK m. 90 devreye girer.

TBK m. 90’da hukukî ilişkinin özelliğine değinilmiştir. Bu hükme göre, ifa zamanının tespiti için işin niteliğinin değerlendirilmesi gerekir. Sözleşmede vadesi belli olmayan borcun mahiyetine göre ifa zamanı belirlenir²⁹². Yargıtay da edimin özelliklerine göre ifa zamanı belirlenebildiğini kabul etmektedir²⁹³.

²⁹² **Eren**, s. 973; **Akkanat**, s. 15; **Barlas**, s. 31; **Baygın**, s. 80; **Feyzioğlu**, s. 112; **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Tunçomağ**, s. 418; **Yüce**, s. 198; **Ayan**, İnşaat, s. 100; **Kılıçoğlu**, s. 567; **İnan**, s. 594; **Akıncı**, s. 210; **Kurt**, Temerrüt, s. 93; **Aksoy Dursun**, s. 108; **Ozanoğlu**, s. 66; **Nazikioğlu**, s. 663; **Gümüş**, Özel, s. 93; **Erman**, Hasan: Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesi, 2. Basım, İstanbul 2007, s. 56; **Kızır**, s. 64; **Büyükay**, s. 202; **Üçer**, s. 61.

²⁹³ Sözleşmedeki edimlere göre ifa zamanının belirlenmesi gerekir; HGK, T.21.03.2012, E.2012/13-164, K.2012/219; 15.HD, T.21.03.2012, E.2011/876, K.2012/1782; 15.HD, T.20.04.1998, E.1998/795, K.1998/1549 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 09.07.2017).

Hukukî ilişkinin özelliğine göre ifa zamanı belirlenirken sözleşmenin niteliğinden ziyade borcun konusu olan edim önemlidir²⁹⁴. Bu sebeple, öncelikle hangi edim için ifa zamanı belirleneceği tespit edilmelidir. Ardından bu edimin mahiyetine göre değerlendirme yapılmalıdır. Değerlendirme sırasında ifa zamanına ilişkin teamüllerin de göz önüne alınması gerekir. Nitekim teamüller takdir yetkisinin kullanılmasında yardımcı olmaktadır²⁹⁵. Ancak borcun konusu olan edimin mahiyeti değerlendirilirken diğer hükümlerle arasındaki ilişki ve sözleşmenin özellikleri de dikkate alınmalıdır. Bu hususlar tamamen göz ardı edilmemelidir.

Konusu bakımından aynı tür borçların detaylarında, her bir somut olayda farklılıkların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu sebeple, ifa zamanının belirlenmesi için her bir somut olaya ilişkin değerlendirme yapılmalıdır. Her olaya uygulanabilen tek tip bir belirleme kabul edilmemelidir²⁹⁶. Meselâ aynı şekilde yapılan, tarz ve boyutları benzer olan inşaatların görünürde eşit sürede tamamlanabildiği düşünülebilir. Ancak bunların birbirinden daha zorlu bir konumda bulunması, yapı ruhsatı alınması, rüzgârdan etkilenmesi, toprak yapısı veya yağış gibi çevre faktörlerinin etkili olması, inşaat süresinin birbirinden farklı olarak belirlenmesine sebep olabilir. Bundan dolayı her bir somut olay için edimin muhtevası göz önüne alınarak ifa zamanı belirlenmelidir.

Sonuç olarak, mevzuatta özel hüküm bulunmadığı takdirde TBK m. 90'a göre işin özellikleri değerlendirilerek ifa zamanı tespit edilir.

²⁹⁴ **Barlas**, s. 31; **Tunçomağ**, s. 418; **Yüce**, s. 199; **Ayan**, İnşaat, s. 101; **Selimoğlu**, s. 222.

²⁹⁵ **Tunçomağ**, s. 418; **Serozan**, s. 107; **Aksoy Dursun**, s. 109-110.

²⁹⁶ **Yüce**, s. 201; **Ayan**, İnşaat, s. 101; **Ozanoğlu**, s. 66-67.

D. BORCUN, DOĞUMU ANINDA MUACCEL OLMASI

TBK m. 90'a göre vadenin taraflarca belirlenmemesi halinde borcun özellikleri de ileri tarihli bir ifayı gerektirmiyorsa borç, doğumu anında muaccel olur. Başka bir deyişle, sözleşmede vadenin kararlaştırılmadığı hallerde, tamamlama sürecinde ifa zamanına ilişkin bir hüküm bulunmazsa ve işin mahiyeti itibariyle de belli bir süre beklenmesi gerekmiyorsa muacceliyet “derhâl” gerçekleşir²⁹⁷. Bu hallerde borcun hemen muaccel olduğu, hükme bağlanmıştır²⁹⁸. Yargıtay da bu hallerde borcun doğumu anında muaccel olduğunu kabul etmektedir²⁹⁹. Vadeye bağlanmadığında borcun, doğumu anında muaccel olması Roma Hukukundaki (quod sine die debetur, statim debetur) kurala dayanmaktadır³⁰⁰. Borcun mahiyeti itibariyle daha sonra muaccel olması gerektiğini ileri süren, bunu ispatlamalıdır. Zira

²⁹⁷ 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 74'te “derhâl” ibaresi bulunmaktadır.

²⁹⁸ **Yüce**, s. 203; **Von Tuhr**, s. 512; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 55; **Barlas**, s. 27; **Akkanat**, s. 10; **Feyzioğlu**, s. 112; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Tunçomağ**, s. 419; **Baygın**, s. 77; **Ayan**, İnşaat, s. 97; **Eren**, s. 973; **Kılıçoğlu**, s. 568; **Nomer**, s. 231; **İnan**, s. 592; **Akıncı**, s. 208; **Kurt**, Temerrüt, s. 94; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 62; **Kizir**, s. 66.

²⁹⁹ Borcun doğumu anında muaccel olmasına ilişkin bkz. HGK, T.20.09.2006, E.2006/21-546, K.2006/565; HGK, T.06.12.2013, E.2013/10-433, K.2013/1649; HGK, T.03.06.1998, E.1998/11-299, K.1998/380 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 14.07.2017).

³⁰⁰ **Barlas**, s. 27; **Kizir**, s. 67; **Üçer**, s. 59.

ilke olarak, borç, doğumu anında muaccel olur³⁰¹. Vadenin lehine olduğu göz önüne alındığında, ispat yükünün de borçluda olduğu kabul edilir³⁰².

Borç, vadeye bağlanmadığında ve niteliği de muacceliyeti ötelemeyi gerektirmediğinde anında gerçekleşen muacceliyeti sözlükteki ilk anlamıyla anlamamak gerekir³⁰³. TBK m. 90'daki "*borcun doğumu anında*" ifadesinin ilk bakışta "hemen" anlamına geldiği öne sürülebilir. Ancak böyle bir durumda da borçluya makûl süre verilmelidir. Söz konusu makûl sürenin tespitinde dürüstlük kuralına başvurulmalıdır. Buna göre muacceliyet vakti belirlenmelidir³⁰⁴. Nitekim CISG m. 33'te isabetli olarak "*hemen*" yerine "*makûl bir süre içinde*" ifadesi kullanılmaktadır.

Borcun doğumu anında muacceliyetin bir diğer görünümü ise, ifa zamanının hukukî ilişkinin özelliğinden anlaşılması bakımındandır. İşin mahiyetine göre belirleme yapılırken borcun ifası için ne kadar süre geçmesi gerektiği hesaplanır. Bu sürenin tespitinden sonra,

³⁰¹ **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Feyzioğlu**, s. 110; **Tunçomağ**, s. 419; **Eren**, s. 971; **Güven**, s. 86.

³⁰² **Yüce**, s. 204; **Barlas**, s. 33; **Tunçomağ**, s. 419; Olağan durumun aksinin ispatlanması gerektiğine ilişkin bkz. **Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz**, Ejder: Medenî Usul Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2013, 356; **Üçer**, s. 59.

³⁰³ "Anında: (zarf) Çabucak. Aynı anda, o anda yapılan, simultane." www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 25.04.2017)

³⁰⁴ **Yüce**, s. 206; **Tunçomağ**, s. 419; **Oğuzman/Öz**, s. 316; **Feyzioğlu**, s. 112; **Akkanat**, s. 10; **Barlas**, s. 27; **Von Tuhr**, s. 512; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 801; **Eren**, s. 970; **İnan**, s. 592; **Koç**, s. 89; **Nazikioğlu**, s. 663; **Yücel**, Özge: "*Borçlar Kanunu 358/I Hükmüne Göre Yüklenicinin İşe Zamanında Başlama ve İş Sürdürme Borcu*", AÜHFD, C. 57, S. 3, 2008, s. 781; **Öz**, Turgut: İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul 1989, s. 155; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 39; **Kızır**, s. 67; **Üçer**, s. 59.

hangi gün sona erdiğinin hesaplanmasında başlangıç anı olarak borcun doğumu anı esas alınır³⁰⁵. Borcun doğumundan sonra söz konusu sürenin geçmesi hangi tarihe denk geliyorsa, borcun ifa zamanı o tarihtir.

Sonuç olarak, genel hüküm olan TBK m. 90'a göre ifa zamanının hiçbir şekilde ötelenememesi halinde borç, doğumu anında muaccel olur.

³⁰⁵ **Von Tuhr**, s. 512; **Ayan**, İnşaat, s. 101; **Büyükay**, s. 91; **Yücel**, s. 781.

§ 6. İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI

Taraflar sözleşmede ifa zamanını belirlemiş olabilir. Böyle bir belirleme halinde, borcun ne zaman muaccel olduğu tespit edilmektedir. Ancak borç ilişkisi kurulurken kararlaştırılan ifa zamanının değişmesi mümkündür. İfa zamanında değişiklik yapılabilir. Başka bir deyişle, ifa zamanı öne alınabilir veya ötelenebilir.

İfa zamanında değişiklik yapılması farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bunun en yaygın olanı; sözleşme ile değişiklik yapılmasıdır. Borç ilişkisi kurulurken kararlaştırılan ifa zamanı, daha sonraki süreçte tarafların anlaşması ile değiştirilebilir. Bunun dışında sözleşme ile taraflardan birine veya üçüncü kişiye verilen yetkinin kullanılması ile ifa zamanı değişebilir. Ayrıca kanun hükmü veya mahkeme kararı ile değişiklik söz konusu olabilir. Nihayet, dış sebepler ile de ifa zamanının değişikliğe uğraması mümkündür.

İfa zamanında değişiklik yapılması farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bunlar; sözleşme, kanun hükmü, mahkeme kararı veya harici sebepler şeklinde sıralanabilir. Aşağıda bunlar sırayla ele alınıp incelenmiştir.

I. SÖZLEŞME

A. GENEL OLARAK

Bir sözleşme kurulduktan sonra taraflar karşılıklı irade beyanlarıyla sözleşmede değişiklik yapabilir. Nitekim sözleşme hürriyeti ilkesinin (AY m. 48, TBK m. 26) bir görünümü de sözleşmede değişiklik yapılabilmesidir³⁰⁶. Bu hususta dikkat edilmesi gereken nokta, değişiklik yaparken de, sözleşme kurulurken olduğu gibi tarafların karşılıklı irade

³⁰⁶ Eren, s. 332; Yavuz/Acar/Özen, s.7; Altunkaya, s. 72.

beyanlarının birbirine uygun olması gerekliliğidir. Sonuçta, taraflar yeni bir sözleşme ile daha önce kurulmuş olanın şartlarını değiştirebilir³⁰⁷.

Kararlaştırılmış olan ifa zamanının daha sonra, tarafların anlaşması ile değiştirilmesi mümkündür. Yargıtay da ifa zamanının sonradan değiştirilebildiğini kabul etmektedir³⁰⁸. Değişiklik ifa zamanının, sözleşmenin ilk halinden önceye alınması veya ertelenmesi şeklinde gerçekleştirilir. Doktrinde ifa zamanında değişiklik yapılmasını sağlayan sözleşme; erteleme sözleşmesi³⁰⁹, tecil³¹⁰, alacağın ertelenmesi³¹¹, tecil anlaşması³¹², ek süre tanımayı hedef tutan sözleşme³¹³, ifa zamanını uzatma sözleşmesi³¹⁴ gibi değişik kavramlar ile adlandırılmaktadır. Ancak bu kavramlarda vurgu, ifa zamanına ilişkin değişikliğin daha sonraki tarihe alınmasıdır. Başka bir deyişle, ifa zamanının öne alınma ihtimali göz ardı edilmiştir. Bunun

³⁰⁷ **Feyzioğlu**, s. 116; **Barlas**, s. 32; **Oğuzman/Öz**, s. 316; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804; **Von Tuhr**, s. 508; **Ayan**, İnşaat, s. 99; **Eren**, s. 973; **Kurt**, Temerrüt, s. 93; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 23.

³⁰⁸ Taraflar esas sözleşmede ifa zamanını belirlemesine rağmen sonradan vadenin değiştirilebildiğine ilişkin bkz. 15.HD, T.3.07.2015, E.2015/725, K.2015/3930; 15.HD, T.25.05.2015, E.2014/7125, K.2015/2786; 15.HD, T.15.10.2003, E.2003/1782, K.2003/4774 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 25.08.2017)

³⁰⁹ **Yüce**, s. 256; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 23.

³¹⁰ **Feyzioğlu**, s. 116; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 59; **Von Tuhr**, s. 508; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 804; **Tunçomağ**, s. 743.

³¹¹ **Tunçomağ**, s. 416; **İnan**, s. 593.

³¹² **Oğuzman/Öz**, s. 316; **Akkanat**, s. 11; **Kılıçoğlu**, s. 572; **Kızır**, s. 61.

³¹³ **Barlas**, s. 32.

³¹⁴ **Eren**, s. 973; **Aral**, s. 41.

sebebi, ifa zamanının öne alınmasına uygulamada nadiren rastlanmasıdır. Çünkü vade borçluyu korur. Borçludaki genel eğilim ise korumanın kısıtlanmasına rıza göstermemeye yöneliktir. Borçlu, vadesinden önce borcunu ifa etmek isterse, erken ifanın şartları bulunduğu takdirde, zaten herhangi bir engelle karşılaşmaz³¹⁵. Bu sebeple, doktrinde ifa zamanında değişiklik yapılmasına ilişkin sözleşmeler ertelemeye yönelik kavramlarla anılmaktadır. İfa zamanında değişiklik ile ilgili düzenleme ihtiva eden TBK m. 95'te ise sözleşmeden bahsedilmemiş, sadece "Sürenin uzatılması" başlığına yer verilmiştir.

Sözleşme ile ifa zamanında değişiklik yapılmak istendiği takdirde şekil, genel kurallara tâbidir. TBK m. 13'e göre, kanunda belirli bir şekil zorunlu tutulduysa sözleşme kurulurken buna tâbi olunmalıdır. Meselâ taşınmazın devri için resmî şekle uyulması zorunludur³¹⁶. Sözleşmede değişiklik yapılırken de bu şekle uyulmalıdır. Ancak sözleşmedeki hükümlerle çelişmeyen tamamlayıcı yan noktalara ilişkin değişiklikler kanunda belirtilen şekle uyulmadan da yapılabilir³¹⁷. Bununla birlikte, ifa zamanı asıl sözleşmede kararlaştırılmışsa ve daha sonra bu tarih değiştirilmek isteniyorsa, kanunî şekle uyulmalıdır. İfa zamanının esaslı nokta kabul edildiği sözleşmelerde de kanunî şekle uyulmalıdır. Çünkü TBK m. 12/II'de kanunî şeklin geçerlilik şekli olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Sözleşmeye ilişkin kanunî şekil olmadığı takdirde iradî şekil gündeme gelir. İlk sözleşme için kanunî şekil bulunmazken iradî olarak şekil belirlendiğinde bu sözleşmede

³¹⁵ Erken ifaya ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. § 7.

³¹⁶ Yargıtay'ın bu yöndeki kararı için bkz. 1.HD, T.31.03.2014, E.2013/18950, K.2014/6764 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 20.09.2017)

³¹⁷ **Eren**, s. 303; **Oğuzman/Öz**, s. 153; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 306; **Kılıçoğlu**, s. 148; **Altaş**, Hüseyin: Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi, Ankara 1998, s. 82; **Tunçomağ**, s. 162.

değişiklik yapılabilmesi için şekil zorunluluğu bulunmaz³¹⁸. Zira TBK m. 13'te yer alan, değişikliğin de asıl sözleşmeye tâbi olması kuralı sadece kanunî şekle ilişkindir. Bu sebeple iradî şekil ile kurulmuş bir sözleşmede taraflar değişiklik yaparken şekle uymak mecburiyetinde değildir. Bu sebeple, ifa zamanında değişiklik yapılmak istendiğinde, bu değişiklik, herhangi bir şekilde yapılabilir. Asıl sözleşmede taraflar daha sonradan yapılan değişikliklerin belli bir şekle tâbi kılınmasını kararlaştırabilir. Bu halde, yapılan değişikliklerin kural olarak öngörülen şekilde yapılması gerekir. Ancak değişiklik yapılırken şekle uyulmadığı takdirde taraflarca asıl sözleşmedeki “değişikliğin şekle bağlı olması kuralı”nın da değiştirildiği yorumu yapılabilir³¹⁹.

Sonuç olarak, asıl sözleşme kanunî şekle tâbiyse ifa zamanına ilişkin değişiklik de buna uygun olmalıdır. Ancak asıl sözleşme iradî şekille kurulursa ifa zamanında değişiklik yapılması için şekil zorunluluğu bulunmamaktadır.

İfa zamanında değişiklik yapılmasını sağlayan sözleşme tasarruf işlemi niteliği taşır³²⁰. Zira alacaklının alacağını elde etmesi bu değişiklikle etkilenmiş olur³²¹. Bu sebeple, sözleşmede değişiklik yapılırken tasarruf yetkisine sahip olunması gerekir.

Nihayet, ifa zamanında değişiklik yapan sözleşmenin, sözleşmelere ilişkin geçerlilik unsurlarına uygun olması gerektiği göz ardı edilmemelidir.

³¹⁸ **Eren**, s. 304; **Yüce**, s. 259; **Feyzioğlu**, s. 116; **Tunçomağ**, s. 416; **Oğuzman/Öz**, s. 316; **Von Tuhr**, s. 508; **Altaş**, s. 82; **İnan**, s. 593; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 129; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 34.

³¹⁹ **Yüce**, s. 260; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 1, s. 330; **Altaş**, s. 82.

³²⁰ **Yüce**, s. 261; **Eren**, s. 973; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 23.

³²¹ **Eren**, s. 173; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 23.

İfa zamanı esaslı nokta olmadığından, sözleşmede buna ilişkin bir hüküm bulunmasa da sözleşme kurulmuş olur. Bu durumda kanun, âdet, hukukî ilişkinin özellikleri değerlendirilir ve ifa zamanı tespit edilir³²². Asıl sözleşmede ifa zamanı kararlaştırılmamasına rağmen daha sonra bunu belirlemek için sözleşme yapılabilir. Bu halde ifa zamanında değişiklik yapılması değil, sözleşmenin tamamlanması söz konusu olur. Ancak bu durumda dikkat edilmesi gereken nokta muacceliyetin gerçekleşip gerçekleşmediğidir. İfa zamanı kanuna, âdete veya hukukî ilişkinin özelliklerine göre tespit edildiyse veya sözleşmenin kurulması anında muacceliyet gerçekleştiyse sözleşme zaten tamamlanmıştır. Bu tespitten sonra taraflarca ifa zamanı konusunda anlaşma yapılması halinde değişiklik gerçekleşir. Böylece sözleşmenin tamamlanması değil, ifa zamanında değişiklik yapan sözleşme gündeme gelir. Bu sebeple, nitelendirme yaparken göz önüne alınması gereken husus, taraflar değişiklik sözleşmesini yaparken ifa zamanının belirli olup olmadığıdır. Önemli olan, ifa zamanının bu andan önce tespit edilip edilmediğidir³²³. Bu husus netleştirildikten sonra sözleşmenin tamamlanmasının mı yoksa değiştirilmesinin mi gündeme geldiği anlaşılır.

Sonuç olarak, ifa zamanında değişiklik yapılması tarafların sözleşme ile kararlaştırması yöntemiyle gerçekleşebilir. Bu da bir sözleşmedir. Dolayısıyla buna, sözleşmelere ilişkin genel hükümler uygulanır.

³²² Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/III.

³²³ **Yüce**, s. 262.

B. HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. İfa Zamanında Değişiklik Olması

İfa zamanında değişiklik sözleşme ile yapılabilir. Bu sözleşme ile taraflar ifa zamanını, asıl sözleşmedekinden önceye alabilir veya erteleyebilir. Kısacası, bu sözleşmenin ana sonucu ifa zamanının değiştirilmesidir.

İfa zamanında değişiklik öne almaya yönelikse muacceliyet asıl sözleşmeye göre daha erken gerçekleşir. Öne alma, daha önceki bir tarihi kararlaştırma veya asıl sözleşmedeki ifa zamanına bağlı olarak hesaplama yapma suretiyle gerçekleştirilebilir. Meselâ asıl sözleşmede 10.07.2017 tarihi ifa zamanı olarak kararlaştırılmıştır. Değişiklik sözleşmesinde “muacceliyet 07.07.2017 tarihinde gerçekleşir” gibi bir hüküm bulunmaktaysa farklı bir tarih belirleme söz konusudur. Ancak “muacceliyet bir hafta önce gerçekleşir” hükmü varsa, asıl sözleşmedeki ifa zamanına dayanarak hesaplama yapma yöntemi ile değişiklik yapılmış olur. Sözleşmede “bir hafta önce” ibaresi bulunuyorsa, yukarıdaki misalde değişiklik sonrası vade tarihi 03.07.2017 olur.

İfa zamanında değişiklik yapılması, uygulamada genellikle vadenin daha sonraki bir tarihe ertelenmesi sonucunu doğuran sözleşmeler ile gerçekleşir. Bu sözleşmeler esas olarak muacceliyeti erteler. Böylece muacceliyetin doğurduğu hüküm ve sonuçlar, ifa zamanının ertelenmesinden etkilenir.

Sözleşme ile ertelenen ifa zamanının belirlenmesi, muacceliyetin hüküm ve sonuçlarının hangi anda doğduğunun tespiti için önemlidir. İfa zamanında erteleme yapan sözleşmede taraflar yepyeni bir tarih belirleyebilirler. Yargıtay’ın kararlarında ek sözleşme ile

yeni tarih belirlenmesi görülmektedir³²⁴. Ayrıca asıl sözleşmedeki tarih üzerinden hesaplama yapılmasını gerektiren bir ifa zamanı da kararlaştırılabilir. Nihayet, değişiklik sözleşmesinden itibaren hesaplanacak bir vade tarihi belirlenebilir. Meselâ asıl sözleşmede ifa zamanı 20.07.2017 olarak kararlaştırılmıştır. Daha sonra, ifa zamanında değişiklik sözleşmesi ile yeni vade tarihi 30.07.2017 olarak belirlenebilir. Taraflar isterlerse değişiklik yaptıkları sözleşmedeki vadeye ilişkin düzenlemeye “altı gün sonra” ibaresi ekleyerek erteleme yapabilirler. Bu halde hesaplama yapmak gerekir. TBK m. 95’e göre yeni süre önceki sürenin bitmesinden sonraki gün başlar. Buna göre 20.07.2017 tarihinden itibaren 6 gün hesaplanması için ertesi günden başlanır ve yeni vade tarihi bulunur³²⁵. Böylece sürenin uzatılması sonucunda vade tarihi 26.07.2017 olur. Taraflar, bu iki belirleme yönteminden başka ifa zamanını erteleyen sözleşmenin kurulduğu tarihe bağlı süre de belirleyebilir³²⁶. Meselâ 10.07.2017 tarihinde değişiklik sözleşmesi kurulmuştur. İfa zamanı olarak “bu sözleşmeden itibaren bir ay sonra” hükmü kararlaştırılmıştır. Bu halde, vade tarihi 20.07.2017’den 10.08.2017’ye ertelenmiş olur. Sonuç olarak, ifa zamanının ertelenmesi sonucunu doğuran sözleşmede öncelikle tarafların iradeleri değerlendirilmelidir. Bunun ardından yeni vade tarihine ilişkin hesaplama yapılmalıdır. Böylece muacceliyet yeni vade tarihine kadar ertelenir. Muacceliyetin hüküm ve sonuçları yeni tarihten itibaren ortaya çıkar.

³²⁴ Ek sözleşme ile doğrudan yeni bir tarih belirlenmesine ilişkin bkz. 15.HD, T.3.07.2015, E.2015/725, K.2015/3930; 15.HD, T.25.05.2015, E.2014/7125, K.2015/2786; 15.HD, T.15.10.2003, E.2003/1782, K.2003/4774 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 25.08.2017)

³²⁵ **Tunçomağ**, s. 416; **Barlas**, s. 33; **Oğuzman/Öz**, s. 321; **Von Tuhr**, s. 518; **Eren**, s. 976; **Kılıçoğlu**, s. 573; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 61; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 26.

³²⁶ **Feyzioğlu**, s. 117; **Tunçomağ**, s. 416; **Oğuzman/Öz**, s. 320; **Von Tuhr**, s. 518; **Eren**, s. 977.

2. Borçların Muacceliyetinin Akıbeti

İfa zamanında değişiklik yapan sözleşme, borç muaccel olduktan sonra kabul edilirse daha önceden doğmuş olan hüküm ve sonuçların akıbeti değerlendirilmelidir. Doktrindeki bir görüşe göre, muaccel olan borçların ifa zamanını değiştiren sözleşme yapılamaz³²⁷. Ancak doktrindeki hâkim görüş, borç muaccel olsa da ifa zamanının değiştirilebildiği yönündedir³²⁸. Muacceliyet gerçekleştiğinde, alacaklı ifayı talep edebilir ve zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Bunlarla birlikte, borçlunun temerrüdü gibi, muacceliyetin gerekli olduğu hukukî müesseseler diğer şartları da oluştuysa devreye girer. Bu bakımdan, ifa zamanı ertelendiği takdirde, bu hüküm ve sonuçların da etkilendiği göz önüne alınmalıdır.

İfa zamanı ertelendiğinde muacceliyetin hüküm ve sonuçlarının doğması da ertelenir. Böylece alacaklının alacağını talep etme hakkı ortadan kalkar. Bu durumda alacaklı, alacağını talep ederse, borçlu, ifa zamanının ertelendiğini ileri sürebilir. İfa zamanının ertelenmesi bir vak'a olup, karşı hak değildir. Bu sebeple, borçlunun savunması niteliği itibariyle itiraz olup, def'i değildir³²⁹. Borçlu, değişiklik sözleşmesinde kararlaştırılan tarihe kadar itiraz hakkına sahiptir. Alacaklının alacağını talebi halinde borçlu, itiraz ileri sürebilir³³⁰. Bu savunma itiraz niteliğinde olduğundan, hâkim, sözleşmedeki ertelemeyi re'sen dikkate alır.

³²⁷ Feyzioğlu, s. 116-117; Eren, s. 1313.

³²⁸ Akkanat, s. 11; Yüce, s. 263; Kizir, s. 61; Gümüş, Muacceliyet, s. 20.

³²⁹ Tunçomağ, s. 416; Barlas, s. 32-33; Akkanat, s. 11; Von Tuhr, s. 509; Eren, s. 973
Yüce, s. 263; Aral, s. 41; Gümüş, Muacceliyet, s. 36.

³³⁰ Roma Hukukunda ifa zamanında değişiklik yapan sözleşme için “*belli bir süre talepte bulunmayacağına ilişkin sözleşme*” anlamına gelen “*pastum de non petondo in tempus*” ifadesi kullanılmaktaydı. Ancak Roma Hukukundaki bu sözleşme, borçluya “*exceptio pacti*” olarak ifade edilen borcun ertelenmesi def'i imkânı sağlıyordu. Bu sözleşme, Roma

3. Zamanaşımı

Zamanaşımı, borcun muaccel olduğu tarihten itibaren işlemeye başlar. Muaccel olan bir borcun ifa zamanının ileri bir tarihe alınması halinde zamanaşımının akıbeti hakkında doktrinde tartışma bulunmaktadır³³¹. Bir görüşe göre, değişiklik sözleşmesi yapıldığı an zamanaşımı durur. Daha sonra yeni vade tarihi geldiğinde borç tekrar muaccel olur. Böylece zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder³³². Meselâ 01.03.2017 tarihinde muaccel olan bir borcun ifa zamanı 21.03.2017 tarihli bir sözleşme ile 01.06.2017 tarihine ertelenmiştir. Bu durumda, zamanaşımı süresi olarak yirmi günlük süre işlemişken süre durur. 01.06.2017 tarihinde borç muaccel olduğunda, yirmi gün işlemiş olan süre kaldığı yerden devam eder. Bu görüşü savunanların gerekçesi, ertelemenin yenileme sayılmadığı ve aynı borç devam ettiği için zamanaşımının da kaldığı yerden devam etmesi gerektiğidir³³³.

Doktrindeki bir başka görüş, muacceliyet ertelendiği takdirde zamanaşımının kesildiğini ileri sürmektedir³³⁴. Bu görüşün dayanağı, zamanaşımını kesen sebeplerin düzenlendiği TBK m. 154'teki, borçlunun borcunu ikrar etmesidir. Borçlu, borcunu ikrar ettiği takdirde zamanaşımı kesilir. Daha sonra muacceliyet gerçekleşince zamanaşımı süresi baştan yeniden başlar. İfa zamanını değiştiren sözleşmede, taraflar yeni bir vakit belirler.

Hukukunda borçluya def'i hakkı sağlarken, günümüzde muacceliyeti ertelemekte ve borçluya itiraz imkânı sağlamaktadır. **Von Tuhr**, s. 508-509; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 21.

³³¹ Zamanaşımının uzatılması veya kısaltılması konulu anlaşmalar geçersiz olmasına rağmen, ifa zamanında değişiklik yapan sözleşme sadece bu sonuca ilişkin olmayıp muacceliyet tarihini de değiştirdiği için geçersiz olmaz. **Gümüş**, Muacceliyet, s. 25.

³³² **Tunçomağ**, s. 416; **Akkanat**, s. 11; **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Eren**, s. 973; **Kızır**, s. 61; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 37.

³³³ **Tunçomağ**, s. 416.

³³⁴ **Yüce**, s. 265; **Von Tuhr**, s. 695; **Kaneti**, s. 201.

Böylece her iki tarafın da borcun varlığı konusunda mutabık olduğu anlaşılır. Gerçekten de, bu durumda tarafların iradeleri düşünüldüğünde, borçlunun borcunu ikrar ettiği anlaşılabilirliğinden, zamanaşımının kesildiğinin kabul edilmesi isabetlidir.

4. Borçlunun Temerrüdü

Muacceliyet, borçlunun temerrüdünün şartlarından biridir. Muaccel bir borç söz konusuysa, diğer şartların da sağlanması halinde borçlunun temerrüdü gündeme gelir. İfa zamanının borçlunun temerrüde düşmesinden sonra ertelenmesi mümkündür. Bu halde, şartlarından biri olan muacceliyet ortadan kalktığı için borçlunun temerrüdü de sona erer³³⁵. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, borçlunun temerrüdünün değişiklik sözleşmesi yapıncaya kadarki sonuçlarının akibetidir. Meselâ 15.06.2017 tarihinde borçlunun temerrüdü gerçekleşmiştir. Bunun ardından, taraflarca 15.07.2017'de akdedilen sözleşmede ifa zamanı olarak 15.10.2017 tarihi kararlaştırılmıştır. Ancak 15.06.2017 ile 15.07.2017 arasındaki süreçte borçlunun temerrüdü mevcut olduğundan, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Böyle bir durumun varlığı halinde kabul edilen görüş, borçlunun temerrüdünün erteleme anına kadarki sonuçların saklı kalmasıdır³³⁶. Başka bir deyişle, borçlu, borçlunun temerrüdünün doğmuş olan sonuçlarından erteleme sözleşmesi akdedilse dahi sorumludur. Ancak ifa zamanını erteleyen sözleşmenin muhtevasına borçlunun temerrüdünün sonuçlarına ilişkin hüküm de eklenmesinin bir mahzuru yoktur. Sonuç olarak, aksi kararlaştırılmadığı sürece, ifa zamanı geçirilmiş borca ilişkin temerrüdün doğmuş olan sonuçları erteleme sözleşmesi akdedilse dahi ortadan kalkmaz.

³³⁵ **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Tunçomağ**, s. 416; **Akkanat**, s. 11; **Yüce**, s. 271; **Aral**, s. 42; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 35.

³³⁶ **Oğuzman/Öz**, s. 317; **Yüce**, s. 271; **Aral**, s. 42; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 35-36.

Taraflar ifa zamanında değişiklik yapmakla beraber, borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçlarını da ortadan kaldıracabilirler. Bu durumda, sözleşme niteliği itibariyle ibra hükümlerini ihtiva etmiş olur. Borçlunun temerrüdünün sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik anlaşma halinde, ibra sözleşmesine ilişkin hükümler uygulama alanı bulur³³⁷. Bu sebeple, sözleşmedeki hükümlerin geçerliliği söz konusu olduğunda ibraya ilişkin TBK m. 132 uygulanır. Bundan dolayı, asıl sözleşme şekle bağlı olsa bile, ibra sözleşmesi şekle tâbi olmadığından, bu hükümler için şekil şartı aranmaz. Ancak ifa zamanına ilişkin hükümlerin geçersiz olup ibraya ilişkin hükümlerin geçerli olması tarafların iradelerini yansıtmayabilir. Bu bakımdan, hem ifa zamanının ertelendiği, hem de borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığı sözleşmelerde somut olay dikkate alınmalıdır. Böylece tarafların iradeleri göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır³³⁸.

İfa zamanının değiştirilmesi, borcu sona erdiren sebeplerden biri olan yenileme (novatio) ile karıştırılmamalıdır³³⁹. Yenilemenin şartları, eski ve yeni borçların varlığı ile tarafların iradelerinin buna yönelik olmasıdır³⁴⁰. Yargıtay da kararlarında yenilemenin

³³⁷ İbraya ilişkin açıklamalar için bkz. **Eren**, s. 1296 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 985 vd.; **Feyzioğlu**, s. 424 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 542-546; **Tunçomağ**, s. 704 vd.; **Özcan, Durmuş/Ocak**, Uğur: Öğreti ve Uygulamada İbra Sözleşmesi (İbraname), 3. Baskı, Ankara 2016, s. 1-26.

³³⁸ **Yüce**, s. 276.

³³⁹ **Tunçomağ**, s. 416; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 37.

³⁴⁰ **Eren**, s. 1290-1291; **Oğuzman/Öz**, s. 548-550; **Kılıçoğlu**, s. 859-861; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 989 vd.; **Feyzioğlu**, s. 444-447; **Tunçomağ**, s. 711-714; **Koyuncuoğlu**, Tennur: Türk ve İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi (Novatio), İstanbul 1972, s. 62 vd.

şartlarına yer vermektedir³⁴¹. Ancak ifa zamanının değiştirilmesinde borç aynı kalmaktadır. Sadece ifa zamanı değişmektedir. Taraflar açıkça, yenileme iradesi ortaya koymadıkları sürece yenilemenin hüküm ve sonuçları doğmaz. Yargıtay bir kararında, taksitlerin muaccel olduğu anda değil de, topluca ödenmesinin teslim zamanına ertelenmesinin yenileme olmadığını belirtmiştir³⁴².

Sonuç olarak, ifa zamanı değiştirilerek muacceliyet ertelendiği takdirde borçlunun temerrüdünün o ana kadar doğmuş olan hüküm ve sonuçları kendiliğinden ortadan kalkmaz. Ancak taraflar anlaşarak bunun aksini kabul edebilirler. Böylece bu sonuçları ortadan kaldırabilirler.

5. Vade Türünde Değişiklik

İfa zamanında değişiklik yapılması, kesin vade niteliğinde olması halinde vade türünün değişmesi sonucunu doğurabilir³⁴³. Bu durumda ifa zamanı değişikliği hem tarihin, hem de vade türünün değişmesine sebep olur. Kesin vade niteliği genelde alacaklının iradesinden doğmaktadır. Bu sebeple, kesin vade kaldırılırken alacaklının buna rıza göstermesi gerekir. Böyle bir değişiklik, sözleşmenin esaslı noktalarının değiştirilmesi

³⁴¹ Yenilemenin şartlarına ilişkin bkz. HGK, T.27.05.2015, E.2014/13-1045, K.2015/1446 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

³⁴² Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. HGK, T.25.05.2016, E.2014/13-1041, K.2016/638 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

³⁴³ **Seliçi**, Kesin, s. 104. Yargıtay'ın bazı kararlarına konu olan olaylarda, esas sözleşmenin kurulduğu vakitte belirli vade kabul edilmiştir. Ancak daha sonra değişiklik sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ile belirsiz vade ortaya çıkmıştır; 15.HD, T.3.07.2015, E.2015/725, K.2015/3930; 15HD, T.31.01.1994, E.1993/881, K.1994/435 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 25.08.2017)

niteliğindedir. Zira kesin vadede, ifa zamanı esaslı nokta haline getirilmiştir. Asıl sözleşmede kararlaştırılan kesin vadenin, değişiklik sözleşmesiyle bu niteliğini kaybedebilmesi mümkündür. Yargıtay'ın bir kararında da bu husus vurgulanmıştır³⁴⁴. Ayrıca, asıl sözleşmede kararlaştırılan ifa zamanı, değişiklik sözleşmesiyle kesin vade niteliğini kazanabilir³⁴⁵. Böylece taraflar ifa zamanında değişiklik yapan sözleşme ile vade türünü de değiştirebilir.

II. İFA ZAMANINDA DEĞİŞİKLİK YAPMA YETKİSİ

Taraflar akdettikleri sözleşmede vadeyi tayin etmek için bir kişiyi yetkilendirebilirler. Bunun gibi, sözleşmede kararlaştırılmış olan ifa zamanını değiştirme yetkisi de bir kişiye verilebilir³⁴⁶. İfa zamanı değiştirme yetkisi verilen kişi sözleşme ile belirlenir. Söz konusu kişi, taraflardan biri veya bunlar dışında üçüncü kişi olabilir.

İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi kanundan da doğabilir. Kanunda yetki verilmiş taraf, bunu kullanarak ifa zamanını değiştirebilir³⁴⁷. Meselâ, kredi emri verilenin önel vermesinin düzenlendiği TBK m. 518'de ifa zamanının değiştirilmesine ilişkin yetkilendirmesinde durum böyledir.

Vadeyi tayin yetkisi nitelik olarak yenilik doğuran haktır. İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi de aynı niteliktedir. Bu yetki, daha önceden var olan bir hukukî durumu

³⁴⁴ Kesin vadenin, süre uzatımı sonucu bu niteliğini kaybettiğine ilişkin bkz. HGK, T.15.01.2014, E.2013/15-1947, K.2014/13; 11.HD, T.1.11.1983, E.1983/4595, K.1983/4691 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

³⁴⁵ **Seliçi**, Kesin, s. 105.

³⁴⁶ **Yüce**, s. 278; **Kurt**, Temerrüt, s. 96; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 38.

³⁴⁷ **Eren**, s. 973; **Tunçomağ**, s. 417.

değiştirmeye yönelik olduğundan yenilik doğuran hak niteliğindedir³⁴⁸. Yenilik doğuran haklara ilişkin kurallar ifa zamanında değişiklik yapma yetkisine de uygulanır. Bu da vadeyi tayin yetkisiyle aynı niteliktedir. Yenilik doğuran haklara ilişkin yapılan açıklamalar bu yetki için de geçerlidir³⁴⁹. Kısaca belirtmek gerekirse, ifa zamanında değişiklik yapma yetkisi, yetkilendirilmiş kişinin tek taraflı irade açıklamasıyla kullanılır. Bu yetkinin kullanılması tarafları bağlar. Yetki bir defa kullanılmakla sona erer ve geri alınamaz. İfa zamanını değiştirme yetkisi, dürüstlük kuralına uygun kullanılmalıdır. Nihayet, bu yetkinin devredilmesi mümkündür.

İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi ile vadeyi tayin yetkisinin farkı, ifa zamanının hâlihazırda belirli olup olmamasına ilişkindir. Sözleşmede vadeyi tayin yetkisi verildiği takdirde ifa zamanı kararlaştırılmamıştır. Bu halde, ifa zamanını yetkili kişi belirler. İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi ise sözleşmede zaten kararlaştırılmış olan vadeyi değiştirmeye yöneliktir. Bu yetki kullanılmasa da borçların bağlandığı bir ifa zamanı mevcuttur. Başka bir deyişle, vadeyi tayin yetkisi kullanıldığında daha önceden var olmayan yepyeni bir ifa zamanı ortaya çıkar. İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi kullanıldığında ise zaten var olan bir vade değiştirilmiş olur.

İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi, doktrinde edimi değiştirme yetkisi (seçimlik yetki³⁵⁰) olarak değerlendirilmektedir³⁵¹. Nitekim edimi değiştirme yetkisi sadece aslî edime ilişkin değildir. Çünkü edimin muhtevastındaki unsurlardan birinin değiştirilmesi de bu yetki

³⁴⁸ **Yüce**, s. 277; **Buz**, Yenilik Doğuran Haklar, s. 165; **Demirbaş**, s. 59.

³⁴⁹ Detaylı açıklamalar için bkz. § 4/II.

³⁵⁰ **Eren**, s. 939; **Feyzioğlu**, s. 24; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 88.

³⁵¹ **Yüce**, s. 277.

kapsamındadır. Bu sebeple, ifa zamanının değiştirilmesi, edimi değiştirme yetkisinin kullanılması olarak kabul edilebilir.

İfa zamanında değişiklik yapma yetkisi, niteliği itibariyle yenilik doğuran hak olduğu için hak düşürücü süreye tâbidir. Hak düşürücü süre, yetkinin verilmesinde olduğu gibi taraflarca belirlenebilir. Ancak hak düşürücü süre belirlenmemişse bu yetkinin ne zamana kadar kullanılabileceği sorunu bulunur. Başka bir deyişle, yetkinin hangi andan itibaren kullanılmayacağı tespit edilmelidir. Doktrinde ifa zamanında değişiklik yapma yetkisinin kural olarak muacceliyete kadar kullanılabilmesi kabul edilmektedir. Buna gerekçe olarak, muacceliyetten sonra tarafların ortak iradesiyle erteleme yapılabildiği öne sürülür³⁵². Ancak sözleşme ile ifa zamanının ertelenmesi, muacceliyet gerçekleştikten sonra da mümkündür. Bunun gibi, ifa zamanında değişiklik yapma yetkisinin de muacceliyetten sonra devam etmesi gerekir. Buna göre, hak düşürücü süre ifanın gerçekleşmesi anına kadar devam eder. Nitekim bu yetki, edimi değiştirme yetkisidir. İfadan önce edimin değiştirilmesi mümkündür. Bu sebeple, yetki, ifa gerçekleşene kadar kullanılabilir. Ancak bazen somut olayda dürüstlük kuralına aykırılık bulunursa ifanın gerçekleşmesi değil, muacceliyet anı esas alınabilir. Bununla beraber, yetkinin kullanılmasına ilişkin hak düşürücü sürenin sözleşme ile belirlenebildiği unutulmamalıdır. Sözleşmedeki yetkilendirme ile muacceliyete kadar, ifa gerçekleşinceye kadar veya belli bir süre içinde yetkinin kullanılması şeklinde hak düşürücü süre belirlenebilir.

³⁵² **Yüce**, s. 280-281.

İfa zamanında değişiklik yapma yetkisinin kullanılması halinde vade öne alınabilir veya ertelenebilir. Bu yetkinin kullanılmasının hüküm ve sonuçları, sözleşme ile ifa zamanının değiştirilmesi gibidir³⁵³.

III. KANUN HÜKMÜ

Sözleşmede kararlaştırılmış ifa zamanının değiştirilmesinin kaynaklarından biri de kanunlardaki hükümlerdir. Mevzuatta bazı hükümlerde ifa zamanının ertelenmesine imkân tanınmıştır. Bu imkânların olduğu hallerde, doktrinde kanunî ertelemenin varlığından bahsedilir³⁵⁴. Bunlardan ilki TBK m. 518 hükmüdür. Gerçekten de, TBK m. 518’de kredi emri verilenin, kredi emrinden yararlanana önel vermesi, kanundan doğan erteleme niteliğindedir³⁵⁵. Aynı şekilde, hizmet sözleşmesinde borçların muaccel olmasına ilişkin TBK m. 442’nin 2. fıkrasında üçüncü kişinin üstlendiği borcun muacceliyet anının ertelenmesi imkânı tanınmıştır. Bu maddelerin dışında, havale eden ile havale alıcısı arasındaki ilişkiyi düzenleyen TBK m. 556’nın 2. fıkrasında da belirlenen süre içinde alacağını elde edemeyen havale alıcısına bu alacağı daha sonra da ileri sürme imkânı verilmiştir.

IV. MAHKEME KARARI

Hâkimin sözleşmeye müdahalesi esaslı veya yan noktalara ilişkin olabilir. İfa zamanı da hâkimin müdahale edebileceği hükümlerdendir³⁵⁶. Yargıtay da ifa zamanına hâkimin

³⁵³ § 6/I/B.

³⁵⁴ **Eren**, s. 973; **Tunçomağ**, s. 417; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 30.

³⁵⁵ **Eren**, s. 973; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 30.

³⁵⁶ **Eren**, s. 973; **Yüce**, s. 281; **Gümüş**, Muacceliyet, s. 26.

müdahale edebildiğini kabul etmektedir³⁵⁷. Hâkimin müdahaleye yetkili olduğu hallerde, ifa zamanında değişikliğe karar vermesi mümkündür. Böylece sözleşmede kararlaştırılmış olan ifa zamanı hâkim kararıyla öne alınabilir veya ötelenebilir. Hâkimin müdahalesinin, muacceliyetten sonra gerçekleşmesi de mümkündür. Zira ifa zamanında değişiklik yapılmasına ilişkin olaylar muacceliyetten sonra da öne sürülebilir. Böyle bir mahkeme hükmü bulunduğu takdirde, artık hâkimin kararına göre ifa zamanı belirlenir. Bu durumda, muacceliyet tarihi de mahkeme hükmüne göre tespit edilir.

V. DIŞ SEBEPLER

Dış sebepler, sözleşme kurulurken tarafların kararlaştırmış olduğu ifa zamanını da etkileyebilir. Böylece ifa zamanının dış sebepler değerlendirilerek değiştirilmesi söz konusu olur³⁵⁸. Bu bakımdan, dış sebepler de ifa zamanında değişiklik yapılması sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yargıtay da dış sebeplerle ifa zamanının değiştirilmesinin mümkün olduğunu kabul etmektedir³⁵⁹. Meselâ, 17 Ağustos 1999 depremi sebebiyle inşaatın aksamasından dolayı gecikmenin mevcut olduğu olaylarda Yargıtay, dış sebeplerle ifa

³⁵⁷ Mahkeme kararıyla ifa zamanının değiştirilebildiğine ilişkin bkz. 15.HD, T.27.02.2014, E.2013/1959, K.2014/1359 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

³⁵⁸ **Yüce**, s. 284; **Von Tuhr**, s. 517; **Ayan**, İnşaat, s. 102; **Kurt**, Temerrüt, s. 104; **Gümüş**, Özel, s. 33-34; **Ekinci**, Hüseyin: “*Cezaî Şart İlişkisinde Kusur Sorunu*”, THD, S. 8, 2007, s. 24; **Selimoğlu**, s. 113.

³⁵⁹ İfa zamanının dış sebeplerden değiştirilebildiğine ilişkin bkz. 23.HD, T.20.10.2014, E.2014/538, K.2014/6403; 23.HD, T.17.11.2015, E.2015/318, K.2015/7362 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 07.07.2017)

zamanının ertelendiği yönünde karar vermiştir³⁶⁰. Bunun dışında, resmî mercilerden izin alınmasının gecikmesi halinde de Yargıtay, dış sebeplerin varlığını kabul etmiştir³⁶¹. Ancak Yargıtay'a göre kesin vade mevcutsa dış sebepler dikkate alınamaz³⁶².

İfa zamanının dış sebeplere bağlı olarak değiştirilmesi geçici imkânsızlık halinde gündeme gelir. Sözleşmede kararlaştırılmış borçların ifasının dış sebeplerle imkânsızlaşması halinde TBK m. 136'ya göre borç sona erer. Bir borcun ifasının geçici olarak imkânsızlaşması da mümkündür³⁶³. Geçici imkânsızlık halinde somut olaya göre değerlendirme yapılarak sonuçları açısından ifa zamanının değiştirildiği kabul edilebilir³⁶⁴. Geçici imkânsızlık halinde borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçlarının uygulanması gerekir. Ancak borçlunun kusuru olmaksızın geçici imkânsızlık doğduğu takdirde borçlunun temerrüdünün kusura bağlı olan sonuçları ortaya çıkmaz. Nitekim doktrinde hâkim olan görüşe göre, alacaklı aynen ifa için geçici imkânsızlığın sona ermesini bekleyebilir. Ancak dürüst, makûl ve orta zekâlı bir kişi tarafından beklenmesi makûl değilse, dönme veya fesih hakkının kullanılabilmesi kabul

³⁶⁰ Söz konusu Yargıtay kararları için bkz. 15.HD, T.03.06.2010, E.2009/1549, K.2010/3192; 15.HD, T.21.04.2004, E.2003/5058, K.2004/2275; 15.HD, T.18.02.2008, E.2007/1644, K.2008/946 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 07.07.2017)

³⁶¹ Söz konusu Yargıtay kararı için bkz. 15.HD, T.02.12.1993, E.1993/1191, K.1993/4996 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 07.07.2017)

³⁶² Yargıtay, kesin vadenin varlığı halinde dış sebeplere bakılmaması gerektiği yönünde de karar vermiştir; 15.HD, T.15.10.2003, E.2003/1782, K.2003/4774 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 30.09.2017)

³⁶³ Geçici imkânsızlık hakkında açıklamalar için bkz. **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 169 vd.

³⁶⁴ **Yüce**, s. 284.

edilmektedir³⁶⁵. Geçici imkânsızlığa ilişkin bu süre “tahammül süresi” olarak adlandırılmaktadır. Bu süre, somut olaya göre belirlenir³⁶⁶. Yargıtay da somut olayın incelenerek sürenin belirlendiğini kabul etmektedir. Nitekim bir kararında Yargıtay, kadastro işlemlerinin beklenmesi sebebiyle gecikme yaşanan bir olayda henüz tahammül süresinin dolmadığını kabul etmiştir³⁶⁷.

İfa zamanının dış sebeplere bağlı olarak değiştirilmesi halinde sürede ne kadar değişiklik olduğu ve hangi vade türünün ortaya çıktığı da değerlendirilmelidir³⁶⁸. Sözleşmede mutlak kesin vade kararlaştırılmışsa, geçici imkânsızlık halinde süreklilik bulunur. Bu halde imkânsızlığın ortaya çıktığı kabul edilir³⁶⁹. Sözleşmede belirli vade olduğu takdirde dış sebeplerin ifa zamanını etkilemesi somut olaya göre belirlenir. Dış sebeplerin, borcu ne kadar süreli etkilediği belirlenebiliyorsa ona bağlı olarak değişiklik yapılır. Böylece belirli vade niteliği değişmez³⁷⁰. Meselâ, mobilya sipariş edilen bir mağazanın bulunduğu şehrin karantinaya alınması sonucu hammadde temin edilememiş olabilir. Bu halde, karantina sona erene kadar belli bir süre geçmiştir. Böylece sözleşmede belirlenen vadenin de geçen süre kadar ertelenmesi gerektiği kabul edilmelidir. Ancak geçici imkânsızlığın borcu nasıl etkilediğinin tespiti objektif olarak yapılamıyorsa artık belirli vadeden bahsedilemez. Bu

³⁶⁵ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 312-315.

³⁶⁶ **Yüce**, s. 288; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 315; **Gümüş**, Özel, s. 33-34.

³⁶⁷ Sürenin somut olaya göre belirlenmesine ilişkin bkz. HGK, T.28.04.2010, E.2010/15-193, K.2010/235 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 11.07.2017).

³⁶⁸ **Yüce**, s. 293; **Kurt**, Temerrüt, s. 103; **Ayan**, İnşaat, s. 165.

³⁶⁹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/III/B/2.

³⁷⁰ **Yüce**, s. 294; **Ayan**, İnşaat, s. 165; **Büyükay**, s. 228.

durumda, belirsiz vade mevcut olur. Somut olaya göre uzama süresi değerlendirilir³⁷¹. Vade türünün belirlenmesi, ifanın zamanında gerçekleştirilmemesinin hüküm ve sonuçları açısından farklı usullere bağlandığından dolayı önemlidir. Bu sebeple, somut olaydaki durum göz önüne alınmalıdır. Bu duruma göre vade türü ve ifa zamanı ile ilgili değerlendirme yapılmalıdır.

³⁷¹ **Yüce**, s. 293-294; **Kurt**, Temerrüt, s. 103; **Gümüş**, Özel, s. 35.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İFANIN ZAMANINDA GERÇEKLEŞMEMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Bir borç ilişkisinde borçlar için ifa zamanı belirlenir. İfa, bu vakitte gerçekleştirilmelidir. Ancak ifanın vaktinde gerçekleştirilmediği haller de bulunabilir. Başka bir deyişle, ifa, vaktinden önce veya sonra gerçekleştirilebilir. Ayrıca ifanın hiç gerçekleştirilmemesine de rastlanmaktadır. Bu haller, erken ifa ve ifanın zamanında gerçekleşmemesi olarak adlandırılır. Aşağıda bu haller, hüküm ve sonuçları ile birlikte sırasıyla ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

§ 7. ERKEN İFA

I. GENEL OLARAK

Bir borç ilişkisinde borçlunun borcunu ifa etme yetkisinin bulunduğu zaman için ifa edilebilirlik kavramı kullanılır³⁷². İfa edilebilirlik, borçlunun borcunu hangi süre zarfında ifa edebildiğini gösterir. Olağan durum, borçlunun muacceliyet gerçekleştiğinde borcunu ifa etmesidir. Çünkü ifa, sözleşmede kararlaştırılan vadede gerçekleşmelidir. İfa zamanını tayin yetkisi kullanılarak belirlenen tarihte de muacceliyet gerçekleşir. Borçlu, belirlenen tarihte ifada bulunmalıdır. Nihayet taraflarca kararlaştırılmamasına rağmen diğer yöntemlerle belirlenen ifa zamanında borç ifa edilmelidir.

Erken ifa, borçlunun borcunu vadesinden evvel ifa etmesidir. Bir borç ilişkisinde vadeye bağlanmış borç doğar. Belli bir süre geçer ve ardından borç muaccel olur. Borcun muaccel olmasıyla borç ifa edilebilir. Borcun doğumu ile muaccel olması arasındaki süreçte

³⁷² Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 2.

gerçekleştirilen ifa ise, erken ifadır³⁷³. Yargıtay, erken ifayı mümkün görmektedir³⁷⁴. Erken ifa doktrinde, öncelenmiş ifa olanağı³⁷⁵, vaktinden önce ifa yetkisi³⁷⁶, vadeden önce borcu ifa yetkisi³⁷⁷ gibi değişik şekillerde adlandırılmaktadır.

Erken ifa, TBK m. 96'da düzenlenmiştir. Bu maddeye göre borçlu için erken ifa mümkündür. Çünkü vadenin borçluyu koruduğu kabul edilmektedir³⁷⁸. Bu kural, Roma Hukukundaki vadenin borçlu lehine olduğu (diei adiectio pro reo est, non pro stipulatore) ilkesinden kaynaklanmaktadır³⁷⁹. Gerçekten de vade, kural olarak, borçlu lehinedir. Vade, borçluya borcunu ifa etmeye hazırlanması için zaman verilmesidir. Bu sebeple, borçlunun bu

³⁷³ **Eren**, s. 974; **Barlas**, s. 21; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Yüce**, s. 213; **Akkanat**, s. 9; **Tunçomağ**, s. 419; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Von Tuhr**, s. 513; **Baygın**, s. 81; **Kurt**, Temerrüt, s. 89; **Keskin**, s. 210; **Kılıçoğlu**, s. 573.

³⁷⁴ Erken ifanın mümkün olduğuna ilişkin bkz. 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.10.02.2016, E.2015/13193, K.2016/1257; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

³⁷⁵ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60.

³⁷⁶ **Tunçomağ**, s. 419.

³⁷⁷ **Oğuzman/Öz**, s. 314.

³⁷⁸ **Eren**, s. 974; **Yüce**, s. 211; **Feyzioğlu**, s. 119; **Tunçomağ**, s. 419; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Von Tuhr**, s. 513; **Baygın**, s. 81; **Üçer**, s. 58; **Aral**, s. 49.

³⁷⁹ **Tunçomağ**, s. 419; **Von Tuhr**, s. 513.

korumadan yararlanmak istememesi sonucu borcunu vaktinden önce ifa etmesi, kendi rızasıyla korumayı kaldırmasıdır. Bu durumda borçlu, kural olarak, engelle karşılaşmaz.

Erken ifa, sözleşmede borçların vadeye bağlanması halinde söz konusu olur³⁸⁰. Zira erken ifadan bahsedilebilmesi için borcun muaccel olmaması gerekir. Yani ileri tarihli bir vade henüz gelmemiş olmalıdır. Başka bir deyişle, sözleşmede vadenin kararlaştırılması halinde ifa zamanı sonraki tarihtir³⁸¹. Meselâ, bankadan alınan kredinin vaktinden önce kapatılmasına ilişkin olaylarda Yargıtay, erken ifanın mümkün olduğu yönünde karar vermiştir³⁸². Bunun gibi, vadeyi tayin yetkisi verilmesinde de bu yetki kullanılıp ifa zamanı belirlendiğinde muacceliyet sonraki tarihte gerçekleşir³⁸³. Nihayet taraflarca kararlaştırılmasa da vadenin tamamlayıcı hukuk kurallarına göre belirlenmesi, bu hususta âdet bulunması, hukukî ilişkinin özelliğinden ifa zamanının sonraki tarihte olması gerektiğinin tespiti hallerinde borcun doğumu ile ifa zamanı arasında süre bulunduğundan erken ifa mümkündür³⁸⁴. Ancak borcun doğumu ile muacceliyet anı arasında süre bulunmadığından, borcun doğumu anında muaccel olması halinde erken ifa mümkün değildir³⁸⁵. Nitekim borç henüz

³⁸⁰ **Eren**, s. 974; **Yüce**, s. 212-213.

³⁸¹ **Yüce**, s. 213.

³⁸² Söz konusu Yargıtay kararları için bkz. 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.10.02.2016, E.2015/13193, K.2016/1257; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

³⁸³ **Yüce**, s. 217.

³⁸⁴ **Yüce**, s. 229.

³⁸⁵ **Eren**, s. 974; **Oğuzman/Öz**, s. 314.

doğmamışken ifa edilemez. Doğumu anında muaccel olduğunda da ifa, zamanında gerçekleştirilmiş olur.

CISG m. 52’de de erken ifaya ilişkin bir hüküm bulunmaktadır. Bu hükme göre borçlu erken ifa için teslimde bulunabilir. Ancak alacaklının erken ifayı kabul etme mecburiyeti yoktur. Bundan dolayı, alacaklı erken ifayı kendi isteğine göre kabul veya reddedebilir.

II. İSTİSNALAR

Erken ifa, kural olarak mümkündür. Ancak bu kuralın istisnaları bulunmaktadır. Bazı durumlarda borçlu, erken ifada bulunamaz. TBK m. 96’da istisnalara da değinilmiştir. Maddede sayılan istisnaların bulunmaması halinde, borcun vaktinden önce ifa edilebileceği düzenlenmiştir. Sözleşmede erken ifanın yasaklanması hali istisnalardan biridir. Diğer bir istisna sözleşmenin özelliğinin erken ifa için müsait olmamasıdır. Nihayet durumun gereğince erken ifanın mümkün olmaması hali de istisnalardandır. Söz konusu istisnalardan biri yoksa erken ifa mümkün olur.

A. SÖZLEŞMENİN HÜKÜMLERİ

Borcun erken ifa edilemeyeceği durumların ilki, sözleşmede erken ifanın yasaklanmasıdır³⁸⁶. Ancak bunun için, erken ifanın yasaklandığı, sözleşmeden açıkça anlaşılmalıdır. Sözleşmede açıkça hüküm bulunmadığı durumlarda da erken ifanın yasaklandığı sonucu çıkarılabilir. Bunun için erken ifanın yasaklandığı sonucuna ulaştıran

³⁸⁶ Eren, s. 975; Yüce, s. 218; Tunçomağ, s. 420; Oğuzman/Öz, s. 315; Von Tuhr, s. 514;

Baygın, s. 81; Kılıçoğlu, s. 573; Üçer, s. 64.

hükümlerin varlığı yeterlidir. Sözleşmede ifa zamanına ilişkin yer alan hükümlerin erken ifa açısından değerlendirilmesi gerekir.

Tarafların erken ifanın yasaklanmasına ilişkin açıkça hüküm koyması mümkündür. Bunun dışında, sözleşmeden erken ifanın yasaklandığı anlaşılabilir. Bu yasak genellikle ifa zamanına ilişkin hükümde bulunur. Ancak bu istisnanın uygulanabilmesi için yasaklamanın açıkça anlaşılabilir olması gerekir³⁸⁷. Meselâ, sözleşmede “01.12.2017’den önce ifa edilemez” hükmü bulunuyorsa, erken ifanın yasaklandığı açıkça anlaşılmaktadır.

Sözleşmede ifa zamanı olarak hangi vade türünün kararlaştırıldığına tespiti de erken ifanın yasaklanmış olup olmadığının anlaşılması açısından önemlidir. Daha önce de ifade edildiği üzere, bir borç için belirsiz vade, belirlenebilir vade veya belirli vade kararlaştırılması hallerinde erken ifa, kural olarak mümkündür³⁸⁸. Meselâ “hasat zamanına kadar traktör teslim edilecektir”, “03.08.2017’den önce kitap teslim edilecektir”, “3 ay içinde inşaat tamamlanacaktır”, “yeni futbol sezonu başlamadan önce takım formalarının tasarımı tamamlanacaktır” gibi hükümler erken ifanın gerçekleştirilebildiğini gösterir. Ancak “hasat zamanında traktör teslim edilecektir”, “03.08.2017’de kitap teslim edilecektir”, “3 ay sonra inşaat tamamlanacaktır”, “yeni futbol sezonu başladığında takım formaları tasarımı yapılacaktır” gibi hükümlerde tereddüt yaşanabilir. Buna rağmen açıkça yasaklanmış olmaması halinde erken ifanın mümkün olduğu kabul edilir. Bu misallere “daha önce ifa edilmeksizin”, “öncesinde ifa mümkün olmaz” gibi ibareler eklendiği takdirde erken ifanın yasaklandığı anlaşılır.

³⁸⁷ Oğuzman/Öz, s. 315; Yüce, s. 219.

³⁸⁸ Yüce, s. 213.

Sözleşmede kararlaştırılmış olan vade türünün, kesin vade olması halinde niteliği önem kazanır. Kesin vade, belirlenen vakit dışında borç ifa edildiğinde alacaklının çok az menfaatinin bulunduğu veya hiç bulunmadığı vade türüdür. Bu halde, ifanın gerçekleşebildiği vakit, belirlenmiş olan ifa zamanıdır. Mutlak kesin vade, edimin niteliği itibariyle o ana özgü olduğundan bu tür vadenin varlığında erken ifa mümkün değildir³⁸⁹. Meselâ, orkestradaki müzisyenlerden birinin kendi parçası gelmeden aletini çalması halinde hiçbir menfaat karşılanmaz. Hatta böyle bir fiilin olumsuz sonuçları dahi doğabilir. Bu sebeple, mutlak kesin vadenin varlığı halinde erken ifa olmaz.

Nispî kesin vadede ise tarafların iradeleri ön plandadır. Taraflar, ifa zamanına fazladan önem atfetmiştir. Erken ifanın değerlendirilmesi için de tarafların iradelerinin incelenmesi gerekir³⁹⁰. Meselâ, doğum günü hediyesi olarak kitap sipariş edildiğinde erken ifa mümkündür. Zira kitabın doğum gününe kadar herhangi bir zamanda gelmesi halinde, vaktinde hediye edilmesinde sakınca bulunmaz. Ancak aynı doğum günü için pasta sipariş edildiğinde erken ifa olmaz. Zira pastanın erken teslimi pastanın bayatlamasına veya bozulmasına sebep olabileceği için mümkün değildir. Sonuç olarak, nispî kesin vadenin varlığı halinde tarafların iradeleri ve edimin mahiyeti ön plana çıkar.

B. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİĞİ

Erken ifanın diğer bir istisnası, sözleşmenin özelliğinden erken ifanın mümkün olmadığının anlaşılmasıdır. Sözleşmenin özelliğini değerlendirmek için tarafların edimleri, borçların mahiyeti ve sözleşmenin amacı incelenir. Bu hususların, erken ifaya imkân verip

³⁸⁹ **Keskin**, s. 217; **Yüce**, s. 220-221

³⁹⁰ **Seliçi**, Kesin, s. 97; **Keskin**, s. 217; **Yüce**, s. 221-222.

vermediğinin, borç özelinde değerlendirilmesi gerekir³⁹¹. Zira sözleşmede bir tarafın edimi için erken ifa mümkünken diğeri için imkân dâhilinde olmayabilir.

Sözleşmenin özelliği değerlendirilirken, bunun dürüst, makûl ve orta zekâlı bir kişi gözünden yapılması gerekir³⁹². Çünkü sözleşmenin özelliği, objektif bir kavram olup, kişiden kişiye değişmez. Bu istisna açısından değerlendirme yapılırken de tarafların iradelerinden ziyade sözleşmenin özellikleri ön plânda olur.

Sözleşmenin özelliği erken ifaya imkân vermiyorsa, tarafların açıkça buna ilişkin hüküm koymasına gerek yoktur. Nitekim tarafların iradesiyle erken ifanın yasaklanması subjektif bir belirlemedir. Ancak sözleşmenin özelliğinden dolayı erken ifa mümkün olmadığında objektif bir durum mevcuttur³⁹³. Buna rağmen, taraflar sözleşmenin özellikleriyle yetinmeyip, ayrı bir hükümle de erken ifayı yasaklayabilir. Çünkü böyle bir sonuca ilişkin hukukî engel bulunmamaktadır.

Erken ifanın mümkün olmadığı bazı sözleşmeler kanunda düzenlenmiştir. Gerçekten de saklama sözleşmelerine ilişkin TBK m. 565'e göre saklayan saklanana kararlaştırılan vakitten önce kural olarak geri veremez. Ancak aynı maddede bunun istisnasından da bahsedilmiştir. Vaktinden önce geri verememenin istisnası sözleşme devam ettiği takdirde, saklananın veya saklayanın tehlikeli veya zararlı bir hale gelmesidir.

Kanunda düzenlenen bir başka erken ifa yasağı ise ardiyecinin malları geri vermesine ilişkin olan TBK m. 575'te bulunmaktadır. Bu madde de saklayanın tâbi olduğu hükme

³⁹¹ **Eren**, s. 975; **Yüce**, s. 224; ; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Kılıçoğlu**, s. 573; **Üçer**, s. 65.

³⁹² **Yüce**, s. 223.

³⁹³ **Yüce**, s. 224.

benzer bir hüküm taşır. Ancak ardiyecinin erken ifası mutlak olarak yasaklanmıştır. Saklayanın geri verme yasağının istisnası ardiyecisi için kabul edilmemiştir.

C. DURUMUN GEREĞİ

TBK m. 96'da bulunan bir diğer istisna ise durumun gereği sebebiyle erken ifanın mümkün olmamasıdır. Durumun gereğinin erken ifayı engellediğinin tespiti için edimin değerlendirilmesi gerekir. Bu istisnanın kapsamına sözleşmedeki amaçtan ziyade münferit olarak borcun erken ifası halinde meydana gelebilecek olumsuz sonuçlar girer. Sözleşmenin özelliklerinden erken ifanın mümkün olmadığı sonucu çıkmaya bile durumun gereğince erken ifa engellenebilir. Kısacası sözleşmenin türü önemli değildir. Herhangi bir sözleşmede, durumun gereğine göre istisna ortaya çıkabilir. Burada önemli olan edimin niteliğidir³⁹⁴.

Vade, kural olarak borçlu lehinedir. Erken ifanın mümkün olmasının bir gerekçesi de bu kuraldır. Ancak bazı durumlarda vade, alacaklının da lehine olur³⁹⁵. Bu durum, henüz borcun ifa edilmesi için uygun zemin oluşmaması halinde ortaya çıkabilir. Bunun gibi, ifanın gerçekleşmesi imkânı olmaması durumunda da vade, alacaklı lehinedir. Nihayet borcun ifa edilmesinin alacaklı açısından sıkıntılı bir durum ortaya çıkarması halinde de böyledir³⁹⁶. Bu hallerde durumun gereğince erken ifanın mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla

³⁹⁴ **Yüce**, s. 226-227; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Kurt**, Temerrüt, s. 89.

³⁹⁵ **Eren**, s. 975; **Yüce**, s. 226; **Feyzioğlu**, s. 119; **Tunçomağ**, s. 420; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Von Tuhr**, s. 514; **Baygın**, s. 82; **Keskin**, s. 210; **Aral**, s. 49.

³⁹⁶ **Eren**, s. 975; **Yüce**, s. 225; **Tunçomağ**, s. 421; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Kılıçoğlu**, s. 573.

böyle hallerde borçlu, alacaklıyı ifayı kabule zorlayamaz. Meselâ, bir inşaatta boya yapılması için duvarların inşasının tamamlanacağı vakit olan üç ay sonrası kararlaştırılmıştır. Ancak henüz üç aylık süre dolmamışken, yani duvarlar henüz tamamlanmadan borçlu boya yapmak için inşaata gelmiş ise, ifanın gerçekleşmesinin imkânı yoktur. Zira olmayan duvarların boyanması mümkün değildir.

Alacaklının menfaatinin zedelenmesi de erken ifayı engeller³⁹⁷. Meselâ bir kişi, arkadaşının doğum günü için organizasyon tertiplemiştir. Bunun için, bir pastaneye pasta siparişi verilmiştir. Taraflarca pastanın bir hafta sonraki doğum gününde teslim edileceği kararlaştırılmıştır. Ancak pastanenin, henüz doğum gününe beş gün varken, pastayı teslim etmek suretiyle erken ifada bulunmak istemesi alacaklının menfaatini zedeler. Zira bir pastanın beş gün saklanması alacaklıya fazladan yük yüklemek olur. Ayrıca pastanın beş günlük süreçte bayatlaması veya bozulması kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple, doğum gününü organize eden alacaklı, pastanenin erken ifa teklifini reddedebilir. Bir başka misal olarak ise şu durum verilebilir: Otopark sahibi ile, bir ay sonra yüz otomobil getirilip park edileceği konusunda anlaşılmıştır. Ancak otomobiller iki hafta sonra getirilmiştir. Bu durumda otopark sahibinin mevcut durumda yüz otomobillik yer olmaması sebebiyle erken ifa teklifini reddetmesi mümkündür.

Durumun gereği sebebiyle erken ifanın engellenmesinde önemli olan, alacaklının bundan dolayı zarar görmesidir³⁹⁸. Alacaklının erken ifa sonucu zarar görmesi halinde erken ifa imkânı ortadan kalkar.

³⁹⁷ **Yüce**, s. 225; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Baygın**, s. 82.

³⁹⁸ **Yüce**, s. 225; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Baygın**, s. 82.

Sonuç olarak, erken ifanın istisnaları, buna ilişkin genel hüküm olan TBK m. 96'da sözleşmenin hükümleri, özelliği veya durumun gereği olarak sayılmıştır³⁹⁹. Ayrıca bazı sözleşmelere ilişkin özel hükümlerde de erken ifa engellenmektedir. Bu istisnaların kapsamına giren hallerde borçluya erken ifa imkânı tanınmamaktadır.

III. HÜKÜM VE SONUÇLARI

A. GENEL OLARAK

Bir borç ilişkisinde borçlu, kural olarak, erken ifada bulunabilir. Erken ifanın mümkün olmadığı haller TBK m. 96'da sayılmıştır. Söz konusu istisnaların mevcut olmadığı hallerde erken ifa mümkündür. Borçlu borcunu erken ifa ettiğinde alacaklının bunu kabul etmesi gerekir. Alacaklı, ifayı kabulden kaçınmaz. Bu itibarla, erken ifanın temel sonucu borcun ifa sebebiyle sona ermesidir.

B. ERKEN İFA SEBEBİYLE İNDİRİM YAPILMAMASI

1. Genel Olarak

TBK m. 96'da erken ifanın sonuçlarıyla ilgili bir hüküm bulunmaktadır. Bu maddenin ikinci cümlesine göre, erken ifa sebebiyle indirim yapılmaz. Borçlu, erken ifasında asıl borcuna göre daha az ödeme yapmayı teklif edemez. Teklif etse dahi alacaklının bunu kabul

³⁹⁹ Erken ifanın yapılamadığı istisnaların sayıldığı kararlar için bkz. 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.10.02.2016, E.2015/13193, K.2016/1257; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

etme zorunluluğu yoktur. Yani, erken ifa olsa da borç tamamen ifa edilmelidir⁴⁰⁰. Yargıtay da erken ifa halinde indirim yapılmadığını kabul etmektedir⁴⁰¹. Borçlunun kendi lehine olan vadeden feragat etmesi, borcun kendisi için önem taşımaz⁴⁰².

2. Faizli Borçlar Bakımından

Faizli borçlar bakımından erken ifa sebebiyle indirim yapılıp yapılamayacağı tartışmalıdır. Bu konuda bir görüşe göre faizli borçların vadesinden önce ifası mümkün değildir⁴⁰³. Zira bu halde erken ifa ile alacaklı, faiz gelirinden mahrum kalmaktadır. Bu ise alacaklı için alacağında indirim yapılması gibi olup onun aleyhinedir. Diğer bir görüş ise erken ifanın mümkün olduğunu ileri sürmektedir⁴⁰⁴. Buna göre TBK m. 96'daki indirim yapılmaması kuralı anapara içindir. İndirim yapılmaması kuralı, faiz için uygulanmaz. Bu sebeple, faizli borçların erken ifası mümkündür. İfaya kadarki faizin ödenmesi yeterlidir. Bu durumda, ifa ile vade tarihi arasında işlemesi gereken faiz, hesaba katılmaz. Son olarak, başka

⁴⁰⁰ **Eren**, s. 975; **Yüce**, s. 230; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Feyzioğlu**, s. 120; **Tunçomağ**, s. 419; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Von Tuhr**, s. 513; **Kılıçoğlu**, s. 573; **Üçer**, s. 64.

⁴⁰¹ Erken ifa halinde indirim yapılmaz; 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.10.02.2016, E.2015/13193, K.2016/1257; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479; 11.HD, T.18.06.2014, E.2014/8242, K.2014/11768 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

⁴⁰² **Yüce**, s. 231.

⁴⁰³ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Oğuzman/Öz**, s. 315; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Baygın**, s. 82.

⁴⁰⁴ **Eren**, s. 974.

bir görüşe göre erken ifa mümkündür. Ancak faiz, borç vadesinde ifa edilmiş gibi hesap edilir⁴⁰⁵. Yargıtay da faizin tamamı üzerinden hesap yaparak indirim yapmama kuralını uygulamaktadır⁴⁰⁶. Böylece erken ifada bulunmak isteyen borçlunun önü kapatılmaz. Erken ifa neticesinde menfaatinde eksilme olabilecek alacaklının da mağduriyeti önlenir. Bu görüş, faizin de borca dâhil olduğunu öne sürmektedir. Böylece erken ifa halinde indirim yapılmaması kuralının faiz için de geçerli olduğu gerekçesine dayanmaktadır.

Kanaatimizce, faiz getiren alacaklarda vade, borçlu için olduğu kadar alacaklının da lehinedir. Zira alacaklı, vadeye kadarki süreçte faiz geliri beklemektedir. Bu halde dahi erken ifanın mümkün olduğu söylenebilir. Ancak erken ifa ile faizin de sona erdiği kabul edilirse alacaklı zarara uğrar. Bu zararın ortaya çıkmaması için borç erken ifa edilse de faiz sanki vade tarihine kadar işlemiş gibi kabul edilmelidir⁴⁰⁷.

3. İndirim Yapılan Durumlar

TBK m. 96'nın ikinci cümlesindeki indirim yapmama kuralının istisnalarına da yer verilmiştir. Bu istisnalar; kanun, sözleşme veya âdetten doğar⁴⁰⁸. Kanundaki bir hükümden,

⁴⁰⁵ **Yüce**, s. 231-232; **Feyzioğlu**, s. 119; **Tunçomağ**, s. 420.

⁴⁰⁶ Faiz kararlaştırıldığı takdirde ortada ayrıca bir gelir daha bulunmaktadır. Erken ifa sonucunda, alacaklı bu gelirden mahrum bırakılamaz; 11.HD, T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.18.06.2014, E.2014/8242, K.2014/11768 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

⁴⁰⁷ Aynı yönde bkz. **Yüce**, s. 231-232; **Feyzioğlu**, s. 119; **Tunçomağ**, s. 420.

⁴⁰⁸ Kanun, sözleşme veya âdet gereği indirim yapılabildiğine ilişkin bkz. 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 11.HD, T.10.02.2016, E.2015/13193, K.2016/1257; 11.HD,

tarafların kararlaştırdıkları sözleşmeden veya erken ifa edilen borca ilişkin bir âdetten dolayı indirim yapılması gerekebilir. Bu halde, indirim yapmama kuralı uygulanmaz. Böylece borçlu erken ifa sebebiyle indirim talep edebilir. Aşağıda erken ifa halinde indirim yapmama kuralının istisnaları sırasıyla ele alınmıştır.

a. Kanun Gereği İndirim

Mevzuatta erken ifa halinde indirim yapıldığına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Buna ilk olarak, taksitle satış sözleşmesine ilişkin TBK m. 258, buna misal verilebilir. Gerçekten de, TBK m. 258'e göre, borçlu borcunu erken ifa edebilir. Bu durumda, ifadan sonraki taksitlere karşılık gelen fark, maddede belirtilen şartlar sağlandığı takdirde bedelden indirilir. Taksitle satış sözleşmesinde peşin satışa göre alıcının daha fazla bedel ödemesi söz konusu olur. Ancak erken ifa halinde bu fark, kalan taksitlerin oranına göre hesaplanır. Bedelde bu oranda indirim yapılır.

Bu konuda başka bir misal 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da bulunmaktadır. TKHK m. 27'ye göre, tüketici erken ifa bulunarak taksitlerin bir kısmını veya borcun tamamını ödeyebilir. Bu halde ödenen kısma göre faiz ve bedelde indirim yapılmalıdır.

b. Sözleşme Gereği İndirim

Erken ifa gerçekleştirildiğinde indirim yapılmasını, taraflar aralarındaki sözleşmede kararlaştırmış olabilir. Bu durumda, tarafların iradeleri ön plana çıkar. Böyle bir halde TBK

T.25.01.2016, E.2015/9945, K.2016/691; 11.HD, T.25.02.2015, E.2014/17599, K.2015/2479

<kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 01.10.2017)

m. 96'daki indirim yapmama kuralı uygulanmaz. Zira irade özerkliği ilkesi çerçevesinde tarafların erken ifa halinde indirim yapılmasını kararlaştırmaları mümkündür⁴⁰⁹. Meselâ, faizli bir borcun vade tarihi gelmeden ödenmesi halinde, ifaya kadar geçen sürede işleyen faizin anaparaya ekleneceği kabul edilebilir. Ayrıca ifa tarihinden, kararlaştırılmış olan vade gününe kadar işlemesi beklenen faizin borca dâhil edilmeyeceği kararlaştırılabilir. Böylece borcunu erken ifa eden borçlu, o andan vade tarihine kadar işleyecek olan faizden kurtulmuş olur.

c. Örf ve Âdet Gereği İndirim

TBK m. 96'da bulunan son istisna ise âdetten doğar. Taraflar arasındaki borç ilişkisinde borçlu erken ifada bulunabilir. Erken ifa edilmek istenen borca ilişkin âdet bulunduğu takdirde indirim yapılabilir⁴¹⁰. Böyle bir âdet varsa sözleşmede kararlaştırılmasa bile erken ifa sebebiyle indirim yapılır. Meselâ, araba satışı yapan bir şirket ile müşteri, teslim tarihinde borcun ödeneceğini kararlaştırmış ise, sipariş zamanında ödeme yapıldığı takdirde, âdet bulunması halinde indirim yapılabilir.

⁴⁰⁹ **Eren**, s. 975; **Yüce**, s. 233; **Feyzioğlu**, s. 120; **Tunçomağ**, s. 420; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Von Tuhr**, s. 513; **Kılıçoğlu**, s. 574; **Üçer**, s. 64.

⁴¹⁰ **Eren**, s. 975; **Feyzioğlu**, s. 120; **Tunçomağ**, s. 420; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 805; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Von Tuhr**, s. 513; **Kılıçoğlu**, s. 574.

C. ERKEN ÖDEME TAZMİNATI

Erken ifanın hüküm ve sonuçlarından biri de erken ödeme tazminatıdır. Erken ödeme tazminatı, borçlunun borcunu erken ifa etmesi halinde ödemesi gereken tazminattır⁴¹¹. Yargıtay da erken ödeme tazminatının uygulanmasını kabul etmektedir⁴¹². Ancak Yargıtay'ın bu hususta dikkat ettiği nokta, erken ifa ile yapılandırma arasındaki farktır. Nitekim Yargıtay, yapılandırma mevcutsa, erken ödeme tazminatı talebini reddetmektedir⁴¹³. Bu tazminata, uygulamada bankalarla yapılan kredi sözleşmelerinde karşılaşılmaktadır. Kredi alan borçlunun, henüz vadesi gelmemiş olan kısmı ödemesi halinde, bankalar faizden mahrum kalmaktadır. Bu sebeple, bankalar sözleşmeye erken ödeme tazminatı hükmü koymaktadır.

⁴¹¹ **Yüce**, s. 237; **Zevkliler**, Aydın/**Özel**, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2016, s. 279.

⁴¹² Erken ödeme tazminatı sözleşmede kararlaştırıldığı takdirde ödenmelidir. Ancak bunun bazı şartları bulunmaktadır. Yargıtay, buna erken ödeme ücreti, erken ödeme komisyonu gibi isimler de vermektedir; 11.HD, T.13.03.2017, E.2015/13437, K.2017/1461; 11.HD, T.9.03.2017, E.2016/2283, K.2017/1396; 13.HD, T.3.11.2016, E.2016/17578, K.2016/20262; 13.HD, T.1.11.2016, E.2016/20856, K.2016/19759; 19.HD, T.9.05.2016, E.2016/852, K.2016/8480; 11.HD, T.14.03.2016, E.2015/13302, K.2016/2768; 13.HD, T.8.10.2015, E.2015/21337, K.2015/29254; 13.HD, T.1.07.2014, E.2014/20557, K.2014/22437; 13.HD, T.30.06.2014, E.2014/22941, K.2014/22120; 13.HD, T.22.04.2014, E.2014/9308, K.2014/13091 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 02.10.2017)

⁴¹³ Erken ifa, vaktinden önce ödeme değil de yapılandırma niteliğinde olabilir. Yapılandırma söz konusu olduğunda, erken ödeme ücreti alınamaz; 13.HD, T.29.11.2012, E.2012/27053, K.2012/27475; 13.HD, T.15.12.2011, E.2011/9823, K.2011/19204 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 02.10.2017)

Konut finansmanı bölümünde yer alan TKHK m. 37’de erken ödeme tazminatının belli şartlarda kabul edilebileceği düzenlenmiştir. Buna karşılık, taksitle satış sözleşmesinde erken ödemenin düzenlendiği TKHK m. 20’de alacaklıya erken ödeme tazminatı için talep hakkı tanınmamıştır. Aynı şekilde tüketici kredilerinde erken ödemenin düzenlendiği TKHK m. 27’de de bu tazminatı talep hakkı bulunmamaktadır. Bu sebeple, TKHK m. 37 kapsamına girmeyen tüketici sözleşmelerinde erken ödeme tazminatının düzenlenmesi halinde haksız şart ortaya çıkar. Bu durumda, haksız şart teşkil ettiği iddiasıyla borçlunun erken ödeme tazminatından kaçınması mümkündür⁴¹⁴.

Tüketici sözleşmesi niteliğinde olmayan sözleşmelerde, erken ödeme tazminatının varlığı halinde genel işlem şartlarına ilişkin içerik denetimi (TBK m. 25) söz konusu olur. Böylece erken ödeme tazminatını ihtiva eden hüküm yazılmamış sayılır⁴¹⁵.

Kanaatimizce, erken ifa sonucu alacaklı faiz gelirinden mahrum edilemez. İfa, zamanında gerçekleşseydi borçlu, ne kadar faiz ödeyecektiye erken ifada bulunduğu da bunun tamamını öder. Bu bakımdan, alacaklı aleyhine bir durum ortaya çıkmamaktadır. Borçluya, faizin tamamıyla beraber erken ödeme tazminatı da yüklenmesi dürüstlük kuralına aykırıdır.

D. ERKEN İFANIN İADESİNİN TALEP EDİLEMESİ

Erken ifanın bir diğer sonucu da, iade talebine ilişkindir. Buna göre, borcunu erken ifa eden borçlu, henüz vade tarihi gelmediği ve borç muaccel olmadığı için iade talep edemez.

⁴¹⁴ **Yüce**, s. 238-239; **Deryal, Yahya/Korkmaz**, Yakup: Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2015, s. 83.

⁴¹⁵ **Yüce**, s. 241.

Zira edinmenin sebepsiz zenginleşme olabilmesi için hukukî bir sebebe dayanmaması gerekir. Hâlbuki erken ifa halinde zaten ortada mevcut bir borç vardır. Yani mevcut bir borç ifa edildiği için, borcunu erken ifa etmiş olan borçlu, iade talep edemez⁴¹⁶.

E. ALACAKLININ TEMERRÜDÜ

1. Genel Olarak

Bir borcun ifa edilebilmesi için borçlunun edimi gerçekleştirmesi, alacaklının ise borcun niteliğine göre ifayı kabul etmesi veya hazırlık fiillerini yapması gerekir. Borçlunun gereği gibi (ifa edilebilirlik özelliğini haiz) ifa teklifine karşılık alacaklı, hazırlık fiillerini yapmazsa veya kabulden haksız yere kaçınırsa alacaklı temerrüdü söz konusu olur⁴¹⁷. Başka bir deyişle, alacaklının temerrüdü, alacaklının davranışlarından doğar. Alacaklının haksız yere kaçınması halinde ortaya çıkar. Ancak alacaklının temerrüdünün temel şartı ifa edilebilir bir borcun varlığıdır⁴¹⁸.

⁴¹⁶ **Eren**, s. 974-975; **Tunçomağ**, s. 420. Vaktinden önce ifa yanılma sonucu yapılmışsa iade talep edilebileceğine ilişkin bkz. **Tunçomağ**, s. 420.

⁴¹⁷ **Eren**, s. 1032; **Oğuzman/Öz**, s. 353; **Kılıçoğlu**, s. 688; **Barlas**, s. 77; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 837; **Feyzioğlu**, s. 140; **Tunçomağ**, s. 461; **Selimoğlu**, s. 217; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 142; **Elgin**, s. 8; **Üçer**, s. 12. Doktrinde alacaklı temerrüdü için “kabul temerrüdü” kavramı da kullanılmaktadır (**Eren**, s. 1032-1033)

⁴¹⁸ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Barlas**, s. 21; **Akkanat**, s. 9; **Kılıçoğlu**, s. 689; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 838; **Tunçomağ**, s. 461; **Üçer**, s. 66.

Alacaklının, borcun ifasına uygun zemin hazırlaması için yapması gereken hazırlık fiilleri ve borçlunun gereği gibi ifası halinde kabulü, niteliği itibariyle külfettir⁴¹⁹. Zira alacaklı, bunları yapmadığı takdirde alacak hakkını kaybetmez. Ancak borcun ifa edilmemesine ilişkin hüküm ve sonuçlardan faydalanamaz⁴²⁰. Yargıtay da ifa için uygun zemin sağlanması gerektiğini kabul etmektedir⁴²¹.

Borçlu, borcunu ifa ederken vadeye uymalıdır. Bazen borcun ifa edilebilmesi için alacaklının hazırlık fiilleri gerekebilir. Bu halde, hazırlık fiilleri gerçekleştirildiği takdirde borcun ifası mümkün olur. Bu sebeple, alacaklı, borç muaccel olmadan makûl süre önce hazırlık fiillerini tamamlamalıdır. Ayrıca ifa için uygun bir zemin sağlamalıdır⁴²². Ancak alacaklı, gerekli ifaya hazırlık fiillerini vaktinde yapmadıysa borçlu borcunu ifa edebilmek için uygun bir zemin bulamaz. Böylece ifa zamanında gerçekleştirilmemiş olur. Ancak her ne

⁴¹⁹ Külfete ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. **Aday**, Nejat: Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları, İstanbul 2000, s. 146 vd.

⁴²⁰ **Eren**, s. 1034; **Barlas**, s. 76; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 841; **Feyzioğlu**, s. 149 vd.; **Tunçomağ**, s. 465; **Ergezen**, s. 102; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 43; **Selimoğlu**, s. 218; **Üçer**, s. 132; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 145.

⁴²¹ İfa için uygun zemin sağlanmadığı takdirde zamanında ifa etmemenin hüküm ve sonuçlarının doğmaması gerektiğine ilişkin bkz. HGK, T.22.05.2013, E.2012/15-1493, K.2013/731; 15.HD, T.8.03.2011, E.2010/7191, K.2011/1379 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 29.09.2017)

⁴²² **Eren**, s. 1037; **Barlas**, s. 75 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 838-839; **Tunçomağ**, s. 463; **Ergezen**, s. 102; **Elgin**, s. 8; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 142-143; **Kılıçoğlu**, s. 689; **Feyzioğlu**, s. 145-146; **Oğuzman/Öz**, s. 355-356.

kadar zamanında gerçekleştirilmese de ifa etmemeye ilişkin hüküm ve sonuçlar doğmaz⁴²³. Zira alacaklı, hazırlık fiillerini yapmayarak temerrüde düşmüştür.

Borçlunun gereği gibi ifa teklifini kabul etmeyen alacaklının, ifanın zamanında gerçekleşmediğini ileri sürmesi mümkün değildir. Ayrıca alacaklı, bunun hüküm ve sonuçlarının doğduğunu da iddia edemez. Zira bu halde de, alacaklının temerrüdü söz konusu olur.

2. Erken İfa Bakımından

Borçlunun borcunu erken ifa etmesi kural olarak mümkündür. Ancak tarafların kararlaştırması, sözleşmenin özellikleri veya durumun gereği sebebiyle erken ifa engellenebilir.

Borçlunun borcunu ifa edebilmesi için alacaklının hazırlık yapması gerekebilir. Bu hallerde erken ifanın alacaklı için zorluk oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir. Alacaklı, erken ifa sebebiyle fazladan zorluk yaşayabilir. Bu durumda, erken ifa mümkün değildir. Böyle bir halde, borcunu erken ifa etmek isteyen borçluyu kabul etmeyen alacaklı, temerrüde düşmez. Zira borçlunun bu durumda erken ifada bulunması engellenebilir. Alacaklı ifayı kabulden kaçınabilir. Buna karşılık, erken ifa halinde alacaklı için herhangi bir ek yükümlülük

⁴²³ **Eren**, s. 1041; **Oğuzman/Öz**, s. 358; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 849; **Feyzioğlu**, s. 152; **Tunçomağ**, s. 466; **Akkanat**, s. 19; **Elgin**, s. 10; **Üçer**, s. 132; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 148; **Barlas**, s. 76.

gerekmiyor ve güçlük meydana gelmiyor olabilir. Böyle bir durumda, alacaklı, erken ifayı kabul etmelidir. Aksi halde alacaklının temerrüdü ortaya çıkar⁴²⁴.

⁴²⁴ **Eren**, s. 974; **Barlas**, s. 21; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 60; **Yüce**, s. 230; **Akkanat**, s. 9; **Feyzioğlu**, s. 119; **Oğuzman/Öz**, s. 314; **Yüce**, s. 230. ; **Kılıçoğlu**, s. 563; **Üçer**, s. 64; **Aral**, s. 49.

§ 8. GEÇ İFA

Bir borç ilişkisinde her bir borç için ifa zamanı bulunur. İfa zamanı gelmiş olan borç muaccel hale gelir. Muacceliyet gerçekleştiğinde alacaklının talep hakkı doğar. Borçlunun da borcunu ifa etmesi gerekir. Aşağıda ifa etmemeye ilişkin hüküm ve sonuçlar açıklanmıştır. Bunlar özellikle ifa zamanı açısından ele alınmıştır.

I. BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ

A. GENEL OLARAK

Borçlunun temerrüdü, TBK m. 117 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerde borçlunun temerrüdüne ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Borcun vaktinde ifa edilmemesi halinde borçlunun temerrüdü gündeme gelir. Bu itibarla, borçlunun temerrüdü için temel kavram ifa zamanıdır.

Borçlunun temerrüdünün şartları; borcun muaccel olması, ifanın mümkün olması, alacaklının borçluya ihtarı, alacaklının temerrüdü olmaması, hukukî savunma araçlarına haiz olunmaması olarak sayılabilir⁴²⁵. Borcun muaccel olması, ifa zamanına ilişkindir. Yani, ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde borçlu temerrüdü olabilir. İfanın mümkün olması, hangi ifa engelinin ortaya çıktığının belirlenmesini sağlayan kıstaslardandır⁴²⁶. Alacaklının

⁴²⁵ **Eren**, s. 1113 vd.; **Barlas**, s. 21 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 459 vd.; **Doğan**, s. 395 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 911 vd.; **Tunçomağ**, s. 538 vd.; **Feyzioğlu**, s. 231 vd.; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 217; **Kızır**, s. 56 vd.; **Havutçu**, s. 24 vd.; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 37 vd.; **Selimoğlu**, s. 222 vd.; **Elgin**, s. 11.

⁴²⁶ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/III.

temerrüdü, borçlunun gereği gibi ifa teklifinde bulunmasına rağmen alacaklının bunu kabul etmemesidir⁴²⁷. Borçlunun savunma araçlarına sahip olmaması ise borcu ifa etmemenin haklı gerekçesi olmadığını gösterir.

İhtar, TBK m. 117/II'de düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasında ihtar gerekliliğinden bahsedilmiştir. İkinci fıkrada ise ihtar gerekmeyen haller sayılmıştır. Buna göre vade tarihinin belirlenmesi ile vadeyi belirleme yetkisinin kullanılması hallerinde ve haksız fiil ile sebepsiz zenginleşmede ihtara gerek olmaksızın borçlunun temerrüdü oluşur. Yargıtay, haksız fiil açısından ihtarsız temerrüdü kabul etmektedir⁴²⁸. Ancak sebepsiz zenginleşmede farklı yönde kararları bulunmaktadır⁴²⁹.

Borçlu, temerrüde düştüğünde bazı hüküm ve sonuçlar doğar. Borçlunun temerrüdünün genel sonuçları aynen ifa yükümlülüğü, temerrüt faizi, beklenmedik halden

⁴²⁷ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/I.

⁴²⁸ Haksız fiilde olay anında muacceliyetin gerçekleştiğine ilişkin bkz. 17.HD, T.5.05.2016, E.2016/6270, K.2016/5522; 21.HD, T.15.10.2015, E.2015/18211, K.2015/18652; 21.HD, T.1.10.2015, E.2015/16023, K.2015/17529; 21.HD, T.15.09.2015, E.2015/13676, K.2015/16642; 21.HD, T.27.10.2014, E.2014/21038, K.2014/21387; 21.HD, T.6.03.2013, E.2013/3708, K.2013/4084; HGK, T.13.11.1991, E.1991/11-303, K.1991/567 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 02.10.2017)

⁴²⁹ Sebepsiz zenginleşmede, zenginleşme anında muacceliyetin gerçekleştiğine ilişkin bkz. 15.HD, T.14.11.2016, E.2016/2450, K.2016/4691; HGK, T.13.11.1991, E.1991/11-303, K.1991/567 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 02.10.2017). Sebepsiz zenginleşmeyle ilgili bazı kararlarında Yargıtay, temerrüt için ihtar aramaktadır; 3HD, T.22.06.2017, E.2016/17442, K.2017/10798; 3.HD, T.19.10.2016, E.2016/15804, K.2016/11850 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 02.10.2017)

sorumluluk ve munzam zarardır. Bunlar TBK m. 118-122’de düzenlenmiştir. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise TBK m. 123’e göre borcun ifası için uygun süre verilmelidir. Ancak süre vermek etkisizse, geç ifa alacaklı için faydasızsa veya sözleşmeden bunun mümkün olmadığı anlaşılıyorsa süre verilmesine gerek yoktur (TBK m. 124). Uygun süre içinde aynen ifa ve gecikme tazminatı istenebilir. Ancak söz konusu hallerde alacaklının başka seçimlik hakları da vardır. Alacaklı, aynen ifadan vazgeçip ifa edilmemesinden doğan zararı (müspet zarar) isteyebilir. Ayrıca alacaklı, sözleşmeden dönüp sözleşmenin hükümsüz kalmasından doğan zararı (menfi zarar) talep etmek suretiyle seçimlik haklarını kullanabilir (TBK m. 125).

B. BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ İLE İFA ZAMANI ARASINDAKİ İLİŞKİ

1. Borçlunun Temerrüdünün Şartı Olarak Muacceliyet

a. Genel Olarak

Borçlunun temerrüdü, ifa zamanı ile sıkı bir ilişki içindedir. Zira borçlunun temerrüdü için temel şart borcun muaccel olmasıdır. Muacceliyet gerçekleşmesine rağmen borç ifa edilmemişse borçlunun temerrüdü gündeme gelir.

Bir borç ilişkisinde, henüz ifa zamanı gelmeden borçlunun ifa güçsüzlüğüne düşmesi veya borcunu ifa etmeyeceğini alacaklıya açıkça bildirmesi söz konusu olabilir. İfa güçsüzlüğü, TBK m. 98’de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre alacaklı kendi edimini ifadan kaçınabilir veya güvence verilmezse sözleşmeden dönebilir.

Türk Borçlar Kanununda borçlunun borcunu ifa etmeyeceğini açıkça bildirmesi ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Bu halde borçlunun temerrüdü hükümlerinin uygulanıp

uygulanmayacağı tartışmalıdır⁴³⁰. Bir görüşe göre, bu durumda borçlunun temerrüdü hükümlerinin uygulanması gerekir⁴³¹. Buna göre borç henüz muaccel olmasa da borçlunun temerrüdü hükümleri ortaya çıkar. Ancak bizim de gerekçelerini inandırıcı ve isabetli bularak kabul ettiğimiz görüşe göre bu durumda borçlunun temerrüdünün niteliği itibariyle uygulanması mümkün değildir⁴³². Yargıtay da muacceliyeti temerrüdün şartlarından biri olarak kabul etmektedir⁴³³. Zira muacceliyet, borçlunun temerrüdünün oluşması için şarttır. Muaccel olan bir borcun ifa edilmemesi halinde borçlunun temerrüdü gündeme gelir. Borçlunun borcunu ifa etmeyeceğini muacceliyetten önce belirtmesi halinde ise gecikme bulunmamaktadır. Temerrüdün gerçekleşmesi için, borçlu borcunu ifa etmeyeceğini belirtse bile muacceliyet anının beklenmesi gerekir⁴³⁴.

⁴³⁰ Doktrindeki görüşlerin açıklamaları ve eleştirileri hakkında detaylı açıklamalar için bkz. **Başoğlu**, Başak: “*Öncelenmiş Borca Aykırılığın Sonuçları*”, İÜHFM, C. 66, S. 2, 2008, s. 287-310.

⁴³¹ **Eren**, s. 1116; Borç muaccel olmadan önce kesin ve fiilî olarak borç ihlâl edildiyse muacceliyetin beklenmesine gerek olmadığına ilişkin bkz. **Feyzioğlu**, s. 238.

⁴³² **Başoğlu**, s. 291; **Öz**, İnşaat, s. 151-152.

⁴³³ Yargıtay da borçlunun temerrüdü için muacceliyeti şart olarak kabul etmektedir. İBGK, T.24.11.1995, E.1994/2, K.1995/2; HGK, T.22.05.2013, E.2013/6-553, K.2013/751; HGK, T.4.11.1987, E.1987/9-427, K.1987/819; 21.HD, T.6.12.2016, E.2016/8633, K.2016/14753 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 03.10.2017)

⁴³⁴ **Barlas**, s. 109; **Eren**, s. 1116.

Sonuç olarak, her ne kadar borçlu borcunu ifa etmeyeceğini belirtse de temerrüt hükümleri uygulama alanı bulmaz. Bu duruma uygulanacak başka kuralların araştırılması gerekir⁴³⁵.

b. Muacceliyet ile İhtar Arasındaki İlişki

TBK m. 117’de temerrüt için, borcu muaccel olan borçlunun ihtar edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre borçlunun temerrüdü için muacceliyetle beraber ihtar da gereklidir.

İhtar, alacaklının borçluyu ifaya davet etmesidir⁴³⁶. Olağan durum, ihtarın muacceliyet gerçekleşince yapılmasıdır. Muaccel olan bir borç için ihtar edildiğinde borçlu temerrüde düşer.

⁴³⁵ Bu hale yönelik baskın görüşün sözleşmenin müspet ihlali olduğu; ancak eser sözleşmesine ilişkin özel hüküm olan TBK m. 473’ün kıyasen tüm sözleşmelere uygulanabileceği yönündeki açıklamalar için bkz. **Baçoğlu**, s. 309-310; TBK m. 112’ye göre müspet zarar tazmini borcu doğduğu hakkında bkz. **Öz**, İnşaat, s. 152; Bu halde imkânsızlık meydana geldiği ve borçlunun borcunun sona ererek TBK m. 112’ye göre müspet zararın tazmininin gerektiği yönünde bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 444-445.

⁴³⁶ **Eren**, s. 1116; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 219; **Yüce**, s. 55; **Barlas**, s. 34; **Kılıçoğlu**, s. 701; **Öz**, İnşaat, s. 150; **Tunçomağ**, s. 539; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 913; **Dayınlı**, Temerrüt, s. 63; **Yener**, Mehmet Deniz: Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Müteahhidin Temerrüdü ve Sonuçları, İstanbul 2011, s. 32; **Oğuzman/Öz**, s. 460; **Kızır**, s. 73; **Ayan**, s. 160; **Büyükay**, s. 207; **Akkanat**, s. 20; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 41; **Elgin**, s. 12.

Olağan durum, muacceliyet gerçekleştiğinde ihtar etmek olsa da muacceliyetten önce ihtarın mümkün olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre muacceliyetten önce ihtar mümkün değildir⁴³⁷. Zira TBK m. 117’de “*muaccel bir borcun borçlusunu*” ibaresi bulunmaktadır. Bu bakımdan, muacceliyet âdeti bir ön şart gibidir. Ayrıca talep hakkı muacceliyetle beraber ortaya çıkar. Bunun için, talep hakkını haiz olmayan alacaklının borçluya borcunu ifa etmesi için ihtarında bulunması makûl değildir. Diğer bir görüşe göre, alacaklının muacceliyetten önce borçluya ihtarında bulunması mümkündür⁴³⁸. Ancak muacceliyetten önceki ihtar, gerçekleştirildiği anda sonuç doğurmaz. İhtarın muhtevasında ileride etkili olacağı kaydı da bulunabilir. Muacceliyet gerçekleştiği an tekrar ihtar gerek kalmadan borçlunun temerrüdü ortaya çıkar. Bu görüşe göre muacceliyetten önce ihtar için engel bulunmaz. Ancak borçlunun temerrüdünün doğması için muacceliyetin gerçekleşmesi gerekir. Üçüncü bir görüş ise, muacceliyetten önce ihtarın kural olarak mümkün olmadığını kabul ederek, istisnaen yapılabildiğini öne sürer⁴³⁹. Bu görüşe göre, ifa için hazırlık fiilleri gerekiyorsa alacaklı, borçluyu muacceliyetten önce de ihtar edebilir. Zira hazırlık fiillerinin yapılmamış olması, borcun ifa edilmeyeceğini göstermektedir.

Kanaatimizce, gerek TBK m. 117’nin lâfzı, gerek borçlunun temerrüdünün niteliği, gerekse muacceliyetin hüküm ve sonuçları açısından değerlendirme yapıldığında ihtarın muacceliyetten önce yapılmasının mümkün olmadığı kabul edilmelidir. Gerçekten de, henüz vadesi gelmemiş bir borcun ifasının talep edilmesi mümkün değildir. Borçlu ifaya zorlanamaz. Sonuç olarak, ihtar muaccel borçlar için gerçekleşebilir.

⁴³⁷ **Yüce**, s. 147; **Oğuzman/Öz**, s. 460; **Barlas**, s. 40; **Büyükcay**, s. 208; **Akkanat**, s. 25-26; **Yonsel**, s. 397.

⁴³⁸ **Yener**, s. 32; **Tunçomağ**, s. 540; **Ayan**, s. 161; **Havutçu**, s. 27.

⁴³⁹ **Feyzioğlu**, s. 233-234; **Von Tuhr**, s. 606; **Tandoğan**, s. 473.

2. Vade Türlerine Göre Borçlunun Temerrüdünün Değerlendirilmesi

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı ile borçlunun temerrüdü arasında yakın ilişki bulunmaktadır. İfa zamanı gelen borcun muaccel olması ile borçlunun temerrüdüne ilişkin sonuçlar doğar. Borcun muacceliyet anının belirlenmesi, borçlunun temerrüdünün ortaya çıkma vakti bakımından önem arz eder.

İfa zamanı borçlunun temerrüdünün şartlarından biri olan muacceliyeti belirler. Bunun dışında da ifa zamanının, borçlunun temerrüdüne etkisi bulunmaktadır. Zira borcun bağlandığı vade, ihtarı ve borçlunun temerrüdünün sonuçlarından olan seçimlik hakların kullanılması için verilen süreyi de etkiler. Bu sebeple, borçlunun temerrüdünün hem şartları, hem de hüküm ve sonuçları açısından vade türünün tespit edilmesi gerekmektedir. Borcun bağlandığı vade türünün tespit edilmesinin ardından tâbi olduğu hükümler belirlenir.

a. İhtar Şartı

Borçlunun temerrüdünün şartlarından biri de ihtardır. Alacaklının ihtarıyla borçlunun temerrüdü ortaya çıkar⁴⁴⁰. Yargıtay da borçlunun temerrüdü için ihtar şartını aramaktadır⁴⁴¹.

⁴⁴⁰ **Eren**, s. 1116; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 219; **Yüce**, s. 55; **Barlas**, s. 34; **Kılıçoğlu**, s. 701; **Öz**, İnşaat, s. 150; **Yener**, s. 32; **Tunçomağ**, s. 539; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 913; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 63; **Oğuzman/Öz**, s. 460; **Kizir**, s. 73; **Ayan**, s. 160; **Büyükay**, s. 207; **Akkanat**, s. 20; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 41; **Elgin**, s. 12.

⁴⁴¹ Borçlunun temerrüdünün şartlarından birinin ihtar olduğuna ilişkin bkz. HGK, T.22.01.2016, E.2014/19-523, K.2016/62; 9.HD, T.20.10.2016, E.2015/4829, K.2016/18240; 9.HD, T.23.06.2003, E.2003/930, K.2003/11746; 15.HD, T.12.04.2016, E.2015/3702,

Ancak bazı hallerde ihtar şartı aranmaksızın borçlunun temerrüdü oluşur. TBK m. 117/II'de vadeye ilişkin bu haller düzenlenmiştir.

aa. Belirsiz Vade Bakımından İhtar Şartı

Belirsiz vade, ifa zamanının taraflarca kararlaştırıldığı ancak bu belirlemeden net bir günün anlaşılmadığı halde söz konusu olur⁴⁴². Sözleşmede belirsiz vade kararlaştırıldığında muacceliyetin ne zaman gerçekleştiği, somut olayın şartlarına göre değerlendirilir. Ancak bu belirleme her zaman net sonuçlar ortaya koymaz. Bu bakımdan, belirsiz vadeye bağlanmış bir borç için borçlunun temerrüdü ancak ihtarla gerçekleşir⁴⁴³. Yargıtay da belirsiz vade mevcutsa temerrüdün ihtarla gerçekleştiğini kabul etmektedir⁴⁴⁴.

K.2016/2246; 15.HD, T.11.04.2016, E.2016/862, K.2016/2214; 15.HD, T.31.03.2016, E.2016/287, K.2016/204; 15.HD, T.25.05.2015, E.2014/7125, K.2015/2786; 15.HD, T.13.05.2015, E.2014/5619, K.2015/2506; 15.HD, T.22.09.2014, E.2014/208, K.2014/5336; 15.HD, T.3.06.2013, E.2012/5740, K.2013/3550; 15.HD, T.31.10.2011, E.2010/4384, K.2011/6326; 15.HD, T.19.10.2011, E.2011/2408, K.2011/6045; 15.HD, T.24.12.2008, E.2008/6774, K.2008/7626; 15.HD, T.30.05.2008, E.2008/2117, K.2008/3502; 15.HD, T.11.07.2007, E.2006/2227, K.2007/4721; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741
<kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 06.10.2017)

⁴⁴² Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/I/C/2/a.

⁴⁴³ **Yüce**, s. 145; **Barlas**, s. 56; **Oğuzman/Öz**, s. 464; **Feyzioğlu**, s. 236; **Akkanat**, s. 34; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 44; **Elgin**, s. 13.

⁴⁴⁴ Belirsiz vade mevcutsa temerrüt ihtarla gerçekleşir. Vadenin doğrudan tarih olarak tespit edilemediği hallerde belirsiz vade mevcuttur; 15.HD, T.02.05.2017, E.2017/103,

Belirsiz vadede muacceliyetin ne zaman gerçekleştiği, gün olarak belirlenemediği için ihtarın vakti ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilir. Bir borç için alacaklı ile borçlu arasında muacceliyetin ne zaman gerçekleştiğine ilişkin ihtilaf çıkabilir. Alacaklı, muacceliyetin gerçekleştiğini ileri sürebilir; buna karşılık borçlu, henüz muacceliyetin gerçekleşmediğini savunabilir.

Borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçlarını doğurması için ihtarın muacceliyet gerçekleştikten sonra yapılması gerekir⁴⁴⁵. Bu sebeple belirsiz vadeye bağlanan borçlar bakımından öncelikle muacceliyetin gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmelidir. Bu noktada önemli olan, borcun niteliği ile vadenin bağlandığı olay arasındaki ilişkidir. Şöyle ki, borcun niteliğine göre somut olay bakımından vadenin gelip gelmediği değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle, borcun muaccel olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Buna göre, borç muaccel olduysa ve ihtar şartı da bundan sonra gerçekleştiyse borçlu temerrüde düşmüş olur. Meselâ kayak takımı sipariş edilmiştir. Bunun teslimi için vade olarak kış mevsiminin başlangıcı kararlaştırılmıştır. Böyle bir durumda, kayak yapılacak yerdeki karın durumuna göre değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonucu henüz muacceliyetin gerçekleşmediği tespit edilirse borçlunun temerrüdü oluşmaz. Bu halde, ihtarın muacceliyetten önce olması durumu ortaya çıkar.

K.2017/1862; 15.HD, T.06.03.2017, E.2016/4229, K.2017/924; 15.HD, T.07.06.2016, E.2015/4681, K.2016/3239; 23.HD, T.02.06.2016, E.2014/10958, K.2016/3398; 15.HD, T.16.05.2016, E.2015/6099, K.2016/2771; 15.HD, T.15.10.2015, E.2015/3086, K.2015/5051; 15.HD, T.6.10.2015, E.2015/707, K.2015/4818; 11.HD, T.04.05.2006, E.2005/2784, K.2006/5170; 15.HD, T.31.01.1994, E.1993/881, K.1994/435 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 19.08.2017)

⁴⁴⁵ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/II/B/1/b.

Belirsiz vadede, ifa zamanı üzerinde uyuşmazlık çıkması halinde mahkemeye başvurulduğunda hâkim somut olayın şartlarına göre muacceliyet anını tespit eder. Böylece ihtarin zamanında yapılıp yapılmadığı anlaşılır. Bununla beraber, alacaklının ihtarı, tespit edilen muacceliyet anından kısa süre önce gerçekleşmiş olabilir. Böyle bir durumda, borçlunun, ihtarin muacceliyetten önce gerçekleştirildiği iddiası dürüstlük kuralına aykırı olduğundan bertaraf edilir.

bb. Belirlenebilir Vade Bakımından İhtar Şartı

Belirlenebilir vadeye bağlı işlemlerde ihtar gerekliliğine ilişkin olarak doktrinde tartışma vardır. Bir görüş ihtarin gerekli olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre vadenin belirli olup olmaması tespit edilirken sözleşmenin başlangıç anı esas alınmalıdır. Belirlenebilir vade söz konusu olduğunda sözleşme kurulurken vade tarihi belli değildir. Borçlunun temerrüdü için ihtar şartı aranmalıdır⁴⁴⁶. Yargıtay bazı kararlarında bu durumda ihtar gerektiğini kabul etmektedir⁴⁴⁷. Bu görüş, sözleşmenin kurulduğu an belirsiz olup, daha

⁴⁴⁶ **Barlas**, s. 57; **Kurt**, Temerrüt, s. 178; **Öz**, İnşaat, s. 151; **Feyzioğlu**, s. 236.

⁴⁴⁷ İfa zamanının sözleşme kurulduğu anda belli olmayıp sonradan belirli hale gelmesi mümkündür. Bu halde temerrüt için ihtar gerekir. Belli bir olayın gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkan ifa zamanının belirsiz nitelikte olduğuna ilişkin bkz. 15.HD, T.18.04.2016, E.2015/6318, K.2016/2345; 15.HD, T.31.03.2016, E.2015,5668, K.2016/2040; 23.HD, T.22.03.2016, E.2015/453, K.2016/1784; 23.HD, T.18.03.2016, E.2015/8365, K.2016/1717; 15.HD, T.22.09.2014, E.2014/208, K.2014/5336; 19.HD, T.18.09.2008, E.2008/2642, K.2008/8549; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741; 15.HD, T.25.04.2008, E.2007/1286, K.2008/2753; 13.HD, T.21.04.2005, E.2005/1334, K.2005/6893; HGK, T.16.11.2016, E.2014/23-1294, K.2016/1064; 15.HD, T.18.04.2016, E.2015/6318,

sonraki süreçte net bir gün haline gelen ifa zamanının, belirli vadeyle aynı sonuçları doğurmasını kabul etmemektedir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, belirlenebilir vadeye bağlı borçların muacceliyeti, önceden objektif olarak hesaplanabildiği için ihtar gerek yoktur. Bu görüşe göre TBK m. 117’de ihtar gerekmeyen haller, vadenin birlikte kararlaştırılması ile taraflardan birinin bildirimidir. Söz konusu hükümde zikredilen “*taraflardan birinin bildirimde bulunması*” halinde de sözleşme kurulduğu sırada vade tarihi bilinmemektedir. Buna rağmen kanunda ihtar gerek olmadığı kabul edilmiştir. Böylece hükümden, kanunda aranan şartın, borç henüz muaccel olmadan taraflarca vade tarihinin tespit edilebilmesi olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴⁸. Belirlenebilir vadede sözleşmenin kurulması anı ile muacceliyet arasındaki bir dönemde vade tarihi taraflarca bilinebilir bir hale gelir.

Sonuç olarak, belirlenebilir vade kararlaştırıldığında, muacceliyet gerçekleşmeden önce vade tarihi belli olur. Bu sebeple, belirli vade hükümleri uygulanabilir. Böylece

K.2016/2345; 15HD, T.5.07.2012, E.2011/3513, K.2012/5141; 15.HD, T.12.10.2011, E.2011/3774, K.2011/5877; 15.HD, T.11.11.1999, E.1999/866, K.1999/4028; 15.HD, T.27.01.1995, E.1994/4985, K.1995/363; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741
<kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 11.07.2017)

⁴⁴⁸ **Sarı**, s. 1584; **Yüce**, s. 128-129; **Ayan**, İnşaat, s. 164-165; **Ayan**, 1530, s. 754.

borçlunun temerrüdünün oluşması için ihtara gerek yoktur⁴⁴⁹. Yargıtay da bazı kararlarında, bu halde borçlunun temerrüdü için ihtara gerek olmadığını kabul etmektedir⁴⁵⁰.

cc. Belirli Vade Bakımından İhtar Şartı

TBK m. 117’de ihtar şartının istisnalarından ilki, vade tarihini tarafların birlikte belirlemesidir. Sözleşmede belirli vade kararlaştırılmışsa ihtar şartı aranmaz. Borcun muaccel olduğu tarihte borçlunun temerrüdü gerçekleşir⁴⁵¹. Yargıtay da belirli vade mevcutsa ihtara

⁴⁴⁹ BGB § 286/II-2’ye göre belli bir olaydan itibaren hesaplanabilen sürelerde ihtara gerek yoktur.

⁴⁵⁰ Yargıtay bazı kararlarında ihtarsız temerrüt oluştuğunu kabul etmektedir; 9.HD, T.25.04.2002, E.2001/20816, K.2002/6572; 11.HD, T.27.02.1975, E.1974/3361, K.1975/1357; T.20.10.2004, E.2004/576, K.2004/5254; 15.HD, T.08.02.2010, E.2009/758, K.2010/590; 23.HD, T.13.9.2011, E.2011/928, K.2011/242; 15.HD, T.15.11.2011, E.2010/7083, K.2011/6577; 15.HD, T.31.10.2003, E.2003/1739, K.2003/5138 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 11.07.2017)

⁴⁵¹ **Yüce**, s. 57; **Eren**, s. 1119; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 219; **Kılıçoğlu**, s. 703; **Kurt**, Temerrüt, s. 176; **Öz**, İnşaat, s. 151; **Ayan**, İnşaat, s. 163; **Yener**, s. 33; **Gündoğdu**, s. 188; **Dirican**, s. 11; **Ozanoğlu**, s. 70; **Nazikioğlu**, s. 667; **Doğan**, s. 397; **Tunçomağ**, s. 541; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 916; **Oğuzman/Öz**, s. 463; **Feyzioğlu**, s. 235; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 70; **Kızır**, s. 95; **Ayan**, s. 162; **Akkanat**, s. 33; **Tandoğan**, s. 475; **Havutçu**, s. 28; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 44; **Elgin**, s. 13.

gerek olmadığını kabul etmektedir⁴⁵². Bu kural Roma Hukukundan beri kabul edilen bir kuraldır⁴⁵³.

Belirli vadenin, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki türü bulunur. Dolaylı belirli vadenin bağlandığı olayın tarihi, sözleşme kurulurken taraflarca bilinmeyebilir. Bu durumda dahi olayın ne zaman gerçekleşeceğinin objektif şekilde belli olması yeterlidir. Taraflar olayın vaktini bilmesede dahi vade tarihinde alacaklının ihtarına gerek yoktur. Bu tarih geldiğinde borçlunun temerrüdü gerçekleşir.

Dolaylı belirli vadenin bağlandığı olayı sadece alacaklının bildiği haller olabilir. Bu durumda alacaklı, olayın tarihini borçluya bildirmelidir. Söz konusu bildirim ihtar niteliğinde değildir. Zira alacaklının vade tarihinden önce bildirim yapması mümkündür⁴⁵⁴. Ancak ihtar alacaklı veya temsilcisi, muaccel olan bir borç için gerçekleştirebilir⁴⁵⁵. Bu bakımdan, söz konusu bildirim sadece bilgi verme amaçlıdır. Vadenin bağlandığı olayı sadece alacaklı bilebilecek durumda olabilir. Borçlu gerekli özeni gösterse bile bilemeyecek durumdaysa,

⁴⁵² Belirli vadenin mevcut olduğu durumlarda temerrüt ihtarsız gerçekleşir; HGK, T.19.03.2014, E.2013/19-557, K.2014/379; HGK, T.26.02.1975, E.1973/409, K.1975/242; HGK, T.24.02.2016, E.2014/23-724, K.2016/168; HGK, T.22.05.2013, E.2012/15-1493, K.2013/731; 13.HD, T.19.10.2016, E.2016/6352, K.2016/18780 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

⁴⁵³ Roma Hukukunda vadenin belirli olması halinde ihtarına gerek olmadığı kuralı “*dies interpellat pro homine (tarih insan yerine hatırlatır)*” olarak ifade edilmektedir. **Barlas**, s. 54; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 219; **Akkanat**, s. 33; **Kızır**, s. 95; **Tahiroğlu**, s. 90; **Oğuzman/Öz**, s. 463.

⁴⁵⁴ **Yüce**, s. 109-110.

⁴⁵⁵ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/I/B/1/b.

alacaklının tarihi bildirmesi gerekir. Borçluya olay tarihini bildirmemesi, alacaklının temerrüdüne yol açar. Bu halde borçlunun temerrüdünden bahsedilemez.

Sonuç olarak, sözleşmede belirli vade kararlaştırıldığında taraflar birlikte tarih belirlemiştir. Böylece TBK m. 117/II'ye göre borçlunun temerrüdü ihtarsız gerçekleşir.

dd. Kesin Vade Bakımından İhtar Şartı

Kesin vade, tarafların iradesinden veya edimin niteliğinden, belli bir vakitte yapılması gereken vade türüdür. O vakitte borç ifa edilmediğinde, alacaklının menfaati hiç bulunmaz veya beklenenden çok daha az bulunur⁴⁵⁶. Kesin vade, mutlak ve nispi kesin vade olarak ikiye ayrılır. İfanın zamanında gerçekleşmemesi halinde bu vade türlerine göre farklı sonuçlar çıkar.

Nispi kesin vade tarafların iradeleri ile net bir tarihin belirlenmesidir. Nispi kesin vade kararlaştırıldığında, özü itibariyle vaktin önemli olmadığı bir borç için ifa zamanı esaslı hale getirilmiştir. Buna rağmen borç zamanında ifa edilmediği takdirde, menfaat beklenenden aza düşse de aynen ifa hala mümkündür. Aynen ifanın mümkün olması da borçlunun temerrüdünün şartlarından biridir. Bu bakımdan, nispi kesin vadeye bağlanmış borçlar için borçlunun temerrüdünün oluşmasına mâni yoktur⁴⁵⁷.

İhtar şartı açısından ele alındığında nispi kesin vadenin de TBK m. 117'deki istisnaya dâhil olduğu anlaşılır. Zira nispi kesin vadeyi de taraflar beraber kararlaştırmaktadır. Buna

⁴⁵⁶ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/I/C/2/d.

⁴⁵⁷ **Yüce**, s. 94; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58; **Barlas**, s. 55; **Kurt**, Temerrüt, s. 180; **Ayan**, İnşaat, s. 163; **Yener**, s. 34; **Altunkaya**, s. 122; **Gündoğdu**, s. 188; **Ercoşkun Şenol**, s. 101-102.

göre ifa zamanında gerçekleşmezse ihtar şartı aranmaksızın borçlunun temerrüdü oluşur⁴⁵⁸. Yargıtay vadeye fazladan önem atfedildiği durumlarda borçlunun temerrüdünün ihtarsız gerçekleştiğini kabul etmektedir⁴⁵⁹. Böylece vade tarihi gelip muacceliyet gerçekleştiğinde temerrüt de kendiliğinden ortaya çıkar.

Mutlak kesin vade açısından ihtar şartından önce, borçlunun temerrüdünün ortaya çıkıp çıkmadığının değerlendirilmesi gerekir. Zira borçlunun temerrüdünün mümkün olmadığı kabul edilirse ihtar şartının tartışılması gereksiz hale gelir.

Mutlak kesin vade için de borçlunun temerrüdünün mümkün olduğu düşünülürse, sözleşmede ifa zamanı kararlaştırıldığı için ihtara gerek olmadığı kabul edilmelidir⁴⁶⁰. Nitekim doktrindeki bazı yazarlar, sonuçları açısından nispi ve mutlak kesin vade ayrımı yapılmasını gereksiz bulmaktadır. Bu yazarlara göre, mutlak kesin vade bulunduğu takdirde, ifa zamanında gerçekleşmezse borçlu borcunu ifa edemez. Ancak alacaklının talep hakkı devam eder. Bu sebeple, borçlunun temerrüdü hükümleri uygulanmalıdır. Böylece alacaklı bundan doğan seçimlik hakları kullanabilmelidir. Sonuç olarak, bu görüşe göre, mutlak kesin vadeli işlemlerde de ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde imkânsızlığın hüküm ve

⁴⁵⁸ **Yüce**, s. 95; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58; **Barlas**, s. 55; **Kılıçoğlu**, s. 703; **Yener**, s. 34; **Ayan**, İnşaat, s. 163; **Havutçu**, s. 30.

⁴⁵⁹ Nispi kesin vade halinde ihtarsız temerrüt oluşur. Kesin vade için ifa zamanına fazladan önem atfedilmesi gerektiğine ilişkin bkz. 6.HD, T.21.01.2014, E.2013/11942, K.2014/588; 13.HD, T.18.04.2005, E.2005/4015, K.2005/6575; 15.HD, T.9.05.2005, E.2004/4663, K.2005/2821; 13.HD, T.06.05.2003, E.2003/1090, K.2003/5653; 13.HD, T.15.04.2002, E.2002/1668, K.2002/4081; 19.HD, T.20.12.1993, E.1992/5875, K.1993/8741 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.08.2017)

⁴⁶⁰ **Yüce**, s. 78; **Ayan**, İnşaat, s. 222; **Altunkaya**, s. 124.

sonuçları doğmaz. Bu durumda alacaklının iradesi ön planda olmalıdır. Böylece borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçlarının doğduğu kabul edilmelidir⁴⁶¹.

Mutlak kesin vade, bizim de katıldığımız görüşe göre, niteliği itibariyle edimin, zamanı da ihtiva etmesidir. Edimin muhtevasında vakit de olduğundan borç ile ifa zamanının birbirinden ayrılması mümkün değildir. Zira borç zamanında ifa edilmezse, başka bir vakitte ifa edilmek istendiğinde niteliği itibariyle bambaşka bir borç olur. Bu sebeple, zamanında yerine getirilmeyen borcun daha sonra aynen ifası mümkün değildir. Borçlunun temerrüdünün şartlarından biri de ifanın mümkün olmasıdır. Mutlak kesin vadeye bağlanmış bir borç için borçlunun temerrüdü söz konusu olmaz⁴⁶². Borçlunun temerrüdü sonucu kabul edilmediğinden, ihtar şartının mutlak kesin vade açısından değerlendirilmesi gereksizdir.

ee. Vadeyi Tayin Yetkisi Bakımından İhtar Şartı

Tarafların sözleşmede vadeyi tayin yetkisini bir kişiye vermeleri mümkündür. Sözleşme kurulduktan sonraki süreçte, bu yetkinin kullanılması ile vade tarihi belirli hale gelir⁴⁶³. Vadeyi tayin yetkisinin kullanılması ile tarih belirlenmesi iki biçimde olabilir. Bunlardan ilki, yetkinin kullanıldığı an muacceliyetin gerçekleşmesidir. Diğer ise, yetkinin kullanılmasıyla daha sonraki bir tarihin belirlenmesidir.

TBK m. 117'de ihtar şartının istisnaları olarak belirtilen durumlardan biri de sözleşmede tanınmış bir hakka istinaden bildirimde bulunarak ifa zamanının belirlenmesidir. Buna göre sözleşmede vadeyi tayin yetkisi verilmiş olan kişi, vade tarihi belirlediğinde

⁴⁶¹ **Altunkaya**, s. 124-125; **Akıncı**, s. 211.

⁴⁶² Bu görüşün savunucuları ve ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 8/III/b/2.

⁴⁶³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/II.

borçlunun borcunu ifa etmesi gerekir. Borçlu vade tarihinde borcunu ifa etmezse, ihtar şartı aranmaksızın temerrüde düşer⁴⁶⁴. Yargıtay da vadeyi tayin yetkisinin kullanılması halinde ihtara gerek olmadığını kabul etmektedir⁴⁶⁵. Doktrinde vadeyi tayin yetkisinin sözleşmeyle değil de kanunla tanındığı hallerde bu kuralın uygulanmaması gerektiğini savunan yazarlar bulunmaktadır⁴⁶⁶. Bu yazarların dayandığı nokta, TBK m. 117'nin lafzındaki sözleşmeye olan vurgudur. Ayrıca kanunun yetkilendirmesi halinde borçlunun bu durumu bilmeme ihtimali bulunur. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, burada önemli olan vadeyi tayin yetkisinin bulunmasıdır. Bu bakımdan, vadeyi tayin yetkisinin kaynağından bağımsız olarak bunun bulunduğu hallerde ihtarın gerekmediği kabul edilmelidir⁴⁶⁷.

Vadeyi tayin yetkisinin kullanıldığı an muacceliyet gerçekleştiğinden, o günün alışılmış iş saatleri sona erene kadar borcun ifa edilmesi gerekir. Aksi takdirde ihtar

⁴⁶⁴ **Barlas**, s. 58; **Yüce**, s. 181; **Eren**, s. 1120; **Oğuzman/Öz**, s. 464; **Kılıçoğlu**, s. 704; **Kurt**, Temerrüt, s. 177; **Ayan**, İnşaat, s. 167; **Nazikioğlu**, s. 668; **Doğan**, s. 397; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 918; **Feyzioğlu**, s. 237; **Dayınlı**, Temerrüt, s. 71; **Tunçomağ**, s. 542; **Kizir**, s. 98; **Akkanat**, s. 35; **Öz**, İnşaat, s. 143; **Havutçu**, s. 30; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 45.

⁴⁶⁵ Yetkinin kullanılmasıyla muacceliyetin belirlenmesi halinde ihtar gerekmez; HGK, T.03.11.1982, E.1981/11-34, K.1982/870; 13.HD, T.03.06.1996, E.1996/5231, K.1996/5474 <kazancihukuk.com> (Erişim tarihi: 12.07.2017).

⁴⁶⁶ **Tunçomağ**, s. 542; **Von Tuhr**, s. 609.

⁴⁶⁷ **Eren**, s. 1120; **Barlas**, s. 59; **Yüce**, s. 185; **Kılıçoğlu**, s. 704; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 918; **Oğuzman/Öz**, s. 464; **Feyzioğlu**, s. 237; **Kizir**, s. 99; **Akkanat**, s. 35-36; **Tandoğan**, s. 477; **Havutçu**, s. 30; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 45.

gerekmeden borçlunun temerrüdü gerçekleşir. Vadeyi tayin yetkisinin kullanılması ile daha sonraki günün vade tarihi olarak belirlenmesi de mümkündür. Bu halde ise, vade tarihinin gelmesiyle muacceliyet gerçekleşir. Böylece ihtar gerekmeksizin borçlunun temerrüdü söz konusu olur. Ancak istisnaen vadeyi tayin yetkisi kullanılırken belli bir tarih değil de belirsiz bir vakit öngörülebilir. Bu durumda ihtar şartının gerektiği kabul edilir. Zira bu halde belirsizlik söz konusu olur. Böylece borçlunun temerrüdü için ihtar gerekir⁴⁶⁸.

Sonuç olarak, vadeyi tayin yetkisinin kullanılması, kural olarak, ifa zamanının belirli hale gelmesini sağlar. Bu yetki kullanılırken belirsiz bir vakit öngörülmediği takdirde vade tarihi belirli hale gelir. İfa zamanının belirli hale gelmesiyle borçlunun temerrüdü için ihtar gerekmez.

ff. Sözleşmede Vadenin Kararlaştırılmaması Bakımından İhtar Şartı

Sözleşmede tarafların ifa zamanını kararlaştırmamaları mümkündür. Bu halde, ifa zamanının belirlenmesi için kanun hükmüne, örf ve âdete, hukukî ilişkinin özelliğine göre değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme ile ifa için beklenmesi gerekmediği sonucuna varılırsa, borcun doğumu anında muaccel olduğu kabul edilir⁴⁶⁹. TBK m. 117'deki istisnalar vadenin taraflarca kararlaştırılması veya vadeyi tayin yetkisinin kullanılmasıdır. Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde ise ihtar gerekir. Zira TBK m. 117'deki vurgu, tarafların kendi iradeleriyle ifa zamanını belirlemeleridir. Ancak ifa zamanı sözleşmede kararlaştırılmadığında tarafların iradesi dışında tespit edilir. Her ne kadar bu yöntemlerle ifa

⁴⁶⁸ **Barlas**, s. 59; **Yüce**, s. 183.

⁴⁶⁹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. § 4/III.

zamanı belirli hale getirilse de sözleşmede taraflar kararlaştırmadığından borçlunun temerrüdü için ihtar gerekir⁴⁷⁰.

Sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması halinde hukukî ilişkinin özelliğine göre ifa zamanı belirlenebilir. Bir görüşe göre, ifa zamanı hukukî ilişkinin özelliğine göre belirleniyorsa, borcun muacceliyeti için bildirim gerekir⁴⁷¹. Başka bir deyişle, her ne kadar işin niteliğine göre vade belirleniyor olsa da belirlenen bu vaktin gelmesi yeterli olmaz. Alacaklının ifayı istemesi de gerekir. Bu görüşü savunanlar borçlunun temerrüde düşmesi için muacceliyet bildirimının yanında, ihtar şartını da aramaktadır. Borçlunun temerrüdü için alacaklı önce muacceliyet için bildirim yapmalıdır. Ardından borcun ödenmesi için borçluya ihtarı gerekir. Diğer bir görüşe göre ise, hukukî ilişkinin özelliklerine göre belirleme yapıldığı takdirde muacceliyet için bildirim gerek yoktur⁴⁷². Çünkü borçlunun temerrüdü için ifanın iki kere istenmesi makûl değildir. Nitekim vadeyi tayin yetkisi söz konusuysen de TBK m. 117’de ihtarsız temerrüt oluştuğu, ayrıca bir ihtara daha gerek olmadığı düzenlenmiştir. Kanaatimizce, hukukî ilişkinin özelliklerine göre değerlendirme yapıp ifa zamanı belirlendiği takdirde muacceliyet için alacaklıya bildirim yükü yüklenmemelidir. Bu durumda, borç kendiliğinden muaccel olur. Borçlunun temerrüdü için ise ihtar gerekir.

⁴⁷⁰ **Yüce**, s. 197; **Oğuzman/Öz**, s. 464; **Barlas**, s. 57; **Kurt**, Temerrüt, s. 180; **Ayan**, İnşaat, s. 102; **Feyzioğlu**, s. 236; **Tunçomağ**, s. 541; **Von Tuhr**, s. 609; **Kızır**, s. 97; **Akkanat**, s. 34; **Tandoğan**, s. 475-476; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 916; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 44; **Elgin**, s. 13.

⁴⁷¹ **Dirican**, s. 11; **Ergezen**, s. 99; **Öz**, İnşaat, s. 143; **Öz**, Dönme, s. 155; **Erman**, s. 56.

⁴⁷² **Yüce**, s. 203; **Ayan**, İnşaat, s. 102-103; **Gümüş**, Özel, s. 35.

İfa zamanının hukukî ilişkisinin özelliğine göre belirlendiği hallerde borçlunun temerrüdü için, kural olarak, ihtar şartı aranmaktadır⁴⁷³. Ancak doktrinde, somut olaya göre bazı durumlarda dürüstlük kuralı gereğince ihtar şartının aranmayacağı kabul edilmektedir⁴⁷⁴. Bazı hukukî ilişkilerde, borcun ifasının ne zaman gerçekleşeceğini tecrübe veya uzmanlık sahası sebebiyle borçlu, alacaklıya nazaran daha iyi tespit edebilir⁴⁷⁵. Bu durumda, alacaklıya işi takip etme ve makûl sürenin tespiti gibi yükümlülükler yüklenmemelidir. Meselâ bir yağlıboya resmin ne kadar sürede tamamlandığını alacaklının bilmesi beklenemez. Bu, yağlıboya resmi yapan kişinin öngörebildiği bir bilgidir. Böyle bir durumda alacaklıya ihtar şart koşmak dürüstlük kuralına aykırıdır. Bu sebeple, somut olayın özellikleri dikkate alındığında alacaklı aleyhine ağır bir dengesizlik oluşuyorsa, dürüstlük kuralı gereği borçlunun temerrüdü için ihtar şartı aranmaz. Bu hallerde, dürüstlük kuralına binaen borcun niteliğine göre makûl süre belirlenir. Sürenin sonunda ihtarsız temerrüt gerçekleşir.

Sözleşmede ifa zamanının kararlaştırılmaması halinde, TBK m. 90'a göre kural olarak borcun doğumu anında muacceliyet gerçekleşir. Bu halde de borçlunun temerrüdü için ihtar gerekir⁴⁷⁶. Ancak TBK m. 117'de haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeye ilişkin istisna düzenlenmiştir. Buna göre haksız fiilde fiilin işlendiği tarihte, sebepsiz zenginleşmede ise

⁴⁷³ **Yüce**, s. 203; **Barlas**, s. 57; **Ayan**, İnşaat, s. 102.

⁴⁷⁴ **Barlas**, s. 61-63; **Oğuzman/Öz**, s. 465; **Yüce**, s. 203; **Dirican**, s. 45; **Kızır**, s. 101; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 72; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 918; **Nazikioğlu**, s. 667; **Akkanat**, s. 37; **Feyzioğlu**, s. 238; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 46.

⁴⁷⁵ **Barlas**, s. 63; **Kurt**, Temerrüt, s. 181; **Oğuzman/Öz**, s. 465; **Akkanat**, s. 37-38; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 46.

⁴⁷⁶ **Yüce**, s. 207.

zenginleşme yaşandığı tarihte borçlunun temerrüdü gerçekleşir⁴⁷⁷. Bu istisnalar dışındaki hallerde ihtar gereklidir. Başka bir deyişle, sözleşmeden doğan borçlarda, muacceliyet borcun doğumu anında gerçekleşirse borçlunun temerrüdü için ihtar şartı aranmaktadır⁴⁷⁸.

b. Seçimlik Hakların Kullanılması İçin Süre Verilmesi

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüde düşmesi halinde, alacaklıya seçimlik haklar tanınmıştır. Borçlunun temerrüdünün genel sonucu olarak alacaklı, aynen ifa ve gecikme tazminatını talep edebilir. Bunun yanında TBK m. 125'e göre alacaklının başka seçenekleri de bulunmaktadır. Alacaklı bu hakkından vazgeçtiğini bildirip borcun ifa edilmemesinden doğan zararının tazminini talep edebilir. Ayrıca alacaklı bu hakkından vazgeçip dönme hakkını kullanarak sözleşmenin hükümsüz kalmasından doğan zararının tazminini isteyebilir. Bu hakların kullanılabilmesi için alacaklının borçluya süre vermesi gerekmektedir. Bu süre, borcun ifası ve durumun niteliği göz önüne alınarak uygun bir süre olmalıdır⁴⁷⁹. Yargıtay da seçimlik hakların kullanılması için uygun bir süre verilmesi gerektiğini kabul etmektedir⁴⁸⁰.

⁴⁷⁷ **Eren**, s. 1120; **Oğuzman/Öz**, s. 465; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 220; **Kılıçoğlu**, s. 705; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, s. 918; **Yüce**, s. 57; **Doğan**, s. 397-398; **Feyzioğlu**, s. 238; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 72; **Karadaş**, s. 152.

⁴⁷⁸ TTK m. 1530'ta vade belirlenmemiş olsa da borçlunun temerrüdü için ihtara gerek olmadığı ve maddede belirtilen süreler sonunda ihtarsız olarak borçlunun temerrüdünün ortaya çıktığı düzenlenmiştir. **Ayan**, 1530, s. 719.

⁴⁷⁹ **Eren**, s. 1135; **Oğuzman/Öz**, s. 507; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 229-230; **Kılıçoğlu**, s. 709; **Öz**, İnşaat, s. 160; **Buz**, Vedat: Borçlunun Temerrüdünde

TBK m. 124'te süre verilmesini gerektirmeyen durumlar düzenlenmiştir. Bu hükme göre borçlunun davranışları, edimin niteliği veya tarafların iradesi, ek süre verilmesini anlamsız kılabilir. Bu noktada, konumuz açısından özellikle taraflar arasındaki sözleşmenin incelenmesi gerekir. Sözleşmeden, ifadaki gecikme halinde borcun kabul edilmeyeceği anlaşılabilir. TBK m. 124'teki 3. bentte düzenlenmiş bu istisna, tarafların iradelerini ön plana almaktadır. Söz konusu hükme göre, ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde artık ifanın kabul edilmeyeceği kararlaştırılmışsa süre verilmesine gerek yoktur⁴⁸¹. Bu açıklama, vade türlerinden nispi kesin vadeye işaret etmektedir⁴⁸². Yargıtay da nispi kesin vade mevcutsa süre

Sözleşmeden Dönme, Ankara 1998, s. 107; **Yener**, s. 34; **Feyzioğlu**, s. 255; **Tunçomağ**, s. 556; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 947; **Dayınlarlı**, Temerrüt, s. 85; **Ayan**, İnşaat, s. 216; **Ergezen**, s. 104; **Tandoğan**, s. 495; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 48; **Selimoğlu**, s. 233; **Karadaş**, s. 157; **Yonsel**, s. 401.

⁴⁸⁰ Seçimlik hakların kullanılması için uygun bir süre verilmelidir. HGK, T.22.01.2016, E.2014/19-523, K.2016/62; 11.HD, T.1.11.1983, E.1983/4595, K.1983/4691 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 08.10.2017)

⁴⁸¹ TBK m. 212/II'de ticari satışlar için sadece ifa zamanının belirli olma şartı yeterli görülmüştür. TBK m. 124'teki gibi tarafların zamanından sonra ifayı kabul etmeyeceğini kararlaştırması şartı aranmamıştır. Bu fıkraya göre ticari satışlarda satıcının borcunu zamanında ifa etmemesi halinde seçimlik haklar için süre vermeye gerek yoktur. Kural olarak aynen ifadan vazgeçilerek müspet zararın talep edildiği kabul edilir.

⁴⁸² **Yüce**, s. 96; **Eren**, s. 1137; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 231; **Kılıçoğlu**, s. 713; **Kurt**, Temerrüt, s. 246; **Öz**, İnşaat, s. 162; **Buz**, Dönme, s. 108; **Ayan**, İnşaat, s. 221; **Yener**, s. 36; **Oğuzman/Öz**, s. 529; **Altunkaya**, s. 122; **Gündoğdu**, s. 188. ; **Önen**, Munzam Mehil, s. 819; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 952; **Nazikioğlu**, s.

verilmesine gerek olmadığını kabul etmektedir⁴⁸³. Maddede zamanında gerçekleşmemesi halinde ifanın kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. Ancak alacaklının seçimlik hakkı bulunduğundan aynen ifa ve gecikme tazminatı istemesi mümkündür⁴⁸⁴. TBK m. 124'teki hükmün asıl amacı kesin vadenin istisna haline getirilmesidir. Lafzî yoruma bağlı kalıp nispi kesin vadenin varlığı halinde aynen ifa ve gecikme tazminatının istenemeyeceğini kabul etmek isabetli olmaz. Alacaklı, seçimlik haklardan istediğini kullanabilir⁴⁸⁵.

675; **Doğan**, s. 403; **Feyzioğlu**, s. 296; **Dayınlırlı**, Temerrüt, s. 92; **Tunçomağ**, s. 559; **Von Tuhr**, s. 623; **Ergezen**, s. 105; **Tandoğan**, s. 499; **Önen**, Borçlunun Temerrüdü, s. 65; **Yonsel**, s. 404.

⁴⁸³ Nispi kesin vadenin mevcudiyeti halinde seçimlik hakların kullanılması için süre vermeye gerek yoktur. 15.HD, T.29.06.2015, E.2015/1310, K.2015/3772; 15.HD, T.9.05.2005, E.2004/4663, K.2005/2821 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 08.10.2017)

⁴⁸⁴ **Yüce**, s. 97; **Eren**, s. 1138; **Ayan**, İnşaat, s. 222-223; **Yener**, s. 37; ; **Oğuzman/Öz**, s. 530; **Gündoğdu**, s. 188; **Dayınlırlı**, Temerrüt, s. 94; **Tandoğan**, s. 501; Her somut olayda bunun değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **Öz**, İnşaat, s. 162.

⁴⁸⁵ Doktrinde nispi kesin vadeye bağlanmış borcun zamanında ifa edilmemesi halinde alacaklının hiçbir bildirim yapmaması halinde hangi seçimlik hakkını kullandığının kabul edileceği konusunda tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre, nispi kesin vade tarafların ifa zamanından sonra edimi kabul etmeyeceği anlaşması olduğu için seçimlik haklardan aynen ifa ve gecikme tazminatı ortaya çıkmaz. Aynen ifadan vazgeçerek müspet zarar tazmini veya sözleşmeden dönme hakkının seçildiği kabul edilmelidir (**Feyzioğlu**, s. 262; **Havutçu**, s. 64-65; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 960; **Oğuzman/Öz**, s. 530.). Alacaklıya tanınan seçimlik hakların kullanılması için hemen bildirim yükümlülüğü getirilmemelidir. Zira zaten sözleşmede ifanın zamanından sonra kabul edilmeyeceği konusunda anlaşma yapılmıştır

II. İFA İMKÂNSIZLIĞI

A. GENEL OLARAK

Bir sözleşmede kararlaştırılmış olan borç, henüz yerine getirilmeden ifa imkânı ortadan kalkabilir⁴⁸⁶. Bir borç için ifa imkânsızlığı, ifanın kesin ve sürekli olarak gerçekleştirilememesidir⁴⁸⁷. Buna göre, ifa imkânsızlığının unsurları kesinlik ve sürekliliktir.

(**Seliçi**, Kesin, s. 106-107; **Keskin**, s. 219-220.). Karşı görüş ise kanunda belirtilmemiş olan bir istisnanın kabul edilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Nispî kesin vadeli işlemde de kural olarak aynen ifa ve gecikme tazminatının istendiği kabul edilmelidir. Seçimlik hakların kullanılması için hemen bildirim yapılması gerektiğini ileri sürmektedir (**Ayan**, s. 222). Yargıtay da kural olarak aynen ifa ve gecikme tazminatının kabul edilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu yönde kararlar için bkz. HGK, T.15.01.2014, E.2013/15-1947, K.2014/13 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017); HGK, T.19.06.2012, E.2012/15-1493, K.2013/731 <kararara.com> (Erişim Tarihi: 21.08.2017). Kanun koyucu diğer seçimlik haklardan birinin karine olarak kabul edilmesini istediği takdirde buna ilişkin hüküm koyulabilir. Meselâ TBK m. 212’de ticarî satımlarda ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde müspet zararın istendiği karine olarak kabul edilmiştir. Ancak nispî kesin vadeli işlemlere ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından, diğer vade türlerinden farklı bir sonuç doğması kabul edilemez.

⁴⁸⁶ Borç ilişkisi kurulmadan önce zaten borcun ifası imkânsızsa TBK m. 27’ye göre kesin hükümsüzlük meydana gelir. Bu halde geçerli bir borç ilişkisinden bahsedilemez.

⁴⁸⁷ **Eren**, s. 1058; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 166 vd.; **Topuz**, Seçkin/Canbolat, Ferhat: “*Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi*”, AÜHFD, C. 57, S. 3, 2008, s. 676; **Turan Başara**, Gamze: “*Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi*”, JoL, S. 7/1, 2010, s. 3; **Kılıçoğlu**, s. 683; **Altunkaya**, s. 88-

Kesinlik, imkânsızlığın sebebine karşılık gelir. Borcun ifası tabî, fiilî veya hukukî sebeplerle gerçekleşme imkânını kaybetmişse kesinlik unsuru sağlanmış olur⁴⁸⁸. Tabî sebepler, doğa kanunları veya mantık çerçevesinde artık ifanın gerçekleşme imkânı bulunmamasıdır. Meselâ, parça borcunun konusunun yanması tabî sebeplerdendir. Fiilî sebepler, mevcut teknolojik gelişmeler yöntemiyle ifanın gerçekleştirilememesidir. Meselâ denizin derinliklerine yüzük düşürmek fiilî sebeplere dâhildir. Hukukî sebepler ise, hukukî düzenlemelerde belirlenen sınırlar sebebiyle borcun ifasının imkânsız olmasıdır⁴⁸⁹. Meselâ bir yerde inşaat yasağı konması sonucu edimin yerine getirilememesi hukukî sebeple imkânsızlıktır. Borcun ifasının dürüstlük kuralına göre borçludan beklenemediği hallerde ise nispi imkânsızlık söz konusu olur. Nispi imkânsızlık hallerine ekonomik⁴⁹⁰, ahlâki ve

89; **Ercoşkun Şenol**, s. 11-12; **Gündoğdu**, s. 82 vd.; **Başpınar**, s. 111; **Feyzioğlu**, s. 172; **Akkanat**, s. 3; **Tunç**, Ramazan: “İfa İmkânsızlığı”, YD, C. 28, S. 1-2, 2002, s. 106.

⁴⁸⁸ **Eren**, s. 1059-1060; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 167; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 167; **Oğuzman/Öz**, s. 448; **Turan Başara**, s. 3-4; **Kılıçoğlu**, s. 683; **Altunkaya**, s. 91 vd.; **Ercoşkun Şenol**, s. 43 vd.; **Gündoğdu**, s. 87-88; **Başpınar**, s. 112-113; **Feyzioğlu**, s. 172; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 904-907; **Tunç**, s. 106-107.

⁴⁸⁹ Kültür varlığı statüsünde olması sebebiyle sözleşmede kararlaştırılan özellikleri haiz bina yapılamaması hukukî imkânsızlık olarak kabul edilmektedir. 23.HD, T.22.03.2016, E.2015/3434, K.2016/1791 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 07.10.2017). Mahkeme kararı ile sözleşmenin ifa edilemez hale gelmesi hukukî imkânsızlık olarak kabul edilmektedir. 11.HD, T.14.03.2016, E.2015/15199, K.2016/2786; 15.HD, T.12.06.2014, E.2014/1821, K.2014/4114 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 07.10.2017)

⁴⁹⁰ **Eren**, s. 1061; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 62-64; **Kılıçoğlu**, s. 683; **Ercoşkun Şenol**, s. 52-53; **Gündoğdu**, s. 150; **Feyzioğlu**, s. 173.

psikolojik⁴⁹¹, pratik⁴⁹² sebepler dâhil edilmektedir. Ancak nispî imkânsızlık, kesinlik unsurunu sağlamamaktadır. Bu sebeple, teknik anlamda imkânsızlık olarak kabul edilemez⁴⁹³.

Süreklilik, borcun ifasının o an için mümkün olmaması, ilerleyen süreçte de ifa imkânının ortaya çıkma ihtimalinin bulunmamasıdır⁴⁹⁴. Mevcut durumda imkânsız olan borcun ifasının, ilerleyen süreçte mümkün olacağı öngörülebiliyorsa geçici imkânsızlık söz konusu olur. Bu halde imkânsızlığın hüküm ve sonuçları değil, borçlunun temerrüdünün hüküm ve sonuçları doğar⁴⁹⁵. Zira süreklilik olmadığından teknik olarak imkânsızlık bulunmamaktadır.

⁴⁹¹ **Eren**, s. 1062; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 65-67; **Ercoskun Şenol**, s. 50-52.

⁴⁹² **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 64-65.

⁴⁹³ **Başpınar**, s. 112; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 166-168; **Ercoskun Şenol**, s. 55.

⁴⁹⁴ **Başpınar**, s. 121; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 169; **Oğuzman/Öz**, s. 455; **Turan Başara**, s. 9; **Altunkaya**, s. 162; **Tunç**, s. 115-116; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 909.

⁴⁹⁵ **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 170; **Altunkaya**, s. 120; **Ercoskun Şenol**, s. 95-96; **Oğuzman/Öz**, s. 455; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 909; **Akkanat**, s. 17-18; **Tunç**, s. 109; Geçici imkânsızlığın ne zaman sona ereceğinin bilinebilir olup olmamasına göre hüküm ve sonuçlarının değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. **Gündoğdu**, s. 110-111. Geçici imkânsızlık halinde sözleşmenin feshedilmediğine ilişkin bkz. 23.HD, T.30.06.2016, E.2015/3990, K.2016/4059; 15.HD, T.1.04.1993, E.1993/283, K.1993/1515 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 08.10.2017). Geçici imkânsızlıkta, tahammül süresi boyunca sözleşmenin devam ettiğine ilişkin bkz. 3.HD, T.5.02.2013, E.2012/18832, K.2013/1562; 15.HD, T.3.06.2002, E.2002/1412, K.2002/2969; 15.HD, T.1.04.1993, E.1993/283, K.1993/1515 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 08.10.2017)

İfa imkânsızlığı, borçlunun kusuruyla veya kusuru olmaksızın meydana gelebilir. İmkânsızlığın doğurduğu hüküm ve sonuçlar açısından kusurun değerlendirilmesi gerekir. Zira imkânsızlık, borçlunun kusuruyla ortaya çıktıysa borçlu TBK m. 112'ye göre sorumlu olur. Borçlunun kusuru olmaksızın ortaya çıktıysa TBK m. 136'ya göre borç sona erer⁴⁹⁶.

B. İFA ZAMANI İLE İFA İMKÂNSIZLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bir borç ilişkisinde ifa zamanı, kural olarak, esaslı unsur teşkil etmez. Zira edim, ifa zamanını ihtiva etmez. Ancak bazı borçlar açısından ifa zamanı edimin muhtevasına dâhil olabilir. Edimin ifa zamanını ihtiva etmesi halinde vade türü, kesin vadedir. İfa imkânsızlığı ile ifa zamanı arasındaki ilişki bu iki duruma göre değerlendirilir⁴⁹⁷.

⁴⁹⁶ **Eren**, s. 1057; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 166; **Turan Başara**, s. 6-7; **Kılıçoğlu**, s. 685-686; **Oğuzman/Öz**, s. 443; **Altunkaya**, s. 138-140; **Ercöşkun Şenol**, s. 105; **Gündoğdu**, s. 148-150; **Feyzioğlu**, s. 174; **Tunç**, s. 115, 117.

⁴⁹⁷ Sürekli edimlerde ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde imkânsızlığın ortaya çıktığını savunan bir görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre belirli bir zaman aralığı belirlenmişse (meselâ “3 ay süresince ev kiralanacaktır” değil de “15.05.2017-15.08.2017 tarihleri arasında ev kiralanacaktır” şeklinde) bu zaman aralığının bir kısmında borcun ifa edilmemesi kısmî imkânsızlık, tamamında ifa edilmemesi halinde tam imkânsızlık söz konusu olur. Zira belli tarihlerin kararlaştırılması halinde ifa zamanında gerçekleşmediğinde o tarihler geri gelmez (**Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 216; **Seliçi**, Özer: *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, İstanbul 1977, s. 92). Doktrindeki bizim de katıldığımız diğer görüş ise sürekli edimlerde de borçlunun temerrüdünün gerçekleştiğini öne sürer. Sürekli edimler ile ani edimler arasında zaman

1. İfa Zamanının Edimin Muhtevasına Dâhil Olmaması

İfanın unsurlarından biri olan zaman, kural olarak, edimin muhtevasına dâhil değildir. Muhtevasında zaman olmayan bir borç vaktinde ifa edilmese dahi daha sonraki süreçte aynen ifası mümkündür. Bu durumda imkânsızlık söz konusu olmaz. Zira ifa zamanı geçirilmiş olsa da aynen ifa ile alacaklı tatmin edilebilir. Aynen ifa alacaklının menfaatine hizmet eder. Bu bakımdan, esaslı unsur olmaması halinde ifa zamanı ile imkânsızlık arasında ilişki kurulamaz.

Doktrindeki bir görüşe göre, edim; konu, zaman ve yer olarak üç unsurdan oluşur. Bu unsurlardan herhangi birinin gerçekleşme imkânı kalmaması halinde edim imkânsızlaşır. Zaman da edimin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple, imkânsızlık, zaman için de kabul edilmektedir. Zira ifanın zamanında gerçekleştirilmemiş olması halinde geçen vakit tekrar geri gelmeyeceği için edimin zaman unsuru imkânsızlaşmış olur. Söz konusu görüşe

açısından fark bulunmamaktadır. Zira ani edimlerde de ifa zamanında gerçekleştirilmediğinde o tarih tekrar geri gelmez. Bu halde imkânsızlık görüşünün kabul edilmesi halinde, kapsamı oldukça genişler. Bununla beraber 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda borçlunun temerrüdünün düzenlendiği maddelerde sürekli borç ilişkilerine ilişkin bir hüküm bulunmuyordu. Ancak 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda borçlunun temerrüdünü düzenleyen maddelerde sürekli borç ilişkilerine ilişkin bir hüküm bulunmaktadır. TBK m. 126'da sürekli edimli sözleşmelerde borçlunun temerrüdünün gerçekleşebildiği düzenlenmiştir. Ayrıca maddede belirtilen seçimlik hakların kullanılabilirdiği hükmü bulunmaktadır (**Eren**, s. 1063; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 145-148; **Kurt**, s. 83-84; **Gündoğdu**, s. 185; **Havutçu**, s. 144.). Sonuç olarak, sürekli edim ihtiva eden sözleşmelerde de borcun zamanında ifa edilmemesi halinde borçlunun temerrüdünün mü yoksa ifa imkânsızlığının mı ortaya çıktığının tespiti için ifa zamanının edimin muhtevasına dâhil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Kısacası sürekli edimlerde de genel kurala göre belirleme yapılır.

göre, edimin unsurlarından biri olan zamanın geçmesi halinde kısmî imkânsızlık ortaya çıkar. Bu durumun kısmî imkânsızlık olarak kabul edilmesinin sebebi, diğer unsurların gerçekleştirilmesinin hala imkân dâhilinde olmasıdır. Ancak buna rağmen bütün unsurların gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmasıdır. Ayrıca bu görüşe göre zamanında ifa etmemenin sonucu olarak borçlunun temerrüdünün düzenlenmiş olması önemli değildir. Borçlunun temerrüdü oluşsa dahi kısmî imkânsızlık olabilir. Bunlar birbiriyle çatışan kavramlar değildir⁴⁹⁸.

Edimin unsurlarının konu, zaman ve yer olduğunu ileri süren görüş eleştirilmektedir. Bu eleştirilere göre, öncelikle edim, borcun konusuna karşılık gelir. Zaman ve yer ise ifanın unsurlarıdır. İmkânsızlığın ortaya çıkması için edimin konusu bakımından değerlendirme yapılmalıdır. Kısmî imkânsızlığın ortaya çıkması için borcun konusunun bir bölümünün imkânsızlaşması gerekir. Borcun geri kalan kısmı için ise ifa mümkün değildir. Bu sebeple, ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde kısmî imkânsızlığın oluştuğu kabul edilemez⁴⁹⁹.

İfanın zamanında gerçekleşmemesi halinde kısmî imkânsızlığın ortaya çıktığını ileri süren görüşe yöneltilen bir diğer eleştiri ise borçlunun temerrüdünün şartları bakımındandır. Borçlunun temerrüdünün şartlarından biri aynen ifanın mümkün olmasıdır. Zamanında yerine getirilmeyen bir borcun aynen ifası mümkünse borçlunun temerrüdü gerçekleşir. Aynen ifanın mümkün olmadığı hallerde ise, borçlunun temerrüdü oluşmaz. Bu durumda imkânsızlık ortaya çıkar. Borçlunun temerrüdü ile imkânsızlık bir arada bulunamaz. Bu da borçlunun

⁴⁹⁸ **Keskin**, s. 223-224, dn.75'te zikredilen yazarlar; **Altunkaya**, s. 135-136, dn.153'te zikredilen yazarlar; **Ercoskun Şenol**, s. 264-265, dn.116'da zikredilen yazarlar; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 142-143, dn.210'da zikredilen yazarlar.

⁴⁹⁹ **Altunkaya**, s. 136; **Ercoskun Şenol**, s. 265; **Keskin**, s. 224; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 143.

temerrüdünün hüküm ve sonuçları doğsa da, bununla birlikte kısmî imkânsızlığın mevcut olduğu görüşünün eleştirilmesine sebep olmaktadır⁵⁰⁰.

Sonuç olarak, ifa zamanı edime dâhil değilse, ifanın vaktinde gerçekleşmemesi ile borçlunun temerrüdü gündeme gelir. İfa zamanının geçmesi ile kısmî imkânsızlık oluştuğunu ileri süren görüş kabul edilemez. Zira borcun aynen ifası, ifa zamanı geçse de mümkündür.

2. Edimin İfa Zamanını İhtiva Etmesi

İfa zamanı, kural olarak, edime dâhil değildir. Ancak edimin niteliği gereği belli bir vakitte ifa edilmesi gereken haller olabilir. Bu durumda mutlak kesin vade mevcuttur.

Doktrindeki bir görüş, mutlak kesin vadeye bağlı borç zamanında ifa edilmezse, borçlu temerrüdünün ortaya çıktığını savunur. Seçimlik hakların kullanılması için borçluya süre verilmesini gerektirmeyen hallerde mutlak kesin vade de dâhil edilebilir. Bu bakımdan, kesin vadenin, mutlak ve nispî olarak ayrılmasının, ifa etmemeye ilişkin sonuçlar açısından farkı bulunmamaktadır. Mutlak kesin vadede, ifa zamanında gerçekleşmezse alacaklı seçimlik haklarını kullanabilir⁵⁰¹.

Mutlak kesin vadede zaman, edimin ayrılmaz bir parçasıdır. Zamanında ifa gerçekleştirilmezse, artık aynen ifa mümkün olmaz. Borcun niteliği gereği vaktinde ifa edilmemesi halinde, borç daha sonraki süreçte yerine getirilemez. Çünkü geçen zamanın geri gelmesi mümkün değildir. Böylece aynen ifa gerçekleştirilemez. Edimin muhtevastaki zaman geçtikten sonra bambaşka bir borç ortaya çıkar. İfa zamanı dışındaki bir vakitte ifanın

⁵⁰⁰ **Altunkaya**, s. 136; **Ercoskun Şenol**, s. 265; **Keskin**, s. 224; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 143.

⁵⁰¹ **Altunkaya**, s. 124-125; **Akıncı**, s. 211.

gerçekleştirilmesi halinde alacaklının menfaati bulunmaz. Bu sebeple, mutlak kesin vadede zamanında ifa etmeme halinde imkânsızlık ortaya çıkar. Aynen ifa mümkün olmadığı için borçlunun temerrüdünden de bahsedilemez⁵⁰². Yargıtay da ifanın mümkün olmasını borçlunun temerrüdünün şartlarından biri olarak kabul etmektedir⁵⁰³.

Edimin ifa zamanını ihtiva etmesindeki bir diğer özel hal ise geçici imkânsızlıktır. Geçici imkânsızlık, ifa zamanında imkân bulunmamaktayken, ilerleyen süreçte ifanın mümkün olması halidir. Daha sonraki süreçte aynen ifa mümkün olduğu için geçici imkânsızlık borçlunun temerrüdü sonucunu doğurur. Nispî kesin vadeli işlemlerde borcun niteliği, daha sonra ifa etmeye elverişlidir. Böylece, bu durumda da borçlunun temerrüdü gerçekleşir. Mutlak kesin vadede ise edim, zamanı ihtiva ettiğinden, geçici imkânsızlık halinde de süreklilik unsuru sağlanmış olur. Böylece sürekli imkânsızlık gibi değerlendirilir⁵⁰⁴.

⁵⁰² **Keskin**, s. 222-223; **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık, s. 110; **Eren**, s. 1063; **Oğuzman/Öz**, s. 455; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 58, 167; **Gündoğdu**, s. 187; **Ercoskun Şenol**, s. 159; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, s. 909; **Oğuzman/Öz**, s. 313; **Tunçomağ**, s. 559.

⁵⁰³ Borçlunun temerrüdünün şartlarından biri de aynen ifanın mümkün olmasıdır. HGK, T.24.02.2016, E.2014/23-724, K.2016/168; HGK, T.16.01.2013, E.2012/13-592, K.2013/65; HGK, T.21.03.2012, E.2012/13-161, K.2012/216 <kazancihukuk.com> (Erişim Tarihi: 04.10.2017)

⁵⁰⁴ **Keskin**, s. 226; **Eren**, s. 1062-1063; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, C. 3, s. 186; **Altunkaya**, s. 193; **Ercoskun Şenol**, s. 99-100; **Gündoğdu**, s. 105-106; **Akkanat**, s. 18; **Tunç**, s. 109-110.

Sonuç olarak, edimin ifa zamanını ihtiva etmesi halinde kesin vadeli işlemler söz konusu olmaktadır. Nispî kesin vadede ifa zamanında gerçekleşmezse daha sonra aynen ifa mümkün olduğundan borçlunun temerrüdü meydana gelir. Mutlak kesin vadede ise aynen ifa mümkün olmadığından imkânsızlık ortaya çıkar.

SONUÇ

Bir borç ilişkisinde amaçlanan, borçların ifa edilmesidir. İfanın gereği gibi olması için tüm unsurların yerine getirilmesi gerekir. Bunlar; konu, alacaklı, borçlu, yer ve zamandır. İfa, zamanında gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde borç ilişkisi amacına ulaşmamış olur. Borcunu zamanında ifa etmeyen borçlu, bunun hüküm ve sonuçlarına katlanmalıdır.

İfa zamanı ile ilgili önemli bir kavram olan muacceliyet, ifa zamanının gelmesidir. Kanaatimizce, böyle bir tanımın TBK m. 90'a eklenmesi halinde, hem tezde vurgulanan tartışmalar sonlanacak hem de bu tanım, birçok farklı kanunda geçen muacceliyet kavramına esas teşkil edecektir.

Tezin yazımı sürecindeki araştırmalar, Yargıtay'ın vade türü belirlemeleri konusunda hassas davranmadığını göstermektedir. Yargıtay, önüne gelen uyuşmazlıklarda, vade türüne ilişkin standart bir adlandırma yapmamaktadır. Kanaatimizce, borç zamanında ifa edilmemişse, her somut olayda öncelikle vade türü tespit edilmelidir. Bu tespitin ardından, somut olayda mevcut olan vade türünün gerektirdiği usulün uygulanıp uygulanmadığı değerlendirilmeli ve bunun sonucunda karar verilmelidir.

Tezimizle ilgili olan diğer bir konu ise belirlenebilir vadenin niteliğine ilişkindir. Kanun koyucunun, vade tarihinin daha önceden objektif olarak belirlenebilmesi halinde vadenin belirli olduğunun kabul edilmesi gerektiğini hüküm altına alması yerinde olur. Böylece bu husustaki tartışmalar sona erer ve belirlenebilir vadenin mevcut olduğu hallerde, borçlunun temerrüdü ihtarsız ortaya çıkar.

Kanaatimizce kanun koyucu, nispî ve mutlak vade kavramlarını tanım olarak belirlemelidir. Kanun koyucunun, ifa imkânsızlığını düzenlediği maddede mutlak kesin

vadenin tanımına yer vererek söz konusu ayrımı kabul etmesi, hem doktrindeki tartışmaları sonlandıracak hem de uygulama açısından belirlilik sağlayacaktır.

İfa zamanının belirlenmesi, vadeyi tayin yetkisi verilmesi ve sözleşmede vadenin kararlaştırılmaması hallerinde de gündeme gelmektedir. Söz konusu iki usul de kanunda zikredilmektedir. Bu meselelere ilişkin bazı hususlarda tartışma olmasına rağmen, her birinde hâkim görüş bulunmaktadır. Yargıtay'ın kabulü de genel olarak hâkim görüş yönündedir. Bu sebeple, söz konusu hususlarda ayrıca düzenlemeye ihtiyaç duyulmamaktadır. Ayrıca sürelerin hesaplanması, tatil günleri ve iş saatlerinde ifaya ilişkin maddelerde de düzenlemeye ihtiyaç duyulmamaktadır.

Erken ifa kuralı olarak mümkündür. Ancak erken ifa halinde, faizin âkıbetine ilişkin tartışma bulunmaktadır. Erken ifa TBK m. 96'da düzenlenmesine rağmen, bu husus açıklığa kavuşturulmamıştır. Kanaatimizce bu maddeye bir cümle daha eklenerek faiz hususuna açıklık getirilmesi gerekmektedir. Faiz de borcun muhtevasına dâhildir. Erken ifa gerçekleştirildiğinde faizin de indirim yapılmaması kuralına tâbi olduğu düzenlemesi ile tartışma sonlandırılabilir. Böylece erken ödeme tazminatı adı altındaki uygulamanın da sona ermesi sağlanmış olur. Zira söz konusu uygulama, erken ifa sebebiyle indirim yapılması sonucunda ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk** : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Bakımından Güvence Olarak Kararlaştırılan Paranın Bankaya Yatırılması Zorunluluğu (TBK. m. 342/2)”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 1-20.
- ADAL, Erhan** : Fundamentals of Turkish Private Law, 10. Baskı, İstanbul 2012.
- ADAY, Nejat** : Özel Hukukta Yükümlü Kavramı ve Sonuçları, İstanbul 2000.
- AKINCI, Şahin** : Borçlar Hukuku Bilgisi, 9. Baskı, Konya 2016.
- AKKANAT, Halil** : “İfada Gecikme ve Borçlu Temerrüdü”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1-49.
- AKSOY DURSUN, Sanem** : Borçlar Hukukunda Hâkimin Sözleşmeyi Tamamlaması, İstanbul 2008.
- ALTAŞ, Hüseyin** : Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi, Ankara 1998.

* Dipnotlarda geçen eserler, yazarların soyadı ile anılmıştır. Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar ile aynı soyadı taşıyan eserlerine yapılan atıflar, kısaltılmış şekliyle parantez içerisinde gösterilmiştir.

- ALTUNKAYA, Mehmet** : Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005.
- ANTALYA, O. Gökhan /**
- TOPUZ, Murat** : Medeni Hukuk, İstanbul 2016.
- ARAL, Fahrettin** : Türk Borçlar Hukukunda Takas, Ankara 1994.
- ATAMER, Yeşim M.** : “*Sözleşme Boşluklarının Hakim Tarafından Doldurulması Sorununa İlişkin Düşünceler*”, İÜHFİM, C. 63, S. 1-2, 2005, s. 171-191.
- AYAN, Serkan** : “*6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü*”, DEÜHFD, C. 12, Özel Sayı, 2010, s. 717-793 (Kısaltılmışı: **Ayan**, 1530).
- AYAN, Serkan** : İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdü, Ankara 2008 (Kısaltılmışı: **Ayan**, İnşaat).
- AYDINCIK, Şirin** : “*6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Borçların İfası (TBK m. 83-111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler*”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, s. 147-165.
- BARLAS, Nami** : Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992.
- BAŞOĞLU, Başak** : “*Öncelenmiş Borca Aykırılığın Sonuçları*”, İÜHFİM, C. 66, S. 2, 2008, s. 287-310.

- BAŞPINAR, Veysel** : Borç Sözleşmelerinin Kısmî Butlanı, Ankara 1998.
- BAYGIN, Cem** : Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukukî Sonuçları, İstanbul 1997.
- BUZ, Vedat** : Medenî Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005 (Kısaltılmışı: **Buz**, Yenilik Doğuran Haklar).
- BUZ, Vedat** : Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 1998 (Kısaltılmışı: **Buz**, Dönme).
- BÜYÜKAY, Yusuf** : Eser Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2014.
- ÇAĞA, Tahir** : “*Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder Mi?*”, TBBD, S. 3, 1991, s. 366-375.
- ÇUKADAR, Neslihan** : Borç İlişkilerinde Def'i Hakkı ve İtirazlar, Ankara 2014.
- DAYINLARLI, Kemal** : İstisna Akdinde Müteahhidin ve İş Sahibinin Temerrüdü: Hüküm ve Sonuçları, 4. Baskı, Ankara 2008 (Kısaltılmışı: **Dayımlarlı**, Temerrüt).
- DAYINLARLI, Kemal** : Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki, 3. Baskı, Ankara 2008 (Kısaltılmışı: **Dayımlarlı**, Temlik).
- DEMİRBAŞ, Harun** : Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007.
- DERYAL, Yahya** /
- KORKMAZ, Yakup** : Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2015.

- DEVELİOĞLU, Hüseyin**
Murat : Takas, 2. Baskı, İstanbul 2012
- DİRİCAN, Gökhan** : Eser Sözleşmesinde Temerrüde Dayalı Cezaî Şart ve Yargıtay Uygulaması, İstanbul 2007.
- DOĞAN, Gülmelahat** : “*Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü*”, ABD, S. 3, 2014, s. 385-413.
- DURAL, Mustafa / SARI, Suat** : Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri, C. 1, 11. Baskı, İstanbul 2016.
- EKİNCİ, Hüseyin** : “*Cezaî Şart İlişkisinde Kusur Sorunu*”, THD, S. 8, 2007, s. 21-28.
- ELGİN, Haydar** : “*Borçlunun Temerrüdü ve Şartları*”, AD, S. 3, 1986, s. 7-18.
- ERCOŞKUN ŞENOL, Hatice Kübra** : Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016.
- EREN, Fikret** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara 2017.
- ERGEZEN, Muaz** : İstisna Sözleşmesinde Tarafların Sözleşmeyi Sona Erdirme Hakkı, Ankara 2007.

- ERMAN, Hasan** : Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesi, 2. Basım, İstanbul 2007.
- ESENER, Turhan** : Hukuk Başlangıcı Dersleri, İstanbul 1998.
- FEYZİOĞLU, Feyzi**
Necmeddin : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 2. Bası, İstanbul 1977.
- GÖKÇEOĞLU, Kamil Haluk** : Cezai Şart ve Güncel İçtihatlar, İstanbul 2007.
- GÜLSEVEN, Hilal** : Cezai Şartın İndirilmesi, Ankara 2016.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper** : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 2, 3. Bası, İstanbul 2014 (Kısaltılmışı: **Gümüş**, Özel).
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper** : “*Muacceliyetin Ertelenmesi*”, Legal Hukuk Dergisi, C. 11, S. 126, 2013, s. 19-41 (Kısaltılmışı: **Gümüş**, Muacceliyet).
- GÜNAY, Cevdet İlhan** : Cezai Şart (BK m. 158-161), Ankara 2002.
- GÜNDOĞDU, Fatih** : Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukukî Sonuçları, İstanbul 2014.
- GÜNERGÖK, Özcan** : Alacağın Devrinde Borçlunun Hukukî Durumu, İstanbul 2014.
- GÜVEN, Kudret** : General Principles of Turkish Law, 4. Baskı, Ankara 2016.

- HATEMİ, Hüseyin /**
- GÖKYAYLA, K.Emre** : Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011.
- HAVUTÇU, Ayşe** : Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müspet Zararın Tazmini, İzmir 1995.
- İŞIKTAÇ, Yasemin** : Hukukun Kaynağı Olarak Örf ve Âdet Hukuku, İstanbul 1992.
- İMRE, Zahit** : Medenî Hukuka Giriş, 3. Bası, İstanbul 1980.
- İNAN, Ali Naim / YÜCEL, Özge** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara : 2014.
- KAHRAMAN, Zafer** : Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstlenilmesi, İstanbul 2013.
- KANETİ, Selim** : İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları (1955-1964) Borçların Genel Hükümleri, Ankara 1968.
- KARADAŞ, İzzet** : Eser (İnşaat Yapım) Sözleşmeleri, 3. Baskı, Ankara 2013.
- KESKİN, Ayşe Dilşad** : “*Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık*”, GÜHFD, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 209-231.
- KILIÇ, Mehmet** : Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, Ankara 2013.

- KILIÇOĞLU, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2016.
- KIRKBEŞOĞLU, Nagehan** : Türk Özel Hukukunda Kısmî Hükümsüzlük, İstanbul 2011.
- KİZİR, Mahmut** : Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi, Ankara 2012.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU,
Necip / HATEMİ, Hüseyin /
SEROZAN, Rona / ARPACI,
Abdülkadir** : Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 1, 6. Bası, İstanbul 2014 (Kısaltılmışı: **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, C. 1).**
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU,
Necip / HATEMİ, Hüseyin /
SEROZAN, Rona / ARPACI,
Abdülkadir** : Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 3, 7. Bası, İstanbul 2016 (Kısaltılmışı: **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, C. 3).**
- KOÇ, Nevzat** : İsviçre-Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Ankara 1992.
- KOYUNCUOĞLU, Tennur** : Türk ve İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi (Novatio), İstanbul 1972.

- KURT, Leyla Müjde** : Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık (TBK m. 136), Ankara 2016 (Kısaltılmışı: **Kurt**, Sonraki İmkânsızlık).
- KURT, Leyla Müjde** : Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü, Ankara 2012 (Kısaltılmışı: **Kurt**, Temerrüt).
- KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder** : Medenî Usul Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2013.
- NAZİKİOĞLU, Osman Işık** : “*Karşılıklı Taahhütleri Havi Akitlerde Borçlunun Temerrüdü*”, AÜHFD, C. 8, S. 1-2, 1951, s. 658-684.
- OĞUZMAN, M. Kemal / BARLAS, Nami** : Medenî Hukuk, 19. Bası, İstanbul 2013.
- OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 14. Bası, İstanbul 2016.
- OZANOĞLU, Hasan Seçkin** : “*İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları*”, GÜHFD, C. 3, S. 1-2, s. 60-114.

- ÖNEN, Turgut** : Karşılıklı Borç Doğuran Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdüyle İlgili Genel Mahiyetteki Hükümler, Ankara 1975 (Kısaltılmışı: **Önen**, Borçlunun Temerrüdü).
- ÖNEN, Turgut** : “*Sinelagmatik Akitlerde Borçlunun Temerrüdü Halinde Munzam Mehili Gerektirmeyen Haller*”, ABD, S. 5, 1969, s. 816-820 (Kısaltılmışı: **Önen**, Munzam Mehil).
- ÖZ, Turgut** : İnşaat Sözleşmesi ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2013 (Kısaltılmışı: **Öz**, İnşaat).
- ÖZ, Turgut** : İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul 1989 (Kısaltılmışı: **Öz**, Dönme).
- ÖZCAN, Durmuş / OCAK, Uğur** : Öğreti ve Uygulamada İbra Sözleşmesi (İbraname), 3. Baskı, Ankara 2016.
- ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice** : Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, İstanbul 2003.
- ÖZSUNAY, Ergun** : Medenî Hukuka Giriş, 5. Bası, İstanbul 1986.
- PAKET, Sabure** : Borcun Dış Üstlenilmesi, Ankara 2014.

- PULAŞLI, Hasan** : Şarta Bağlı İşlemler ve Hukukî Sonuçları, Ankara 1989.
- REİSOĞLU, Safa** : Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, İstanbul 2012.
- SARI, Suat** : “*Belirli Vâdenin Sözleşmenin Kurulduğu Anda Belirlenebilir Olması Zorunlu Mudur?*”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. 2, İstanbul 2010, s. 1575-1584.
- SELİÇİ, Özer** : Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1977 (Kısaltılmışı: **Seliçi, Sürekli**).
- SELİÇİ, Özer** : “*Kesin Vadeli İşlemler*”, MHAD, S. 3, 1968, s. 92-107 (Kısaltılmışı: **Seliçi, Kesin**).
- SELİMOĞLU, Yaşar Engin** : İstisnâ (Eser) Sözleşmesi, Ankara 2010.
- SEROZAN, Rona** : Medeni Hukuk Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2015.
- SİRMEN, Lale** : Türk Özel Hukukunda Şart, Ankara 1992.
- TAHİROĞLU, Bülent** : Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2012.
- TANDOĞAN, Halûk** : Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdî Mes’uliyet), 1. Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2010.

- TEKİNAY, Selahattin Sulhi /**
AKMAN, Sermet /
BURCUOĞLU, Halûk /
ALTOP, Atillâ : Tekinay Borçlar Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1993.
- TOPUZ, Seçkin /**
CANBOLAT, Ferhat : “*Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi*”, AÜHFD, C. 57, S. 3, 2008, s. 673-718.
- TUNÇ, Ramazan** : “*İfa İmkânsızlığı*”, YD, C. 28, S. 1-2, 2002, s. 104-122.
- TUNÇOMAĞ, Kenan** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 5. Bası, 1972.
- TURAN, Gamze** : “*Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti*”, TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 87-119.
- TURAN BAŞARA, Gamze** : “*Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık Sebebiyle Borcun Sona Ermesi*”, JoL, S. 7/1, 2010, s. 1-22.
- ÜÇER, Mehmet** : Alacaklının Temerrüdü, Ankara 2007.
- VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah** : Medenî Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul : 2014.
- Von TUHR, Andreas** : Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. 1-2, Ankara 1983.
(Çev. Cevat Edege)

YAVUZ, Cevdet / ACAR,

Faruk / ÖZEN, Burak

: Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 14. Baskı,
İstanbul 2016.

YENER, Mehmet Deniz

: Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Müteahhidin
Temerrüdü ve Sonuçları, İstanbul 2011.

YONSEL, Atif

: “İki Taraf İçin Borç Doğuran Akitlerde Temerrüt ve
Neticeleri”, İBD, Y.19, S. 7, 1945, s. 394-412.

YÜCE, Melek Bilgin

: Alacaklı ve Borçlu Açısından İfa Zamanı, İstanbul
2015.

YÜCEL, Özge

: “Borçlar Kanunu 358/I Hükümüne Göre Yüklenicinin
İşe Zamanında Başlama ve İş Sürdürme Borcu”,
AÜHFD, C. 57, S. 3, 2008, s. 779-790.

ZEVKLİLER, Aydın / ÖZEL,

Çağlar

: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2016.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

www.kararara.com

www.kazancihukuk.com

www.tdk.gov.tr

ÖZET

Şahin, Musa Furkan, İfa Zamanı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Leyla Müjde Kurt, 185 s. + IX

Bu çalışmanın konusu, ifa zamanıdır. Zaman, ifanın unsurlarından biridir. İfanın gereği gibi olması için, borçlu, borcunu zamanında ifa etmelidir. Bu çalışmada ilk olarak, ifa zamanına ilişkin kavramlar ele alınmıştır. Söz konusu kavramlar muacceliyet ve ifa edilebilirliktir. Daha sonra 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun m. 91-95 arasındaki hesaplama yöntemlerine değinilmiştir. İkinci olarak, ifa zamanının belirlenmesi anlatılmıştır. Bu çerçevede, vade kavramı ve türleri, vadeyi tayin yetkisi ve ifa zamanının sözleşmede belirlenmemesi halinde tespiti için nasıl bir usul izlenmesi gerektiği açıklanmıştır. Ardından ifa zamanında değişiklik yapılmasına değinilmiştir. Son olarak, ifanın zamanında gerçekleştirilmemesi ele alınmıştır. Bu kapsamda, öncelikle erken ifa anlatılmıştır. Ardından vade türlerine göre, borçlunun temerrüdünün ve ifa imkânsızlığının meydana gelmesine değinilmiştir.

ABSTRACT

Şahin, Musa Furkan, Time Of Performance, Master's Thesis, Advisor: Assoc. Prof. Dr. Leyla Müjde Kurt, 185 p. + IX

The subject of this study is time of performance. Time is one of the elements of performance. Obligor must perform the obligation on time for proper performance. In this study, firstly, concepts related to time of performance are examined. These concepts are maturity and ability of performance. Then, the calculation methods in Articles 91-95 of Turkish Code of Obligations No. 6098 are discussed. Secondly, determination of time of performance is explained. Within this framework, concept and types of maturity, authority of maturity date and the procedure that must be followed in case of lack of agreement about time of performance. Then, change of time of performance is explained. Finally, nonperformance in due date is discussed. In this context, first, performance before time of performance is expressed. After that, as regards types of term, default of obligator and impossibility of performance are discussed.